

LETNO POROČILO
2018

DARS

POSLOVNO POROČILO

RAČUNOVODSKO POROČILO

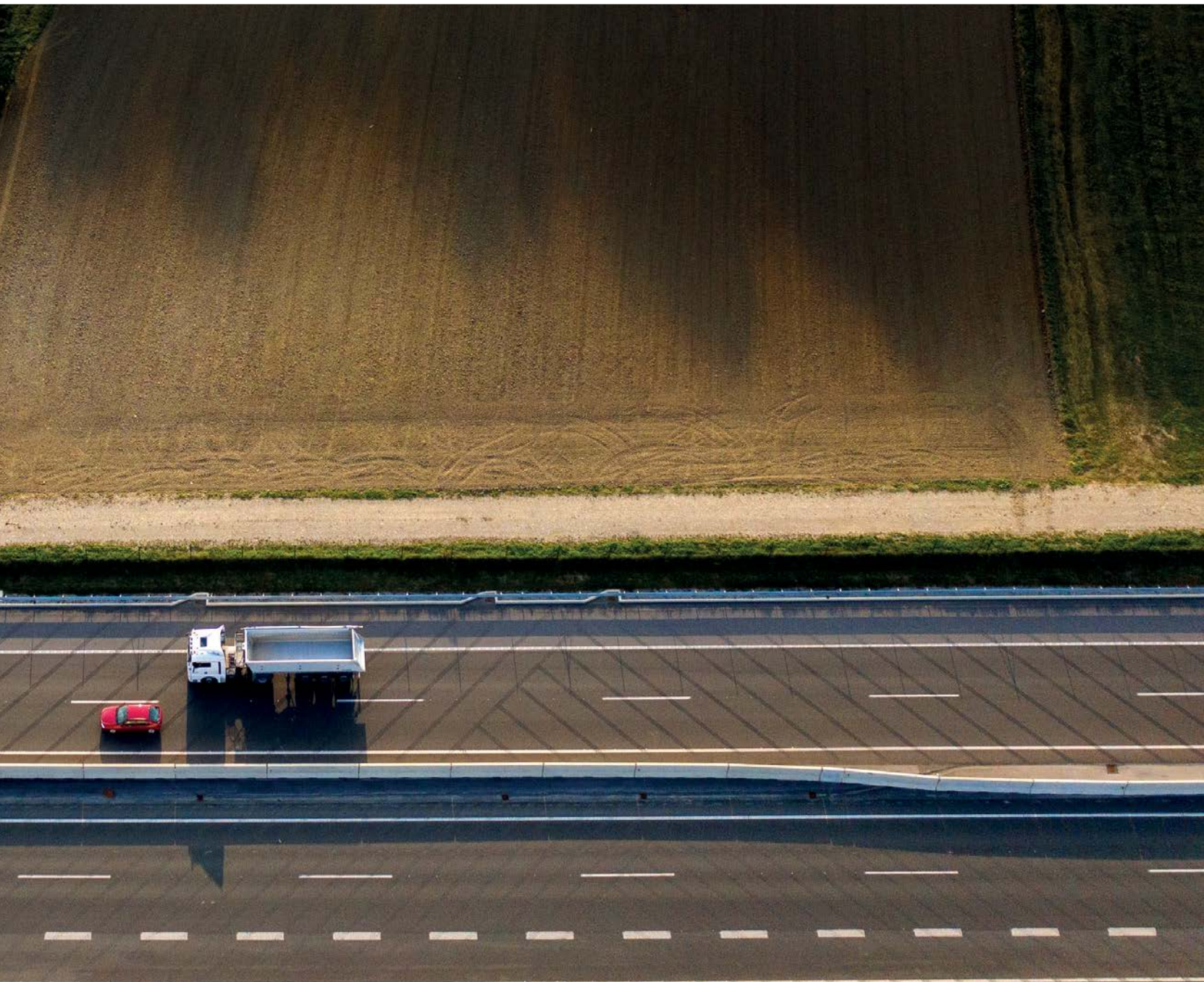

DARS

POSLOVNO POROČILO

VSEBINA

POSLOVNO POROČILO

5

Izjava o odgovornosti uprave	8
I.1 Podatki o družbi in ključni poslovni podatki	10
I.2 Pismo uprave	16
I.3 Poslanstvo, vizija, vrednote in strateške usmeritve, politika integriranega sistema vodenja	18
I.4 Izjava o upravljanju DARS d. d.	21
I.5 Nefinančno poročanje v DARS d. d.	26
I.6 Analiza poslovanja	27
I.7 Pomembni poslovni dogodki v poslovnem letu 2018	29
I.8 Upravljanje tveganj	30
I.8.1 Poslovna tveganja	30
I.9 Predstavitev poslovnih aktivnosti družbe	36
I.9.1 Uspešnost poslovanja in doseganja načrtov	36
I.9.2 Cestninjenje	36
I.9.3 Vzdrževanje avtocest	38
I.9.4 Upravljanje in zagotavljanje prometne varnosti	39
I.9.5 Investicije	42
I.9.6 Odplačilo dolga	48
I.10 Avtoceste in hitre ceste v RS ter prometne obremenitve	50
I.11 Vlaganja v razvoj in obnavljanje avtocest	58
I.11.1 Investicije v imenu RS in za njen račun	58
I.11.2 Investicije v imenu DARS d. d. in za njegov račun	58
I.12 Mednarodno sodelovanje in pridobivanje evropskih nepovratnih sredstev	59
I.13 Samoocena po modelu odličnosti EFQM	60
I.14 Integrirani sistem vodenja	61
I.15 Notranja revizija	62
I.16 Trajnostni razvoj	63
I.16.1 Strateško upravljanje trajnostnega razvoja v družbi DARS d. d.	63
I.16.2 Aktivnosti družbe na področju raziskav in razvoja	66
I.16.3 Odgovoren odnos do kupcev in zadovoljstvo uporabnikov	66
I.16.4 Promet in skrb za varnost	69
I.16.5 Promet in skrb za varnost	69
I.16.6 Projekti na področju vodenja prometa in skrb za varnost uporabnikov	71
I.16.7 Upravljanje človeških virov	76
I.16.8 Odgovornost do naravnega okolja	82
I.16.9 Vključenost v širšo družbo	91
I.16.10 Odgovornost do dobaviteljev/izvajalcev	92
I.16.11 Komuniciranje	93
I.17 Poročilo nadzornega sveta za leto 2018	94

RAČUNOVODSKO POROČILO

97

KRATICE IN OKRAJŠAVE

ABC	Avtomatsko brezgotovinsko cestninjenje
AC	Avtocesta
BCP	Banka cestnih podatkov
DARS d. d.	Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji d. d.
DMR	Digitalne radijske zveze
DPN	Državno prostorsko načrtovanje
EBITDA	Poslovni izid pred obrestmi, davki in amortizacijo (<i>Earnings before interest, taxes, depreciation and amortization</i>)
ECS	Elektronski cestninski sistem
EIS	Energetski informacijski sistem
GD	Gradbeno dovoljenje
GRI GS	Global reporting Initiative Global Standards
IdP	Idejni projekt
HC	Hitra cesta
ITS	Inteligentni transportni sistemi
MMP	Mednarodni mejni prehod
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
NPIA	Nacionalni program izgradnje avtocest v Republiki Sloveniji
PGD	Projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja
PIC	Prometno-informacijski center za državne ceste
PLDP	Povprečni letni dnevni promet
PPT	Prosti prometni tok
PZI	Projekt za izvedbo
R3	Motorna vozila z dvema ali tremi osmi, katerih največja dovoljena masa presega 3500 kilogramov, in skupine vozil z dvema ali tremi osmi, pri katerih največja dovoljena masa vlečnega vozila presega 3500 kilogramov
R4	Motorna vozila z več kot tremi osmi, katerih največja dovoljena masa presega 3500 kilogramov, in skupine vozil z več kot tremi osmi, pri katerih največja dovoljena masa vlečnega vozila presega 3500 kilogramov
RS	Republika Slovenija
SDH	Slovenski državni holding, d. d.
SNVP	Sistem za nadzor in vodenje prometa
SRS	Slovenski računovodski standardi 2006
ZDARS	Zakon o družbi za avtoceste v Republiki Sloveniji (ZDARS-UPB1) (Uradni list RS, št. 20/2004)
ZDARS-1	Zakon o družbi za avtoceste v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 97/2010-ZDARS-1)
ZGD-1	Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/2009 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15 in 15/17)
ZUJF	Zakon o uravnoteženju javnih financ (Uradni list RS, št. 40/2012)

IZJAVA O ODGOVORNOSTI UPRAVE

Člani uprave DARS d. d., odgovorni za sestavo letnega poročila družbe DARS d. d. za leto 2018, zagotavljamo, da je pričujoče letno poročilo z vsemi sestavnimi deli, vključno z izjavo o upravljanju družbe, po našem najboljšem vedenju sestavljeno in objavljeno skladno z Zakonom o gospodarskih družbah, Zakonom o trgu finančnih instrumentov in s Slovenskimi računovodskimi standardi.

Letno poročilo družbe DARS d. d. z računovodskimi izkazi in pojasnili daje resnično in pošteno sliko sredstev in obveznosti, finančnega položaja ter poslovnega izida družbe DARS d. d.

Uprava prav tako izjavlja, da so računovodski izkazi družbe pripravljeni ob predpostavki nadaljevanja poslovanja družbe v prihodnosti, da se izbrane računovodske usmeritve dosledno uporabljajo in da so razkrite njihove morebitne spremembe.

Dr. Tomaž Vidic
predsednik uprave

Mag. Gašper Marc
član uprave

Vili Žavrlan
član uprave

Marjan Sisinger
delavski direktor/član uprave

1.1 PODATKI O DRUŽBI IN KLJUČNI POSLOVNI PODATKI

NAZIV	Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji d. d. DARS d. d.
SEDEŽ	Ulica XIV. divizije 4, 3000 Celje Telefon: (03) 426 40 71 Telefaks: (03) 544 20 01
IZPOSTAVA	Dunajska 7, 1000 Ljubljana Telefon: (01) 300 99 00 Telefaks: (01) 300 99 01
SPLETNI STRANI	www.dars.si www.promet.si
LETO USTANOVITVE	1993
REGISTRSKI VLOŽEK	1/06158/00, Okrožno sodišče v Celju
USTANOVITELJ	Republika Slovenija
DELNIČAR	Republika Slovenija
MATIČNA ŠTEVILKA	5814251000
IDENTIFIKACIJSKA ŠTEVILKA ZA DDV	SI92473717
OSNOVNI KAPITAL	2.322.284.139,63 EUR
ŠTEVILO IZDANIH DELNIC	55.650.231 imenskih kosovnih delnic

Družba DARS d. d. je bila ustanovljena na podlagi ZDARS leta 1993, poslovati pa je začela 1. 1. 1994. Do 31. 12. 2003 je imela status javnega podjetja v obliki delniške družbe, od 1. 1. 2004 pa ima položaj delniške družbe kot gospodarske družbe. Edina ustanoviteljica in delničarka družbe DARS d. d. je Republika Slovenija, ki jo skladno z novim Zakonom o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH-1/Ur. l. RS, št. 25/2014) zastopa Slovenski državni holding, d. d., (v nadaljevanju SDH). DARS d. d. pri svojem poslovanju upošteva pri SDH sprejet Kodeks korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države ter Priporočila in pričakovanja SDH kot upravljavca kapitalskih naložb RS, katerih cilj je vzpostaviti boljši sistem korporativnega upravljanja kapitalskih naložb države, urejenost družb in posledično boljše poslovanje družb.

Konec leta 2010 je začel veljati ZDARS-1, v skladu s katerim DARS d. d.:

- v imenu RS in za njen račun opravlja posamezne naloge v zvezi s prostorskim načrtovanjem in umeščanjem avtocest v prostor ter naloge v zvezi s pridobivanjem nepremičnin za potrebe gradnje avtocest;
- izvaja gradnjo avtocest v svojem imenu in za svoj račun;
- upravlja in vzdržuje avtocestne odseke, za katere pridobi koncesijo za gradnjo.

Država prek razvojnih dokumentov ohranja strateški nadzor nad razvojem avtocest z določanjem novih odsekov in rokov, v katerih morajo biti ti novozgrajeni odseki predani v promet.

ZDARS-1 določa status, naloge in obveznosti družbe DARS d. d. ter ureja stvarnopravna razmerja v zvezi z avtocestami. DARS d. d. se je s tem zakonom preoblikoval v koncesionarja, ki mu je bila za obdobje trajanja koncesijskega razmerja podeljena stavbna pravica na zemljiščih, na katerih bo gradil, in prevzema vse finančne obveznosti, povezane z gradnjo avtocestnih odsekov. ZDARS-1 prav tako določa, da DARS d. d. v imenu RS in za njen račun opravlja posamezne naloge, povezane s prostorskim načrtovanjem in umeščanjem avtocest v prostor, ter naloge v zvezi s pridobivanjem nepremičnin za potrebe gradnje avtocest. Zakon nadalje določa, da DARS d. d. nadaljuje gradnjo avtocest in hitrih cest, ki so se začele graditi pred uveljavitvijo ZDARS-1, ter da še naprej upravlja in vzdržuje obstoječe avtoceste in hitre ceste v RS.

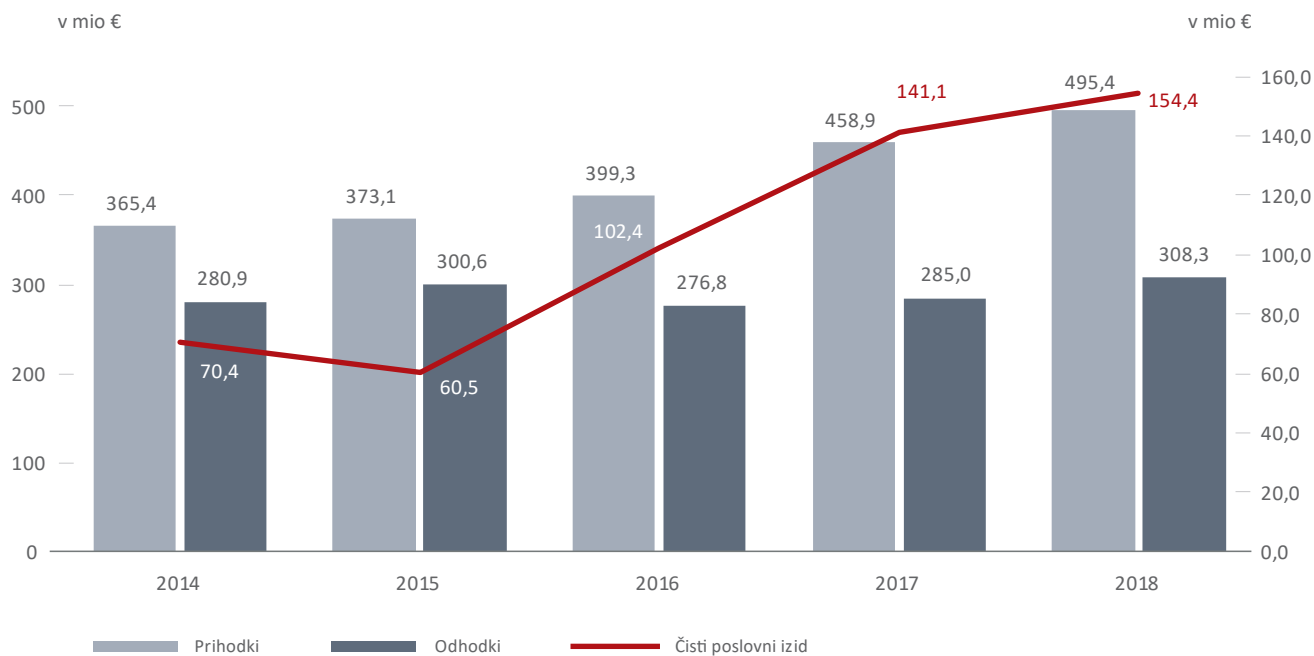
Skladno z ZUJF, ki je začel veljati leta 2012, je stavbna pravica, ustanovljena v korist DARS d. d., odplačna.

Tabela 1: Ključni poslovni podatki po letih

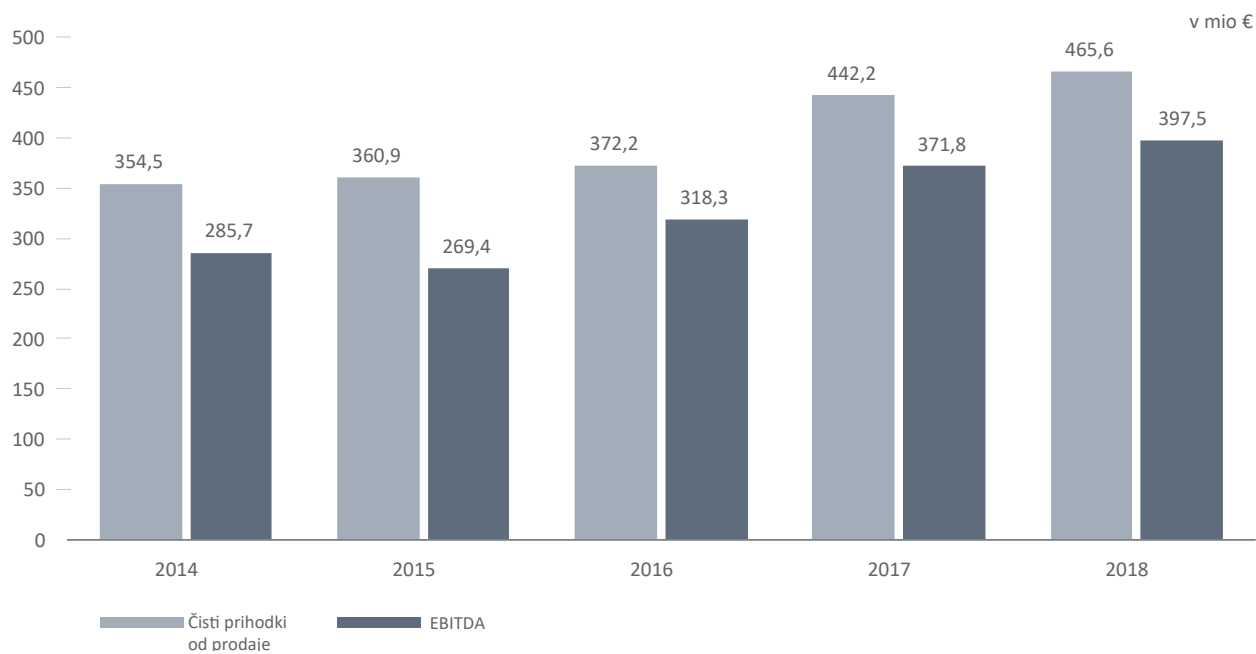
Ključni poslovni podatki po letih	Leto 2014	Leto 2015	Leto 2016	Leto 2017	Leto 2018	Indeks 2018/2017
Prihodki	365.358.022	373.067.610	399.300.535	458.871.408	495.428.367	108
Odhodki	280.937.651	300.621.245	276.830.211	285.046.526	308.286.955	108
Čisti prihodki od prodaje	354.455.753	360.880.094	372.161.638	442.244.312	465.605.859	105
Poslovni prihodki	361.316.158	370.468.252	397.249.272	453.654.877	489.380.078	108
Poslovni stroški	222.867.533	250.917.003	233.666.223	242.973.453	266.985.138	110
Poslovni izid iz poslovanja	138.448.626	119.551.249	163.583.049	210.681.424	222.394.940	106
EBITDA	285.679.869	269.429.961	318.288.799	371.822.312	397.476.660	107
Čisti poslovni izid obračunskega obdobja	70.354.171	60.456.694	102.448.010	141.145.144	154.421.963	109
Osnovni kapital	2.319.866.345	2.319.866.345	2.319.866.345	2.322.284.140	2.322.284.140	100
Kapital na dan 31. 12.	2.531.278.379	2.566.206.940	2.665.453.020	2.811.184.886	2.963.264.000	105
Skupna vrednost aktive na dan 31. 12.	5.556.644.000	5.510.535.999	5.680.666.379	5.751.989.678	5.656.311.816	98
Stanje dolga na dan 31. 12.	2.633.687.915	2.502.668.888	2.567.032.918	2.464.024.512	2.269.468.973	92
Odplačilo dolga – glavnica	161.974.243	228.478.238	349.956.759	203.008.406	219.555.539	108
Plačilo obresti *	54.768.729	50.020.548	41.234.923	40.414.027	40.624.860	101
Št. zaposlenih	1.251	1.242	1.247	1.240	1.232	99
Marža iz poslovanja	39,1%	33,1%	44,0%	47,6%	47,8%	100
EBITDA marža	80,6%	74,7%	85,5%	84,1%	85,4%	102
Neto marža	19,8%	16,8%	27,5%	31,9%	33,2%	104
Donosnost na kapital (ROE)	2,8%	2,4%	3,9%	5,2%	5,3%	104

* Podatek se nanaša na dejanske odlive za obresti od prejetih kreditov in obveznic v posameznem letu.

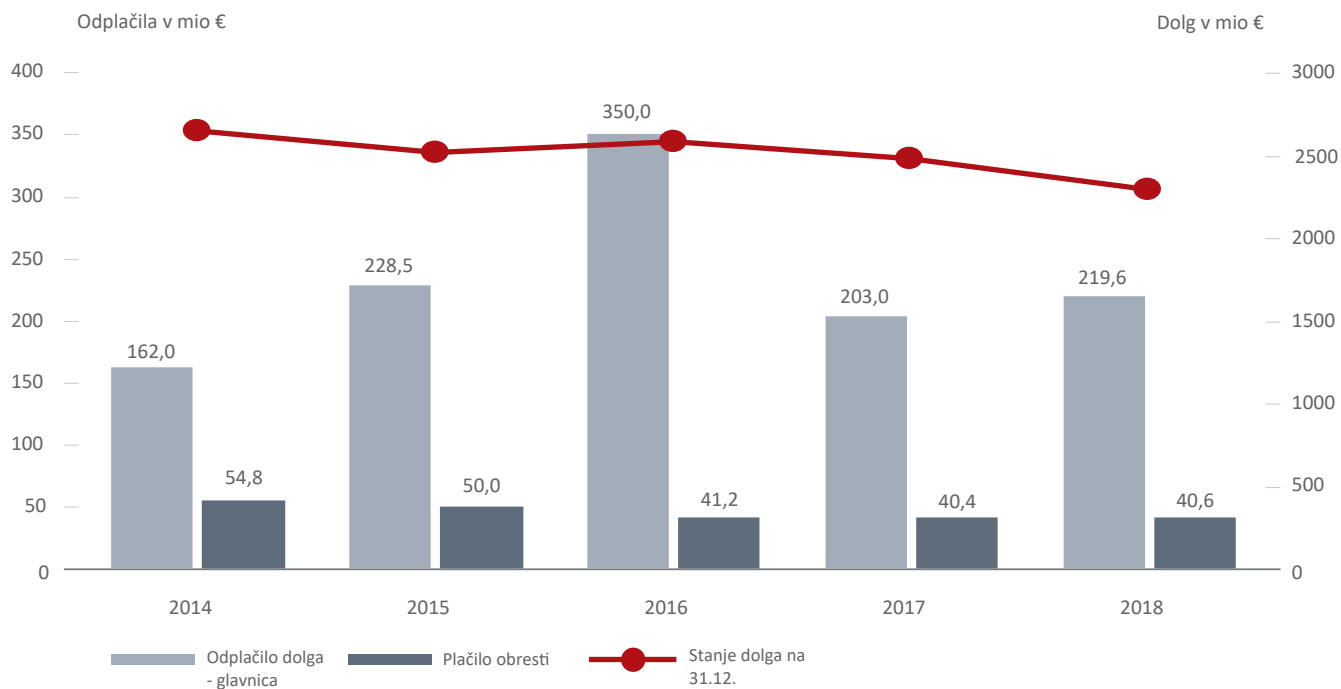
Slika 1: Gibanje skupnih prihodkov, odhodkov ter čistega poslovnega izida DARS d. d. v obdobju 2014–2018

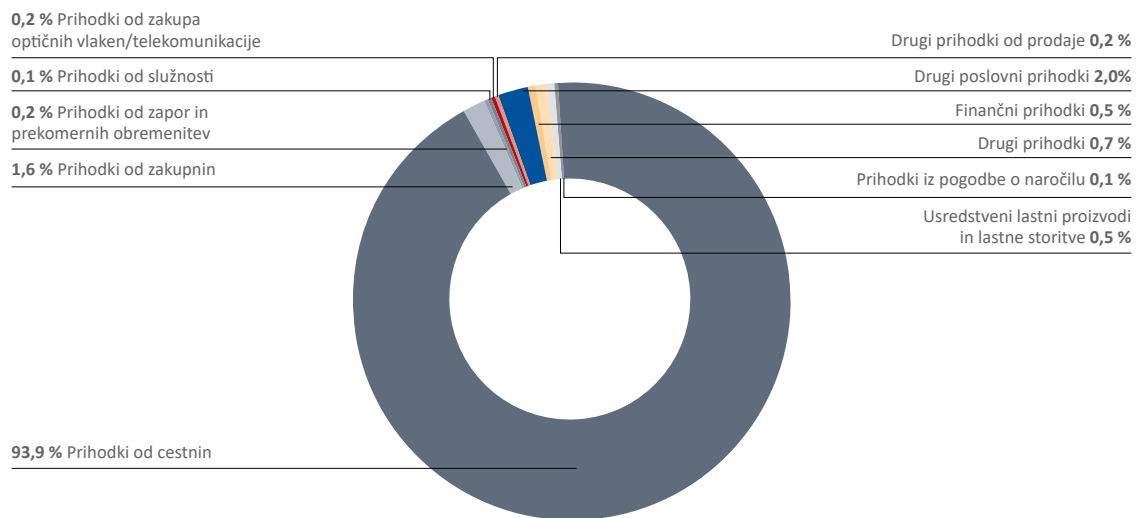
Slika 2: Gibanje čistega prihodka od prodaje ter denarnega toka iz poslovanja (EBITDA) v obdobju 2014–2018

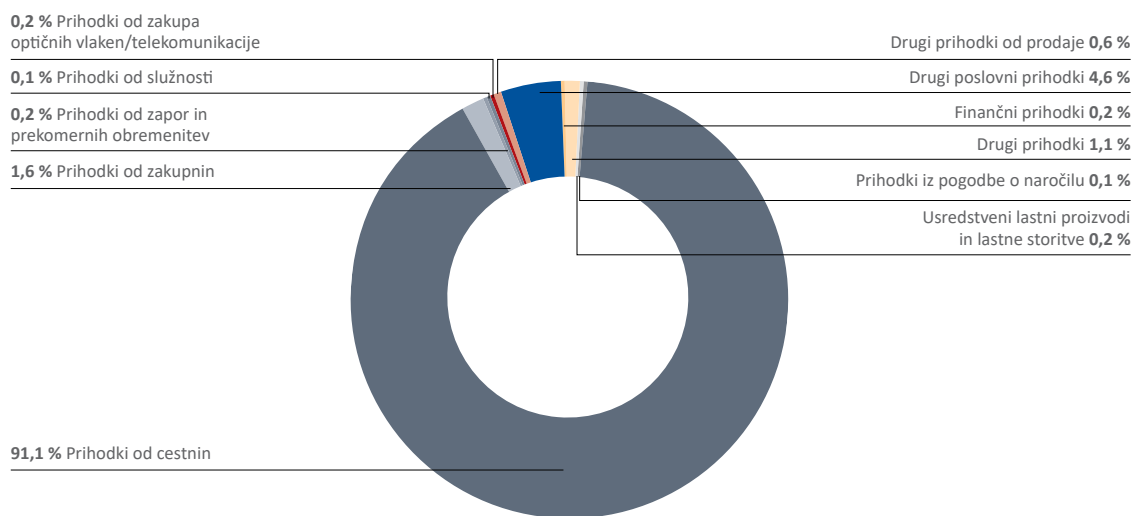
Slika 3: Stanje dolga na dan 31. decembra, odplačilo glavnica in plačilo obresti v obdobju 2014–2018

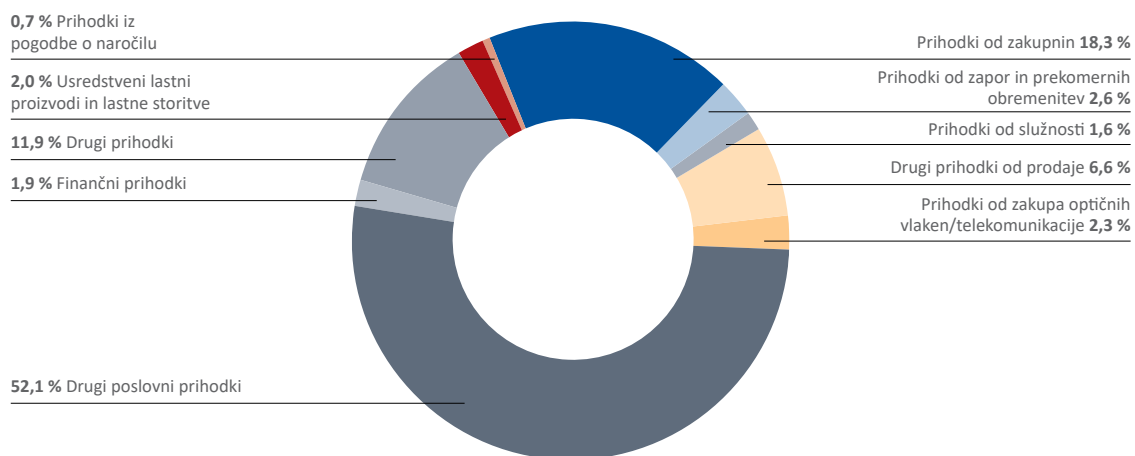
Slika 4: Struktura prihodkov DARS d. d. v letu 2017

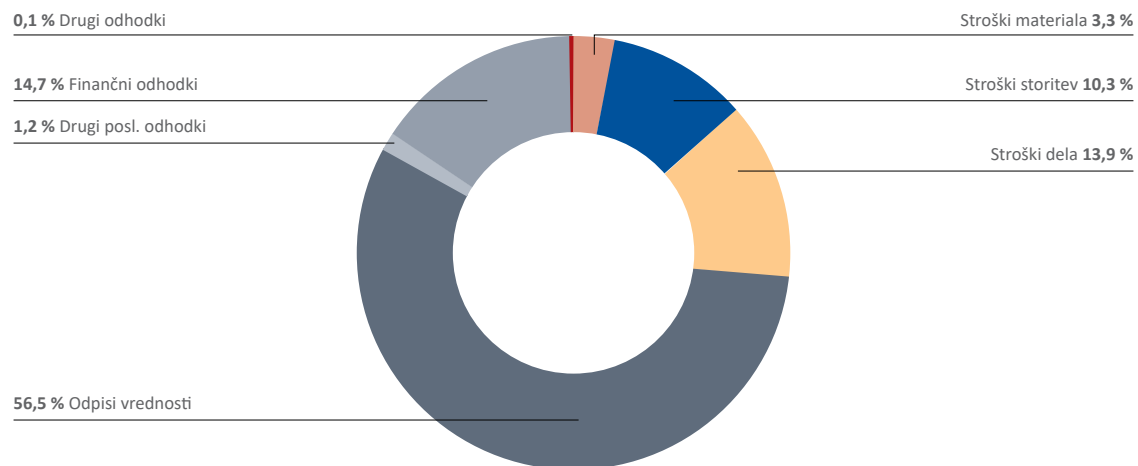
Slika 5: Struktura prihodkov DARS d. d. v letu 2018

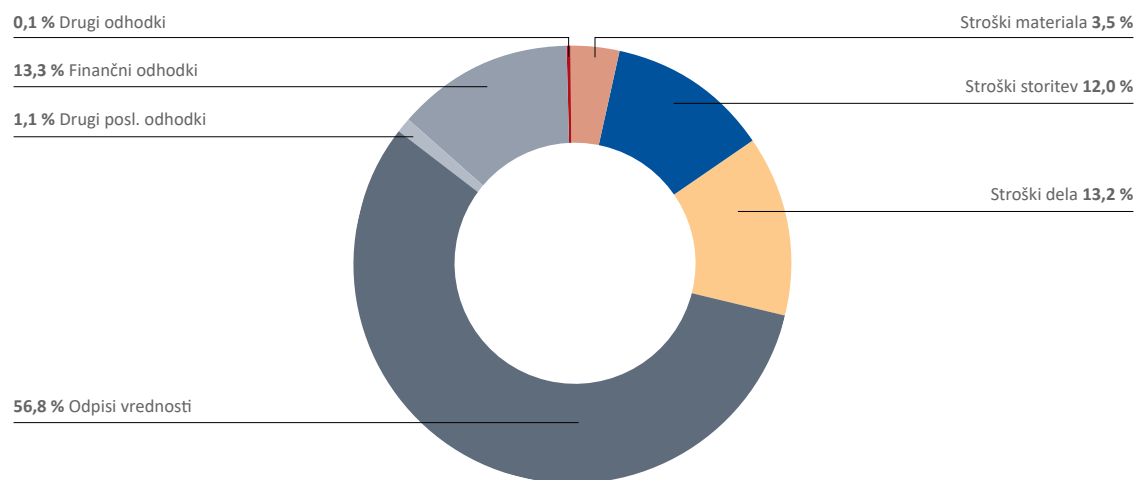
Slika 6: Struktura prihodkov DARS d. d. brez cestnine v letu 2018

Slika 7: Struktura odhodkov DARS d. d. v letu 2017

Slika 8: Struktura odhodkov DARS d. d. v letu 2018

1.2 PISMO UPRAVE

Spoštovani,

leto 2018 je bilo za družbo DARS d. d. prelomno. Na avtocestah in hitrih cestah, ki jih upravljamo in vzdržujemo, smo uvedli sodoben elektronski cestninski sistem v prostem prometnem toku, ki velja za vozila z največjo dovoljeno maso nad 3,5 tone. Uvedba novega sistema cestninjena težkih vozil s 1. aprilom 2018 je bila zelo uspešna. Nov sistem, ki smo ga poimenovali DarsGo, v njem pa je bilo ob koncu leta 2018 registriranih več kot 230 tisoč vozil, je v primerjavi s predhodnim za nekaj več kot desetino povečal obseg cestninjenih kilometrov.

Projekt elektronskega cestninjenja tovornih vozil je tesno povezan z odstranjevanjem cestninskih postaj, oba projekta sta financirana s posojilom Evropske investicijske banke s poroštvom Evropske unije. Uspešna uvedba novega sistema cestninjenja je bila še zadnji pogoj za začetek rušitve in preureditve 34 cestninskih postaj na naših avtocestah in hitrih cestah. Približno tretjino cestninskih postaj smo odstranili v letu 2018, rušitev in preureditev območij preostalih je predvidena v letu 2019.

V srednjeročnem strateškem načrtu smo si postavili med drugim tudi cilja optimizirati pretočnost prometa ter hkrati zagotavljati čim višjo raven prometne varnosti. To izvajamo tudi skozi prizmo čim bolj sodobnih pristopov in odgovorno do okolja. Uvedba sistema

DarsGo in odstranitev cestninskih postaj vplivata na boljšo pretočnost, manj je izpustov toplogrednih plinov in zmanjšal se je hrup, saj ni več zaustavljanja tovornih vozil na postajah.

V letu 2018 smo pred iztekom pogodbenega roka in za nižjo ceno v primerjavi z ocenjeno investicijsko vrednostjo predali prometu še zadnji del podravske avtoceste, nekaj manj kot šest kilometrov sodobne štiripasovnice med Podlehnikom in Gruškovjem. Celoten avtocestni odsek A4 med Draženci in Gruškovjem v skupni dolžini 13 kilometrov, za katerega smo uspešno počrpali vsa razpoložljiva evropska sredstva, je namenjen v prvi vrsti izboljšanju kakovosti življenja ljudi v regiji ter povečanju prometne varnosti. Ker leži na povezavi med dvema mednarodnima prehodoma, Šentilj na meji z Avstrijo in Gruškovje na meji s Hrvaško, je nova avtocesta, ki predstavlja del celovitega vseevropskega prometnega omrežja, omogočila tudi nemoten daljinski oziroma mednarodni promet skozi našo državo.

Čeprav se je tudi v letu 2018 nadaljevala rast prometa na naših avtocestah in hitrih cestah, nam je ob izvajanju del rednega in investicijskega vzdrževanja, rušitvi in preureditvi območij nekdanjih cestninskih postaj in gradbenim delom v okviru uvedbe sistema DarsGo, ki je bil sicer predvsem informacijski projekt, z učinkovito

organizacijo uspelo zagotavljati zadostno pretočnost prometa.

Obnovljeni odseki avtocest in hitrih cest – v letu 2018 smo celovito obnovili nekaj več kot 50 kilometrov smernih vozišč avtocest in hitrih cest, vključno s posameznimi priključki, poleg tega še 21 manjših premostitvenih objektov in štiri viadukte – zagotavljajo uporabnikom višjo raven prometne varnosti in udobja potovanja.

V letu 2018 smo na področju izboljšanja prometne varnosti sredstva namenili predvsem novi signalizaciji in opremljenosti ter manjšim gradbenim posegom, s katerimi lahko najbolj učinkovito zmanjšamo število prometnih nesreč in omilimo posledice, do katerih vseeno pride.

Prometna varnost na naših avtocestah in hitrih cestah se je izboljšala. Leto 2018 je bilo z vidika števila umrlih udeležencev v prometnih nesrečah najuspešnejše v zadnjih letih.

Pred nami so že novi infrastrukturni projekti, največja sta druga cev predora Karavanke in tretja razvojna os. Povečujemo tudi vlaganja v obnovo in posodobitev obstoječega omrežja.

Vizijo, ki je usmerjena na uporabnike avtocest in hitrih cest, na trajnostni razvoj družbe in celotnega njenega okolja ter na potrebe

zaposlenih, smo tudi v letu 2018 uresničevali v največji možni meri. Z uspešno realizacijo poslovnega načrta smo v letu 2018 izboljšali vse ključne poslovne kazalnike. Prihodki družbe DARS d. d. so v poslovnem letu 2018 znašali 495,4 milijona evrov in za osem odstotkov presegli predlanske. Družba je v letu 2018 ustvarila 465,6 milijona evrov čistih prihodkov od prodaje, 397,5 milijona evrov EBITDA ter 154,4 milijona evrov čistega dobička.

Naši napori bodo tudi v prihodnje usmerjeni v zagotavljanje dolgoročne finančne stabilnosti družbe DARS d. d., kar bo omogočilo pokrivanje obveznosti iz obstoječega dolga; v letu 2018 smo odplačali 260,2 milijona glavnin in obresti.

V družbi DARS d. d. napredek razumemo predvsem kot zagotavljanje čim večje varnosti in pretočnosti našega avtocestnega omrežja. Za tovrstna vlaganja pa moramo predhodno zagotoviti potrebna sredstva. Zato si bomo tudi za leto 2019 prizadevali, da ga poslovno zaključimo čim bolj uspešno, z rastjo vseh kazalnikov poslovanja.

Hvala za zaupanje.

Dr. Tomaž Vidic
predsednik uprave

Mag. Gašper Marc
član uprave

Vili Žavrlan
član uprave

Marjan Sisinger
delavski direktor/član uprave

1.3 POSLANSTVO, VIZIJA, VREDNOTE IN STRATEŠKE USMERITVE, POLITIKA INTEGRIRANEGA SISTEMA VODENJA

Poslanstvo

S sodobnimi pristopi in odgovorno do okolja optimiziramo pretočnost prometa ter zagotavljamo varnost in udobnost na slovenskem avtocestnem omrežju.

Vizija

Povezani v prihodnost

Vodilo našega sedanjega in prihodnjega delovanja je povezljivost v vseh možnih oblikah. To pomeni, da je naša vizija usmerjena:

- na uporabnike, s katerimi smo povezani v skrbi za njihovo varnost, zanesljivost in udobje na njihovi poti;
- na trajnostni razvoj družbe in celotnega njenega okolja, s katerim smo povezani v skrbi za še bolj učinkovito in uspešno delovanje, kot tudi v odgovornem odnosu do vseh naših deležnikov: lastnika, poslovnih partnerjev, lokalne skupnosti, širšega evropskega prostora, naravnega okolja, itd. in povezovanju s sorodnimi institucijami;
- na potrebe zaposlenih, s katerimi smo povezani z namenom zagotavljanja varnega, ustvarjalnega in zanimivega delovnega okolja.

Temeljne vrednote

Varnost

Skrbimo za varno okolje, v katerem delujemo: za varno delovno okolje naših zaposlenih, za varno počutje naših poslovnih partnerjev in naših uporabnikov na slovenskem avtocestnem omrežju (smo njihov zanesljiv partner na cesti) ter ohranitev naravnega okolja.

Odgovornost

Odgovorno do sebe in do naše družbe skrbimo za prevzete delovne obveznosti in kakovostno uresničevanje zadanih nalog z mislijo na naše uporabnike, naše okolje (harmonizacijo naših aktivnosti z zmožnostmi in potrebami naravnega okolja) in na druge deležnike, s katerimi poslujemo (dobavitelji, izvajalci, drugi poslovni partnerji, lastnik, lokalna skupnost – smo zanesljiv poslovni partner).

Razvoj

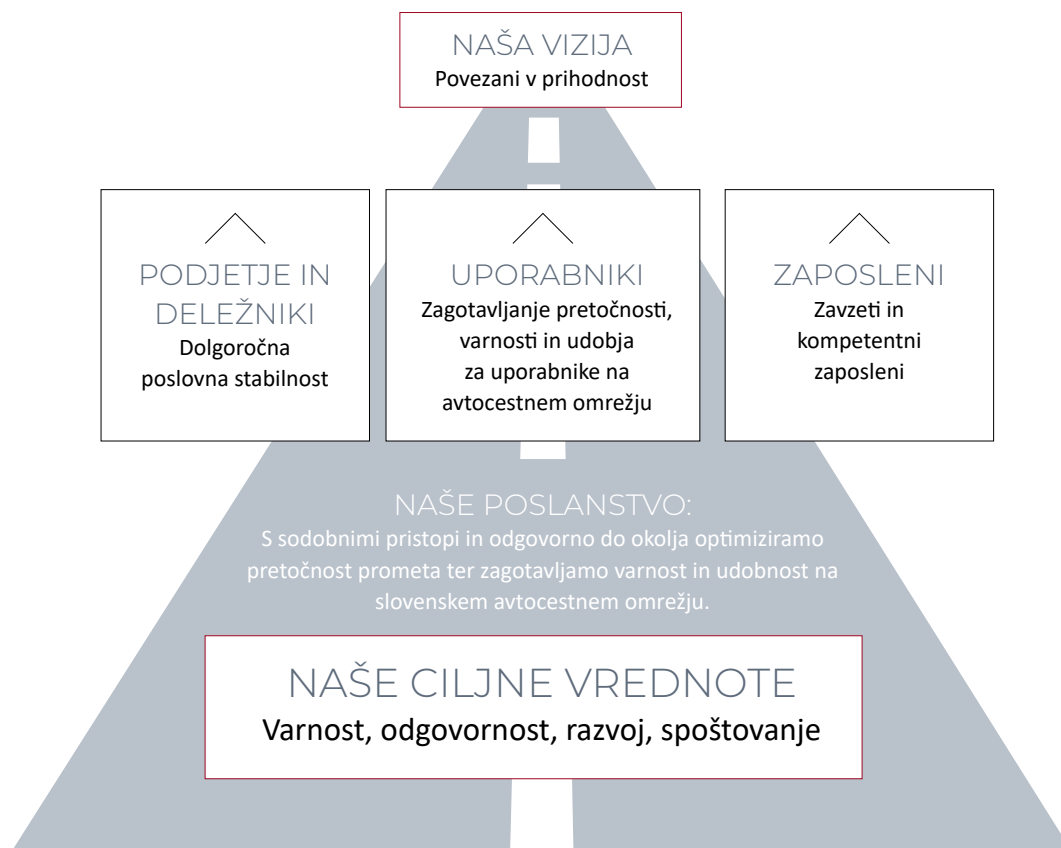
Neprestano spodbujamo nove inovativne in sodobne pristope in razvijamo nove oz. izboljšujemo obstoječe storitve naše družbe, pri čemer se zavzemamo tudi za povečevanje energetske učinkovitosti. Ustvarjalno in inovativno razmišljamo, saj se zavedamo, da lahko le tako oblikujemo inovativne storitve z visoko stopnjo dodane vrednosti za uporabnike, zaposlene, podjetje, lastnika.

Spoštovanje

V našem vsakodnevem delovanju zasledujemo visoko mero spoštovanja in zaupanja do vseh deležnikov naše družbe, kar se izkazuje v dejanjih in ravnanjih med zaposlenimi, do uporabnikov, do lastnika in poslovnih partnerjev.

Strateške usmeritve družbe DARS d. d.

Slika 9: Strateške usmeritve družbe DARS d. d.

Zagotavljanje varnosti, pretočnosti in udobja za uporabnike na avtocestnem omrežju

- Zagotavljanje prometne varnosti
- Zagotavljanje pretočnosti prometa
- Zagotavljanje uporabnikom prijaznih storitev

Dolgoročna poslovna stabilnost

- Zagotovitev dolgoročno stabilnega poslovanja
- Uvajanje vitkega poslovanja
- Implementacija poslovne odličnosti

Zavzeti in kompetentni zaposleni

- Neprestana krepitev kompetentnosti
- Razvoj voditeljstva v družbi
- Oblikovanje ustvarjalnega, varnega in zanimivega delovnega okolja

Politika integriranega sistema vodenja

Vodstvo in vsi zaposleni v družbi bomo s strokovnim in odgovornim opravljanjem svojega dela naredili vse, da bomo izpolnili zahteve in pričakovanja naših deležnikov: uporabnikov, lastnika, zaposlenih, okolja in druge zainteresirane javnosti. Naš poslovni uspeh je skrbno načrtovan, voden in nadzorovan. Zavezujemo se k neprestanemu izboljševanju vseh poslovnih procesov, s poudarkom na preventivnem delovanju.

Naš cilj je kakovostno, okoljsko in energetske učinkovito delovanje ter varna in celovita storitev za zaposlene, zunanje izvajalce ter uporabnike.

Politiko sistema vodenja uresničujemo na naslednji način:

- z odgovornim odločanjem na podlagi konkretnih informacij in dejstev,
- z vzpostavljanjem dobrih pogojev in odnosov med vsemi deležniki znotraj in zunaj družbe,
- s spodbujanjem proaktivnega delovanja s poudarkom na inovativnosti zaposlenih,
- z upravljanjem prepoznanih tveganj in udejanjanjem zaznanih priložnosti,
- s povečevanjem učinkovitosti rabe vseh vrst materialov in energije v celotnem življenjskem ciklu storitve,
- z doslednim spoštovanjem zakonodaje, drugih obvezujočih zahtev in razvojnih usmeritev,
- z vzajemno koristnim sodelovanjem s partnerji in drugimi zunanjimi izvajalci,
- s podpiranjem razvoja stroke in pridobivanjem novih znanj in veščin,
- z aktivnim komuniciranjem znotraj družbe in z zunanjimi javnostmi,
- z zavezanostjo preprečevanja poslabšanja zdravja zaposlenih in poškodb,
- z vzpostavljanjem in doseganjem merljivih ciljev izboljšav na vseh področjih poslovanja,
- pri nabavi izdelkov in storitev ter pri načrtovanju novih rešitev načrtno upoštevamo vse vidike poslovanja (okolje, energija, kakovost, varnost, ekonomika).

Uprava se zavezuje, da si bo po svojih najboljših močeh in s svojim osebnim zgledom prizadevala doseči navedene cilje.

1.4 IZJAVA O UPRAVLJANJU DARS d. d.

V skladu s petim odstavkom 70. člena Zakona o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 42/2006 ter nadaljnje), Statutom DARS d. d., sprejetim avgusta 2018 in določili Kodeksa upravljanja javnih delniških družb ter Kodeksa korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države kot del Letnega poročila družba DARS d. d. podaja naslednjo

IZJAVO O UPRAVLJANJU

Izjava o upravljanju je sestavni del Letnega poročila za leto 2018 in je za obdobje od 1. 1. 2018 do dneva objave v letu 2019 dostopna v elektronski obliki na spletnih straneh Ljubljanske borze, d. d. (SEOnet) in na uradnih spletnih straneh družbe DARS d. d. (www.dars.si).

1. Sklicevanje na kodeksa upravljanja in Priporočila

DARS d. d. pri svojem delu in poslovanju v največji možni meri spoštuje naslednje kodekse in priporočila poslovne prakse vodenja in upravljanja:

- Slovenski kodeks upravljanja javnih delniških družb, 27. 10. 2016, dostopen na spletni strani Ljubljanske borze d. d. <http://www.ljse.si>;
- Kodeks korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države, maj 2017, dostopen na spletni strani Slovenskega državnega holdinga, d. d. <http://www.sdh.si>, ter
- Priporočila in pričakovanja Slovenskega državnega holdinga, marec 2018, dostopna na spletni strani Slovenskega državnega holdinga d. d. <http://www.sdh.si>.

Po uveljavitvi Zakona o Slovenskem državnem holdingu Republika Slovenija kot edini delničar izvršuje svoje pravice preko SDH, ki pravice izvršuje z uresničevanjem glasovalnih pravic na skupščini, nastopanjem pred sodišči in drugimi organi ter sklicevanjem skupščine.

Pri izvajanju navedenih kodeksov in priporočil v letu 2018 v družbi večjih odstopanj ni bilo, v nadaljevanju pa družba pojasnjuje odstopanja od posameznih priporočil. Družba DARS d. d. pri svojem poslovanju spoštuje interne akte in Etični kodeks družbe ter si pri poslovanju prizadeva za izboljšanje prakse korporativnega upravljanja.

2. DARS d. d. pri upravljanju odstopa od naslednjih določb:

Posamezna odstopanja od zgoraj navedenih kodeksov in priporočil so skupaj z navedbo razlogov razkrita v nadaljevanju te izjave.

a) Slovenski kodeks upravljanja javnih delniških družb

Okvir upravljanja družb

Tč. 1: Družba deluje v skladu z osnovnim ciljem, to je maksimiranjem vrednosti družbe, in drugimi cilji kot upravljavec avtocestnega omrežja, ki zagotavlja trajnostni razvoj družbe, njeno dolgoročno, stabilno in družbeno odgovorno poslovanje. Cilji v statutu niso opredeljeni, ker temeljni pravni akt države družbe opredeljuje le značilnosti, ki jih zahteva korporacijska zakonodaja za širši opis družbe kot pravne osebe. Vse cilje družba razkriva v objavljenih dokumentih na svoji spletni strani ali v javnih objavah. Upravljanje družbe DARS d. d. temelji na zakonskih določilih, internih aktih in pravilnikih. Vse operativne poslovne odločitve za doseganje ciljev se izvajajo v okviru letnega poslovnega načrta ter strateških usmeritvah družbe.

Izjava o upravljanju in izjava o skladnosti s kodeksom

Tč. 5.5: Družba v izjavi ne razkriva vseh podatkov, kot so navedeni v prilogi Kodeksa. V izjavi poimensko razkrije sestavo uprave z navedbo funkcije. Sestava nadzornega sveta je razkrita v poročilu nadzornega sveta kot del Letnega poročila.

Tč. 5.6: Višina prejemkov uprave in nadzornega sveta je razkrita v računovodskem delu Letnega poročila. Družba razkrije bruto prejemke vsakega posameznega člana uprave in nadzornega sveta v skladu z zakonskimi zahtevami, ne pa tudi neto prejemkov.

Sestava in imenovanje nadzornega sveta

Tč. 9, 9.2, 9.3: V družbah, v katerih SDH d. d. izvršuje najmanj $\frac{3}{4}$ vseh glasovalnih pravic, nadzorni sveti ne oblikujejo posebnih komisij, pristojnih za izvedbo postopkov iskanja in ocenjevanja kandidatov za člane nadzornega sveta družbe. Nadzorni svet družbe je v letu 2018 sprejel Politiko raznolikosti, v kateri je zapisano, da si za izpolnjevanje prizadevajo delničarji, nadzorni svet in svet delavcev.

Postopek izbire kandidatov za člane nadzornega sveta

Tč. 10: V družbah, v katerih SDH d. d. izvršuje najmanj $\frac{3}{4}$ vseh glasovalnih pravic, nadzorni sveti ne oblikujejo posebnih komisij, pristojnih za izvedbo postopkov iskanja in ocenjevanja kandidatov za člane nadzornega sveta družbe.

Usposabljanje članov nadzornega sveta

Tč. 13.1: Letni načrt usposabljanja članov nadzornega sveta in komisij ni opredeljen enkrat letno, temveč člani nadzornega sveta sami sproti presodijo katero izobraževanje potrebujejo. Člani nadzornega sveta se usposabljujejo in zagotavljajo, da znanje, izkušnje in veščine članov ustrezajo potrebam družbe. Okvirni stroški izobraževanja so zagotovljeni v letnem poslovnem načrtu družbe.

Plačilo uprav

Tč. 21: Nadzorni svet pri določanju prejemkov članov uprave spoštuje Zakon o prejemkih poslovnih oseb v gospodarskih družbah v večinski lasti Republike Slovenije in samoupravnih lokalnih skupnostih (Uradni list RS, št. 21/10 in 8/11). Sprejel je tudi Pravila za določanje vsebine pogodb o zaposlitvi za posloводство družbe glede prejemkov in odpravnin, v katerih so določeni tudi kriteriji za vrednotenje spremenljivega dela prejemka poslovnih oseb iz naslova uspešnosti in z njimi seznanil skupščino.

Strategija komuniciranja družbe

Tč. 27.2: Upošteva se delno. Družba ima izdelano in veljavno splošno Strategijo komuniciranja družbe DARS d. d., izdelan in veljavni Pravilnik o določanju in varovanju poslovne skrivnosti, poleg tega tudi Pravilnik o načinu dajanja informacij za medije ter Navodilo odgovarjanja uporabnikom avtocest.

Javna objava pomembnih informacij

Tč. 29.5: Družba v letnem poročilu ne razkriva položajev v organih upravljanja ali nadzora nepovezanih družb, ki jih zasedajo člani uprave in člani nadzornega sveta, ker člani uprave obveščajo nadzorni svet o potencialnih kršitvah konkurence in morebitnih odvisnostih.

Tč. 29.7: Družba razkrije bruto prejemke vsakega posameznega člana uprave in nadzornega sveta v skladu z zakonskimi zahtevami, ne pa tudi neto prejemkov.

Tč. 29.8: Računovodski izkazi družbe s pojasnili in razkritji najpomembnejših kategorij so pripravljani v skladu z računovodskimi ter poročevalskimi zahtevami SRS, upoštevaje določila ZGD-1 in ZDARS-1.

Tč. 29.9: Družba na svoji spletni strani javno ne objavlja vsakokratnih veljavnih tekstov poslovnikov svojih organov. Gre za dokumenta, ki se stalno posodabljata in sta namenjena izključno delu teh organov. Vsako zunanje ocenjevanje primernosti teh dokumentov s strani tretjih bi bilo zaradi nepoznavanja potreb teh organov neumestno.

b) Kodeks korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države

Nadzorni svet

Tč. 6: Eden od ključnih lastniških vzvodov upravljanja je pravica in dolžnost lastnikov, da v nadzorne organe družb imenujejo neodvisne in strokovne posameznike, ki odgovorno in strokovno nadzirajo delo uprav družb in sodelujejo z upravami pri njihovem upravljanju. Nadzorni svet ima kadrovske komisije, ki deluje kot nominacijski odbor. Kadrovske komisije sestavljajo: dva člana nadzornega sveta, ki predstavljata kapital in član

nadzornega sveta, ki predstavlja delavce. Zunanje strokovnjake se vključi po potrebi.

Tč. 6.8: V družbah, v katerih SDH d. d. izvršuje najmanj ¼ vseh glasovalnih pravic, nadzorni sveti ne oblikujejo posebnih komisij, pristojnih za izvedbo postopkov iskanja in ocenjevanja kandidatov za člane nadzornega sveta družbe.

Preglednost poslovanja in poročanje

Tč. 8.4: V Letnem poročilu niso razkriti stroški delovanja nadzornega sveta kot je navedeno. Razkritje obsega prejemke članov NS vključno s potnimi stroški in obračunanimi bonitetami.

Revizija in sistem notranjih kontrol

Tč. 9.2.7: Upošteva se delno, saj se roki za priporočila notranjih revizorjev izjemoma podaljšajo iz objektivnih razlogov.

Sprejem etičnega kodeksa in korporativna integriteta

Tč. 10.2: Ga ne uporabljamo. V družbi smo implementirali elemente sistema korporativne integritete v okviru naslednjih dokumentov: Darsov kodeks ravnanja, Politika upravljanja družbe DARS d. d. in Navodila o zaščiti prijaviteljev koruptivnih, nezakonitih ali neetičnih ravnanj.

Tč. 10.2.1: Uporabljamo delno. V okviru Trajnostnega poročila poročamo o delovanju »Komisije integritete v DARS d. d.« ter »Odboru za mobbing«.

c) Priporočila in pričakovanja Slovenskega državnega holdinga

Optimizacija stroškov dela

Tč. 4.4: Družba delno odstopa od priporočila, saj podatke o stroških dela razkriva v letnih poročilih. Plačila se vršijo v skladu z zavezujočo kolektivno pogodbo in dogovori s socialnimi partnerji, objavljenimi na interni strani družbe.

Tč. 4.5: Družba delno odstopa od priporočila. Zavezujočo kolektivno pogodbo in dogovore s socialnimi partnerji objavlja na interni strani družbe.

Skupščine družb

Sklic skupščine – tč. 6.1: Edini delničar družbe DARS d. d. je Republika Slovenija, ki jo na podlagi določila čl. 18 Zakona o slovenskem državnem holdingu (Uradni list RS št. 25/2014) zastopa Slovenski državni holding d. d. Ker je skupščina univerzalna, ni potrebno spoštovati določil ZGD-1 glede sklicnega roka in objave dnevnega reda skupščine.

Družba DARS d. d. bo priporočilom Slovenskega kodeksa upravljanja javnih delniških družb, Kodeksa korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države in Priporočilom in pričakovanjem Slovenskega državnega holdinga sledila tudi v prihodnje ter skladno s tem izpolnjevala svoj sistem korporativnega upravljanja.

3. Glavne značilnosti sistemov notranjih kontrol in upravljanja tveganj v družbi v povezavi s postopkom računovodskega poročanja

Uprava družbe je odgovorna za vzpostavljanje in zagotavljanje delovanja notranjega kontroliranja in notranjih računovodskih kontrol, izbiranje in uporabljanje računovodskih usmeritev ter varovanje premoženja družbe.

Sistem notranje kontrole je skupek različnih usmeritev in politik, ki jih vzpostavi in sprejme uprava z namenom, da bi kar najbolje upravljala tveganje, povezano z računovodskim poročanjem. Namen sistema notranje kontrole je zagotoviti učinkovitost in uspešnost delovanja, zanesljivost računovodskega poročanja in skladnost z veljavnimi zakoni ter drugimi zunanjimi in notranjimi predpisi.

Družba ima vzpostavljen sistem obvladovanja tveganja, povezan z računovodskim poročanjem.

Pravilnost, popolnost in resničnost računovodskega poročanja zagotavljamo z izvajanjem naslednjih vrst notranje kontrole:

- kontrola pravilnosti računovodskih podatkov, ki jih zagotavljamo na različne načine, na primer z usklajevanjem postavk s kupci in dobavitelji,
- kontrole popolnosti zajemanja podatkov (npr. zaporedje dokumentacije, številčenje dokumentov),
- kontrola razmejitev dolžnosti in odgovornosti (npr. ločeno izvajanje evidentiranja in plačevanja),
- kontrola omejitve dostopa (pravice dostopa do računovodskih evidenc so selektivno dodeljene),
- kontrola nadziranja.

Proces računovodenja je informacijsko podprt, zato so vse zgoraj naštetih vrste notranje kontrole povezane tudi s sistemi kontrole, vgrajenimi v okvir informacijske tehnologije, ki obsegajo tako kontrolo omejitev dostopa do omrežja, podatkov, aplikacij kot tudi kontrolo točnosti in popolnosti zajemanja in obdelovanja podatkov.

V poglavju Upravljanje tveganj poslovnega poročila so podrobneje predstavljeni upravljanje s tveganji in kontrolni mehanizmi v povezavi z oceno posamezne vrste tveganja. Menimo, da je sedanji sistem kontrol v družbi DARS d. d. v letu 2018 zagotavljal učinkovito in uspešno doseganje poslovnih ciljev, delovanje v skladu z zakonskimi določili in pošteno, transparentno poročanje v vseh pomembnih pogledih.

4. Delovanje skupščine in njene ključne pristojnosti, opis pravic delničarjev in način uveljavljanja njihovih pravic

Družba ima položaj delniške družbe kot gospodarske družbe po ZGD-1.

Delovanje skupščine, njene ključne pristojnosti in pravice delničarjev ter način njihovega uveljavljanja podrobneje opredeljuje Statut DARS d. d.

Edini ustanovitelj in delničar DARS d. d. je Republika Slovenija (v nadaljevanju: RS), ki jo po uveljavitvi Zakona o Slovenskem državnem holdingu zastopa Slovenski državni holding d. d. Svoje pravice delničarja, ki jih opredeljujeta ZGD-1 in Statut DARS d. d., RS uresničuje na skupščini delničarjev.

Skupščino sklicuje uprava DARS d. d. na lastno pobudo, na zahtevo nadzornega sveta ali na zahtevo delničarja družbe.

Skupščino je treba sklicati v zakonsko določenih primerih, vendar najmanj enkrat letno.

5. Sestava in delovanje organov vodenja in nadzora ter njihovih komisij

Uprava družbe

Sestavo in delovanje uprave družbe podrobneje določa Statut DARS d. d. Po Statutu DARS d. d. ima lahko uprava družbe največ pet članov. Za predsednika oz. člana uprave je lahko imenovana oseba, ki izpolnjuje pogoje iz 255. člena ZGD-1 in točke 7.2.2. Statuta DARS d. d. Predsednika in vse člane uprave imenuje nadzorni svet za dobo največ petih (5) let in so v delovnem razmerju z družbo.

Upravo DARS d. d. sestavljajo: predsednik dr. Tomaž Vidic, član mag. Gašper Marc, član Vili Žavrlan ter delavski direktor/član uprave Marjan Sisinger.

Uprava vodi družbo v dobro družbe, samostojno in na lastno odgovornost; pri vodenju mora ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika ter varovati poslovne skrivnosti družbe. Pri uresničevanju nalog vodenja uprava sprejema ukrepe in izvaja postopke, ki jih določata zakon in statut družbe.

Če ima uprava več kot dva člana, družbo zastopa predsednik uprave skupaj s članom uprave.

Uprava sprejema odločitve, ki so v njeni pristojnosti, z večino glasov vseh članov uprave. Vsak član uprave ima en glas. V primeru enakega števila glasov je odločilen glas predsednika uprave. Delavski direktor sodeluje pri odločanju, kadar uprava odloča o kadrovskih in socialnih vprašanjih.

Uprava sprejme poslovnik o svojem delu, h kateremu daje soglasje nadzorni svet.

Nadzorni svet družbe

V skladu s točko 7.3.1. Statuta DARS d. d. nadzorni svet sestavlja šest članov. Dva člana nadzornega sveta sta predstavnika zaposlenih.

V skladu s Statutom DARS d. d. nadzorni svet sprejme poslovnik o svojem delu. Nadzorni svet voli predsednika in namestnika predsednika.

Nadzorni svet mora biti sklican vsaj enkrat v četrtletju. Nadzorni svet je sklepčen, če sta pri sklepanju navzoči dve tretjini članov, med katerimi mora biti tudi predsednik nadzornega sveta ali njegov namestnik.

V skladu s Statutom DARS d. d. nadzorni svet nadzira vodenje poslov, odloča o imenovanju in odpoklicu uprave in njihovih prejemkih, lahko sklicuje skupščino, pregleduje in preverja knjige, ter dokumentacijo družbe, njeno blagajno, shranjene vrednostne papirje in zaloge blaga ter druge stvari, daje upravi predhodno soglasje k poslom, katerih vrednost presega 2,5 milijona evrov (brez DDV), seznaneni se z odločitvijo uprave glede ustanavljanja in/ali ukinitvijo hčerinskih družb, skupščini predlaga imenovanje revizorja, imenuje revizijsko komisijo nadzornega sveta in druge komisije v skladu z ZGD-1, seznaneni se z odločitvijo uprave glede nakupa in odprodaje deležev ali delnic drugih družb, daje soglasje k planskim dokumentom družbe, usklajuje besedilo statuta z veljavnimi sklepi skupščine, obvešča organe družbe in delničarja o svojih stališčih in predlogih, obravnava in odloča o vseh drugih zadevah, za katere je pristojen po zakonu, drugih predpisih, po pooblastilu skupščine in statuta družbe.

Nadzorni svet mora preveriti letno poročilo skupaj z revizorjevim poročilom in predlog uprave za uporabo bilančnega dobička. O rezultatih preveritve mora sestaviti pisno poročilo za skupščino.

Podrobnejša sestava in delovanje nadzornega sveta družbe ter njegovih komisij v letu 2018 sta predstavljena v poročilu nadzornega sveta.

Določbe, ki se nanašajo na skupščino, upravo, nadzorni svet in vrednostne papirje družbe, so povzete po statutu, ki je bil sprejet na skupščini 3. 8. 2018.

Ljubljana, 5. aprila 2019

Nadzorni svet DARS d. d.

Uprava DARS d. d.

Marjan Mačkošek
predsednik nadzornega sveta

Dr. Tomaž Vidic
predsednik uprave

Mag. Gašper Marc
član uprave

Vili Žavrlan
član uprave

Marjan Sisinger
delavski direktor/član uprave

1.5 NEFINANČNO POROČANJE V DARS d. d.

Samostojno trajnostno poročilo družbe DARS d. d. za leto 2018 bo vsebovalo vse zahtevane informacije, ki jih določa »Izjava o nefinančnem poslovanju«. S tem bo družba DARS d. d. izpolnila zahteve Zakona o gospodarskih družbah ZGD-1 (Ur. list RS 15/2017, z dne 31. 3. 2017 - to je 57., 60 a. in 70 c. člena ZGD-1J).

O trajnostnem razvoju oz. družbeni odgovornosti poročamo v svojih letnih poročilih že od leta 2009 dalje, za poslovno leto 2017 pa smo prvič objavili tudi ločeno »Trajnostno poročilo družbe DARS d. d.«. V poročilih sledimo mednarodnim standardom trajnostnega poročanja GRI GS (Global Reporting Initiative Global Standards) za osnovno raven.

V poslovno poročilo, ki je sestavni del letnega poročila družbe so vključene tudi ključne nefinančne informacije o poslovnih, okoljskih, kadrovskih in družbenih zadevah, ki so potrebne za razumevanje položaja, uspešnosti in razvoja družbe DARS d. d.

Zavedamo se velike odgovornosti do ljudi, okolja in družbe ter trajnostno uresničujemo družbeno odgovornost v vseh projektih ter dolgoročnih načrtih in na vseh nivojih svojega delovanja. Ambiciozni in jasno določeni cilji zagotavljajo, da bo javnost še nadalje prepoznavala DARS d. d. kot odgovorno in v prihodnost usmerjeno podjetje.

Trajnostno poročilo družbe za leto 2018 bo v skladu z ZGD-1J objavljeno do 30. 6. 2019 na spletni strani družbe DARS d. d.

1.6 ANALIZA POSLOVANJA

Prihodki DARS d. d.

Tabela 2: Pregled prihodkov DARS d. d.

Vrsta prihodkov	2017 (v EUR)	2018 (v EUR)	Indeks 2018/2017	Strukturni deleži za leto 2018
Prihodki iz pogodbe o naročilu	330.295	300.000	91	0,1
Prihodki od cestnin	430.894.988	451.497.703	105	91,1
- vinjete	180.421.374	188.408.769	104	38,0
- tovorni promet	236.394.732	248.177.768	105	50,1
- predor Karavanke	14.078.883	14.911.166	106	3,0
Prihodki od zakupnin	7.449.857	8.038.859	108	1,6
Prihodki od zapor in prekomernih obremenitev	834.351	1.142.321	137	0,2
Prihodki od služnosti	676.395	686.602	102	0,1
Prihodki od zakupa optičnih vlaken/telekomunikacije	1.018.613	1.026.446	101	0,2
Drugi prihodki od prodaje	1.039.813	2.913.930	280	0,6
Drugi poslovni prihodki	9.331.102	22.875.241	245	4,6
Finančni prihodki	2.152.269	817.138	38	0,2
Drugi prihodki	3.064.261	5.231.151	171	1,1
Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve	2.079.463	898.978	43	0,2
Skupaj prihodki	458.871.408	495.428.367	108	100,0

Prihodki družbe DARS d. d. so v poslovnem letu 2018 znašali 495,4 milijona evrov, kar je osem odstotnih točk več kot v letu 2017. Cestninski prihodki, ki predstavljajo kar 91,1 odstotka vseh prihodkov, so bili v letu 2018 za pet odstotkov večji od realizacije v letu 2017. Prihodki od cestnin so se povečali zaradi boljše prodaje vinjet, rasti tovornega prometa ter uvedbe novega načina cestninjenja s 1. 4. 2018, kar je deloma zavrlo negativen učinek sprememb v strukturi tovornega prometa glede na emisijske razrede EURO. Povečanje drugih poslovnih prihodkov v večji meri predstavlja odprava rezervacij. Ostali prihodki predstavljajo majhne deleže v strukturi celotnih prihodkov.

Odhodki DARS d. d.

Tabela 3: Pregled odhodkov DARS d. d.

Vrsta odhodkov	2017 (v EUR)	2018 (v EUR)	Indeks 2018/2017	Strukturni deleži za leto 2018
Stroški materiala	9.397.092	10.784.758	115	3,5
Stroški storitev	29.238.361	36.862.228	126	12,0
Stroški dela	39.730.512	40.847.516	103	13,2
Odpisi vrednosti	161.140.888	175.081.720	109	56,8
Drugi poslovni odhodki	3.466.600	3.408.916	98	1,1
Finančni odhodki	41.763.767	41.091.153	98	13,3
Drugi odhodki	309.307	210.665	68	0,1
Skupaj odhodki	285.046.526	308.286.955	108	100,0

Odhodki družbe DARS d. d. so za leto 2018 znašali 308,3 milijona evrov in so bili glede na leto 2017 višji za osem odstotkov. Na njihovo zvišanje je vplivalo predvsem zvišanje stroškov odpisa vrednosti, materiala in storitev. Največji delež v odhodkih predstavljajo odpisi vrednosti s 57-odstotnim deležem.

Poslovni izid DARS d. d.

Čisti poslovni izid družbe DARS d. d. za obdobje od 1. januarja do 31. decembra 2018 znaša 154,4 milijona evrov in je bil v primerjavi s čistim poslovnim izidom za leto 2017 višji za 9 odstotkov.

Tabela 4: Kazalniki poslovanja

		31. 12. 2016	31. 12. 2017	31. 12. 2018
Kazalniki stanja financiranja				
Stopnja lastniškosti financiranja v odstotkih	$\frac{\text{kapital}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$	46,92	48,87	52,39
Stopnja dolgoročnosti financiranja v odstotkih	$\frac{\text{kapital} + \text{rezervacije} + \text{dolgoročni dolgovi}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$	94,41	93,88	94,39
Stopnja kratkoročnosti financiranja v odstotkih	$\frac{\text{kratkoročni dolgovi (skupaj s kratkoročnimi PČR)}}{\text{obveznosti do virov sredstev}}$	5,59	6,12	5,61
Kazalniki stanja investiranja				
Stopnja osnovnosti investiranja v odstotkih	$\frac{\text{osnovna sredstva (po neodpisani vrednosti)}}{\text{sredstva}}$	91,89	89,86	90,98
Stopnja dolgoročnosti investiranja v odstotkih	$\frac{\text{osnovna sredstva} + \text{naložbene nepremičnine} + \text{dolg. finančne naložbe} + \text{dolg. poslovne terjatve}}{\text{sredstva}}$	92,35	94,73	92,06
Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja				
Pospešena pokritost s kratkoročnimi obveznostmi v odstotkih (upoštevane pasivne časovne razmejitve)	$\frac{\text{likvidnostna sredstva} + \text{kratkoročne terjatve}}{\text{kratkoročne obveznosti}}$	18,34	23,07	33,51
Kratkoročna pokritost kratkoročnih obveznosti v odstotkih	$\frac{\text{kratkoročna sredstva} + \text{kratkoročne aktivne časovne razmejitve}}{\text{kratkoročne obveznosti} + \text{kratkoročne pasivne časovne razmejitve}}$	135,17	84,68	139,59
Kazalniki gospodarnosti				
Gospodarnost poslovanja v odstotkih	$\frac{\text{poslovni prihodki}}{\text{poslovni odhodki}}$	170,01	186,71	183,30
Stopnja dobičkovnosti poslovnih prihodkov v odstotkih	$\frac{\text{poslovni dobiček}}{\text{poslovni prihodki}}$	41,18	46,44	45,44
Stopnja čiste dobičkovnosti prihodkov v odstotkih	$\frac{\text{čisti dobiček}}{\text{prihodki}}$	25,66	30,76	31,17
Kazalniki dobičkonosnosti				
Čista dobičkonosnost kapitala	$\frac{\text{čisti dobiček v poslovnem obdobju}}{\text{povprečna vrednost kapitala (brez čistega dobička poslovnega obdobja)}}$	0,04	0,05	0,05

1.7 POMEMBNI POSLOVNI DOGODKI V POSLOVNEM LETU 2018

April

Slovenija je 1. aprila 2018 uvedla elektronsko cestninjenje vozil v prostem prometnem toku, katerih največja dovoljena masa presega 3.500 kg, poimenovano sistem DarsGo. S 1. aprilom 2018 je Vlada RS za 3 % povišala infrastrukturno pristojbino za kilometer prevozne razdalje, ukinjeni so bili predplačniški popusti.

Družba DARS d. d. ima po ZDARS-1 v poslovnih knjigah evidentirane nepremičnine drugih upravljavcev. Uprava družbe je, ob sodelovanju širšega kroga deležnikov, aktivno pristopila k izvedbi celostne rešitve in si bo aktivno prizadevala za izvedbo prenosa oz. prodaje navedenih sredstev po obstoječi knjigovodski vrednosti.

Nadzorni svet je dne 23. 4. 2018 obravnaval in potrdil revidirano Letno poročilo za leto 2017.

DARS d. d. je na podlagi določil Pravil Ljubljanske borze, d. d., Ljubljana, in veljavne zakonodaje objavil revidirano Letno poročilo DARS d. d. za leto 2017, katerega sestavni del sta tudi izjava o upravljanju družbe ter letni dokument.

Maj

Nadzorni svet je podal soglasje k Rebalansu poslovnega načrta za leto 2018, ki usklajuje investicijski načrt z načrtom izvajanja koncesije ter z izvedbeno pogodbo za leto 2018.

Junij

Med 6. in 8. junijem so v Ljubljani potekali 46. študijski in informacijski dnevi ASECAP, ki jih organizira evropsko strokovno združenje avtocestnih koncesionarjev in upravljavcev avtocest in so vsebinsko posvečeni vlogi infrastrukturnih investicij v novem paketu za mobilnost EU na področju cest.

28. 6. 2018 je potekala 13. seja Skupščine DARS d. d., na kateri se je lastnik seznanil z revidiranim Letnim poročilom DARS d. d. za leto 2017 in revizorjevim poročilom ter Poročilom nadzornega sveta o preveritvi Letnega poročila DARS d. d. za leto 2017 z revizorjevim poročilom vključno s prejemki članov organov vodenja in nadzora v letu 2017. Sprejel je sklep o uporabi bilančnega dobička za leto 2017 in podelitvi razrešnice upravi in nadzornemu svetu za poslovno leto 2017.

Prav tako je bil sprejet čistopis statuta, spremenjenega glede na sklepe, sprejete na skupščini.

Na podlagi določil Pravil Ljubljanske borze d. d. in veljavne zakonodaje je družba objavila Trajnostno poročilo za leto 2017.

Avgust

3. 8. 2018 je potekala 14. seja Skupščine DARS d. d., na kateri so bile sprejete spremembe in dopolnitve statuta družbe DARS d. d. Prav tako je bil sprejet čistopis statuta, spremenjenega glede na sklepe, sprejete na skupščini.

Nadzorni svet Družbe za avtoceste v Republiki Sloveniji se je na 35. redni seji seznanil z nerevidiranim poročilom o poslovanju družbe DARS d. d. v obdobju januar - junij 2018. Družba je na podlagi 112. in 113. člena Zakona o trgu finančnih instrumentov objavilo nerevidirano poročilo o poslovanju v prvem polletju 2018.

November

Družba DARS je predala prometu še zadnji del podravske avtoceste A4 med Draženci in mednarodnim mejnim prehodom Gruškovje v dolžini 5,8 km.

December

Vlada je 13. decembra 2018 sprejela sklep o uvedbi pribitka k cestnini na določenih odsekih avtocestnega omrežja, ki ga bodo po novem plačevali cestninski zavezanci v okviru elektronskega cestninjenja težkih vozil DarsGo. DARS d. d. kot upravljavec cestninskih cest je dolžan začeti obračunavati pribitek 1. januarja 2019. Zbrana sredstva bodo namenski prihodek proračuna Republike Slovenije in se bodo lahko uporabila izključno za drugi tir železniške proge Divača–Koper.

1.8 UPRAVLJANJE TVEGANJ

1.8.1 Poslovna tveganja

V družbi DARS d. d. se zavedamo resnosti posledic, ki bi nastale z uresničitvijo različnih vrst tveganj. V vse bolj negotovem poslovnem okolju je obvladovanje tveganj pomemben dejavnik poslovnega uspeha družbe, zato veliko pozornosti namenjamo pravočasnemu zaznavanju tveganj in njihovemu upravljanju. Proces upravljanja tveganj je postal del našega strateškega poslovanja, zato smo ponosni na uspešno obvladovanje tveganj v letu 2018. V novembru 2018 je bila novelirana strategija DARS d. d. 2017–2020, v kateri so bili nekoliko prenovljeni strateški cilji in na osnovi le-teh so bila ponovno prepoznana tudi strateška tveganja. Sistem tekoče preverjamo in dopolnjujemo, da bi bila ključna tveganja, ki jim je DARS d. d. izpostavljen, pravočasno prepoznana, ovrednotena in obvladovana.

Tveganja smo prepoznavali s pomočjo ciljev, ki so na najvišjem nivoju načrtani v strategiji družbe DARS d. d. 2017–2020, na nižjih nivojih pa glede na cilje, ki so načrtani v okviru posameznega procesa. Metodologijo za vrednotenje tveganj v letu 2018 nismo nadgrajevali. Verjetnosti nastanka smo ocenjevali s petstopenjsko lestvico: zelo neverjetno (10–20 let), precej neverjetno (5–10 let), srednje verjetno (1–5 let), precej verjetno (1 mesec do 1 leto), zelo verjetno (1 dan do 1 mesec), posledice tveganja so izražene bodisi vrednotno s petstopenjsko lestvico vrednosti (manj od 100.000 evrov, 100.000 evrov do 1 milijon, 1 milijon do 10 milijonov, 10 milijonov do 50 milijonov in 50 milijonov do 100 milijonov) bodisi polkakovostno z ocenami 1–5 (nizke, zmerne, srednje visoke, visoke in zelo visoke). Merili smo tudi število pojavov v obdobju verjetnosti nastanka, kar smo ocenjevali s štiristopenjsko lestvico (1–5, 5–10, 10–50, 50–100).

Na podlagi vseh prepoznanih in ovrednotenih tveganj smo člani Sveta za upravljanje s tveganji pripravili nabor strateških tveganj, ki jim je treba posvetiti več pozornosti. Pri teh izbranih tveganjih smo določili sprejemljivo stopnjo tveganja, ki smo jo kot organizacija še pripravljene sprejeti. Zgornja meja tveganosti je skladna z našo poslovno strategijo in nagnjenostjo k tveganjem. V primerih, ko je stopnja sprejemljivega tveganja manjša od stopnje izračunanega tveganja, nastopi razkorak med dejanskim in še sprejemljivim tveganjem, ki ga moramo premostiti v koraku ravnanja s prepoznanimi tveganji. Za ugotovljena tveganja je vodstvo organizacijske enote, ki je skrbnik tveganja, izoblikovalo kontrolne mehanizme – aktivnosti, s katerimi zmanjšuje in obvladuje tveganja – in te sprejete kontrolne mehanizme tekoče spremljamo. Upravljanje tveganj je vpeto v vse ravni našega delovanja.

Prepoznana tveganja, ki jim je treba namenjati posebno pozornost, so:

- omejena razpoložljiva finančna sredstva za vlaganje v razvoj,
- naraščanje števila nesreč oz. padec stopnje varnosti,
- odvisnost od zunanjih izvajalcev,
- izpad prihodka pri delovanju novega sistema DarsGo,
- izpad ključnih informacijskih sistemov,
- učinkovitost delovanja sistema DarsGo,
- ekonomska upravičenost investicijskih vlaganj,
- obrestno tveganje,
- tveganje prihodkov,
- izguba kompetentnega oz. ključnega kadra (nezaželeno fluktuacija),
- porast deleža aktivno nezavzetih zaposlenih,
- nezadostni viri za dvig kompetentnosti zaposlenih in posledično razvoja ciljne organizacijske kulture,
- skrb za varnost in zdravje zaposlenih pri delu in
- varovanje okolja.

Omejena razpoložljiva finančna sredstva za vlaganje v razvoj

Za zagotavljanje in ustrezno razporeditev sredstev za obnove avtocestne infrastrukture je oddelek za cestno infrastrukturo v sodelovanjem z oddelkom za obnove tako kot že v letu 2017, ponovno pripravil Plan ukrepov za triletno obdobje (2019-2021), ki temelji na ugotovitvah spremljanja stanja infrastrukture, analizah eksperimentalnega sistema, analizah strokovnih skupin ter na strokovnih ocenah vrednosti predlaganih ukrepov in predstavlja izhodišča za ustrezno načrtovanje investicijskih obnovitvenih del. V dokumentu so k vsem predvidenim ukrepom v naslednjih treh letih dodane okvirne vrednosti del predvsem z namenom, da so ustrezne službe prehodno seznanjene s predvidenimi potrebami po zagotavljanju finančnih sredstev za vlaganja v obstoječo infrastrukturo. Pristojne službe morajo planiranje potrebnih sredstev za investicijska vlaganja na obstoječi infrastrukturi prilagoditi potrebam, izraženim v navedenem dokumentu.

Naraščanje števila nesreč oz. padec stopnje varnosti

Da preprečimo naraščanje števila prometnih nesreč oziroma padec stopnje prometne varnosti, moramo kot upravljavec in vzdrževalec avtocestnega omrežja ravnati strokovno ter izvajati ustrezna in učinkovita dejanja, ki na to posredno ali neposredno vplivajo. Tako v prvi vrsti pri izvajanju ukrepov s področja prometne varnosti spoštujemo ne samo zahteve domače zakonodaje, ampak prav tako obveznosti, ki nam jih nalagajo evropske direktive, hkrati pa tudi na podlagi dobrih praks in izvedenih študij izvajamo raznovrstne projekte s področja prometne varnosti, uporabe naprednih IT tehnologij in uvajanja pametne infrastrukture. V letu 2018 smo intenzivno sodelovali na zakonodajnem področju sekcijskega merjenja hitrosti. Projekti prometne varnosti, posebej nove odbojne ograje in naletni mehovi, nam dajejo pozitivne učinke varnosti. V celotnem konceptu obnov, vzdrževanja, novih tehnologij ITS in upravljanja prometa, se varnost v povezavi z naraščanjem prometa izboljšuje. Pozitivne učinke imajo tudi koordinacije (ki jih izvajamo iz nadzornih centrov predvsem v primeru delovanja operativnih skupin na terenu in ob izrednih dogodkih), zagotavljanje ukrepov, ki se prilagajajo glede na prometne in vremenske razmere, ter nudenje informacij uporabnikom. Pri tem pa skrbimo tudi za kontinuirano izvajanje varnostnih kampanj in s ciljem promocije varnosti v prometu aktivno sodelujemo z deležniki na področju varnosti.

Ovisnost od zunanjih izvajalcev

Tveganje odvisnosti od zunanjih izvajalcev obvladujemo tako, da tekoče spremljamo vse informacije o poslovanju poslovnih partnerjev, pripravljamo ukrepe za preprečitev vpliva neugodnih dogodkov na poslovanje družbe (spremembe določil v pogodbi, sporazumne prekinitve pogodb) in vzdržujemo zdrave poslovne odnose. Že pri izbiri izvajalca v postopku javnega naročanja temeljito preučimo predvidene roke za izvedbo, plačilne pogoje in garancije, natančno določimo terminske plane dokončanja posamezne faze in skrbimo za kakovost pogajanj. Za nadzor nad izvajanjem pogodb imamo določene skrbnike pogodb, ki bdijo nad izvajanjem pogodbe ves življenjski cikel od priprave razpisne dokumentacije do sklenitve pogodbe, med samo izvedbo posla in nato vse do izteka garancijske dobe, če je ta predvidena. Prav tako skrbniki spremljajo tudi veljavnost posameznih dokumentov, npr. garancije, in so dolžni opozoriti, da se le-ti tekoče obnavljajo. Zaposluje se tudi nov kompetenten kader, ki se ga dodatno izobražuje in usmerja v skrbništvo določenega področja. Redno nadziramo stroške investicij, tako rednih kot tistih, ki so nastali zaradi naknadnih sprememb projekta.

Učinkovitost delovanja sistema DarsGo (ECS v PPT)

Projekt vzpostavitve sistema DarsGo smo vodili po sistemu projektne organizacije, ki je delovala po standardih projektnega vodenja in na osnovi dobrih praks. Vse aktivnosti so bile dokumentirane, vzpostavljena so bila pravila in tehnična sredstva za obvladovanje aktivnosti na projektu. Za nadzor izpolnitve tehničnih specifikacij smo angažirali dva pogodbenega inženirja. Sistematično so se izvajali sistemski testi in »end to end« testi, pripravljeni so bili testni scenariji za simulacijo delovanja v poskusnem obdobju s ciljem, da se zagotovi produkcijsko delovanje sistema. Na rednih delovnih sestankih z inženirjema in izvajalcem se je redno poročalo o aktivnostih, vzpostavljen je bil register tveganj in matrika skladnosti z zahtevami. Upravi družbe DARS d. d. in konzorcija Telekom – Qfree sta se redno sestajali in spremljali stanje na razvoju projekta. Direktor projekta DARS d. d. je redno poročal o aktivnostih na kolegiju in upravi družbe ter nadzornemu svetu DARS d. d.

Sistem DarsGo ima vzpostavljen sistem neprekinjenega delovanja in uvedene varnostne ukrepe za zaščito in varovanje pred nepooblaščenimi posegi in izgubo podatkov.

S 1. 4. 2018 je sistem DarsGo uspešno začel z delovanjem. Prva cestninska transakcija je bila zabeležena ob 00:00:00.202 (202 milisekunde čez polnoč), prvi plačilni nalog kršitelju pa je bil izdan slabe pol ure po polnoči. Uvedba sistema je potekala brez zapletov, ob sami uvedbi ni bilo niti minute zastojev na nobeni cestninski cesti, vključno z mejnimi prehodi. Ocenjujemo, da sistem z vsemi podsistemi DarsGo deluje dobro in zanesljivo, so pa potrebne še določene izboljšave, predvsem v smislu zagotavljanja še prijaznejšega sistema za uporabnike – stranke in tiste, ki sistem upravljajo.

Izpad ključnih informacijskih sistemov

Izpad ključnih informacijskih sistemov obvladujemo z rednim spremljanjem stanja IT sistemov in takojšnjim odzivanjem na izredne dogodke. Vzpostavljen imamo sistem neprekinjenega delovanja informacijskega sistema (podvajanje najvitalnejših delov informacijske opreme) in uvedene varnostne ukrepe za zaščito in varovanje informacijskih sistemov pred nepooblaščenimi posegi in izgubo podatkov. Kot eno izmed metod prepoznavanja groženj uporabljamo tudi neodvisne varnostne preglede informacijske tehnologije. Prepoznane grožnje, ki bi lahko vplivale na zaupnost, celovitost ali razpoložljivost informacijskih sistemov in informacijske infrastrukture obvladujemo z rednim vzdrževanjem, rednim izvajanjem varnostnega kopiranja, vzpostavljenimi protipožarnimi zidovi in protivirusnimi programi, nadgradnjami programske in strojne opreme, posodabljanjem varnostnih politik in povečevanjem informacijske varnosti pa tudi z izvajanjem jasne vizije razvoja informacijskega sistema družbe. Na nekaterih ključnih segmentih smo v preteklem letu že pričeli z vzpostavljanjem sistema vzdrževanja 24 ur dnevno vse dni v letu oz. 24/7/365). Na določenih ključnih ITS sistemih smo v letu 2017 pričeli z vzpostavljanjem aplikacij, ki omogočajo avtomatsko javljanje napak. Napake se obdelujejo v nadzornih centrih, kjer so zaposleni stalno prisotni, tako da je mogoč takojšnji odziv na izredne dogodke. Prav tako je v področju TK organizirana stalna pripravljenost s strani notranjih kadrov. Storitve, za katere nismo zadosti usposobljeni oziroma nimamo zadosti kadrovske virov, pa izvajamo tudi s pomočjo zunanjih pogodbenih izvajalcev.

Izpad prihodka pri delovanju novega sistema DarsGo

Vpeljava novega sistema DarsGo je bila ključnega pomena za DARS d. d., saj mora biti zagotovljeno plačevanje cestnine za vozila nad 3,5 t največje dovoljene mase, ki je največji in najpomembnejši vir prihodka družbe. Pri delovanju novega sistema DarsGo smo kot pomembno tveganje prepoznali tveganje izpada prihodka iz naslova cestninjenja tovornih vozil nad 3,5 tone največje dovoljene mase, zato smo že v sami pogodbi o vzpostavitvi in delovanju sistema DarsGo z izvajalcem storitev dogovorili ustrezne parametre v sporazumih o ravni storitev (SLA). V fazi implementacije sistema DarsGo smo skupaj s pogodbenima inženirjema izvajali preverjanja in testiranja funkcionalnosti dobavljene rešitve. V sodelovanju z zunanjim izvajalcem, ki razpolaga tudi s strokovno izobraženim kadrom s področja revidiranja informacijskih sistemov, smo opravili revizijo delovanja sistema. Vzpostavljen pa je tudi sistem nadzora kakovosti delovanja sistema, saj smo že v letu 2017 oblikovali novo organizacijsko enoto za tehnični nadzor in analizo delovanja sistema DarsGo, katere odgovornost je spremljanje delovanja sistema DarsGo, stalno ocenjevanje obsega in kakovosti storitev (pa tudi razvoj in vzdrževanje modela monitoringa), kot so opredeljene v sporazumih o ravni storitev, ki so sestavni deli pogodbe z izvajalcem vzpostavitve sistema DarsGo. Na podlagi javnega naročila smo izbrali tudi neodvisnega pogodbenega partnerja za vzpostavitev sistema nadzora kakovosti.

Na podlagi vseh ukrepov in postopkov izvedenih v fazi uvedbe sistema DarsGo je bil le-ta uspešno vzpostavljen in do izpada prihodka iz naslova cestninjenja vozil nad 3,5 t največje dovoljene mase ni prišlo. V prvih devetih mesecih delovanja (1. 4. – 31. 12. 2018) je bilo v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2017 cestninjenjih 10 % km več, kar je posledica tega, da se sedaj cestnini celotno omrežje, medtem ko v starem sistemu del omrežja ni bil cestninjen.

Rast prihodkov pa ne odraža v celoti števila cestninjenjih kilometrov v sistemu DarsGo v primerjavi s stari sistemom cestninjenja, saj so ti s primerljivim obdobjem v 2017 višji za 5 %. Razlog za odstopanje med prihodki in številom cestninjenjih kilometrov je v cenovni politiki. V starem sistemu je določen delež vozil (predvsem občasni uporabniki) cestnino plačeval neposredno na cestninskih postajah (z gotovino, plačilnimi karticami, brez ustrezno personaliziranih elektronskih medijev), kjer niso bili upravičeni do plačevanja diferencirane cestnine glede na EURO-emisijski razred in so plačevali polno cestnino.

V sistemu DarsGo morajo biti vsa vozila registrirana v sistem pri čemer podjetja poskrbijo, da ob registraciji predložijo tudi dokumente, ki dokazujejo pravi EURO-emisijski razred. Tako je konec leta 2017 plačevalo polno cestnino 28,7 % vozil, konec leta 2018 pa samo še 8,2 %. Na drugi strani pa je konec 2017 najnižjo cestnino plačevalo 40 % vozil, konec 2018 pa kar 60,5 %. Delež čistejših vozil bo samo še naraščal, kar bomo morali ustrezno upoštevati tudi pri cenovni politiki in znižati popuste za čistejša vozila.

Ekonomska upravičenost investicijskih vlaganj

Tveganje ekonomske upravičenosti investicijskih vlaganj v družbi DARS d. d. obvladujemo z različnimi kontrolnimi mehanizmi. Za preverjanje ekonomske upravičenosti ukrepov na cestni infrastrukturi že več let uporabljamo ekspertni sistem PMS DARS, za manjše investicije pa izvajamo še strokovne ekonomske presoje s pomočjo zunanjih strokovnjakov. V prvi fazi preverjamo predvsem funkcionalnost posameznih elementov infrastrukture in varnost za uporabnike avtocest, v nadaljevanju pa še trajnost in stopnjo poškodovanosti. Za premostitvene objekte smo v letu 2018 nadaljevali z v letu 2017 pričetim projektom uvedbe ekspertnega sistema gospodarjenja s temi objekti – BMS DARS, za katerega načrtujemo dokončno operativnost v letu 2020. Za projekte, vezane na energetske učinkovitost podjetja, pripravljamo analize stroškov in koristi, ki predstavljajo podlago za odločanje o implementaciji posameznega ukrepa, za ITS sisteme se v prvi vrsti preverja upravičenost z vidika varnosti za uporabnike avtocest, pri obnovah in vlaganjih v elektrostrojno opremo pa se upošteva več različnih vidikov (v teku je projekt uvedbe dolgoročnega planiranja obnov ESO, ki se je pričel v letu 2017). Za potrebe obvladovanja tveganj upravičenosti investicijskih vlaganj v mehanizacijo je bila v letu 2017 opravljena celovita analiza vse mehanizacije in opreme ter pripravljen srednjeročni načrt vlaganj obnovo le-te za obdobje 2018–2022.

Tveganje prihodkov

Tveganje prihodkov obvladujemo s pripravo čim bolj realnih napovedi prihodkov za prihodnje obdobje, ugotavljanjem morebitnih odstopanj od poslovnega načrta ter z načrtovanjem ukrepov, ki bodo morebitno vrzel premostili. Vse spremembe podzakonskih predpisov s področja cestninjenja in cenika cestnine mora družba DARS najprej uskladiti s prevozniki sekcijami GZS in OZS, usklajeno pobudo pa mora nato potrditi Ministrstvo za infrastrukturo, ki pripravi predlog sklepov vlade, ki so osnova za implementacijo sprememb. V letu 2018 smo v družbi DARS d. d. izvajali različne aktivnosti za obvladovanje tveganja zmanjševanja prihodkov na področju cestninjenja vozil z največjo dovoljeno maso nad 3,5 t, ki je s tega vidika najbolj dinamično, saj cena variira glede na emisijski razred vozila, ob tem, da nosijo ta vozila tudi večjo utež v pokrivanju stroškov cestninskih cest glede na njihovo opravljeno prometno delo. Pri načrtovanju cenovne politike cestninjenja je bilo v letu 2018 potrebno upoštevati spremembe, ki jih je prinesla uvedba DarsGo sistema s 1. 4. 2018. Uvedba DarsGo sistema je omogočila cestninjenje tudi na cestninskih odsekih, kjer to do tedaj ni bilo mogoče, zato se je število cestninski kilometrov povečalo v primerjavi s preteklim letom, kar pozitivno vpliva na prihodke. Je pa uvedba DarsGo povzročila tudi, da se je struktura vozil glede na emisijske razrede EURO spremenila v prid čistejših vozil, kar je imelo negativen vpliv na prihodke. Ciljne vrednosti planiranih cestninskih prihodkov smo ob prej omenjenem povečanju števila cestninskih kilometrov dosegli oz. nekoliko presegli s 3 % povišanjem višine infrastrukturne pristojbine na prevoženi km ter z ukinitvijo predplačilnih ugodnosti (popustov), oboje s 1. 4. 2018. Konstantna skrb za ohranjanje dobrih odnosov s prevozniki sekcijami GZS in OZS ter odzivnost na njihove pobude, ki izboljšujejo kakovost uporabe avtocestnega omrežja gradijo kar se da stabilno okolje za doseg dogovora z njimi o potrebnih spremembah cenika cestnine in s tem prihodkov.

Izguba kompetentnega oz. ključnega kadra (nezaželena fluktuacija), porast deleža aktivno nezavzetih zaposlenih ter nezadostni viri za dvig kompetentnosti zaposlenih in posledično razvoja ciljne organizacijske kulture

Tveganje izgube kompetentnega oz. ključnega kadra v družbi DARS d. d. zmanjšujemo z oblikovanjem ustvarjalnega, varnega in zanimivega delovnega okolja. Z namenom pridobivanja povratnih informacij o delovnem okolju s strani zaposlenih izvajamo raziskave o organizacijski klimi in zadovoljstvu zaposlenih, katerih rezultati predstavljajo podlago za oblikovanje letnega programa aktivnosti. Za dvig kompetentnosti zaposlenih in izboljšanje organizacijske kulture je bilo v letu 2018 namenjenih več finančnih sredstev kot v predhodnih letih. Tako smo z namenom izboljšanja počutja zaposlenih na delu v preteklem letu izvajali ukrepe v okviru polnega certifikata Družini prijazno podjetje, ki med drugim zaposlenim omogoča lažje usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti. Zaposlenim je bilo znotraj družbe omogočeno tudi izobraževanje in usposabljanje za osebni in profesionalni razvoj. Rezultati izvedene raziskava o organizacijski klimi in zadovoljstvu zaposlenih v letu 2018 pa kažejo izboljšanje ocen na vseh merjenih postavkah.

Zavzetost zaposlenih se je v letu 2018 v primerjavi z letom 2017 izboljšala na račun nižjega deleža nezavzetih in aktivno nezavzetih zaposlenih, kar smo ugotovili z merjenjem zavzetosti zaposlenih po metodi Gallup. V cilju izboljšanja zavzetosti zaposlenih, odprave prepoznanih slabosti in tveganj na področju upravljanja s kadri je bila v letu 2018 pripravljena tudi Strategija upravljanja s kadri 2020, katere akcijski načrti predvideva in izvaja ukrepe za preprečevanje nezaželene fluktuacije, porasta deleža nezavzetih in aktivno nezavzetih zaposlenih ter podpira kompetentnost zaposlenih in izboljšanje organizacijske kulture. Pristopili smo k izvajanju ukrepov za krepitev kompetentnosti starejših zaposlenih ter boljšega medgeneracijskega sodelovanja in komunikacije. Ker se zavedamo, da imajo vodje velik vpliv na uspešno delo zaposlenih, smo v letu 2018 pristopili tudi k ponovnemu merjenju kompetenc vodij DARS z namenom preveritve stanja vodstvenih kompetenc in prepoznave morebitnih vrzeli v procesu vodenja, ki bi se lahko odrazile kot tveganje za izgubo kompetentnega kadra ali zmanjšanje zavzetosti zaposlenih. Zaposlenim je bilo v večjem obsegu kot predhodna leta omogočeno pridobivanje specifičnih aktualnih strokovnih znanj in veščin izven okvirov DARS na različnih strokovnih srečanjih v Sloveniji in v tujini, s katerim je bila zaposlenim omogočena profesionalna in osebna rast.

Skrb za varnost in zdravje zaposlenih pri delu

Dars se zaveda pomembnosti zagotavljanja varnosti in zdravja delavcev pri delu. Zato vsa leta veliko vlaga tako v nabavo nove bolj varne delovne opreme, kot tudi urejanje delovnega okolja, ki zagotavlja delavcem višjo stopnjo varnosti in zdravja pri delu.

V letu 2018 ob največji novosti - spremembi sistema cestninjenja vozil z NDM nad 3,5 tone, s katerim je ukinjeno cestninjenje v kabinah na AC (ukinjeno za delavce nevarno prehajanje stez in izpostavljenost izpušnim plinom, hrupu in prepihu), izpostavljam še 2 pomembni večji pridobitvi na področju vzdrževanja: zamenjavo stroja za pranje predorov in nabavo stroja za izdelavo horizontalne signalizacije po vročem postopku (termoplastika). Stroj za pranje predorov ima ergonomsko urejeno delovno mesto upravljalca v veliki (povečani) kabini tovornega vozila. Upravljalca na po višini nastavljenem in vrtljivem ter zračno vzmetenem stolu s krmiljem na opiralih rok ni več v prisilni drži (kot v starem stroju), ni izpostavljen vibracijam in ima boljši nadzor nad pranjem – skozi velika okna v stenah in stropu kabine in preko monitorja, na katerega se prenaša slika s 4 kamer. S strojem za izdelavo signalizacije po vročem postopku (termoplastika) smo naredili velik korak za boljše delovne razmere saj ni več potrebna uporaba nevarnih kemikalij (2 komponentne mase in topila). Stari postopek je zahteval veliko pranja orodja pri čemer so bili delavci izpostavljeni hlapom organskih topil, v novem postopku pa čiščenja orodja ni. Poleg tega na novem stroju poteka doziranje granulata v napravo s pomočjo dvigala, upravljalca stroja pa ni več izpostavljen zunanji vplivom (hrupu, soncu, prepihu...), ker daljinsko krmili stroj in nadzira njegovo delovanje preko monitorja v klimatizirani kabini tovornega vozila.

Glede na prepoznano tveganje za padec vzdrževalcev pri prehajanju preko visokih varnostnih ograj na cesti in dejstva, da se tudi naši vzdrževalci starajo, smo pripravili rešitev ureditve prehodov preko ograj višjih od

80 cm. Rešitev je konkretizirana v internem navodilu in bo realizirana sproti ob postavitvi novih ograj, na že obstoječih ograjah pa v prihodnjih letih.

Varovanje okolja

DARS d. d. je kot upravljavec in vzdrževalec avtocest in hitrih cest v okviru celotnega poslovanja družbe že v preteklih letih vzpostavil sistem ravnanja z okoljem in v letu 2017 sistem upravljanja z energijo, s katerima dosledno uresničuje politiko varovanja okolja na vseh področjih svojega delovanja. V letu 2018 smo sistema vodenja neprestano izboljševali s poudarkom na upravljanju z energijo in prepoznavanju okoljskih vidikov, kjer smo smiselno upoštevali vse faze življenjskega cikla storitve. Rdeča nit sistema ravnanja z okoljem sta ocena in analiza okoljskih vplivov in vidikov ob upoštevanju faz življenjskega cikla storitve, ki so posledično opredeljeni v registru okoljskih vidikov. Da bi zmanjšali vpliv na okolje, smo določili okvirne in izvedbene okoljske in energetske cilje ter programe, s katerimi bomo te cilje tudi dosegli. Tveganja, ki se nanašajo na pravočasno spremljanje in udejanjanje zakonodajnih zahtev v praksi zmanjšujemo z ukrepi s strani imenovanih odgovornih oseb, ki pokrivajo področje dela, na katero se sprememba zakonodaje nanaša. Okoljsko tveganje, kamor uvrščamo tveganje ravnanja z odpadki s posebnim poudarkom na nevarnih odpadkih, tveganje onesnaževanja okolja in tveganje varovanja vplivnega območja postajajo čedalje pomembnejša. Nadaljevale so se že v preteklosti začete aktivnosti z namenom varovanja okolja. Sistematično obvladovanje okoljskega tveganja odraža ekološko ozaveščenost zaposlenih. Nesreče na avtocesti lahko negativno vplivajo tudi na okolje, zato se trudimo zmanjševati tveganja za njihov nastanek, če pa vseeno pride do nesreče, je treba ukrepati ustrezno hitro in učinkovito, da bi bile negativne posledice za okolje čim manjše. V ta namen informiramo in usposabljam vse zaposlene na tovrstnih delovnih mestih, da bodo v dani situaciji v smislu varstva okolja hitri in učinkoviti. Verjetnost nastanka izrednih dogodkov zmanjšujemo tudi s preventivnimi ukrepi. Z izobraževanjem in vajami za hitro, pravilno in učinkovito ukrepanje zagotavljamo, da so vplivi morebitnih izrednih dogodkov na okolje minimalni. Z ustreznimi aktivnostmi v okviru vzdrževanja avtocest, kot so čiščenje in redno vzdrževanje zadrževalnih bazenov z namenom nemotenega obratovanja ter izvajanje letnega programa obratovalnega monitoringa odpadne padavinske vode (LPOM) itd., pa tudi z zbiranjem, sortiranjem in nadzorovanim oddajanjem zbranih odpadkov (v letu 2018 se je dodatno uredilo področje prevzemanja odpadne električne in elektronske opreme), izvajanjem ukrepov za zmanjševanje svetlobnega onesnaževanja ter s stalnim nadzorovanjem prisotnosti ogljikovega monoksida in vidljivosti v predorih smo veliko prispevali k zmanjševanju negativnih vplivov na okolje in uspešno obvladali tveganje za nastanek ekoloških nesreč. DARS d. d. načrtuje izvedbo protihrupnih ukrepov na podlagi rezultatov izvedenih obratovalnih monitoringov hrupa. Ukrepi so načrtovani tako, da zajamejo območja z večjim številom preobremenjenih stavb oz. prebivalcev ter območja posameznih močno preobremenjenih objektov.

Uresničujemo tudi ukrepe, ki nam jih nalaga vladni Operativni program varstva pred hrupom za obdobje 2013–2018. Ukrepi, zajeti v OP hrup sklop B na petih avtocestnih odsekih so že izvedeni, nadaljuje se še zaščita posameznih najbolj obremenjenih stanovanjskih stavb ob avtocestnem omrežju – v letu 2019 je predvidena izvedba ukrepov aktivne protihrupne zaščite na 11 lokacijah ob slovenskem AC omrežju.

V letu 2019 lahko pričakujemo ponovno novelacijo OPH, predvidoma za obdobje 2018-2023. Za potrebe priprave nabora ukrepov, ki bodo vključeni v novelacijo OPH z namenom zmanjšanja obremenitev okolja s hrupom smo v sodelovanju z zunanjim pogodbenim sodelavcem pripravili strokovne podlage (SP) za obnovo PHO in SP za OP varstva pred hrupom, v katerih so opredeljena merila za obnovo PHO.

DARS d. d. skladno z zakonodajo izvaja obratovalni monitoring hrupa za omrežje avtocest in hitrih cest. Na podlagi rezultatov bodo načrtovani protihrupni ukrepi, ki bodo vključeni v pripravo strokovnih podlag za operativni program varstva pred hrupom na preobremenjenih območjih. V strokovnih podlagah za OP Hrup so načrtovane smernice za varstvo pred hrupom cestnega prometa, določena pa bodo tudi merila za oceno ekonomske upravičenosti in sorazmernosti protihrupnih ukrepov, smernice za načrtovanje pasivne zaščite ter tudi smernice za oblikovanje protihrupnih ograj.

1.9 PREDSTAVITEV POSLOVNIH AKTIVNOSTI DRUŽBE

1.9.1 Uspešnost poslovanja in doseganja načrtov

Naše ključno vodilo danes in v prihodnje je učinkovitost našega poslovanja, in sicer v vseh možnih oblikah in do vseh možnih deležnikov. S to namero je nastala tudi Strategija družbe DARS d. d. 2017–2020, ki je ključni dokument za strateško načrtovanje dolgoročnega uspešnega razvoja družbe DARS d. d.

V našem poslovnem okolju je poleg zagotavljanja mobilnosti ljudi in blaga vedno bolj prisotno usmerjanje v trajnostni razvoj, ki naše prihodnje aktivnosti osredotoča na:

- upoštevanje ekonomskega in družbenega vidika pri načrtovanju in izvajanju investicij in drugih aktivnosti;
- okoljsko sprejemljivost in znatno zmanjšanje škodljivih vplivov na okolje, ki jih povzročajo najrazličnejše oblike prometa;
- prilagajanje digitalni transformaciji in razvoj novih naprednih tehnologij (alternativni viri energije, t. i. pametne ceste in pametna mobilnost itd.);
- daljšanje življenjske dobe infrastrukture z optimalnim vzdrževanjem in prenavljanjem ter nadgrajevanjem obstoječega sistema, v skladu z višanjem standardov;
- dolgoročno stabilno poslovanje, odgovorno do okolja in družbe.

Na podlagi sprejete politike sistema vodenja in iz izhajajočih strateških ciljev in kazalnikov uspešnosti poslovanja (KPI), ki so opredeljeni v poslovnem načrtu družbe, določamo merljive operativne cilje. Sistem razvijamo tako, da sta neprestano izboljševanje in inovativnost stalnica vseh zaposlenih na vseh organizacijskih ravneh.

Glavni cilji družbe DARS d. d. v letu 2019 so:

- Po uspešni vzpostavitvi novega cestninskega sistema v letu 2018, bo potrebno v letu 2019 sistem optimizirati s ciljem boljšega servisiranja uporabnikov, zagotavljanja višjih prihodkov in zadostitvi zahteve predpisov EU (integracija ponudnikov EETS).
- Nadaljevanje preureditev cestninskih postaj po vzpostavitvi sistema DarsGo.
- Za predor Karavanke se pričakuje uvedba v delo izbranega izvajalca ter pričetek same gradnje.
- Nadaljevanje aktivnosti 3. razvojne osi sever in jug.
- Nadaljevanje izvajanja ukrepov za zagotavljanje varnosti in udobnosti ter optimizacija pretočnosti prometa.
- Vlaganja v posodobitev obstoječega omrežja, v dvig kakovosti vozišč in objektov ter sistemov za upravljanje in vodenje prometa.
- Finančno vzdržna gradnja AC in HC.
- Nadaljevanje ukrepov optimizacije stroškov poslovanja ter sistemsko učinkovito upravljanje s premoženjem.
- Nadaljevanje postopka ustreznega refinanciranja kreditov.
- Vzpostavitev vitke in fleksibilne organizacijske strukture s ciljem povečati učinkovitost poslovanja.

S sodobnimi pristopi in odgovornostjo do okolja bomo, kot smo si tudi zadali v srednjeročnem strateškem načrtu, optimizirali pretočnost prometa ter zagotavljali varnost in udobnost na slovenskem avtocestnem omrežju.

1.9.2 Cestninjenje

Prihodki od cestninjenja predstavljajo 91 odstotka vseh prihodkov družbe, so v letu 2018 znašali 451,5 milijona evrov, kar je za 5 odstotkov več kot v letu 2017. Prihodki iz naslova cestninjenja vozil nad 3,5 t največje dovoljene mase (težkih vozil) so znašali 248,2 mio EUR, prihodki od prodaje vinjet pa 188,4 mio EUR, prihodki

od cestninjenja predora Karavanke pa 14,9 mio EUR. Rast cestninskih prihodkov v letu 2018 je povezana z višjimi prihodki iz naslova cestninjenja težkih vozil zaradi uvedbe elektronskega cestninskega sistema DarsGo, rasti prometa in spremembe cenika cestnine s 1. 4. 2018 in večje prodaje vinjet. Količinsko je bila prodaja višja za 4,6 odstotka – prodanih je bilo 7.302.299 vinjet.

Za težka vozila se je v prvem kvartalu 2018 plačevala cestnina na 28 cestninskih postajah, na katerih smo v tem obdobju zabeležili 4.688.445 prehodov vozil. S 1. aprilom 2018 pa smo uvedli elektronski cestninski sistem v prostem prometnem toku, poimenovan sistem DarsGo. Prehod iz starega sistema cestninjenja v sistem DarsGo je bil zvezen, brez vzporednega delovanja obeh sistemov: ob 00:00 je prenehal delovati star cestninski sistema in začel z delovanjem sistem DarsGo, ki je prvo transakcijo zabeležil 202 milisekunde čez polnoč. Zaradi številnih ukrepov za obvladovanje tveganj, ki je bili izvajani v fazi vzpostavljanja sistema DarsGo, je zagon potekal brez zapletov, ob sami uvedbi ni bilo niti minute zastojev na nobeni cestninski cesti, vključno z mejnimi prehodi. Ocenjujemo, da sistem z vsemi podsistemi DarsGo deluje dobro in zanesljivo. Konec leta 2018 je bilo v sistemu registriranih dobrih 59.000 strank, 259.500 računov vozil in izdanih 232.000 naprav DarsGo.

V prvih devetih mesecih delovanja (1. 4. – 31. 12. 2018) je bilo v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2017 cestninjenjih 10 % km več in ustvarjenih za 5 % več prihodkov. Da bodo prihodki lahko sledili stopnji rasti cestninjenjih km, bo potrebno v bodoče temu prilagoditi cenovno politiko.

S 1. 4. 2018 je stopil v uporabo nov cenik cestnine. Družba DARS d. d. je cenik cestnine oblikovala tako, da:

- poskuša slediti ciljem lastnika glede donosnosti na svoja sredstva;
- upošteva izsledke študije, ki predstavlja metodologijo za določanje cestnine za cestninske razrede tovornih vozil v Republiki Sloveniji.

Osnovna (izhodiščna) cena infrastrukturne pristojbine za prvi (R3) in drugi (R4) cestninski razred se je zvišala za 3 %. Zaradi sistemskih rešitev elektronskega cestninskega sistema v prostem prometnem toku in interoperabilnosti se je višina infrastrukturne pristojbine določila v evrih brez DDV in je podlaga za izračun cen na km za vozila z emisijskimi razredi EURO.

V letu 2018 so cestninski nadzorniki izdali 37.722 plačilnih nalogov (od tega 27.823 iz naslova neplačevanja cestnine za vinjetna vozila in 8.538 zaradi neplačila cestnine za tovorna vozila). Izdano število plačilnih nalogov je za 33% nižje kot v letu 2017, za kar obstajajo objektivni razlogi in sicer: sodelavci iz službe za cestninski nadzor so v večjem številu dalj časa sodelovali pri testiranjih in razvoju novega sistema cestninjenja, novo zaposlene delavce je bilo potrebno uvesti v delo cestninskega nadzornika, vse cestninske nadzornike pa je bilo potrebno usposobiti za delo v novem sistemu in jih seznaniti in naučiti uporabljati vso novo opremo, ob zagonu sistema nadzorni del sistema ni deloval optimalno zato je bil nadzor otežen, pred zagonom sistema DarsGo smo se zavestno osredotočili na obveščanje voznikov tovornih vozil o pričetku obvezne uporabe DarsGo Sistema in na ta račun izvajali manj nadzora. Glavni razlog pa je bil, da je bil nadzor nad plačevanjem cestnine ciljno usmerjen v tovorna vozila, kjer so postopki dolgotrajnejši. Smo se pa dogovorili s policijo in FURS, da so oni poostriili nadzor nad uporabo vinjet, kar so tudi storili.

1.9.2.1 Elektronski cestninski sistem (DarsGo)

DARS d. d., je s 1. aprilom 2018 uspešno uvedel sodobno elektronsko cestninjenje vozil z največjo dovoljeno maso nad 3,5 tone (v nadaljnjem besedilu: težka vozila) v prostem prometnem toku, poimenovano sistem DarsGo. Dotrajan sistem cestninjenja je bil zamenjan s sodobnim mikrovalovnim sistemom, ki težka vozila cestnini s pomočjo 128 portalov. Uvedba sistema je potekala brez zapletov, ob sami uvedbi ni bilo niti minute zastojev na nobeni cestninski cesti, vključno z mejnimi prehodi. Sistem DarsGo z vsemi podsistemi deluje dobro in zanesljivo.

Poleg del, ki so bila predmet pogodbe z izvajalcem konzorcijem Telekom-QFree, je DARS d. d. izvedel tudi obsežne vzporedne projekte in aktivnosti, ki so zagotovili pogoje za vzpostavitev in delovanje sistema DarsGo: reorganizacija cestninskega poslovanja, prestrukturiranje kadrov, vzpostavitev lastnih in partnerskih cestninskih uporabniških točk – DarsGo servisi, marketing oglaševanje, prilagoditev prometne ureditve cestninskih postaj ter reorganizacija in kadrovska okrepitev nadzora.

I.9.3 Vzdrževanje avtocest

Vzdrževanje avtocest

Vzdrževanje avtocest v področju vzdrževanja izvajamo sezonsko po dveh letnih planih:

- Letni plan vzdrževanja avtocest in hitrih cest velja vsako leto od 15. 3. do 15. 11. v posameznem letu. V njem so vključene letne vzdrževalne aktivnosti in načrtovane ure po posameznih opravilih ter operativni načrti izvajanja pomembnejših del (obnove talnih označb, pranje predorov ...).
- Izvedbeni program zimske službe velja vsako leto od 15. 11. do 15. 3. v naslednjem letu. V njem opredelimo in definiramo vodenje prometa, operativne načrte izvajanja zimske službe po posameznih ACB, določimo mesta za izločanje TTV v primeru zahtevnejših zimskih razmer in obilnejšega sneženja ipd.

Navedena krovna dokumenta sta osnova za izvajanje vzdrževanja avtocest in hitrih cest, pri čemer vsa tista vzdrževalna dela, ki bi lahko povzročila daljše zastoje, skrbno načrtujemo v sodelovanju z ostalimi področji in službami DARS d. d., redna vzdrževalna dela pa prilagajamo prometnim tokovom in prometnim konicam tako, da so posledice naših del na pretočnost prometa na AC/HC minimalne, ob nepričakovanih zgozditvah prometa preko pričakovanih mer pa takšna dela po potrebi tudi začasno prekinemo.

Z uveljavitvijo Pravilnika o zaporah, Pravilnika o prometni signalizaciji in prometni opremi na cestah in Pravilnika o rednem vzdrževanju javnih cest, ki nam omogočajo, da določena redna vzdrževalna dela izvajamo tudi v nočnem času, smo posledično zmanjšali zastoje, predvsem na najbolj obremenjenih odsekih avtocest. Posebno pozornost smo posvetili izvajanju nočnih del v prometno najbolj obremenjenih območjih, ki jih vzdržujeta ACB Ljubljana in ACB Postojna.

Nadaljevali smo projekt optimizacije preventivnega posipa cest s tekočim soljenjem, v letu 2018 smo avtomatske mešalne naprave za pripravo raztopine NaCl (solnice) vzpostavili še v ACB Postojna, njeni izpostavi Logatec in izpostavi ACB Ljubljana na Dobu, ki so se pridružili ACB Hrušica, njeni izpostavi Podtabor in ACB Ljubljana.

V letu 2018 smo zgradili začasno izpostavo ACB Kozina v Bertokih, ki bo z operativnim delovanjem pričela v začetku letošnjega leta. S tem bomo optimizirali vzdrževanje obalnega pasu AC A1 in HC proti Izoli in Škofijam, bistveno bomo skrajšali tudi intervencijske čase ob dogodkih v predoru Markovec in v predorih Dekani in Kastelec v smeri Ljubljane.

Količinski obseg realizacije vzdrževalnih del v letu 2018 je bil, glede na vrsto del za voziščne konstrukcije in objekte, naslednji:

- krpanje in sanacija vozišč v obsegu 41.591 kvadratnih metrov po 2 pogodbah v 46 delovnih dneh in v skupnem znesku 971.148 EUR,
- investicijska vzdrževalna dela (preplastitve vozišč 151.768 kvadratnih metrov, drenažni asfalti 8.863 kvadratnih metrov in žlebičenja 9.585 metrov) po 2 pogodbah v 110 delovnih dneh in v skupnem znesku 4.974.053 EUR,

- zalivanje reg in razpok 93.912 metrov v 71 delovnih dneh in skupnem znesku 126.781 EUR in dodatno še 22.849 metrov (izvedla ekipa DARS iz ACB Slovenske Konjice v 41 delovnih dneh), skupaj torej 116.761 metrov,
- redno in investicijsko vzdrževanje objektov (dilatacije in ležišča premostitvenih objektov, sistemi za odvodnjavanje, sanacije betonskih površin objektov idr.) v skupnem znesku 243.830 EUR v 70 delovnih dneh.

Elektrostrojno vzdrževanje

Na področju elektrostrojnega vzdrževanja so se v letu 2018 izvajala naslednja dela:

- postavljene in vključene v sistem SNVP so bile 3 polnografične signalne table SZ,
- popravila poškodovane elektro opreme zaradi nesreč v predorih (Karavanke, Markovec),
- sanacija dotrajanega dela požarnega javljanja v predorih Kastelec, Jasovnik in Trojane,
- menjava razsvetljave na priključkih AC in HC LED-luči zaradi prihrankov porabe električne energije,
- nadaljevanje izvajanja meritev električnih in strelvodnih inštalacij v lastni režiji (meritve ozemljitev, strelvodnih napeljav, meritve električnih inštalacij v Ex prostorih (eksplozijska območja)) za vse lokacije objektov v lasti DARS d. d.,
- vzdrževanje cestno-vremenskih postaj,
- vzdrževanje števecv prometa,
- vzdrževanje DEA agregatov,
- sodelovanje in izvajanje internega nadzora pri izvajanju obnove ESO-opreme v predorih, trasi in objektih na omrežju AC/HC, ter pri odstranjevanju cestninskih postaj.

Obnova signalizacije v predorih

Za zagotavljanje nemotenega delovanja elektrostrojne opreme in sistemov so bili v določenih predorih zamenjani oziroma sanirani sistemi brezprekinitvenega napajanja (UPS), zaradi poškodb oziroma posledic prometnih nesreč so bili zamenjani 3 predorski ventilatorji. Dva elektrovzdrževalca sta pridobila certifikat za uporabo analizatorja kovin oziroma opravila izobraževanje pri upravi za jedrsko varnost.

I.9.4 Upravljanje in zagotavljanje prometne varnosti

Področje upravljanja, ki je bilo vzpostavljeno z novo organizacijo v letu 2013, združuje upravljanje vseh vrst premoženja družbe DARS d. d. (cestna infrastruktura, naprave, počivališča ter nepremičnine) s ciljem učinkovitejšega upravljanja premoženja družbe ter vodenja prometa in prometne varnosti.

Cestna infrastruktura

S pomočjo ekspertnega sistema za gospodarjenje z vozišči PMS – DARS (Pavement Management System) smo pripravili Plan ukrepov kot osnovo za določanje potrebnih obnov infrastrukture v naslednjem triletnem obdobju. V ekspertnem sistemu smo posodobili vhodne podatke ter ga premaknili na izhodiščno leto 2017.

V letu 2018 smo na podlagi novembra 2016 sklenjene pogodbe z DRI za strokovne storitve pri gospodarjenju s cestno infrastrukturo, z napravami in pri prometni varnosti nadaljevali z redno koordinacijo za tekoče spremljanje realizacije strokovnih nalog. Na podlagi pogodbe je DRI pripravila strokovne podlage za novelacijo Plana ukrepov na AC infrastrukturi za obdobje 2019–2021. Osnutek tega plana smo kasneje še aktivno usklajevali z oddelkom za obnove do usklajenega in od uprave potrjenega Plana ukrepov na AC infrastrukturi za obdobje 2019–2021.

DRI na podlagi sklenjene pogodbe opravlja tudi druge strokovne storitve za področje gospodarjenja s premoženjem DARS. Vodi pa tudi projekt vzpostavitve ekspertnega sistema gospodarjenja s premostitvenimi objekti na AC in HC, ki bo predvidoma zaključen v letu 2019.

Na podlagi pogodbe za osemletni geotehnični monitoring na celotnem avtocestnem križu (razen območja Rebrnic, kjer se monitoring že izvaja), ki je bila sklenjena v letu 2015, so se v letu 2018 izvajale vse potrebne meritve na geotehničnih objektih ter spremljanja stanja zahtevnejših objektov (VA6007, nasip Vogršček, Jožefov hrib). Nekaj je bilo tudi intervencijskih pregledov in predlogov ureditve stanja (zaščita brežin).

S področjem Vzdrževanje je pripravljena zasnova za izvajanje letnih pregledov cestne infrastrukture s strani rednega vzdrževanja cestne infrastrukture in za pripravo celovitih poročil o teh pregledih.

Pripravljene so bile strokovne podlage za obnavljanje obstoječih protihrupnih ograj. V novelacijo Plana ukrepov je dodana prva prioriteta potrebnih obnov PHO, ob upoštevanju pogojev, da ograja ostaja v sedanjih gabaritih brez podaljšanja in nadgradenj.

Ukrepi za zmanjševanje porabe električne energije

Zaključili smo z zamenjavo III. in IV. faze cestnih svetil na svetila z varčnimi LED-svetili. Menjava se je izvedla na podlagi izpolnjevanja Uredbe o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja. S tem je DARS tudi izpolnil svojo obvezo do te Uredbe. Izvedel se je informacijski sistem za spremljanje rabe električne energije, ki se je razširil tudi za spremljanje rabe ostale energije znotraj DARSa. Z izvedbo še nekaterih drugih ukrepov za zmanjšanje porabe električne energije smo v letu 2018 v primerjavi z letom 2017 zmanjšali porabo električne energije za 3,9 %. Pripravila pa se je tudi dokumentacija za izvajanje projektov v letu 2019 (zamenjavo preostale energetske potratne razsvetljave, menjava razsvetljave v pokritem vkopu Strmec in predoru Golovec).

Počivališča

Pomembnejše aktivnosti na področju upravljanja počivališč/površin za spremljajoče dejavnosti v letu 2018 so bile:

- zgrajeno je bilo počivališče Podlehnik – zahod in predano v obratovanje v decembru 2018 ,
- v sklopu gospodarjenja z malimi počivališči je bila v letu 2018 izvedba JN za izbor izvajalca projektantskih del za preureditev, posodobitev in poenotenje vseh sanitarnih objektov, ter izgradnja komunalnih objektov v okviru veljavne okoljske Uredbe za odvajanje in čiščenje odpadnih vod. Preureditev zajema 12 lokacij malih počivališč, v začetku naslednjega leta sledi podpis pogodbe.

Gospodarjenje z nepremičninami

V letu 2018 smo nadaljevali dela na področju postopkov obravnave prispelih vlog oziroma povpraševanj za odprodajo presežnih nepremičnin v upravljanju oziroma lasti DARS d. d., na področju obveščanja zainteresiranih strank, ugotavljanja presežnih zemljišč in drugih nepremičnin ter definiranja možnih načinov razpolaganja z nepremičninami, ki ležijo zunaj trase AC.

Za prodajo nepremičnin v lasti DARS d. d. so bili v letu 2018 objavljeni 3 razpisi javnega zbiranja ponudb. V sodelovanju s področjem vzdrževanja se je nadaljevalo vodenje aktivnosti za sklenitev sporazumov z zainteresiranimi strankami, in sicer o uporabi in vzdrževanju zemljišč zunaj trase AC, katerih status še ne omogoča uvrstitve v postopek prodaje.

Služnosti

V letu 2018 smo prejeli 84 vlog za dodelitev služnosti. Sklenjenih je bilo 55 služnostnih pogodb, kar je 8 več kot v letu 2017. Še vedno je viden trend rasti investicij in posledično rasti števila vlog za dodelitev služnosti ter sklenjenih služnostnih pogodb.

Odplačne služnosti so bile tudi v letu 2018 dodeljene predvsem za manjše posege – za ureditev cestnih, komunalnih, energetskih in TK-priključkov. Dve služnosti sta bili dodeljeni za večja posega in sicer za potrebe gradnje elektrovodov, z nadomestilom v višini dobrih 20.000 EUR za vsakega izmed njih. Skupna vrednost nadomestil za dodeljene odplačne služnosti v letu 2018 je znašala 141.383 EUR.

Nekatere služnosti pa so bile skladno s 23. členom Zakona o ukrepih za uravnoteženje javnih financ občin (Uradni list RS, št. 14/15) ali 474. členom Energetskega zakona (Uradni list RS, št. 17/14 in 81/15) dodeljene brezplačno, bodisi na vseh bodisi le na nekaterih zemljiščih iz pogodbe. Ocenjen izpad služnostnega nadomestila za te posege znaša 194.316 EUR.

Na podlagi služnostnih pogodb, sklenjenih v preteklih letih, pri katerih nadomestila za služnosti zapadajo v plačilo periodično (t. j. enkrat letno), je bilo obračunano še 37.822 EUR.

Za stroške postopkov dodelitev služnosti s pripravo služnostnih pogodb ter za povrnitev stroškov notarskih overitev teh pogodb (točka XIV/10 Cenika storitev DARS d. d.) je bilo obračunano 7.951 EUR.

Trženje telekomunikacij

V letu 2018 so bile v sklopu trženja telekomunikacij podpisane štiri pogodbe in trije aneksi, medtem ko je bilo iz naslova ustanovitve služnosti za potrebe postavitve in obratovanja baznih postaj javne mobilne telefonije podpisanih pet aneksov. Implementirane pa so bile naslednje storitve:

- Trženje širokopasovnega Wi-Fi dostopa ciljni skupini voznikom tovornih vozil na počivališčih na dodatnih treh lokacijah, tako da je sedaj pokritih šestindvajset večjih avtocestnih počivališč. Prodajo Wi-Fi kuponov opravlja poleg bencinskih servisov družb PETROL d. d., Ljubljana in OMV Slovenija, d. o. o., še DarsGo servis.
- Zagotovil se je dostop do interneta dvema končnima poslovnima uporabnikoma vzdolž avtoceste, skupaj pa DARS zagotavlja internet poslovnim uporabnikom na šestinpetdesetih lokacijah.

- V sklopu trženja storitev operaterjem, ki zajemajo zakup optičnih vlaken, so bile realizirane štiri nove relacije.
- Dodatni prihodki pa so bili iz naslova ustanovitve služnosti za potrebe postavitve in obratovanja baznih postaj javne mobilne telefonije za štirinajst novih lokacij.

Prometna varnost

Na področju prometne varnosti smo izvedli nekaj večjih investicij, del le teh pa je bil preložen v naslednja leta.

Investicije prometne varnosti v letu 2018:

- izvedene so bile izletne cone v območju priključkov Domžale in Dobruška vas,
- dokončana je bila postavitve novih varnostnih ograj in zaključnic na območju ACB Novo mesto, pričela pa se je izvedba teh del na območju ACB Postojna in Kozina,
- pričela se je zamenjava kažipotne signalizacije na A1 med Framom in Arjo vasjo,
- v okviru analiz in preverjanja stanja prometne varnosti in ureditev posameznih cestnih odsekov so se financirale aktivnosti po programu EuroRAP in svetovalnih storitev.

Aktivnosti povezane z izdelavo projektne dokumentacije bodo podlaga za izvedbo del v letih med 2019 in 2021.

V letu 2018 pa realizacija ni sledila pričakovanjem. Aktivnosti (podpis dogovora o sodelovanju) za postavitve sistemov sekcijskega merjenja hitrosti so bile prekinjene na zahtevo Ministrstva za notranje zadeve, zato je bilo javno naročilo za dobavo opreme prekinjeno.

Na ravni celotne države je bilo leto 2018 z vidika števila umrlih in poškodovanih udeležencev v prometnih nesrečah najuspešnejše v zadnjih letih, na kar vsekakor vplivajo tudi dejavnosti naše družbe. Skupaj je v preteklem letu umrlo 91 udeležencev cestnega prometa, kar je v primerjavi z letom poprej 12,5 % manj. Število umrlih je bilo tako v letu 2018 najnižje od kar beležimo uradno statistiko prometnih nesreč (od leta 1954 dalje). Število hudo telesno poškodovanih se je v primerjavi z letom poprej zmanjšalo za 5,4 % - skupaj je bilo hudo telesno poškodovanih 805 udeležencev, kar je najmanj v zadnjih 5 letih.

Kar se tiče avtocest, je bilo leto 2018 z vidika števila umrlih udeležencev v prometnih nesreč najuspešnejše v zadnjih letih. Skupaj je v preteklem letu umrlo 15 udeležencev cestnega prometa, kar je v primerjavi z letom poprej 12,5 % manj. Leti 2015 in 2018 sta tako leti z najmanjšim številom umrlih na AC in HC v zadnjih desetih letih. Poudarjamo, da moramo besedo 'najuspešnejše' razumeti kot opis trenda statističnih podatkov in ne kot opis željenega stanja. Najuspešnejše bo tisto leto, ko na avtocestah ne bomo imeli smrtnih žrtev. Menimo, da s takšnim investicijskim trendom, s takšnim naborom ukrepov prometne varnosti in tako širokim naborom deležnikov, s katerimi sodelujemo, lahko tak cilj tudi dosežemo!

Vendar se je število hudo telesno poškodovanih v primerjavi z letom 2017 povečalo za 44 %, tako je bilo hudo telesno poškodovanih 69 udeležencev. Povečanje beležimo tudi pri lažje telesno poškodovanih, saj se jih je v preteklem letu poškodovalo 659 oz. 22 % več kot v letu pred tem.

1.9.5 Investicije

DARS d. d. je v letu 2018 skladno s poslovnim načrtom organiziral in vodil projekte gradnje in obnove avtocestnih odsekov.

Na področju prostorskega načrtovanja in umeščanja avtocest ter hitrih cest v prostor so se v letu 2018 izvajale aktivnosti prostorskega umeščanja na 14 projektih. Med pomembnejše projekte v letu 2018 sodijo:

Razširitev ljubljanskega avtocestnega obroča in vpadnih cest

- Izdelovale so se strokovne podlage za pobudo in pobuda za državno prostorsko načrtovanje ljubljanskega AC obroča in vpadnih cest. Pobuda/DIIP je bila obravnavana na DARS komisiji za potrjevanje investicijske dokumentacije in potrjena na Upravi DARS.
- Decembra 2018 je bila Pobuda/DIIP poslana pobudniku MZI, ki jo bo nadalje posredoval koordinatorju priprave DPN MOP.

Slovenj Gradec-Dravograd in Otiški vrh-Holmec

- Izdelana je bila študija posodobitve cestnih povezav na odsekih Slovenj Gradec – Dravograd in Otiški Vrh – Holmec, ki je podala predloga najprimernejšega poteka cestnih povezav.
- V oktobru 2018 je bila med Ministrstvom za okolje in prostor in Ministrstvom za infrastrukturo sprejeta odločitev, da se za predlagano traso nadaljuje postopek priprave dveh državnih prostorskih načrtov za odseka Slovenj Gradec - Dravograd in Otiški vrh - Holmec.
- Pripravljala so se javna naročila za pridobitev vse potrebne dokumentacije za nadaljevanje postopkov umeščanja v prostor.

Ptuj - Markovci

- Zaključena je bila Prometna študija in podlage za projektno in investicijsko dokumentacijo nove cestne povezave Ptuj–Markovci–Gorišnica–Ormož.
- Po zaključku študije je bila med MZI, MOP in DARS sprejeta odločitev, da se postopek priprave in sprejema DPN za odsek Ptuj – Markovci nadaljuje z izvedbo novega kroga študije variant.
- Pripravljala in izvedla so se javna naročila za pridobitev vse potrebne dokumentacije za nadaljevanje postopkov umeščanja v prostor.

Postojna/Divača - Jelšane

- Izdelana je bila študija preveritev možnosti izvedbe rekonstrukcije obstoječe cestne povezave.
- Na podlagi študije je bila med MZI in DARS sprejeta odločitev o nadaljevanju postopka priprave DPN.

Šentrupert - Velenje

- Izdelana je bila novelacija PVO, na podlagi katere je bila na MOP ARSO vložena vloga za pridobitev okoljevarstvenega soglasja. Po pozivu MOP ARSO za dopolnitev vloge se je izdelovala še dodatna strokovna podlaga Ocena obremenjenosti okolja s hrupom.
- Izdelana je bila strokovna podlaga Analiza obstoječih razmer za srednje in močno prizadeta kmetijska gospodarstva.

Izvajale so se tudi številne druge naloge, vezane na prostorsko načrtovanje in umeščanje v prostor, npr. priprava smernic in mnenj v primerih, ko ima Ministrstvo za infrastrukturo položaj nosilca urejanja prostora, sodelovanje pri pripravi in sprejemanju predpisov s področja prostorskega načrtovanja in umeščanja v prostor ter z njimi povezanih predpisov, od tega so potekala obsežnejša usklajevanja v zvezi s pripravo nove Uredbe o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju. Prav tako so se izvajale tudi druge naloge, ki jih je podalo Ministrstvo za infrastrukturo kot npr. izdelava raznih preveritev, študij...

V postopkih umeščanja avtocest in hitrih cest v prostor smo znotraj svojih pristojnosti sodelovali z javnostjo in uporabniki ter tako prispevali k uveljavitvi rešitev, ki so družbeno in okoljsko sprejemljive.

V oddelku za prostorsko načrtovanje so se poleg nalog prostorskega načrtovanja in umeščanja v prostor, ki se izvajajo v imenu in za račun RS, izvajale tudi številne naloge, ki se izvajajo v imenu in za račun DARS, npr.

priprava smernic in mnenj ter projektnih pogojev in soglasij za primere, ko ima DARS položaj nosilca urejanja prostora oz. soglasodajalca. Od tega so potekala obsežnejša usklajevanja z investitorjem varovanega parkirišča Brdo zahod, občino Slovenj Gradec v zvezi z usklajevanjem projektnih rešitev južne obvoznice Slovenj Gradca, v zvezi s soglasjem k PGD za Poplavno varnost JZ dela Ljubljane, z mestno občino Ljubljana zaradi usklajevanj OPPN-jev in številnimi drugimi.

Na področju projektne dokumentacije so v letu 2018 po posameznih investicijah potekale naslednje glavne aktivnosti:

- Projektna dokumentacija PGD/PZI za preureditev cestninskih postaj je bila dokončana in predana, pridobljena so bila vsa soglasja in dovoljenja. Pridobljeno je bilo soglasje ministrice za odstopanja od pravilnika. Pogodba s projektantom je bila zaključena, dokumentacija se predaja v arhiv. Izveden je bil predhodni postopek v skladu z Uredbo o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje. Izdan je bil sklep ARSO, da za predvidene posege ni potrebno izvesti presoje vplivov na okolje in pridobiti OVS. Izdelan in potrjen je bil investicijski program.
- Za odsek Jagodje – Lucija je bila izdelana in recenzirana projektna dokumentacija PGD. Za najpomembnejše sklope PGD je bila izvedena tudi revizija. Pridobivajo se soglasja k projektni dokumentaciji PGD. Projektna dokumentacija PZI je večinoma izdelana in je v postopku recenzije. Izdelano je bilo poročilo o vplivih na okolje, na podlagi katerega se pridobiva okoljevarstveno soglasje, vloga za izdajo okoljevarstvenega soglasja je bila po pozivih s strani ARSO večkrat dopolnjena. Nadaljnji postopki do pridobitve GD so vezani na pridobitev okoljevarstvenega soglasja in pridobitev manjkajočih soglasij na PGD, predvsem pomembno je soglasje Občine Piran.
- Za odsek Markovci – Gorišnica je bilo zaradi spremenjene zakonodaje potrebno novelirati projektno dokumentacijo in investicijski program. Izdelane so bile strokovne podlage za izvedbo predhodnega postopka za OVS. Dne 4. 12. 2018 je ARSO izdal sklep, da je potrebno pridobiti OVS. Investicijski program je bil izdelan in potrjen na komisiji DARS in dne 24. 10. 2018 potrjen s strani resorne ministrice. Izdelava novelacije PZI in izvlečka iz projekta za izvedbo (PZR) v posledici sprememb področne zakonodaje je končan in recenziran. V teku je priprava popisov in PZR.
- Za odsek Gorišnica – Ormož je izdelana projektna dokumentacija PGD/PZI za most čez kanal HE Formin in izdelava PGD/PZI za nadvoz Ormož ter izdelava PZI za nadvoza Formin in Gorišnica. V teku je priprava popisov in PZR ter pridobivanja gradbenega dovoljenja za most čez kanal. Novelacija investicijskega programa je bila dne 28. 3. 2018 potrjena s strani resornega ministra. Prestavitvi 110 kV daljnovoda - izvajanje gradbenih in montažnih del je končano. Dokončanje gradnje viadukta Sejanca – izvajalec je bil uveden v delo 20. 9. 2018, v teku je izvajanje gradbenih del, katera sledijo časovnici.
- Za odsek Koseze – Kozarje (razširitev v 6 - pasovnico) je izdelana in recenzirana projektna dokumentacija PGD, h kateri so večinoma pridobljena tudi mnenja. Z upravljalci, ki še niso izdali soglasij/mnenj, poteka usklajevanja (VOKA, MOL, DRSV). V teku je postopek za izdajo OVS, vloga je bila dopolnjena v skladu s pozivom ARSO. Rešitve za razširitev AC Koseze – Kozarje so bile usklajene s strokovnimi podlagami za DPN za varovano parkirišče Brdo.
- Za priključek Dragomer je izdelana in recenzirana projektna dokumentacija PGD, h kateri so večinoma pridobljena tudi soglasja (razen DRSV in SŽ Infrastruktura). Za potrebe pridobitve vodnega soglasja je bil na zahtevo DRSV izdelan hidrološko-hidravlični elaborat s predlogom ukrepov za zagotavljanje poplavne varnosti, vložena je bila ponovna vloga za izdajo vodnega soglasja. Na ARSO je bila podana vloga za nadaljšanje okoljevarstvenega soglasja, ki je bila po pozivih večkrat dopolnjena. Za dokončanje investicijskega programa je potreben dogovor glede sofinanciranja investicije.

- Za gradnjo druge cevi predora Karavanke je izdelana, recenzirana in revidirana projektna dokumentacija PGD in PZI, pridobljena so vsa soglasja in gradbeno dovoljenje. V zaključevanju je PZI BIM model 3D, 4D in 5D. Dopolnjena je varnostna dokumentacija, ki upošteva novo izhodišče, da se prečniki med gradnjo ne bodo sukcesivno predajali v uporabo. Varnostna dokumentacija je bila s strani uradnika za varnost posredovana na MZI, potrditi jo morata obe državi. Načrt zaščite in reševanja je bil usklajen z DARS in DRI, ter na sestanku predstavljen intervencijskim službam. Na podlagi zaključkov sestanka bo načrt dopolnjen. Po uskladitvi in potrditvi koncepta sanacije se bo izdelal PZI sanacije obstoječe cevi. Vezano na sofinanciranje projektne dokumentacije s strani EU je bilo predano končno poročilo, ki je bilo večkrat dopolnjeno po pripombah MZI in INEA.
- Za oba odseka 3. razvojne osi sever (Šentrupert–Velenje–Slovenj Gradec) je bila v prvi polovici leta podpisana pogodba za izvajanje strokovno-svetovalnih storitev za fazo izdelave projektne dokumentacije PGD/PZI, pridobitev nepremičnin in pridobitev vseh dovoljenj za gradnjo. Izdelane so bile projektne naloge za izvedbo JN za izdelavo projektne dokumentacije PGD/PZI, geološko-geotehnične in hidrogeološke raziskave in pridobivanja nepremičnin na navedenem 31,5 km dolgem odseku. Razpis je bil objavljen konec leta.
- Za 3. razvojno os sever, odsek Velenje – Slovenj Gradec, je bila v juniju 2018 podpisana pogodba s projektantom za izdelavo PGD in PZI. V teku je izdelava projektne dokumentacije PGD. Pridobljeni so bili vsi projektni pogoji. V teku je oddaja javnega naročila za izdelavo investicijskega programa.
- Za 3. razvojno os sever, odsek Šentrupert – Velenje, pogodba s projektantom PGD in PZI ni bila podpisana, zaradi vložene pritožbe na Ustavno sodišče RS.
- Za 1. in 2. etapo 3. razvojne osi jug (priključek Novo mesto vzhod–priključek Osredok) je bil zaključen javni natečaj za pridobitev ustrezne arhitekturne in krajinsko urbanistične rešitve in podpisana pogodba za izdelavo projektne dokumentacije IdP/PGD/PZI za most na novi štiripasovni cesti in vzporedni most za pešce in kolesarje čez reko Krko ter obvodnega prostora. Projektna dokumentacija PGD za traso je bila recenzirana in zaključena. Dne 21. 12. 2018 je bila podana vloga za izdajo gradbenega dovoljenja, ki je nepopolna. Potrebno je pridobiti še mnenja od Komunale Novo mesto za fekalni kanal, DRSV, ZVKD in Plinovodi ter pridobiti OVS. Pričelo se je z izdelavo PZI. Zaradi zahteve upravljalca Plinovodi se ločeno izdeluje PGD za prestavitev magistralnega Plinovoda. Za 3. in 4. etapo 3. razvojne osi jug (od priključka Osredok do Malin) je bil izdelan in oddan gradbeno – tehnični elaborat, ki je obravnaval dva scenarija gradnje, in sicer takojšnjo izgradnjo štiripasovnice in fazno gradnjo - najprej dvopasovnice in kasneje dograditev v štiripasovnico. Za 3. razvojno os jug od AC priključka Novega mesta vzhod do priključka Maline je bila izdelana predinvesticijska zasnova, ki je bila potrjena na komisiji DARS in v decembru 2018 posredovana v potrditev na komisijo Ministrstva za infrastrukturo.
- Za izvedbo investicijskih posegov na Šmarski cesti v Kopru na G1-11/1062 od priključka na H5 do ustrezne navezave na obstoječe stanje, v sklopu katere se projektira tudi priključek Slavček, sta bila v letu 2017 med Ministrstvom za infrastrukturo, DARS, DRSI in Mestno občino Koper podpisana Dogovor in Sporazum, ki opredeljujeta aktivnosti in financiranje sopodpisnic. V skladu z dogovorom vse potrebne aktivnosti za realizacijo projekta do pridobitve ustreznih dovoljenj za gradnjo vodi Mestna občina Koper. Izdelana je bila študija preveritve potrebnih ukrepov na Šmarski cesti v Kopru, ki je obravnavala več scenarijev, ki so vključevali različne ukrepe na Šmarski cesti. V 2018 sta bili recenzirani in oddani prometna študija in idejna zasnova izbranega scenarija oziroma rešitve, ki ustrezno ločuje tranzitni od lokalnega prometa. V letu 2018 je bilo izvedeno javno naročilo za inženirja in v decembru 2018 podpisana pogodba. Trenutno je v pripravi razpisna dokumentacija za izdelovalca projektne dokumentacije DGD/PZI.

- Dogovor o razširitvi Bertoške vpadnice v štiripasovnico med Ministrstvom za infrastrukturo, DARS, DRSI in Mestno občino Koper je bil sklenjen dne 25. 7. 2016. V skladu z dogovorom vse aktivnosti do gradnje vodi Mestna občina Koper. V 2018 sta bili recenzirani in izdelani prometna študija in idejna zasnova za dve fazi. V 1. fazi (vmesna faza) se izdelata razširitev Bertoške vpadnice v štiripasovnico, razen na območju nadvoza nad hitro cesto, kjer se obstoječi nadvoz rekonstruira in uredi kot tripasovnica. V 2. fazi (končna faza) pa se nadvoz preuredi v štiripasovnico. 1. faza ureditve Bertoške vpadnice v štiripasovnico so bo izvajala v skladu z Zakonom o cestah kot vzdrževalna dela v javno korist, za katera ni potrebno pridobiti gradbenega dovoljenja. Trenutno je v izdelavi PZI projektna dokumentacija za 1. fazo.

Na oddelku za gradnje so se izvajale naslednje aktivnosti:

- Za odsek AC Koseze – Kozarje in za priključek Dragomer se je pripravila razpisna dokumentacija za strokovne in svetovalne storitve Inženirja za potrebe priprave razpisne dokumentacije in izbora Izvajalca del ter vodenje investicije do zaključka vseh predvidenih del in kasnejše spremljave izvedenega objekta v garancijski dobi. Javni razpis je bil objavljen v decembru 2018.
- Na osnovi objave javnega razpisa za Izvajalca del za projekt Karavanke v decembru 2017 so se 20. 03. 2018 odprle prispele ponudbe. Na razpis se je javilo 9 ponudnikov, katerih ponudbe so se gibale od 89 – 140 mio EUR. Po razvrstitvi ponudnikov na osnovi meril in detajlnejšega pregleda najugodnejšega ponudnika je bila konec julija 2018 sprejeta Odločitev o oddaji javnega naročila izbranemu ponudniku. Na omenjeno odločitev so bili podani Zahtevki za revizijo 3 neizbranih ponudnikov. V nadaljevanju je Naročnik podal odgovor na zahtevke za revizijo trem neizbranim ponudnikom, ki so kljub temu vložili zahtevke za revizijo postopka na Državno revizijsko komisijo. V začetku decembra 2018 je DKOM s Sklepom št. 018-166/2018-23 ugodila vsem zahtevkom za revizijo in razveljavila sklep naročnika o oddaji javnega naročila. Posledično je komisija naročnika pristopila k detajlnim pregledom ponudbenih dokumentacij ostalih ponudnikov ter obravnavanim poslala nekatera vprašanja in zahteve vezane na pojasnila njihove ponudbene dokumentacije.

Vezano za projekt Karavanke je bil v letu 2018 zaključen izbor in podpisana pogodba za izvajanje del in nalog koordinatorja za varnost in zdravje pri delu. Prav tako pa je bila pripravljena še razpisna dokumentacija in objavljen javni razpis za izvajalca del pri Zunanji kontroli kakovosti izvedbe del na projektu. V začetku decembra 2018 je bil objavljen tudi javni razpis za Geološko geotehnično spremljavo v času gradnje vzhodne cevi predora Karavanke.

- V letu 2018 je potekla 10-letna garancijska doba na odsekih, ki so bili za promet odprti v letu 2008. Napake v garancijski dobi so se odpravljale na naslednjih AC odsekih: Zrkovska – Pesnica, Maribor – Lenart, Lenart – Spodnja Senarska, Spodnja Senarska – Cogetinci, Cogetinci – Vučja vas, Beltinci – Lendava z odsekom na HC za Dolgo vas, Lendava – Pince, Šentvid – Koseze, Vrba – Peračica.
- Za gradnjo testnih polj protivetrne zaščite na HC Razdrto – Vipava – Ajdovščina je bil izveden razpis in izbran izvajalec del.
- Na odseku AC Draženci – MMP Gruškovje so končana vsa gradbena dela na 2a. etapi, dela so potekala nad terminskim planom izvajalcev (101,5 %) in nad planom v PN za leto 2018 (102,4 %). Do konca 12/2018 so bila izvedena vsa gradbena dela na 1. etapi, 100 % (izstavljena končna situacija), na 2b. etapi in tudi skoraj vsa dela na 2a. etapi. Dne 21. 5. 2018 je bilo izvajalcu del na 1. etapi predano potrdilo o izvedbi in pričel je teči garancijski rok. Dne 27. 12. 2018 je bilo pridobljeno dokončno uporabno dovoljenje za 1. etapo AC. Dne 30. 11. 2017 je bilo pridobljeno začasno uporabno dovoljenje za 2a. etapo AC in odsek predan v promet.

- Na AC priključku Šmarje - Sap je bilo dne 9. 3. 2018 izvajalcu predano potrdilo o izvedbi. S tem je gradnja končana, pričel je teči garancijski rok. Dne 12. 6. 2018 je bil izveden končni obračun – kolavdacija.
- Petletna pogodba z izvajalcem za izvedbo poizkopavalne obdelave arhivov najdišč za izvedena zaščitna arheološka izkopavanja na avtocestnih odsekih in posameznih lokacijah izkopavanj, kjer poizkopavalna obdelava še ni bila izvedena, ter obdelava lončenine, pridobljene ob raziskavah ETP in ITP, je bila sklenjena in veljavna 12. 8. 2016. V letu 2018 je izvajalec obdeloval naslednja najdišča:
 - Dolge njive pri Beli cerkvi, Obrežje, Velike njive, Školarice, Mariborska cesta IV. etapa, Na Vrhu, Pobrežje, Loka pri Beli cerkvi, Podrečje pri Viru, Zagorica, Drnovo 1 in 2, Boško, Stranje, Kortinca, Radvanje, Draga pri Beli cerkvi, Ribnica na Dolenskem, Pržanj, Na Lokah–Cikava, Mokrice-Na špici in Jaušina, Med cestami – Šikole. Dragomelj, Podgorica, Draga 2, Grofove njive pri Veliki vasi, Medlog. Škofije – Reber, Zadruga, Malečnik, Šušec, Med cestami J – priključek Šikole, Lavše, Slivnica 2B, Kamna Gorica, Malečnik I in II, Meljski hrib, Križišče, Mariborska cesta III. etapa, Gmajna – Gorica, Bela cerkev, Krtina, Draga, Čateški grič, Gorica, Draženci – Turnišče, Turnišče II, Spodnje Hoče. Rebernice – Gladežnica, Vipava – Mlake, Gošča, Žutreki, Med cestami jug, Trojane. Medvedjek, Sveti Urh, Hajndl.
- Za izgradnjo suhega Zadrževalnika Malence je v oktobru 2018 pridobljeno gradbeno dovoljenje, izgradnja se bo pričela v letu 2019.

V oddelku za obnove so bile izvedene naslednje aktivnosti in projekti:

- V letu 2018 je bilo obnovljenih 45,62 kilometra smernih vozišč odsekov in 4,66 kilometra priključkov in sicer preplastitev na odseku Dobruška vas – Drnovo, obnova dela odseka Vipava – Ajdovščina ter Hrušica – Lipce, preplastitev odseka med CP Torovo in Vodiciami ter izvedeni ukrepi za večjo pretočnost razcepa Malence. V sklopu rušitve CP Logatec je bil obnovljen celoten priključek Logatec ter ob preureditvi CP Nanos še celoten razcep Nanos. Končana je rekonstrukcija levega viadukta Ravbarkomanda s pripadajočo navezavo na traso, skupaj je bilo v okviru obnov odsekov delno obnovljenih 21 manjših premostitvenih objektov ter 4 viadukti. V letu 2018 je bila izvedena sanacija manjših brežin, sanacija prednapetih geotehničnih sider in zaščitnih pokrovov sidrskih glav po omrežju ter ureditev odvodnje pod viadukti Reber, Ponikve, Goli vrh in na območju predora Leščevje. Vse leto se izvajajo aktivnosti za zaključevanje preteklih projektov ter aktivnosti na področju priprave projektne in druge potrebne dokumentacije za obnovenjena dela v prihodnjih letih.
- Na področju gradnje protihrupnih ograj (PHO) je bila zaključena odprava pomanjkljivosti ugotovljenih pri prvotni gradnji na odsekih Dramlje–Celje in Celje–Arja. Izveden je bil razpis za izvedbo aktivne protihrupne zaščite v skladu z Operativnim programom HRUP – Sklop A na 12 lokacijah. Izvedena so bila tudi prva testna polja za ograje z novimi tipi protihrupnih panelov.
- Izveden je bil razpis za prve tri sklope Rušitev CP in preureditve cestninskih platojev (za 8 čelnih CP in 10 stranskih CP) po uvedbi sistema DARS GO. Za dva sklopa sta bili pogodbi podpisani v začetku aprila, za en sklop pa je bila vložena revizija na izbor ponudnika. Izvedena so bila dela na vseh CP, za katere je bila podpisana pogodba: CP Razdrto, CP Postojna, CP Torovo, CP Log, CP Unec, CP Logatec, CP Vrhnika, CP Nanos, CP Dane in CP Hrušica. V jeseni je bil objavljen tudi nov razpis za vse preostale CP.
- Pri rekonstrukciji priključkov Leskovškove in Letališke sta bili ob sofinanciranju MOL-a podpisani pogodbi za projektno dokumentacijo. Izdelana, recenzirana in potrjena sta idejna projekta. Za oba priključka je bila izdelana in posredovana na ARSO vloga za predhodni postopek po ZVO ter izdelan DIIP. V teku je izdelava nadaljnjih faz projektne dokumentacije ter usklajevanje projektnih rešitev z mnenjedajalci.

Elektrostrojna dela in ITS

V letu 2018 se je zaključila obnova regionalnega nadzornega centra v Kozini. V nadzornem centru v Kozini so se obnovili in optimizirali sistemi za vodenje in nadzor prometa, nadgradili in integrirali obstoječi video sistemi in avtomatske detekcije prometa na primorskem odseku AC v novi regionalni center. Zaključila pa se je prva faza centralizacije video sistemov.

Na novo se je postavil SNVP na obalni hitri cesti Koper-Izola, ter na odseku Štajerske avtoceste med priključkoma Celje zahod in Slovenska Bistrica jug. Uredila se je sprememba prometnega režima z dodatno spremenljivo signalizacijo v razcepu Kozarje. Na odseku primorske avtoceste se je izvedel pilotski projekt, ki predstavlja novost na naših avtocestah in bo voznikom v pomoč pri vožnji v megli. V ta namen smo postavili novo LED signalizacijo z cestno-vremenskim postajami.

Večja obnovitvena dela so potekala v Trojanskih predorih (sanacija linijskega optičnega javljalnika in nadgradnja hidrantnega omrežja), ter v predoru Kastelec, kjer je bila izvedena sanacija linijskega optičnega javljalnika. Zaključila se je tudi nadgradnja hidrantnega omrežja in zamenjave LED smernikov v predoru Šentvid. Izvedenih je bilo še nekaj manjših obnovitvenih del.

Zaključil se je projekt ureditve zunanje razsvetljave skladno z Uredbo o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja okolja 3. in 4. faza, ki v glavnem zajema cestno razsvetljavo na gorenjskem in štajerskem AC kraku

V letu 2018 se je izvedla celovita prenova radijskih zvez DARS. Iz analognih radijskih zvez se je prešlo na digitalne radijske zveze (DMR). Izvedla se je zamenjava diesel agregatov na ACB Hrušica, Ljubljana-Grič in Postojna ter na CP Log in Torovo.

V letu 2018 je bilo podpisanih nekaj pogodb za izdelavo projektne dokumentacije za načrtovane obnove v letu 2019. Tako smo končali s projektiranjem prenove radijskih zvez Tetra v predorih, za nabavo in postavitev cestno vremenskih postaj in detekcijsko nadzornih kamer in zamenjavo LED svetil v pokritem vkopu Strmec, za obnovo klica v sili na odsekih AC Golovec - Domžale, HC Vipava – Šempeter in AC Divača - Kozina.

Konec leta smo podpisali pogodbo za izvedbo sistema nadzora in vodenja prometa (SNVP) na AC Brezovica – Divača, severna, vzhodna, južna Ljubljanska obvoznica in AC Zadobrova – Lukovica – periferna oprema, ki jo bomo realizirali v letu 2019.

I.9.6 Odplačilo dolga

Družba DARS je v obdobju visokih letnih obveznosti iz naslova odplačila dolga. V letih 2019–2023 zapade v plačilo za 919,9 milijona EUR glavnice kreditov. V tem obdobju bodo letne obveznosti iz naslova odplačila dolga porabljale bistveni del denarnega toka iz poslovanja, zato je del dolga potrebno refinancirati. Upravljanje dolga je opredeljeno kot ena glavnih aktivnosti družbe za doseganje cilja družbe DARS d. d., da samostojno odplačuje oziroma poravnava vse svoje finančne obveznosti, ki so 100-odstotno zavarovane s poroštvom RS. V letu 2018 je družba odplačala glavnice v višini za 219,6 milijona evrov in obresti v višini 40,6 milijona evrov. Na novo se je družba zadolžila za 25 mio EUR, tako da se je skupni dolg družbe zmanjšal za 194,6 mio EUR in je na dan 31. decembra 2018 znašal 2.269 milijonov evrov. V zadnjih petih letih se je skupni dolg družbe znižal za 526 mio EUR. Eden od razlogov za to je tudi pozitiven razvoj v prihodkih od cestnin. Zaradi obsežnih novih investicijskih projektov družba v naslednjih letih pričakuje ponoven dvig skupnega dolga.

I.10 AVTOCESTE IN HITRE CESTE V RS TER PROMETNE OBREMENITVE

Republika Slovenija je leta 1994 s posebno pogodbo na DARS d. d. prenesla upravljanje in vzdrževanje vseh zgrajenih avtocest in infrastrukturnih objektov ter naprav na njih. RS je tako na DARS d. d. prenesla 198,8 kilometra do takrat zgrajenih dvopasovnih in štiripasovnih avtocest in hitrih cest ter 67,5 kilometra priključkov.

Z izvajanjem NPIA se je omrežje v upravljanju in vzdrževanju DARS d. d. postopno povečevalo. Ob koncu leta 2018 je družba upravljala 623,3 kilometra avtocest, 141,0 kilometra priključkov nanje, 22,3 kilometra razcepov ter 38,0 kilometra drugih cest.

Tabela 5: Dolžina omrežja v upravljanju in vzdrževanju DARS d. d. na dan 31. decembra 2018

Stanje 31. 12. 2018 (v km)	Dolžina AC in HC (A)	Dolžina razcepov	Dolžina priključkov	Dolžina drugih cest
A1 Šentilj–Dragučova–Maribor–Slivnica–Celje–Trojane–Ljubljana (Zadobrova–Malence–Kozarje)–Postojna–Razdrto–Divača–Črni Kal–Srmin	245,266	11,782	58,265	12,436
A2 Predor Karavanke–Lesce–Podtabor–Kranj–Ljubljana (Kozarje)– po A1–Malence–Ivančna Gorica–Bič–Pluska–Trebnje–Hrastje– Novo mesto–Kronovo–Drnovo–Obrežje	175,472	4,929	38,344	12,308
A3 Divača (Gabrk)–Sežana vzhod–Fernetiči	12,246	0,000	3,779	4,076
A4 Slivnica – Draženci – Gruškovje – R Hrvaška	34,609	4,450	7,482	3,552
A5 Maribor (Dragučova)–Lenart–Senarska–Vučja vas–Murska Sobota–Dolga vas–Lendava–Pince	79,574	1,099	13,005	2,856
H2 Pesnica–Maribor (Tezno)	7,200	0,000	3,590	0,000
H3 Ljubljana (Zadobrova–Tomačevo–Koseze)	10,222	0,000	6,849	0,000
H4 Razdrto (Nanos)–Vipava–Ajdovščina–Selo–Šempeter–Vrtojba	42,127	0,000	3,871	2,761
H5 Škofije – Koper (Škocjan) – [Dragonja*]	7,833	0,000	2,756	0,000
H6 Koper (Škocjan) – Izola – [Lucija*]	5,236	0,000	2,078	0,000
H7 AC A5 – Dolga vas	3,526	0,000	0,955	0,000
Skupaj AC in HC	623,311	22,260	140,974	37,989

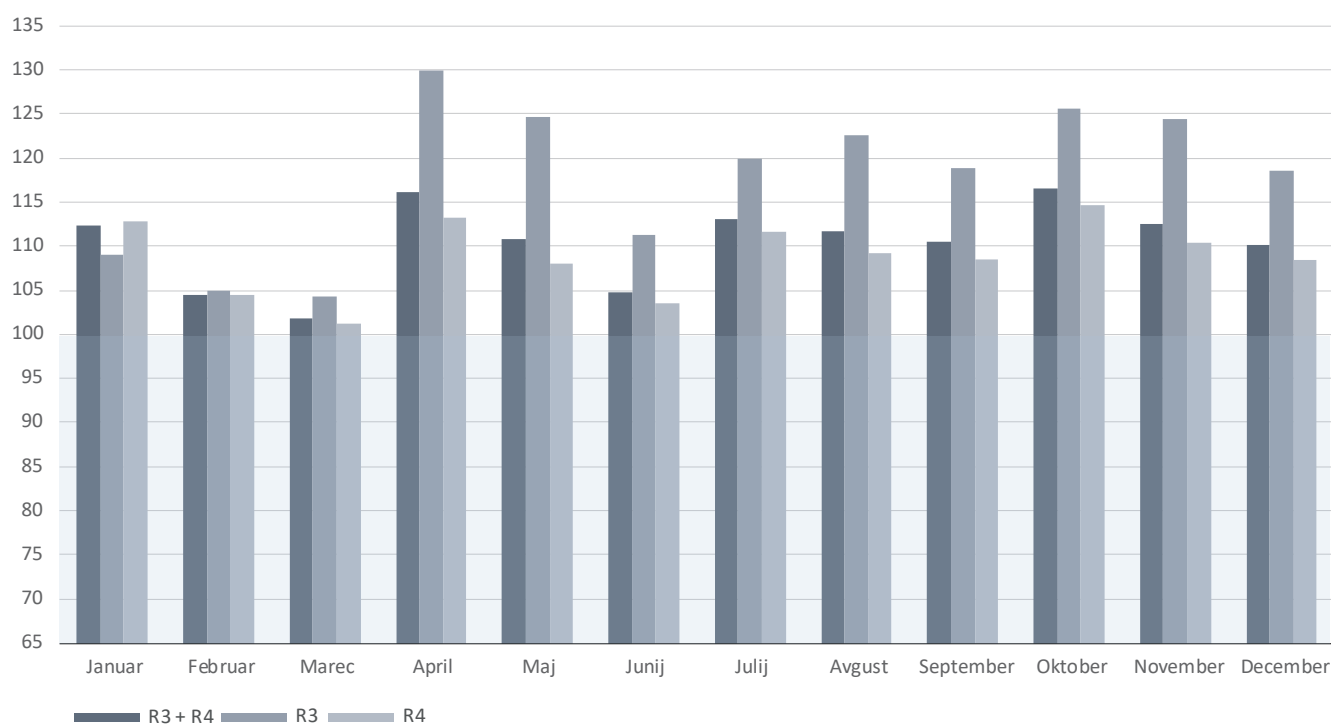
Op.: AC A4 še ni v celoti kategorizirana

V Sloveniji od druge polovice leta 2008 velja vinjetni cestninski sistem za lahka osebna vozila. Za vozila nad 3,5 tone največje dovoljene mase je od 1. aprila 2018 v veljavi elektronsko cestninjenje v prostem prometu, sistem DarsGo. Dotrajan sistem cestninjenja prek cestninskih postaj smo zamenjali s sodobnim mikrovalovnim sistemom, ki težka vozila brez njihovega ustavljanja cestnini s pomočjo portalov nad avtocestami in hitrimi cestami.

Težka tovorna vozila, katerih največja dovoljena masa presega 3500 kilogramov, se za razliko od prejšnjih let cestninijo na celotnem omrežju, ki je v upravljanju družbe DARS.

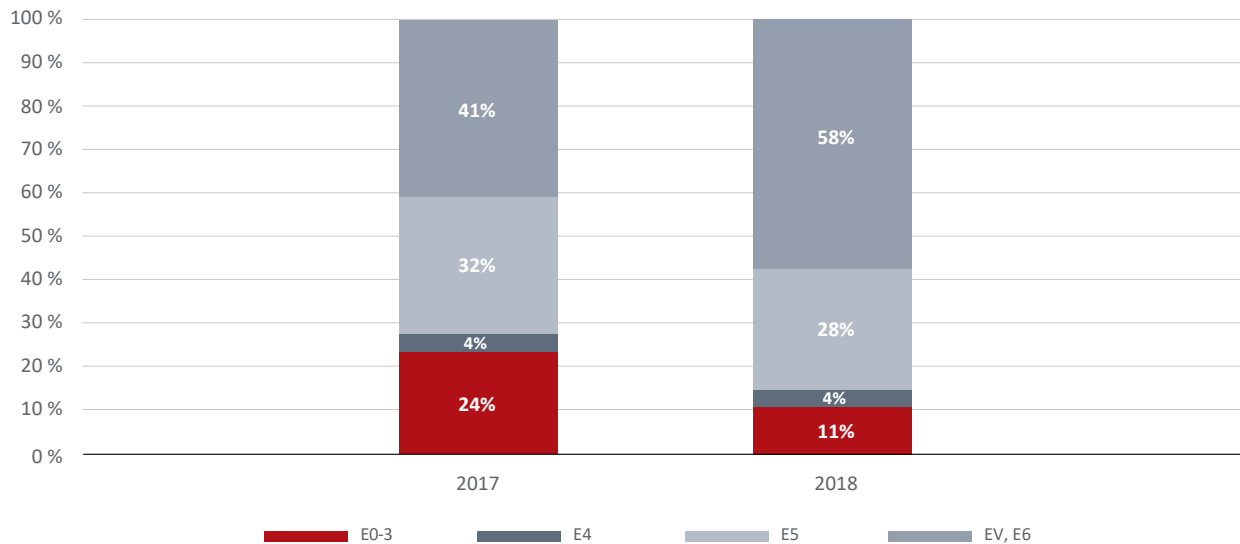
Skupno število cestninskih kilometrov vozil iz razredov R3 in R4 se je v letu 2018 povečalo za 10,3 odstotka. Glavna razloga za to sta uvedba elektronskega cestninjenja na celotnem omrežju in rast prometa.

Slika 10: Mesečni indeks cestninskih km vozil razredov R3 in R4 2017/2018 na celotnem AC omrežju

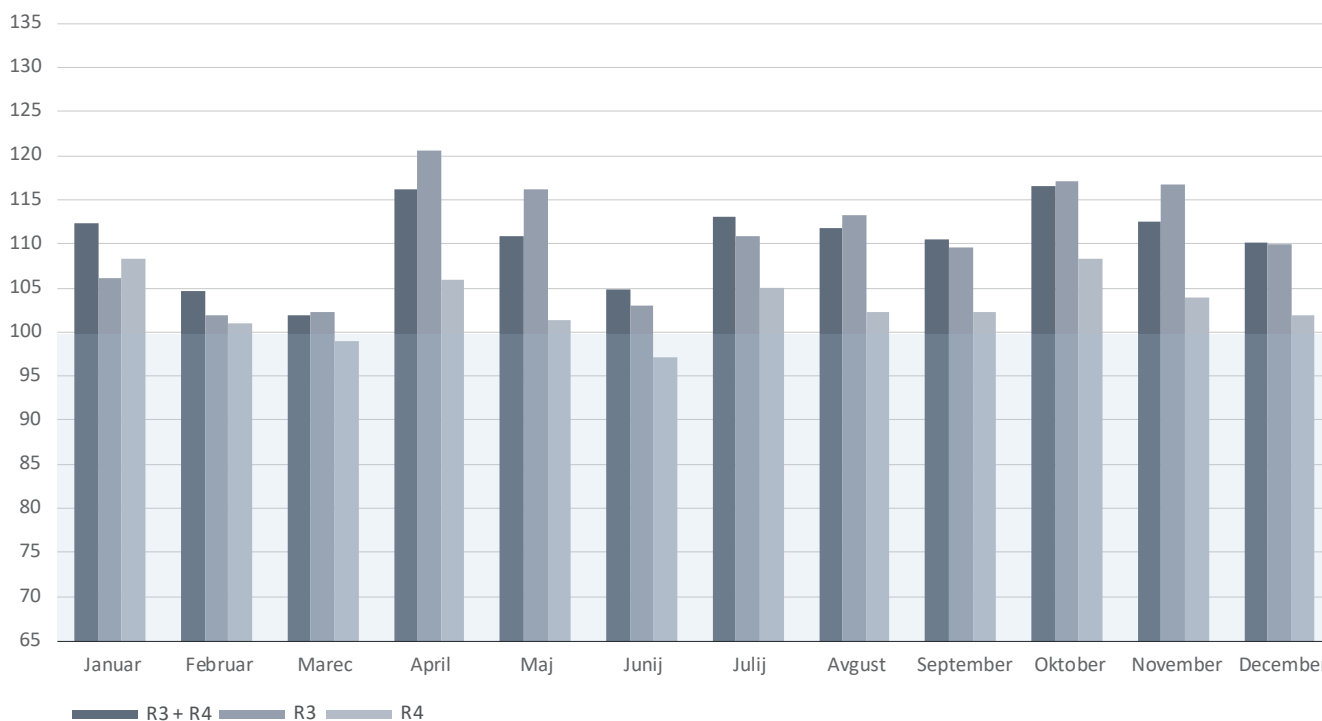
Uvedba DarsGo je ključno vplivala na spremembo razdelitve vozil znotraj posamičnih emisijskih razredov. Število tovornih vozil iz nižjih emisijskih razredov (EURO 0-3) upada na račun povečevanja števila čistejših tovornih vozil oz. obveznih registracij elektronskih medijev, predvsem za višje emisijske razrede EURO. Posledično, rast števila cestninskih km ni sorazmerna rasti vrednosti prehodov.

Slika 11: Delež cestninskih km po posameznih emisijskih razredih EURO v letih 2017 in 2018

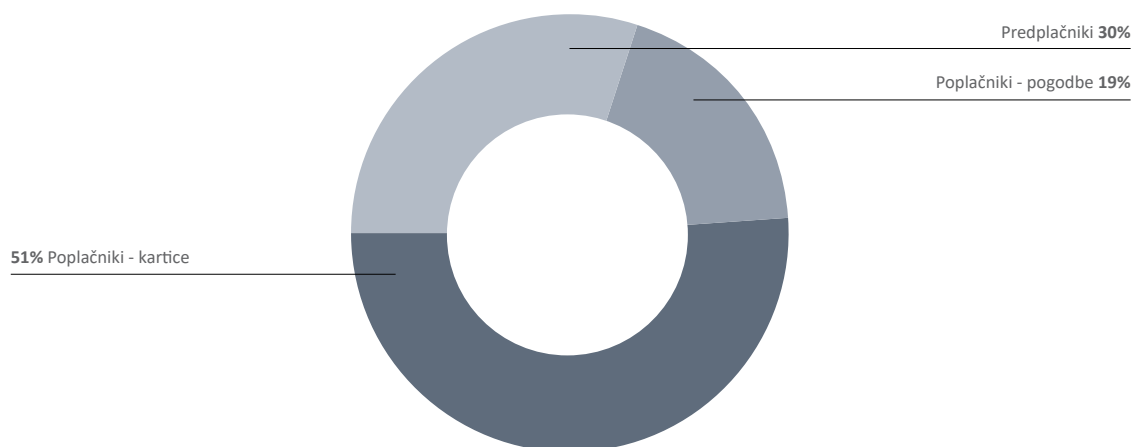
V letu 2018 se je vrednost prehodov vozil R3 in R4 povečala za 3,7 odstotka, kar je odraz spremenjenega cenika cestnine z dne 1. 4. 2018 in višjega števila cestninjenjih km.

Slika 12: Mesečni indeks vrednosti prehodov 2018/2017 (za R3 in R4) po mesecih

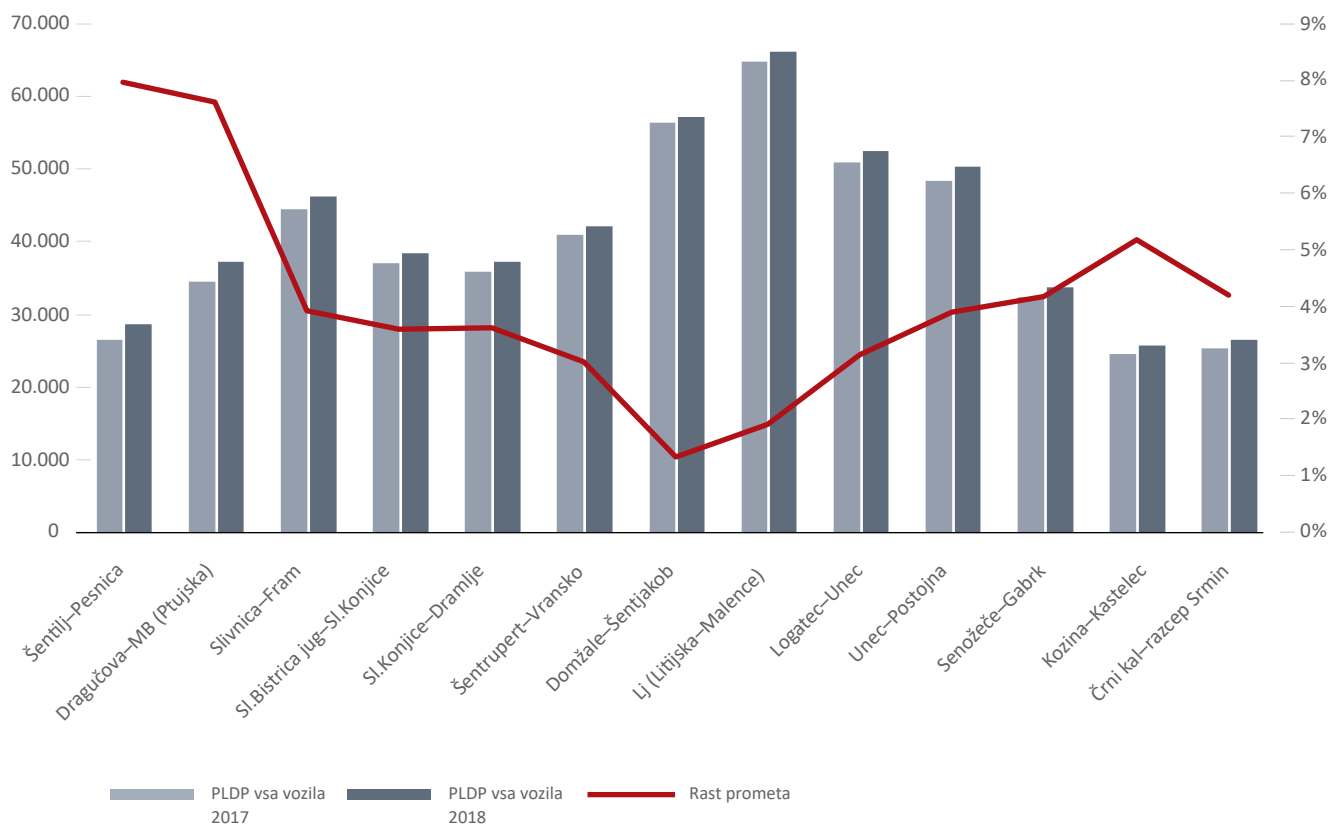

Po uveljavitvi ECS se je struktura načina plačila temeljito spremenila. Največji delež (51,3 %) sedaj dosegajo poplačniki, ki plačevanje cestnine povežejo s plačilno kartico. Predplačniki dosegajo zgolj slabih 30 % v vrednosti prehodov, kar je tudi posledica ukinitve popustov v novem sistemu.

Slika 13: Delež vrednosti prehodov po načinu plačila v letu 2018

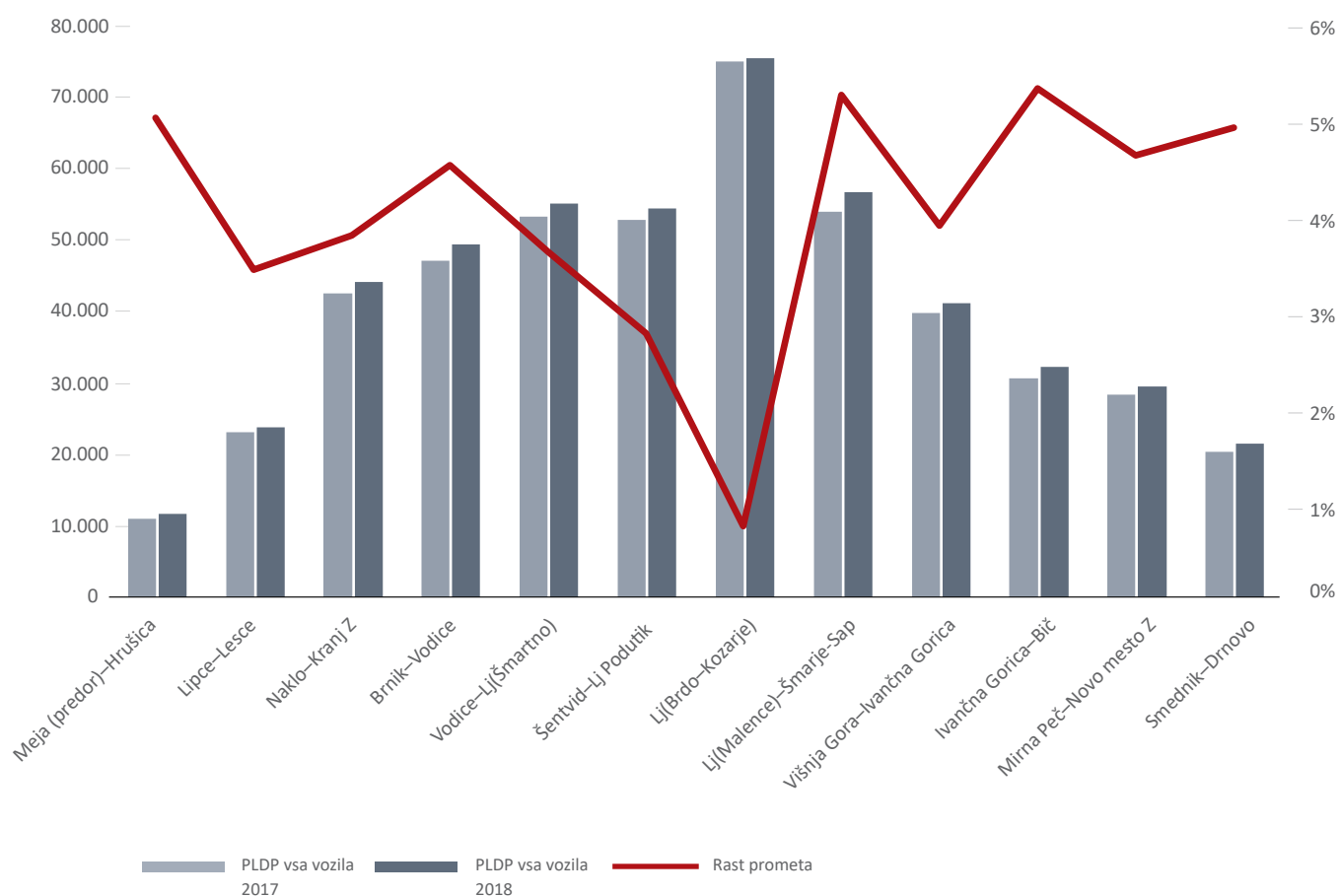

Slika 14: Primerjava PLDP v letih 2017 in 2018 na izbranih odsekih avtoceste A1

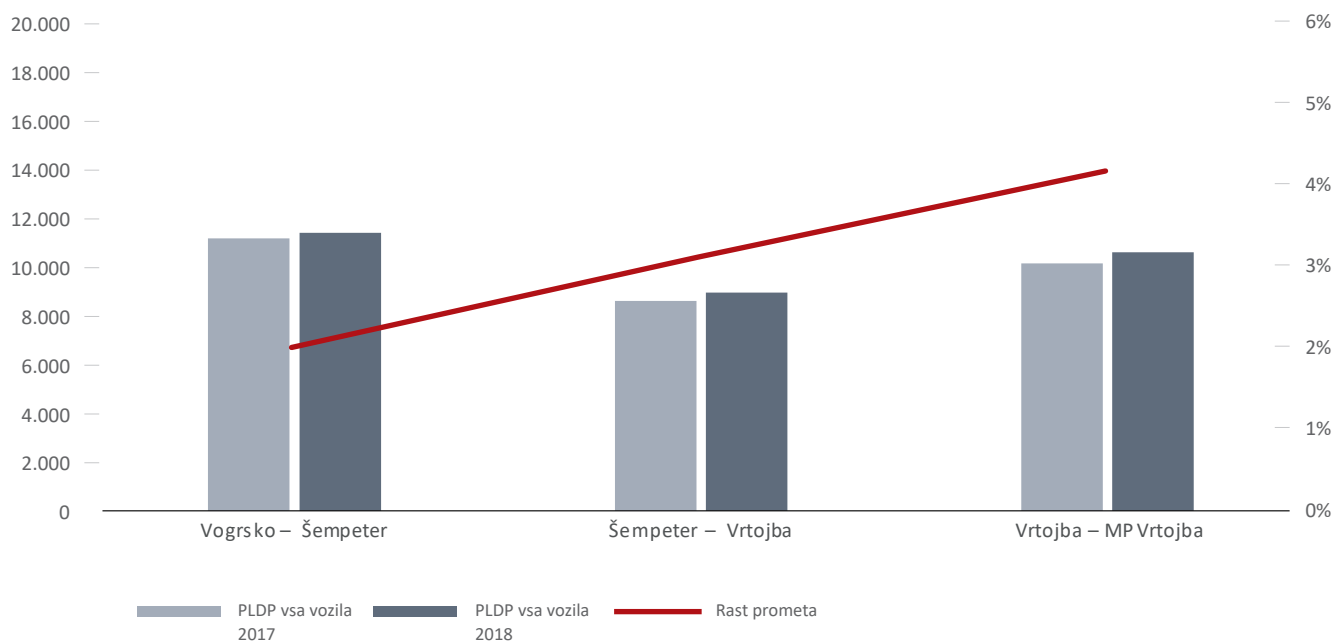
Promet na A1 se je na vseh odsekih povečal. Največje povečanje PLDP se je zgodilo na odseku Šentilj – Maribor in sicer od 2000 do 2500 več vozil dnevno. Drugod se je promet povečal enakomerno, v povprečju za 1500 vozil na dan.

Slika 15: Primerjava PLDP v letih 2017 in 2018 na izbranih odsekih avtoceste A2

Promet na A2 se je na vseh odsekih povečal. Na prikazanih odsekih se je PLDP povečal za 550 (skozi Karavanke) do preko 2800 vozil na dan (odsek LJ Malence – Šmarje Sap). Najbolj obremenjen odsek v Sloveniji še vedno ostaja odsek LJ (Brdo–Kozarje), kjer je PLDP v letu 2018 znašal 75.768.

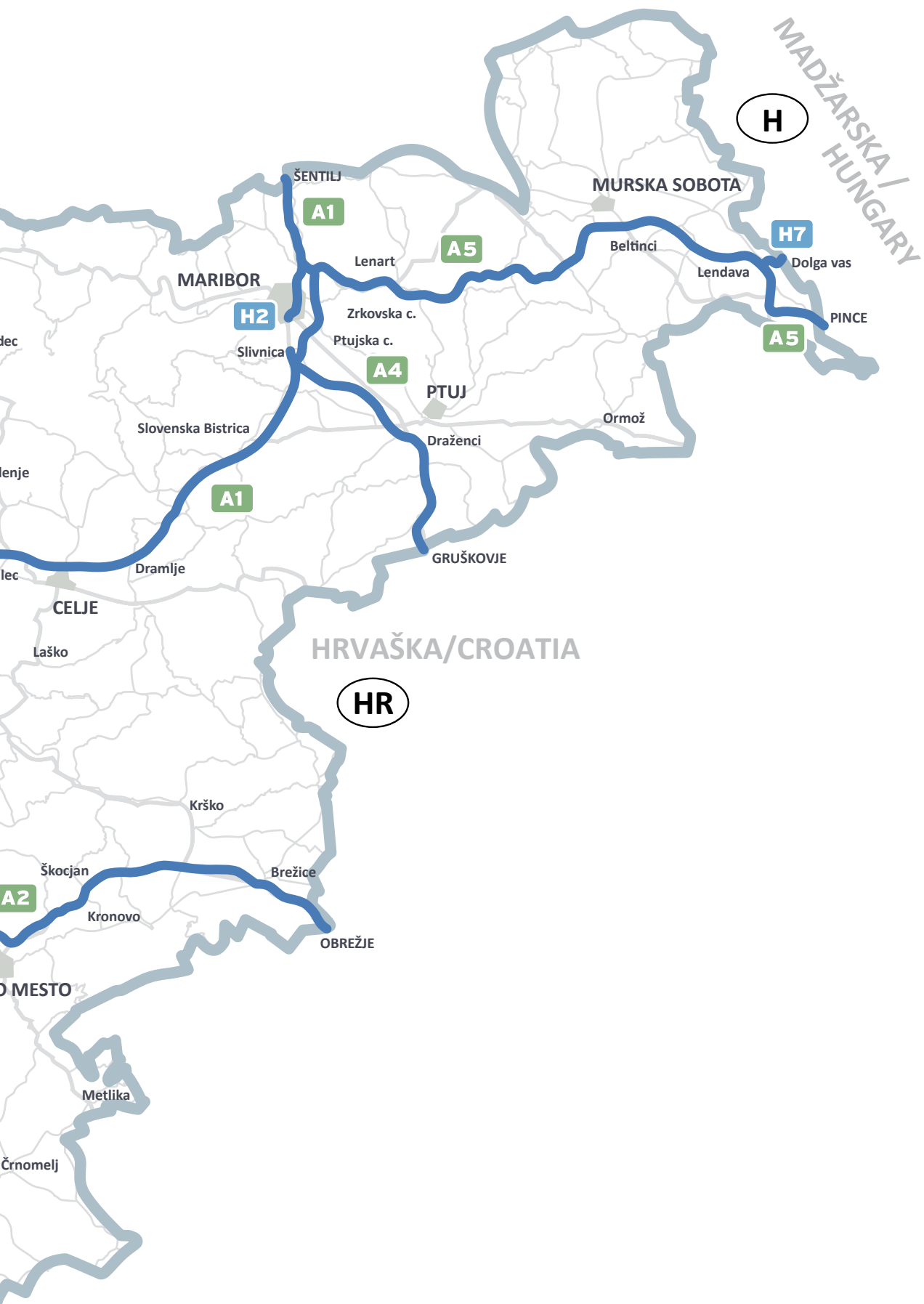
Slika 16: Primerjava PLDP v letih 2017 in 2018 na izbranih odsekih hitre ceste H4

Na hitri cesti H4 je v letu 2018 potekala obnova vozišča med priključkom Ajdovščina in priključkom Selo ter rušitev ČCP Nanos. Zaradi omenjenih del imamo na voljo le podatke od Vogrskega do meje z Italijo, kjer je promet zrasel od 2 % do 5 % glede na 2017.

Slika 17: Avtocestni sistem v Republiki Sloveniji, december 2018

I.11 VLAGANJA V RAZVOJ IN OBNAVLJANJE AVTOCEST

I.11.1 Investicije v imenu RS in za njen račun

Prostorsko dokumentacijo in pridobivanje nepremičnin za potrebe gradnje avtocest je DARS d. d., skladno s 4. členom ZDARS-1, izvajal v imenu RS in za njen račun. Navedene naloge so bile realizirane v višini 10,96 milijona evrov.

Tabela 6: Realizirana vrednost izvedenih nalog v imenu RS in za njen račun (v EUR)

Prostorska dokumentacija in pridobivanje nepremičnin	Realizacija*
Prostorsko načrtovanje	890.085
Pridobivanje nepremičnin	10.070.506
Skupaj prostorska dokumentacija in pridobivanje nepremičnin	10.960.591

*Navedene naloge opravlja DARS d. d. v imenu in za račun RS, zato so vrednosti prikazane v bruto zneskih.

I.11.2 Investicije v imenu DARS d. d. in za njegov račun

Investicijska dejavnost se je v letu 2018 izvajala skladno z možnostmi zagotavljanja finančnih virov. Vrednost realizacije gradnje in obnov avtocestnih odsekov je v letu 2018 znašala 152,78 milijona evrov.

Tabela 7: Realizirana vrednost investicij v imenu DARS d. d. in za njegov račun

Razvoj avtocest	Realizacija
Sistem DarsGo	61.776.709
Projektna dokumentacija	3.575.412
Pričetek gradnje	339.335
Gradnja odsekov, za katere se je v letu 2018 pripravljala projektna dokumentacija	36.406
Nadaljevanje gradnje	16.058.894
Zaključna dela na AC, predanih prometu do vključno leta 2017	1.931.443
Ostale postavke	2.926.959
Gradbena dela pri obnavljanju avtocest	41.557.136
Elektrostrojna dela in ITS	6.808.155
Izboljšanje prometne varnosti	1.645.923
Investicije na področju upravljanja in vzdrževanja	16.120.236
Skupaj razvoj in obnavljanje avtocest in navezovalnih cest	152.776.606

I.12 MEDNARODNO SODELOVANJE IN PRIDOBIVANJE EVROPSKIH NEPOVRATNIH SREDSTEV

DARS d. d. si že vrsto let prizadeva vzpostaviti in ohraniti čim boljše mednarodne povezave, k čemur ga zavezuje tudi vizija podjetja, ki je usmerjena v povezovanja na najrazličnejših področjih. Preko sodelovanja v mednarodnih združenjih, kot so ASECAP, PIARC in IBTTA, predstavlja pomembnega partnerja pri oblikovanju tako pravnih podlag kot organizacijskih usmeritev s področja upravljanja, vzdrževanja in financiranja cestne infrastrukture. Njegovi predstavniki se udeležujejo javnih posvetov in sodelujejo pri pomembnih raziskavah in anketah javnega mnenja, udeležujejo se kongresov in letnih srečanj s sorodnimi poslovnimi subjekti, sodelujejo s predstavniki evropskih institucij, v delovnih skupinah in platformah, s pomočjo katerih sooblikujejo nove trende na področju prometa in infrastrukture in ohranjajo dosežene vrednote. DARS je polno angažiran tudi na področju bilateralnega sodelovanja, najsi bo to v okviru intenzivne poslovne korespondence med primerljivimi organizacijami ali pri organizaciji mednarodnih obiskov. Vedno se odzove na željo po sodelovanju tako na nivoju »učnih ekskurzij« inženirjev in predstavnikov gospodarstva, kot na najvišjem politično-diplomatskem parketu.

Večletno uspešno sodelovanje na odborih ASECAP je obrodilo sadove, saj že od leta 2017 uspešno vodi odbor za prometno statistiko in analize (COPER IV). Svojo visoko angažiranost, znanje in izkušnje je DARS potrdil spomladi leta 2018, ko je v Ljubljani gostil najpomembnejši letni dogodek ASECAP-a in sicer 46. študijske in informativne dni. Večje število Darsovih sodelavcev je izkoristilo priložnost za predstavitev delovanja firme, projektov, in novosti na področju cestninjenja, novih tehnologij in zelo pomembno, napredka pri varnosti v cestnem prometu. Tudi sodelovanje v IBTTA, globalnem združenju lastnikov in operaterjev cestninskih objektov, ki se osredotoča na cestninjenje in interoperabilnost, pametno mobilnost, nove tehnologije in financiranje je v dveh letih postalo stalnica.

Vedno več aktivnosti je povezanih tudi s pridobivanjem evropskih sredstev. Kljub temu, da je sredstev, ki so na voljo za avtocestne projekte vedno manj, konkurenca pa vedno večja, je DARS d. d. v letu 2018 prejel skupaj 8.601.420 evrov evropskih nepovratnih sredstev. Za izdelavo projektne dokumentacije PGD/PZI za dograditev 2. cevi predora Karavanke smo prejeli 231.029 evrov sredstev IPE (sredstev Instrumenta za povezovanje Evrope), 579.364 evrov sredstev za projekte iz programa Crocodile 2 ter 144.848 evrov za projekt C-Roads Slovenija.

V letu 2018 se je nadaljevalo tudi črpanje sredstev evropske kohezijske politike za obdobje 2014–2020. Iz tega naslova je DARS d. d. v letu 2018 prejel 7.646.179 evrov za gradnjo odseka Draženci–MMP Gruškovje. S tem so bila odobrena EU sredstva za ta projekt v skupni višini 63.528.967 v celoti koriščena.

V letu 2018 so se pričele aktivnosti za tri projekte, ki so bili v letu 2017 odobreni za sofinanciranje iz sredstev IPE; Crocodile 3, ki je nadaljevanje prejšnjih dveh projektov na področju čezmejnega sodelovanja in harmonizacije aplikacij ITS, bo sofinanciran v višini 20 %; C-Roads Slovenija 2, ki je nadgradnja prvotnega projekta C-Roads Slovenija, bo sofinanciran v višini 50 % upravičenih stroškov; največji čezmejni projekt, za sofinanciranje katerega smo zaprosili skupaj z Avstrijci, gradnja 2. cevi AC predora Karavanke, pa bo sofinanciran v višini 10 % upravičenih stroškov.

I.13 SAMOOCENA PO MODELU ODLIČNOSTI EFQM

V skladu s »Priporočili in pričakovanji Slovenskega državnega holdinga« družba DARS d. d. izvaja samoocene po modelu odličnosti EFQM 2013.

V letu 2018 je bila izvedena druga samoocena in na njeni osnovi je bilo pripravljeno poročilo, ki vsebuje ugotovitve, akcijski načrt s 13 ukrepi ter kratkoročne in srednjeročne cilje poslovanja družbe na področju kakovosti in odličnosti.

Uprava družbe daje priporočilom in pričakovanjem SDH velik pomen in je v »Strategija DARS d. d. 2017–2020«, kot enega izmed devetih strateških ciljev določila »SC 6 Implementacija poslovne odličnosti«, s ključnim kazalnikom »Doseči 500 točk do leta 2020 glede na zahteve modela EFQM«.

Nadzorni svet obravnava poročilo o realizaciji ukrepov samoocene po modelu odličnosti EFQM na vsakih šest mesecev ter potrdi primernost uvedenih ukrepov.

I.14 INTEGRIRANI SISTEM VODENJA

Integrirani sistem vodenja vključuje vidik kakovosti po zahtevah standarda ISO 9001, vidik ravnanja z okoljem po zahtevah standarda ISO 14001, vidik varnosti in zdravja pri delu po zahtevah standarda BS OHSAS 18001 in vidik sistema upravljanja z energijo po zahtevah standarda ISO 50001. Vsi vidiki skupaj sestavljajo enovit sistem vodenja, ki je opisan v Poslovniku sistema vodenja in pripadajočih dokumentih.

Temelj integriranega sistema vodenja in zahtev standardov so nenehne izboljšave na podlagi pristopa PDCA (planiraj, izvedi, preveri in ukrepaj), ki je gonilo napredka in optimizacije poslovnih procesov na vseh področjih delovanja družbe.

V letu 2018 smo pričeli z vzpostavitvijo sistema varovanja informacij po zahtevah standarda ISO/IEC 27001, katerega bomo integrirali v obstoječ sistem vodenja. Osnova za vzpostavitev primernih kontrol je ocena informacijskih tveganj, ki je vodilo za uvedbo obsega in števila ukrepov, z namero zmanjševanja informacijskih tveganj na sprejemljivo raven.

Z namenom zagotavljanja kredibilnosti sistema vodenja kakovosti, ravnanja z okoljem, varnosti in zdravja pri delu ter upravljanja z energijo po zahtevah standardov ISO 9001, ISO 14001, ISO/IEC 27001, BS OHSAS 18001 in ISO 50001, le-te vsakoletno in uspešno potrdi zunanja akreditirana institucija.

I.15 NOTRANJA REVIZIJA

V notranji reviziji izvajamo dejavnost notranjega revidiranja v Dars d. d. na osnovi Temeljne listine o delovanju službe notranje revizije in Priročniku za delo notranje revizije. Delo opravljamo skladno s Strateškim načrtom notranje revizije in z Letnim načrtom, ki temelji na tveganjih in vključuje vse prepoznane in ocenjene vrste tveganj, ključne dokumente družbe ter usmeritve vodstva in revizijske komisije. Tako strateški načrt notranje revizije kot tudi letne načrte dela notranje revizije je sprejela uprava družbe in potrdil nadzorni svet DARS d. d.

V notranji reviziji delujemo samostojno in neodvisno, organizacijsko smo podrejeni poslovodstvu, funkcijsko pa revizijski komisiji nadzornega sveta. Posle notranjega revidiranja opravljamo skladno z Mednarodnimi standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, Kodeksom notranjerevizijskih načel, Kodeksom etike in Kodeksom poklicne etike notranjega revizorja, pri čemer upoštevamo tudi preostalo zakonodajo in notranje akte družbe. Notranji revizorji tekoče izpopolnjujemo svoja znanja in dopolnjujemo metodologijo v skladu z mednarodnimi standardi strokovnega ravnanja na področju notranjega revidiranja.

Z neodvisnimi in nepristranskimi revizijskimi in svetovalnimi storitvami upravi in revizijski komisiji DARS d. d. skrbimo za krepitev in zaščito vrednosti organizacije. Na podlagi ocene tveganj dajemo objektivna zagotovila in vodstvu svetujemo z namenom, da se uresničijo zastavljeni cilji in izboljšata učinkovitost ter uspešnost poslovanja. V notranji reviziji pomagamo družbi DARS d. d. uresničevati njene cilje tako, da spodbujamo k premišljenemu upravljanju različnih vrst tveganj, kar pomeni, da na sistematičen in urejen način ocenjujemo sisteme notranjih kontrol ter dajemo priporočila za ustrezno upravljanje tveganj. O svojih ugotovitvah in priporočilih za izboljšanje učinkovitosti notranjih kontrol za obvladovanje tveganj poročamo poslovodstvu in revizijski komisiji nadzornega sveta.

Na začetku leta 2018 smo najprej zaključili notranjerevizijske preglede, ki so se pričeli v letu 2017, nato smo izvajali notranjerevizijske posle in posle svetovanja skladno s potrjenim letnim načrtom dela. Pri izvajanju revizijskih poslov so bile ugotovljene posamezne pomanjkljivosti, na katere smo opozorili in podali priporočila za vzpostavitev ali izboljšanje kontrol. O realizaciji priporočil smo kvartalno seznanjali upravo in revizijsko komisijo. Sodelovali smo kot svetovalec pri realizaciji priporočil. Veliko časa smo posvetili tudi svetovalnemu delu, aktivno sodelovali pri dveh revizijah Računskega sodišča Republike Slovenije in razvoju notranje revizije. V letu 2016 smo izvedli zunanjo presojo kakovosti delovanja notranje revizije, ki je podala mnenje, da notranja revizija deluje v skladu z mednarodnimi standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju. Razvoj notranje revizije uresničujemo s programom zagotavljanja in izboljševanja kakovosti.

I.16 TRAJNOSTNI RAZVOJ

V poročilu Trajnostni razvoj družbe DARS d. d., za leto 2018, ki ga bomo objavili kot samostojen dokument bomo podali informacije o ekonomskih, okoljskih, družbenih in upravljavskih učinkih in rezultatih delovanja organizacije. Strategija družbe DARS d. d. zasleduje dolgoročne cilje, usmerjene k trajnostnemu razvoju, in družbo usmerja k družbeno odgovornemu delovanju v prihodnosti. S poročanjem o svojem trajnostnem delovanju družba po eni strani svojim deležnikom zagotavlja kakovostne informacije o družbeno odgovornem ravnanju podjetja, po drugi strani pa na podlagi sodelovanja in prepoznavanja potreb in interesov deležnikov tudi lažje oblikuje odločitve za družbeno odgovorno ravnanje družbe v prihodnosti. Naše ključno vodilo je povezljivost našega poslovanja v vseh možnih oblikah in z vsemi možnimi deležniki.

I.16.1 Strateško upravljanje trajnostnega razvoja v družbi DARS d. d.

Družba DARS d. d. se zaveda velike odgovornosti do ljudi, okolja in družbe. Tako dejansko trajnostno uresničuje družbeno odgovornost v vseh projektih in dolgoročnih načrtih in na vseh nivojih. Ambiciozni in jasno določeni cilji zagotavljajo, da bo javnost DARS še nadalje prepoznavala kot odgovorno in v prihodnost usmerjeno podjetje.

Strategija DARS d. d. za obdobje 2017–2020, ki povezuje vizijo in njene deležnike s tremi ključnimi strateškimi smernicami DARS d. d. je podrobneje razvidna s slike »Strategija DARS d. d. 2017–2020« v Poglavju I.3. Poslanstvo, vizija, vrednote in strateške usmeritve. Osrednje mesto zavzema dolgoročna poslovna stabilnost, ki se s svojo vsebino in strateškimi cilji pomembno navezuje tudi na uresničevanje prve strateške smernice (Zagotavljanje pretočnosti, varnosti in udobja za uporabnike na avtocestnem omrežju) z Uporabniki kot ciljnim deležniki in tretje strateške smernice (Zavzeti in kompetentni zaposleni) z Zaposlenimi kot ciljnim deležniki.

Omeniti velja tudi vlogo oz. prispevek družbe DARS k globalnemu razvoju, to je z upoštevanjem ciljev globalnega trajnostnega razvoja, t. i. »Sustainable development Goals (SDG)«, sprejetih s strani držav članic Združenih narodov, katerih namen je vlaganje naporov v razvoj celotne družbe, ekonomijo, znanost in civilno družbo – kar bo imelo pomembno vlogo pri doseganju pomembnih ciljev celotne družbe do leta 2030.

Družba DARS d. d. si s svojim delovanjem poskuša prispevati k osmim ciljem trajnostnega razvoja – povezljivost z vizijo in strateškimi cilji družbe DARS d. d. je razvidna s spodnje slike:

Slika 18: Povezljivost vizije in strateških ciljev DARS d. d. z osmimi cilji trajnostnega razvoja (SDG)

I.16.1.1 DARS d. d. in njegovi deležniki

S svojimi deležniškimi skupinami sodelujemo korektno in uravnoteženo ter z njimi dvosmerno komuniciramo. Pri uresničevanju svojega poslanstva prepoznavamo in spremljamo potrebe in interese deležnikov skozi splet medsebojnih odnosov na strateški in operativni ravni. Tako krepimo razumevanje med posameznimi skupinami deležnikov in družbo ter povečujemo medsebojno zaupanje.

Deležniki družbe DARS d. d. so identificirani in opredeljeni v dokumentu Potrebe in pričakovanja deležnikov, kjer so za vse relevantne deležnike prepoznani vpliv deležnika na družbo, potrebe in pričakovanja deležnika, osebe, ki so odgovorne za odnose z deležnikom, osebe, ki sodelujejo s posameznimi deležniki, in način spremljanja dojemanja deležnika. Vključevanje in upravljanje deležnikov poteka na različne načine, in sicer glede na vpliv, ki ga ima določen deležnik na družbo, ter glede na vpliv, ki ga ima družba na določeno skupino deležnikov.

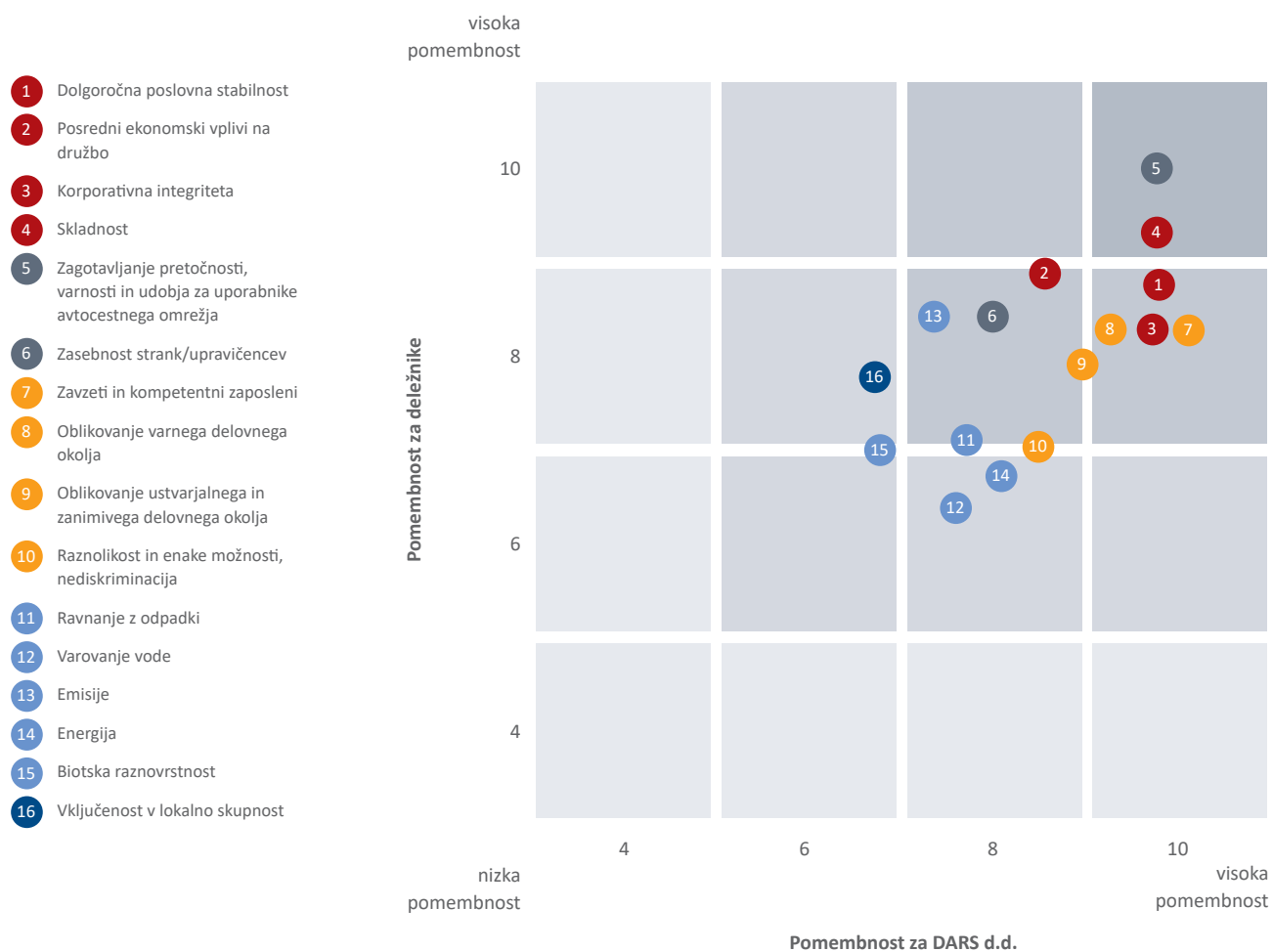
Slika 19: Povezanost družbe DARS d. d. z deležniki

I.16.1.2 Bistvene teme trajnostnega razvoja družbe DARS d. d.

V spodnji tabeli so navedene bistvene vsebine, ki so bile relevantne za družbo DARS d. d. v letu 2017 in ostajajo tudi enake tudi v letu 2018. Bistvene vsebine so bile izbrane na podlagi bistvenih vsebin standardov GRI, strateških usmeritev družbe ter njenega vpliva na okolje, družbo in ekonomijo.

Tabela 8: Prikaz najpomembnejših bistvenih vsebin za deležnike in družbo DARS d. d. (matrika bistvenosti)

Na podlagi matrike bistvenosti je družba DARS d. d. že v letu 2017 prvič izbrala relevantne kazalnike s področij ekonomske uspešnosti, okolja in družbe in o njih primerno poročala v posameznih poglavjih letnih poročil. V procesu pisanja poročila je družba DARS d. d. upoštevala načela trajnostnega poročanja in s tem v zvezi je v pripravo poročila aktivno vključila večje število deležnikov, ki vsaki dve leti ocenjujejo pomembnost posameznih dejavnikov. Na njihovi osnovi se opredeli tudi matrika bistvenosti.

I.16.2 Aktivnosti družbe na področju raziskav in razvoja

V družbi DARS d. d. smo v letu 2018 izvajali 36 projektov na posameznih delovnih področjih ter tako sledili poslovnemu načrtu, strateškim ciljem in viziji družbe. Na podlagi sprejete politike sistema vodenja in iz nje izhajajočih strateških ciljev na osnovi kazalnikov uspešnosti poslovanja opredeljenih v poslovnem načrtu družbe, spremljamo uspešnost izvajanja projektov in v primeru odmikov sprejemamo ukrepe. Sistem razvijamo tako, da sta neprestano izboljševanje in inovativnost stalnica vseh zaposlenih na vseh organizacijskih ravneh.

Tako s projekti kot z izboljšavami in inovacijami spremljamo novosti dobrih praks ter jih sistematično uvajamo v sistem vodenja in delovne procese.

DARS d. d. je v letu 2018 nadaljeval izvajanje projekta vpeljave gospodarjenja s cestami, ki so v njegovem upravljanju. Poleg tekočega dela z ekspertnim sistemom PMS – DARS (PMS: Pavement Management System), ki poteka s programskim orodjem dTIMS_CT (Deighton's Total Infrastructure Management System with Concurrent Transformation) smo skladno s terminskim planom izdelali in uspešno testirali pilotni model Sistema za gospodarjenje s premostitvenimi objekti BMS - DARS (BMS: Bridge Management System) z bazo 50 izbranih objektov. V letu 2019 načrtujemo razširitev modela BMS na celotno omrežje premostitvenih objektov.

Družba DARS d. d. v obdobju 2016–2020 sodeluje v mednarodnem projektu »C-Roads«, ki si prizadeva izboljševati prometne in transportne razmere preko implementacije mednarodno usklajenih aplikativnih rešitev ITS na koridorskem cestnem omrežju. V letu 2018 se je že pričelo izvajanje implementacije pilotnih projektov kooperativnih sistemov C-ITS z mobilno povezavo vozil in infrastrukture z omrežji LTE in tudi z mikrovalovno povezavo (C-ITS G5) prenosa informacij med infrastrukturo in vozili.

V sklopu evropskega projekta Crocodile je potekal nadaljnji razvoj aplikacije Kažipot v smeri izmenjave prometnih podatkov s sosednjimi državami. Tu je predvsem pomembna uvedba standarda DATEXII in vključitev tega v GEORSS. Razvita pa so bila tudi orodja za opravila v nadzornih centrih DARS z implementacijo dodatnih mednarodnih standardov za geografsko referenciranje OpenLR in TPeg ter izboljšave in nadgradnje aplikacije DarsPromet+, ki izhajajo iz uporabe teh orodij.

I.16.3 Odgovoren odnos do kupcev in zadovoljstvo uporabnikov

Produkt družbe DARS in njegova cena

Glavni produkt družbe DARS je uporaba cestninskih cest. DARS ni samo koncesionar, pooblaščen za cestnjenje in upravljanje avtocestnega omrežja, ampak je glavnino obstoječega AC in HC omrežja tudi vzpostavil, kar predstavlja v slovenskem področju velik gradbeni dosežek, z velikim vplivom na prostorski, gospodarski in socialni razvoj države. Prihodki iz naslova prodaje vinjet in iz naslova cestninjenja tovornih vozil generirajo večino, 97 % prihodkov iz prodaje družbe DARS.

Produkt družbe DARS so tudi varnost, pretočnost in udobje pri uporabi avtocestne infrastrukture, ki so tudi naši strateški cilji in obljuba kupcem. Aktivnosti številnih služb omogočajo zmanjšanje družbeno-ekonomskih stroškov prometnih nesreč (človeški stroški, medicinski, materialni, administrativni, izguba proizvodnje...) in zastojev (stroški izgubljenega časa). Optimalna raven cestninskih prihodkov dolgoročno zagotavlja varno, pretočno in kakovostno omrežje avtocest in hitrih cest, zato je odgovornost družbe DARS, da si prizadeva za temu ustrezno cenovno politiko cestninjenja in s tem maksimalno varnost in mobilnost uporabnikov.

Zaračunavanje uporabe infrastrukture in trajnostni razvoj

Normativno urejanje področja cestninjenja postaja orodje za doseg ne le enotnega trga in nediskriminatornega pretoka blaga, storitev in ljudi v EU, ampak se želi vedno bolj posegati tudi na področje doseganja okoljskih ciljev, tako preko same višine cestnine kot tudi preko načinov obračunavanja cestnine (za določen čas ali za določeno prevozno razdaljo). Evropska skupnost spodbuja napredek pri uporabi načel „onesnaževalec plača“ in „uporabnik plača“ ter s tem spodbuja 'finančno in okoljsko trajnosten ter družbeno pravičen cestni promet'.

Načelo »uporabnik plača« DARS implementira pri določanju višine cestnine DARS, saj upošteva metodologijo izračuna, ki temelji na načelu nadomestila infrastrukturnih stroškov. Z zasledovanjem optimalne višine cestnine DARS ohranja cestno infrastrukturo in hkrati uporabnikom zagotavlja, da za uporabo AC in HC ne bodo plačevali neupravičeno visokih stroškov.

Načelo »onesnaževalec plača« udejanja DARS s svojo cenovno politiko cestninjenja težkih vozil, ki infrastrukturno pristojbino diferencira glede na vpliv vozil na okolje (družbeni stroški onesnaževanja zraka) in s tem pozitivno vpliva na okolje in kakovost zraka, saj imajo kupci spodbudo, da za vožnjo po Sloveniji uporabljajo vedno čistejša vozila.

V letu 2018 je bilo na naših cestah več kot 85 % vozil najčistejših emisijskih razredov (EURO V, EEV in EURO VI), medtem ko jih je bilo leta 2013 v najčistejših razredih le dobra četrtina. Čeprav posodobitev voznega parka seveda ni le plod cenovne politike cestninjenja, je le-ta k temu pripomogla. Leta 2013 je bila na tem področju spodbuda, da bi za vožnjo po slovenskih AC in HC uporabljali čistejša vozila, manjša, saj je bila razlika v ceni takrat precej manjša (22,5 % nižja cena za najčistejša vozila, danes 40 %). Razlika v ceni sicer pomeni določeno tveganje za stabilnost cestninskih prihodkov družbe DARS in terja, da se v takšnih razmerah prihodke regulira z občasnimi podražitvami.

Kupci naših produktov in njihovo zadovoljstvo s storitvijo družbe DARS

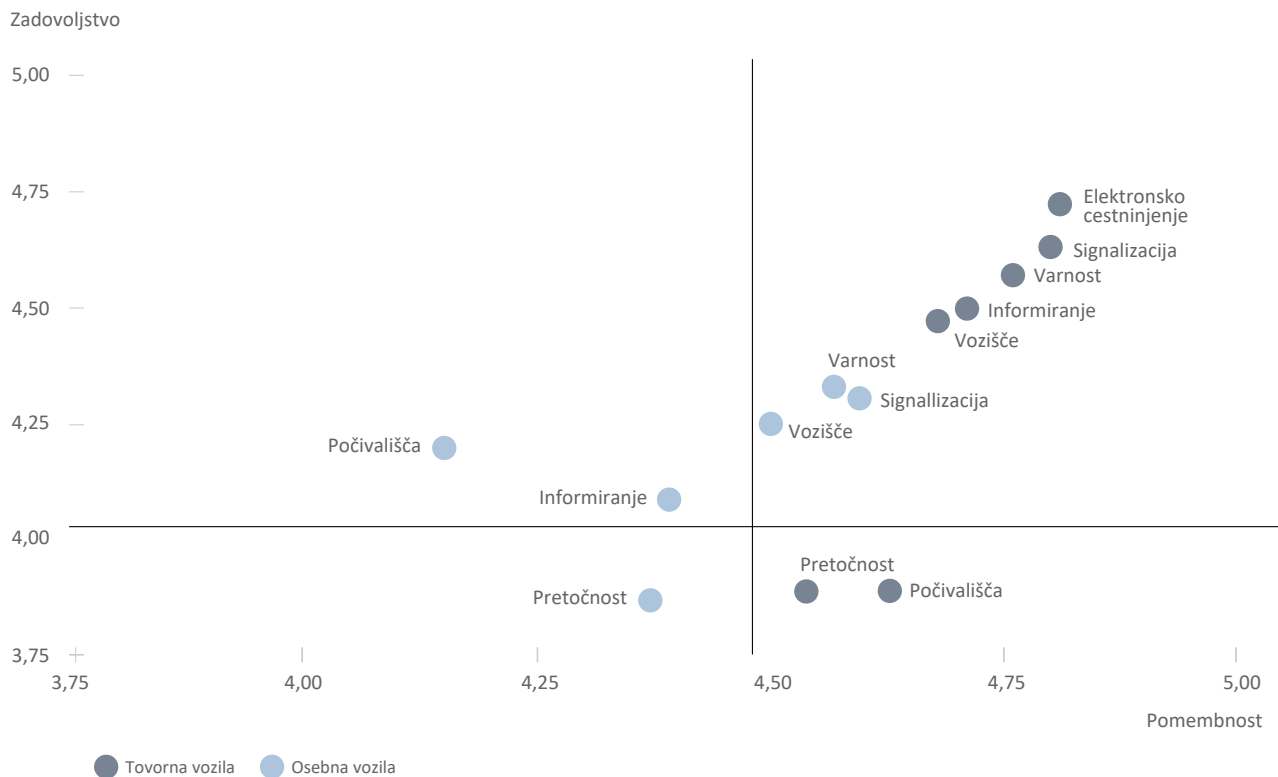
Naši kupci so uporabniki avtocest in hitrih cest v RS. V svoji strategiji je kot enega ključnih kazalnikov določil indeks zadovoljstva uporabnikov. S tem smo se obvezali k poznavanju in merjenju njihovih pričakovanj in zadovoljstva.

DARS je tudi leta 2018 opravil raziskavo o merjenju zadovoljstva uporabnikov slovenskih avtocest. V raziskavi so vozniki ocenjevali zadovoljstvo z različnimi dejavniki, ki smo jih združili v kategorije: vozišče, varnost, signalizacija, informiranje, pretočnost, počivališča in elektronsko cestninjenje (zadnjo kategorijo so ocenjevali samo vozniki tovornih vozil), rezultati so razvidni iz slike št. 20.

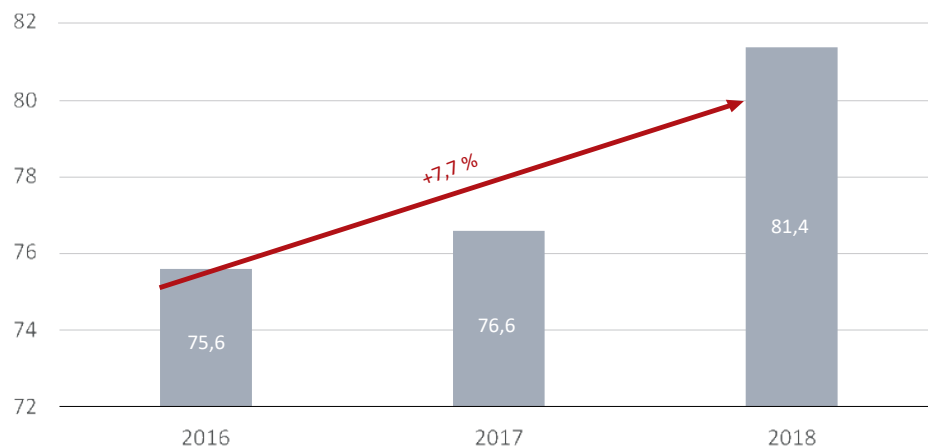
Iz ocen vseh dejavnikov je izračunan skupni indeks zadovoljstva, ki je v letu 2018 znašala 81,4 (v letu 2017 76,6) in le za zadnja tri leta razviden iz spodnjega grafa. Tudi v letu 2018 so bili tuji vozniki bolj zadovoljni kot domači vozniki. Letošnji dvig skupnega indeksa zadovoljstva je predvsem posledica dveh dejstev:

1. Večje zadovoljstvo tujih voznikov osebnih vozil – najverjetneje zato, ker smo anketiranje letos prvič izvedli v avgustu in septembru, ko smo v vzorec zajeli nekoliko drugačen tip voznikov tujih osebnih vozil, predvsem turistov, ki se vračajo s počitnic.
2. Uvedba elektronskega sistema cestninjenja za tovorna vozila je bila med vozniki tovornih vozil zelo dobro sprejeta in je celo najvišje ocenjena kategorija. V letošnji raziskavi je ta kategorija nadomestila kategorijo cestninske postaje, ki je bila v preteklih letih slabše ocenjena.

Slika 20: Zadovoljstvo po kategorijah dejavnikov

Slika 21: Indeks zadovoljstva uporabnikov AC

Odgovoren odnos do kupcev družbe DARS se kaže preko prizadevanj, da uporabnikom nudimo preprost dostop do mreže lastnih in pogodbenih prodajnih mest ter širok nabor plačilnih sredstev, kar prispeva k nižanju transakcijskih stroškov kupcev in večjemu zadovoljstvu.

Spoštljiv odnos do kupcev odražajo tudi aktivnosti tržnega komuniciranja ter komuniciranja nasploh. Tržno komuniciranje v povezavi z uporabo cestne infrastrukture obsega informiranje o obveznosti, pogojih in načinih plačila cestnine, pri čemer DARS loči in nagovarja dva segmenta kupcev – voznike tovornih vozil in voznike osebnih vozil. Cilj je v tem primeru omogočanje tekočega plačevanja cestnine, brez nepotrebnih zapletov in čim hitrejšo reševanje reklamacij.

Zaradi povečevanja prometa se na določenih odsekih bližamo mejam zmogljivosti avtocestne infrastrukture. Če želimo zagotoviti strateške cilje in obljube iz strategije družbe – pretočnost, varnost in udobje, moramo hkrati s tehnološkim, tehničnim in organizacijskim inputom doseči tudi želene vedenjske spremembe pri strankah (uporabnikih AC) kot npr. bolj varna vožnja, upoštevanje pravih postopkov ob prometnih nesrečah, informiranje o stanju na cestah, uporaba infrastrukture izven konic, uporaba alternativnih poti ali načinov prevoza v času večjih obnov, ki zmanjšujejo pretočnost ipd.

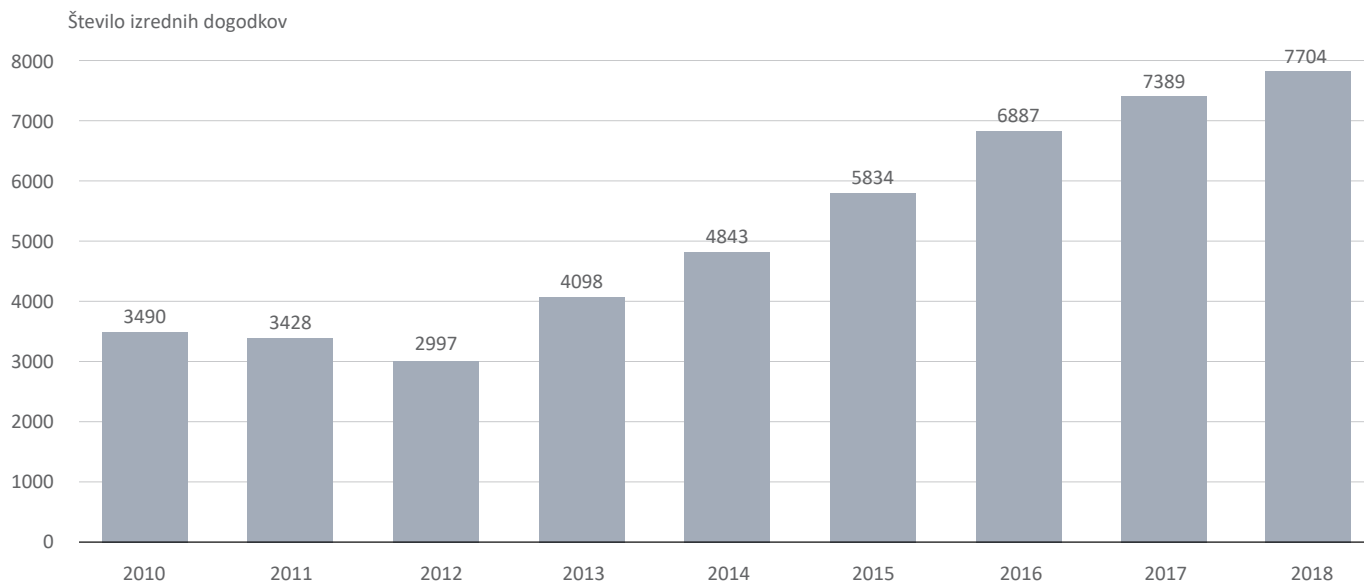
Kontinuirana prizadevanja za vzpostavitev dobrih odnosov s kupci

Prihodki cestninjenja tovornih vozil tvorijo več kot polovico prihodkov družbe. S predstavniki Gospodarske zbornice Slovenije in Obrtne zbornice Slovenije smo vzpostavili in vzdržujemo dobre odnose, ki temeljijo na medsebojnem spoštovanju, doseženi podpori spremembam cenovne politike in na drugi strani kontinuiranem izboljševanju kakovosti storitev družbe DARS v okvirih, ki nam jih dopuščajo pristojnosti in tehnične zmožnosti.

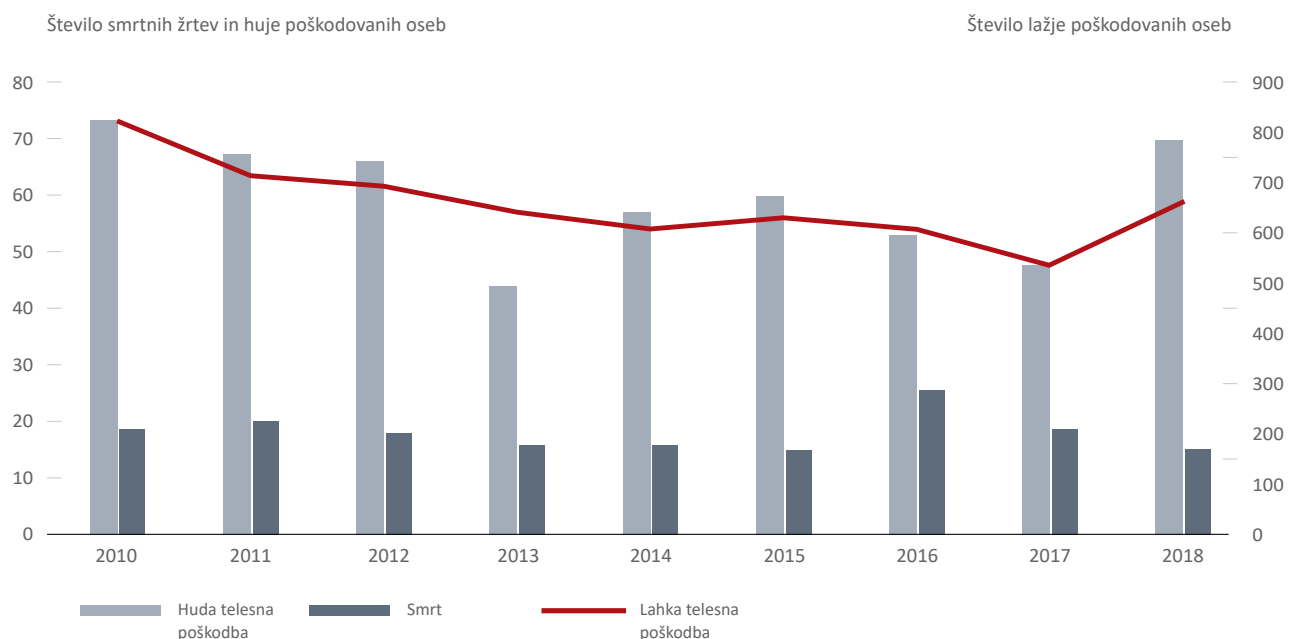
I.16.5 Promet in skrb za varnost

V želji vsakoletnega izboljšanja prometne varnosti smo vse ukrepe, tako ustaljene kot nove, intenzivno nadaljevali in skrbeli, da bomo uporabnikom nudili varno potovanje po AC/HC. Varnostne kampanje in sodelovanje z deležniki na tem področju pozitivno vplivajo na prometno varnost, zato so aktivnosti na tem področju zelo široke in kontinuirane. Posebej učinkovita so nova orodja za distribucijo kampanj: TW, FB, aplikacije. V nadaljevanju je razvidna primerjava izrednih dogodkov po letih in posledice prometnih nesreč na AC in HC po letih s tem, da so zabeležene rasti izrednih dogodkov in nekaterih posledic prometnih nesreč zaradi vsakoletnih visokih rasti prometa.

Slika 23: Primerjava izrednih dogodkov po letih

Slika 24: Posledice prometnih nesreč na AC in HC po letih

Varnost v predorih

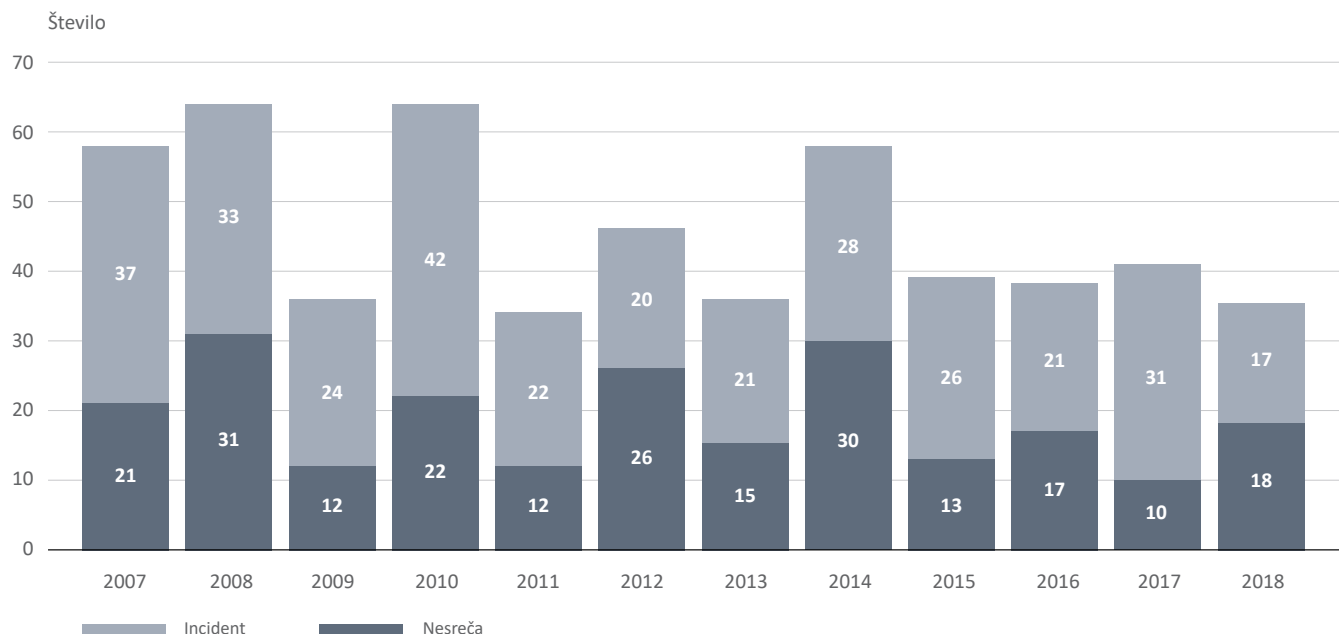
V letu 2018 je bilo v predorih, daljših od 500 m, skupaj 35 nesreč in incidentov, ko je bilo potrebno ukrepanje reševalnih služb in začasno izločanje celotnega predora ali njegovega dela iz obratovanja. Največkrat je bil primarni vzrok dogodka prometna nesreča I. ali II. kategorije (49 %), sledijo okvare vozil (14 %) in drugi dogodki kot previsoko vozilo in pešec v predoru (11 %).

Ugotavljamo:

- da je število dogodkov še vedno relativno majhno in na nivoju števila dogodkov zadnjih let,
- da so bili dogodki posledica ravnanja uporabnikov, na kar DARS praktično ne more neposredno vplivati,
- da gostitve dogodkov niso bile ugotovljene,
- da je odziv pristojnih služb ob izrednih dogodkih učinkovit.

V novembru in decembru so bili v predorih, daljših od 500 m, ki se nahajajo na vseevropskem cestnem omrežju, izvedeni predpisani redni inšpekcijski nadzori. Glavna ugotovitev pregledov je, da vsi predori izpolnjujejo minimalne varnostne zahteve v skladu z Direktivo 2004/54/ES. Dodatno so inšpektorji pri večini pregledov opozorili na dejstvo, da mora DARS na podlagi analiz tveganj najkasneje do leta 2025 vzpostaviti sistem detekcije in spremljanja transporta nevarnih snovi. Pri posameznih predorih so opozorili oziroma podali tudi predloge pristojnemu ministrstvu glede varnostne dokumentacije, razsvetljave, barvnega opleska sten, višine robnikov, talnih označb, mehanskega prezračevanja v predorih krajših od 1000 m in izpostavili pomembnost spoštovanja dovoljenih hitrosti s strani uporabnikov. Pristojne službe DARS so z ugotovitvami inšpektorjev seznanjene in so pristopile k obravnavi in realizaciji.

Slika 25: Nesreče in incidenti v predorih, daljših od 500m, od leta 2007 do 2018

I.16.6 Projekti na področju vodenja prometa in skrb za varnost uporabnikov

DARS d. d. na letnem nivoju izvaja veliko različnih ukrepov, ki so neposredno povezani z varnostjo, udobjem uporabnikov avtocest in s pretočnostjo prometa. Predpogoj dobre propustnosti je opremljenost avtocestnega sistema z najsodobnejšo opremo. Sodobna oprema za nadzor, vodenje in varnost prometa zagotavlja manj prometnih nesreč, njihovo hitrejšo zaznavo ter posledično zmanjšanje zastojev.

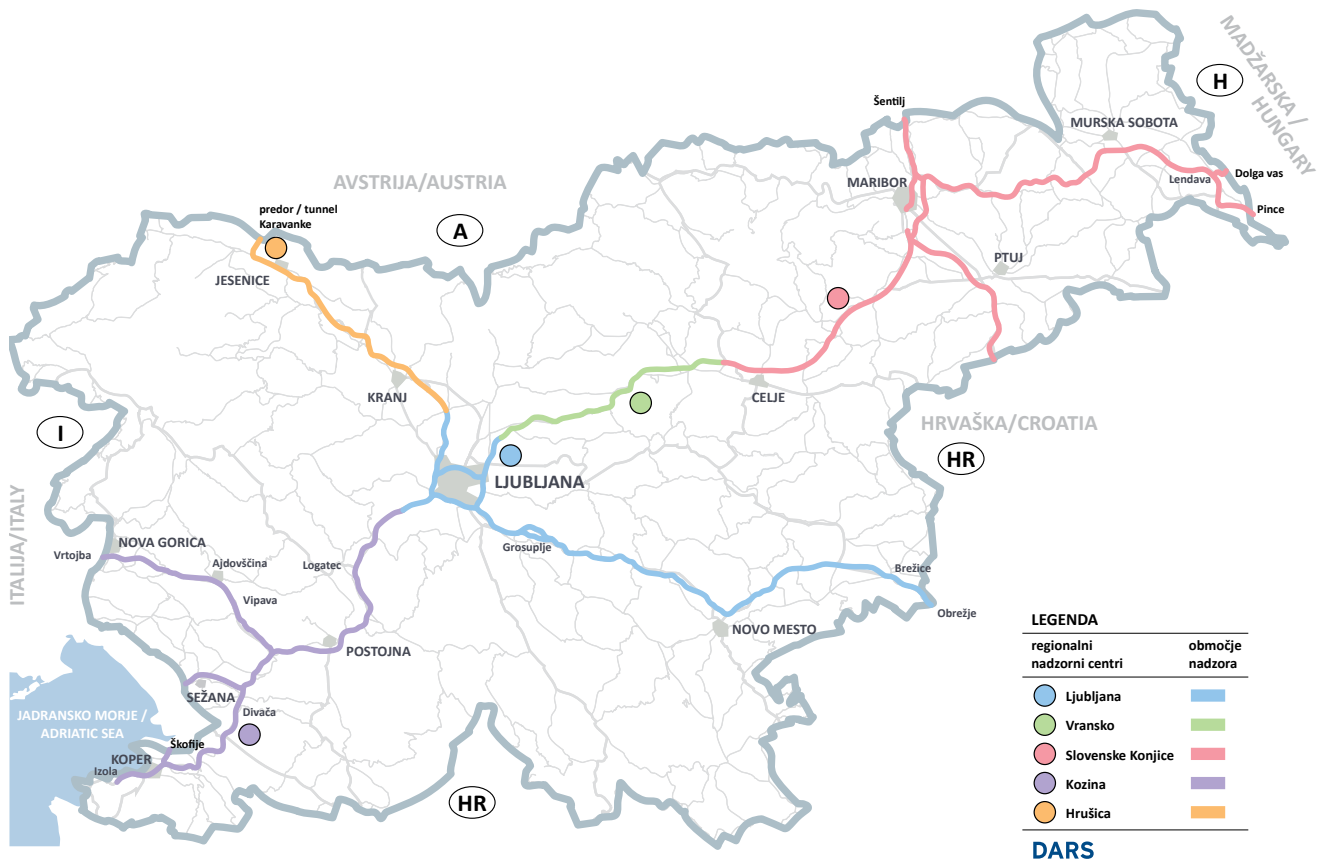
I.16.6.1 Upravljanje in vodenje prometa

24-urni nadzor in vodenje prometa

Nadzorni centri Kozina, Ljubljana, Vransko, Slovenske Konjice in Hrušica s svojimi ekipami nadzornikov prometa skrbijo za nenehni nadzor prometa in zagotavljajo optimalno varnost ter pretočnost slovenskih avtocest in hitrih cest.

S slike v nadaljevanju so razvidni centri nadzora in vodenja prometa v družbi DARS d. d. na AC in HC v Sloveniji, ki delujejo 24 ur na dan.

Slika 26: Centri za nadzor in vodenje prometa

Največ strokovnosti in pravilne ukrepe nadzornikov prometa zahtevajo nesreče s požari v predorih, izredni vremenski pojavi (žled, megla, snežni metež, burja ...) ter množične nesreče.

V zadnjem času veliko pozornost poleg same varnosti posvečamo pretočnosti prometa, zato ukrepe prilagajamo trenutnim razmeram na avtocesti, prav tako nadgrajujemo sisteme detekcije prometnega stanja. Tako se na dogodke vedno hitreje odzivamo in s tem zmanjšujemo nevarne situacije ter nepotrebne zastoje.

Avtocestni promet nadzorujejo kvalificirani certificirani nadzorniki cestnega prometa

Kampanje: označevanje, informiranje

Poslanstvo družbe ni samo skrb za družbeno odgovorno in učinkovito gradnjo, upravljanje in vzdrževanje avtocestnih in drugih infrastrukturnih omrežij v Republiki Sloveniji, temveč tudi zagotavljanje pogojev za njihovo varno uporabo in povečevanje osredotočenosti na uporabnika. Tudi dodatno ozaveščanje uporabnikov o pravilni in varni uporabi avtocest pozitivno vplivana zmanjševanje števila žrtev in večjo pretočnosti avtocest.

Najpogostejše vzroke zastojev in nesreč smo strnili v naslednje večje kampanje:

- **Pripravi se na zimsko sezono**
https://www.dars.si/Dokumenti/Medijsko_sredisce/Informativne_kampanje/Zimska_sezona_1047.aspx
- **Če želimo varne AC, jih moramo obnavljati**
https://www.dars.si/Dokumenti/Medijsko_sredisce/Obnavljamo_za_vas_1038.aspx
- **Varnostna razdalja**
https://www.dars.si/Dokumenti/Medijsko_sredisce/Informativne_kampanje/Varnostna_razdalja_1060.aspx
- **Povezani v varno omrežje**
 - Za mirno pot: <https://www.youtube.com/watch?v=pxHUfZxjkU>
 - Nesreča na avtocesti – naj se ne zgodi: <https://www.youtube.com/watch?v=aXjOYOnPe-k>
 - Neugodne vremenske razmere: <https://www.youtube.com/watch?v=1Po-zxwBqRI>
 - Varno skozi predor: <https://www.youtube.com/watch?v=-XwQj2TcOvA>
- **Skupaj za večjo varnost ob pričetku motoristične sezone – treningi varne vožnje za motoriste**

Sodelovanje z Zavodom VOZIM

Podpiramo izvajanje preventivnih delavnic v cestnem prometu za mlade v okviru Gibanja »Še vedno vozim – vendar ne hodim«. Osnova je izvedba inovativnih interaktivnih delavnic »Še vedno vozim – vendar ne hodim«, ki potekajo na osnovi podajanja osebne izkušnje poškodovancev v prometnih nesrečah mladim na srednjih šolah.

Sodelovanje v projektu Sožitje

V DARS d. d. smo se odločili aktivno sodelovati pri izvajanju celovitih preventivnih dogodkov oz. usposabljanj za seniorje in upokojece po celotni Sloveniji. Namen usposabljanj je, da bi se starejši vozniki in voznice na naših cestah čim dlje počutili varne in da bi čim dlje ostali mobilni.

Ozaveščanje: 2 SEKUNDI

Prometne nesreče in zastoji so vedno pogosto posledica neustrezne varnostne razdalje. Zato smo v letu 2018 pričeli z večjo preventivno akcijo 2 SEKUNDI oz. VARNOSTNA RAZDALJA. Ob preventivni akciji smo testno na gorenjski avtocesti na vozišče narisali strešice, ki ponazarjajo varnostno razdaljo, vključno z novo prometno signalizacijo.

Izvajanje ukrepov na področju prometa in skrbi za varnost uporabnikov

- Ureditev izletnih con
- Umirjanje hitrosti in povečanje pretočnosti
- Umiritev prometa na ljubljanskem obroču in na vseh vpadnicah
- Menjava varnostnih ograj in prometne signalizacije
- Dodatna signalizacija za varnostno razdaljo.

Upravljanje inteligentnih transportnih sistemov (ITS) oziroma t. i. pametnih avtocest

- Sistem nadzora in vodenja prometa na odseku Koper-Izola
- Sistem za nadzor in vodenje prometa na odseku Celje- Tepanje
- Ureditev prometne signalizacije v razcepu Kozarje
- LED signalizacija v primeru megle
- Izločanje prometa na dveh lokacijah (Torovo in Log)
- Sanacija elektro-strojne opreme v predorih
- Prenova in centralizacija NC Kozina

Zagotavljanje telekomunikacij

- Zagotavljamo Wi-Fi, dostop do interneta in zakup optičnih vlaken ter ustanovljamo služnosti za potrebe postavitve in obratovanja baznih postaj javne mobilne telefonije

Izvajanje evropskih projektov

V sklopu evropskega projekta Crocodile se nadaljujejo projekti v smeri izmenjave prometnih podatkov s sosednjimi državami. V zaključni fazi je projekt Crocodile II, ki se zaključi v letu 2019 in je temeljil na zbiranju podatkov. Izvaja se projekt Crocodile III, ki temelji na prenovi NC Centrov v smislu boljše izmenjave podatkov. V letu 2018 pa se je prijavil tudi projekt Crocodile IV.

V okviru evropskega projekta C-Roads so se pričele dejanske izvedbe pilotnih projektov, tako z mikrovalovno kot z mobilno tehnologijo na območju primorske avtoceste. Potrjena pa je bila tudi prijava oz. nadaljevanje tega projekta C-Roads II.

V letu 2018 se je pripravila tudi prijava novega projekta pod okriljem ERTICA. Cilj projekta je preizkusiti delovanje pete generacije mobilnega omrežja (5G tehnologije). V projektu želimo integrirati upravljanje in vodenje prometa s pametnimi omrežji in pametnim mestom.

I.16.6.2 Zagotavljanje prometnih informacij

Na evropskem nivoju so prometne informacije v Sloveniji najoptimalneje obdelane ter posredovane uporabnikom. Prometni dogodki so v Sloveniji zelo hitro zaznani, informacije pa uporabnikom dosegljive že v nekaj sekundah. Kanali, po katerih se pretakajo informacije, so vsako leto številčnejši, saj različni uporabniki (glede na starost in vrsto prevoznega sredstva) uporabljajo različne komunikacijske kanale.

DARS razvoju informacijskih kanalov in zaznave dogodkov sledi na način, da redno uvajamo nove tehnologije, uvajamo pilotne sisteme in smo vključeni v mednarodne delovne skupine na tem področju.

Prometno-informacijski center: vir verodostojne in ažurne prometne informacije

Vsebine na spletni strani www.promet.si, ki jih uporabniki najbolj spremljajo:

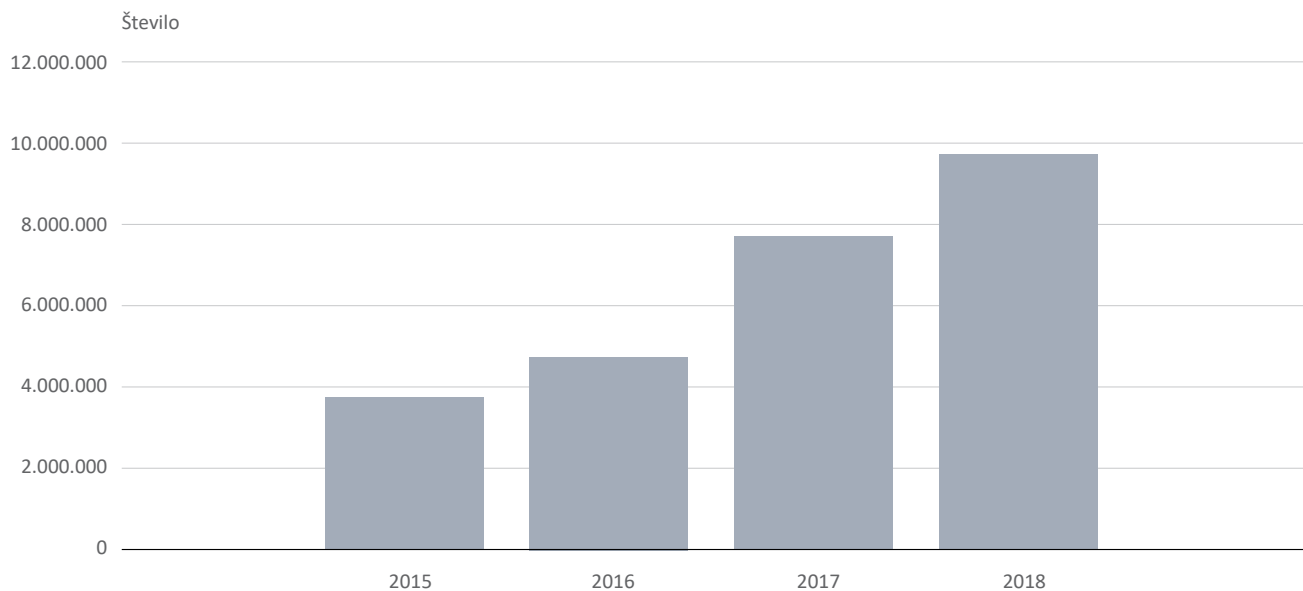
- cestne kamere,
- predvideni potovalni časi med posameznimi večjimi kraji in relacijami,
- dogodki in potek prometa na zemljevidu kot različno obarvani odseki cest, ki ponazarjajo gostoto prometa,
- virtualni asistent Stane.

Poleg tega je po novem na voljo še možnost kreiranja lastnega uporabniškega računa (Moj PIC), prek katerega se uporabniki lahko naročijo na številne informacije po e-pošti, npr. na tedensko prometno napoved, posebna opozorila za tovornjake ipd.

Prometno-informacijski center je v zadnjih 12 letih:

- posredoval več kot 300.000 informacij o dogodkih na državnem cestnem omrežju: v povprečju 25.830 na leto, 2152 na mesec in 71 na dan,
- samo v zadnjih osmih letih so operaterji v PIC-u sprejeli že več kot 1.000.000 klicev, spletno stran pa je v tem času obiskalo več kot 9.000.000 različnih uporabnikov.

Slika 27: Aktivna uporaba prometnih informacij

Prikaz aktivne uporabe prometnih informacij prikazuje uporabo več kanalov, prek katerih uporabniki dostopajo do prometne informacije (internet, Twitter, aplikacija za mobilne naprave, klici v PIC).

Mednarodno vodenje prometa (Traffic management plan TMP)

V DARS d. d. že več let aktivno sodelujemo s sosednjimi državami na področju mednarodnega vodenja prometa.

V letu 2018 smo začeli z novim projektom: izdelava mednarodnih načrtov vodenja prometa z vsemi sosednjimi državami. Načrti bodo izdelani in usklajeni s sosednjimi državami v letu 2019, prav tako bodo načrti implementirani v informacijske sisteme nadzornih centrov vseh držav. Tako bo mednarodno obveščanje in vodenje prometa na glavnih cestnih povezavah skozi Slovenijo hitrejše in mednarodno usklajeno.

I.16.7 Upravljanje človeških virov

Zavzeti in kompetentni zaposleni so ena od treh strateških smernic družbe DARS, ki izhajajo iz sprejete strategije DARS d. d. za obdobje od leta 2017 do 2020. Ključni strateški cilji v okviru te strateške usmeritve so:

- neprestana krepitev kompetentnosti,
- razvoj voditeljstva v družbi,
- oblikovanje ustvarjalnega, varnega in zanimivega okolja.

Podatki o zaposlenih v DARS d. d.

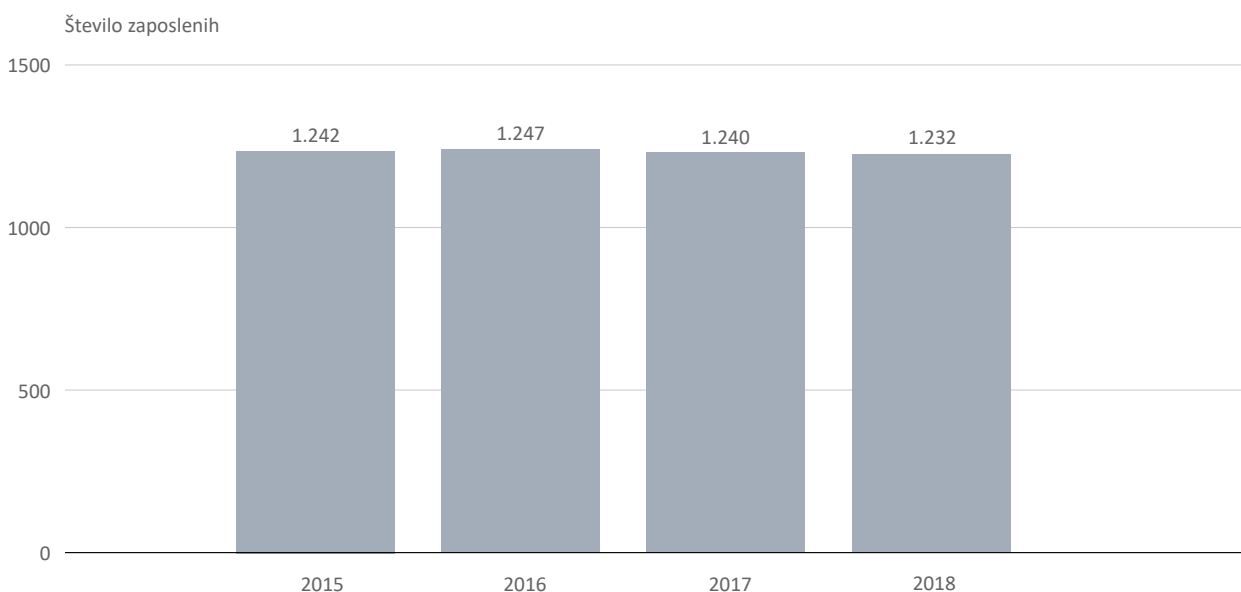
Tabela 9: Ključni podatki o zaposlenih v DARS d. d. za leti 2017 in 2018

	2017	2018
Stanje zaposlenih v DARS d. d.		
Število zaposlenih v DARS d. d. – z nadomeščanji	1240	1232
Število zaposlenih v DARS d. d. – brez nadomeščanj	1229	1228
Demografski podatki o zaposlenih		
Povprečna starost zaposlenih	45,6 let	45,6 let
Odstotek zaposlenih žensk	26 %	25,4 %
Izobrazbena struktura zaposlenih		
Odstotek zaposlenih z največ IV. stopnjo izobrazbe	38,2 %	37 %
Odstotek zaposlenih s V. stopnjo izobrazbe	33,4 %	32,6 %
Odstotek zaposlenih s VI. stopnjo izobrazbe	17,3 %	17,8 %
Odstotek zaposlenih s VII. ali višjo stopnjo izobrazbe	11,1 %	12,6 %
Socialna varnost zaposlenih v DARS d. d.		
Število dodeljenih solidarnostnih pomoči	52	54
Število delavcev s priznano invalidnostjo	39	40
Število uvedenih postopkov za priznanje invalidnosti	30	32
Število prijav k prostovoljnemu pokojninskemu zavarovanju	45	79
Stopnja bolniškega staleža	5,3 %	5,9 %
Razvoj zaposlenih – izobraževanje in usposabljanje		
Obseg izobraževanj v urah na zaposlenega	23	24
Vrednost izobraževanj na zaposlenega	154	233
Obseg udeležencev na izobraževanju	2353	2550

Zaposlovanje

Za doseganje zastavljenih poslovnih ciljev v letu 2018 in nemoteno poslovanje je potekalo zaposlovanje v skladu s sprejetim Operativno izvedbenim delom Kadrovskega načrta za leto 2018 in Rebalansom št.1 Operativno izvedbenim delom Kadrovskega načrta za leto 2018. V letu 2018 je bilo izvedenih 136 eksternih in 85 internih objav prostih delovnih mest. V DARS d. d. se je zaposlilo 85 delavcev in 93 delavcem je prenehalo delovno razmerje.

Slika 28: Število zaposlenih v družbi DARS d. d. od 2015 do 2018

Skrb za socialno varnost zaposlenih

Na področju socialne varnosti zaposlenih se je v prvi polovici leta 2018 nadaljevalo izvajanje številnih aktivnosti, začeti že v letih 2016 in 2017, povezanih s prestrukturiranjem Službe za cestninjenje in prodajo na lastnih prodajnih mestih. V največji meri zaradi spremembe oziroma zamika uvedbe sistema DarsGo s 1. 4. 2018 in spremenjene zakonodaje, ki je od 1. 1. 2018 dalje na novo opredelila obdobje, ki se šteje v pokojninsko dobo in s tem tudi varovane kategorije delavcev pred odpovedjo delovnega razmerja iz poslovnega razloga. Velik poudarek je bil na informiranju in sodelovanju z zaposlenimi, še zlasti pri izvajanju aktivnosti povezanih s prehodi zaposlenih na Zavod RS za zaposlovanje v skladu z Zakonom o urejanju trga dela (17 delavcev). Ob dodatnih finančnih spodbudah delodajalca za upokojitev se je v letu 2018 upokojilo 15 delavcev, za 37 upravičencev so bile pripravljene pogodbe o opravljanju začasnega ali občasnega dela po prenehanju delovnega razmerja zaradi upokojitve. Prav tako se je drugo leto zapored nadaljeval trend povečanja invalidskih postopkov saj je v letu 2018 teklo 32 postopkov za uveljavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja (povprečje 2013 - 2016 je 13,7 postopkov letno). V letu 2018 znaša delež upravičene zadržanosti z dela glede na redno delo 5,91 % in predstavlja najvišji delež upravičene zadržanosti z dela v zadnjih desetih letih, v največji meri zaradi zdravstvenih razlogov.

Razvoj kadrov

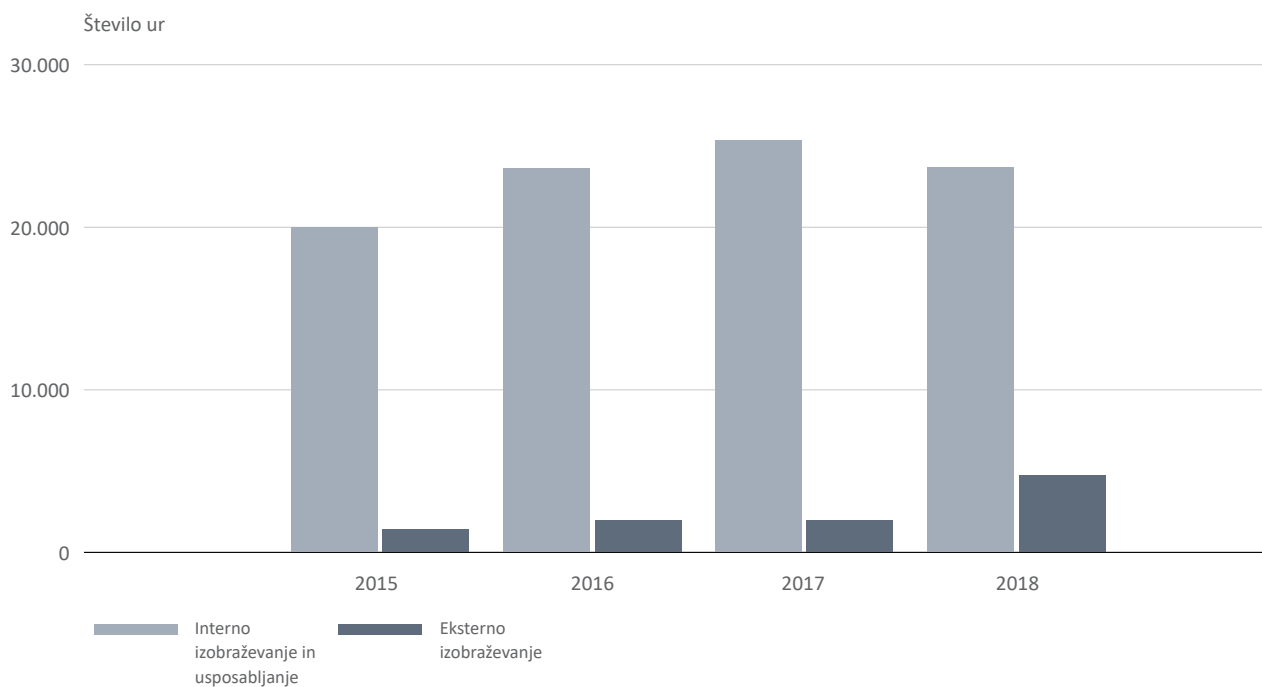
V prvem polletju 2018 so bile še vedno prisotne aktivnosti usposabljanja zaposlenih za delo znotraj novega cestninskega sistema DarsGo, v drugem polletju pa je bil večji poudarek na razvojnih aktivnosti, in sicer na izvedbi merjenja kompetenc vodij DARS ter izvajanje projekta ASI DARS.

V letu 2018 beležimo porast obsega eksternih izobraževanj, ki dosega 4.684 izobraževalnih ur, kar je za 65 % več kot v letu 2017. S povečanjem obsega eksternega izobraževanja je bilo zaposlenim omogočeno pridobivanje novih aktualnih strokovnih znanj, obvladovanje sprememb na področju zakonodaje (cestninjenje, gradbena zakonodaja, Uredba GDPR...) ter tehnološkega napredka na posameznih strokovnih področjih. V eksterna izobraževanja je bilo vključenih skupno 306 zaposlenih.

Obseg internega izobraževanja v letu 2018 znaša 23.950 izobraževalnih ur in je v primerjavi z letom 2017 nižji za 8 %. V interna izobraževanja je bilo skupno vključenih 2.244 zaposlenih kot udeležencev izobraževanja.

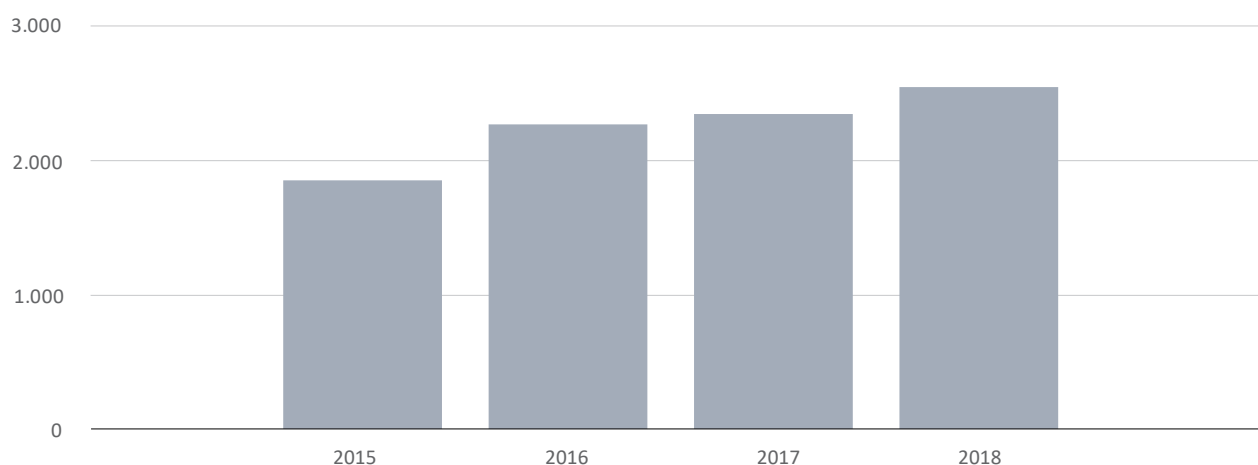
Znanje zaposlenih je za vsako organizacijo v hitrem tempu tehnološkega razvoja in družbeno ekonomskih sprememb nosilni steber uspešnega poslovanja. Da se DARS kot delodajalec tega dobro zaveda in vlaga v znanje svojih zaposlenih se kaže v stalnem trendu rasti števila zaposlenih, ki so vključeni v izobraževanje, v obsegu opravljenih izobraževalnih ur in v vrednosti izobraževanj na zaposlenega.

Slika 29: Prikaz števila izobraževalnih ur v obdobju 2015–2018

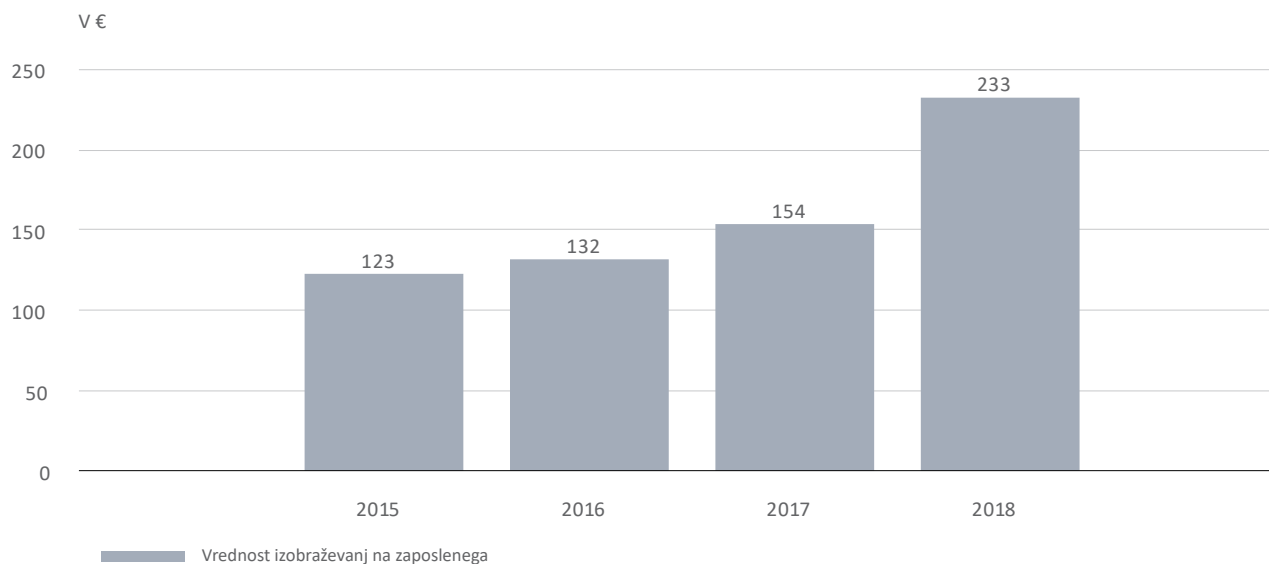
DARS si prizadeva, da zaposlenim v največji možni meri omogoči pridobivati nova znanja in veščine, s katerimi bo uspešneje opravljal svoje delo in se razvijal tako na profesionalnem kot osebnostnem področju. Z namenom, da se pridobivanje znanja in veščin zaposlenim čim bolj približa, se največji del izobraževanj organizira interno. Na tak način se lahko v proces izobraževanj vključi kar največ zaposlenih. V letu 2018 je bilo v proces izobraževanja vključenih skupno 2.550 zaposlenih, kar je v primerjavi z letom 2017 povečanje obsega vključenih v izobraževanje za 8 %.

Slika 30: Število vključenih v izobraževanje v obdobju 2015–2018

V letu 2018 je bilo za okrepitev strokovnega znanja ter strokovnih kompetenc zaposlenih, ki pri svojem delu potrebujejo stalno nadgrajevanje znanja omogočeno več eksternega izobraževanja, kar predstavlja vrednostno večja vlaganja na zaposlenega. Vrednost izobraževanj na zaposlenega v letu 2018 znaša 233 EUR, kar je za 51 % več kot v letu 2017.

Slika 31: Vrednost uporabljenih finančnih sredstev za izobraževanje na zaposlenega v obdobju 2015–2018

Projekti na področju upravljanja človeških virov

Poleg aktivnosti izobraževanj in usposabljanj so v letu 2018 potekale še naslednje aktivnosti na področju razvoja kadrov:

Projekt LOGINS: Družba DARS se je vključila v partnerski projekt kompetenčnega centra za logistiko KoC LOGIN, v okviru katerega je pridobila skupno 39.000 EUR sredstev iz Evropskega socialnega sklada za usposabljanje in izobraževanje zaposlenih in ki jih lahko črpala v letu 2017 in v 2018. V letu 2017 je bilo izvedenih izobraževanj v vrednosti 16.620 EUR, v letu 2018 pa za skupno 22.380 EUR. V okviru projekta se je usposabljal 187 zaposlenih.

Projekt ASI DARS: S ciljem ohranjanja znanja in delovne razpoložljivosti starejših zaposlenih se je družba DARS prijavila na javni razpis Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada RS JP ASI 2017, bila uspešna ter s tem pridobila 70.000 EUR dodatnih finančnih sredstev. V mesecu maju 2018 je pristopila k aktivnostim ter v letu 2018 uspela pripraviti Strategijo upravljanja s starejšimi zaposlenimi, izdelati osebne razvojne načrte za 350 vključenih zaposlenih ter izvesti nekaj izobraževanj oz. usposabljanj. Projekt se intenzivno nadaljuje v letu 2019.

Merjenje kompetenc vodij DARS: Vodje v družbi DARS imajo pomembno vlogo in s tem tudi odgovornost za uspešno delo vseh zaposlenih, zato so vključeni v presojo kompetenc s ciljem, da se njihova uspešnost pri vodenju sodelavcev stalno izboljšuje in nadgrajuje. Prva izvedba presoje kompetenc je bila izvedena decembra 2015, jeseni 2018 pa je bilo izvedeno ponovno merjenje kompetenc, in sicer za vse nivoje vodij. V merjenje kompetenc je bilo vključenih skupno 132 vodij, ocene pa so pokazale, da so vodje DARS visoko odgovorni do dela, da se držijo dogovorjenega ter dobro poznajo področje svojega dela. Ocena kompetenc se je v primerjavi z letom 2015 izboljšala.

Organizacijska klima in zadovoljstvo zaposlenih: V družbi DARS smo tudi letu 2018 izvedli merjenje organizacijske klime, saj so njeni rezultati za družbo zelo pomembni, ker jo usmerjajo k izboljšavam organizacijskih sistemov in delovnega okolja za učinkovitejše doseganje zastavljenih ciljev. Rezultati za leto 2018 v primerjavi z letom 2017 kažejo izboljšanje ocen na postavki inovativnosti in iniciativnosti, notranjih odnosih, in vodenja, prav tako pa se je izboljšala skupna ocena organizacijske klime in zadovoljstva zaposlenih. Izzivi so, tako kot predhodno leto, prisotni na področju sistemov nagrajevanja, kariernega razvoja ter notranjega komuniciranja, za kar so v teku ustrezni ukrepi.

DARS je družini prijazno podjetje: Na osnovi sprejetih ukrepov iz naslova pridobljenega polnega certifikata Družini prijazno podjetje so se v letu 2018 nadaljevale aktivnosti, ki zaposlenim omogočajo lažje usklajevanje zahtev dela in družinskega življenja. V začetku leta je bila opravljena tudi zunanja revizija vseh aktivnosti ter podano pozitivno mnenje. DARS se je s sklenitvijo nove pogodbe zavezal k podalšanju aktivnosti pri ohranjanju polnega certifikata Družini prijazno podjetje.

1.16.7.1 Oblikovanje varnega delovnega okolja

V Darsu se zavedamo pomena zagotavljanja varnosti delavcem pri delu, saj veliko naših delavcev opravlja izredno nevarna dela na cesti, kjer njihova varnost ni odvisna samo od njih samih, ampak tudi od ravnanja uporabnikov cest. Zato smo varnost kot enega od pomembnih elementov za uspešno načrtovanje razvoja družbe vključili tudi v Strategijo 2017–2020. Eden od pomembnih operativnih strateških ciljev je tako tudi znižanje števila poškodovanih pri delu do leta 2020 za 15 %, zato vsa leta veliko vlagamo tako v nabavo nove bolj varne delovne opreme, kot tudi urejanje delovnega okolja, ki zagotavlja delavcem višjo stopnjo varnosti in zdravja pri delu. V letu 2018 ob največji novosti - spremembi sistema cestninjenja vozil z največjo dovoljeno maso nad 3,5 tone, s katerim je ukinjeno cestninjenje v kabinah na AC (ukinjeno za delavce nevarno prehajanje stez in izpostavljenost izpušnim plinom, hrupu in prepihu), izpostavljammo še 2 pomembni večji pridobitvi na področju vzdrževanja: zamenjavo stroja za pranje predorov in nabavo stroja za izdelavo horizontalne signalizacije po vročem postopku (termoplastika).

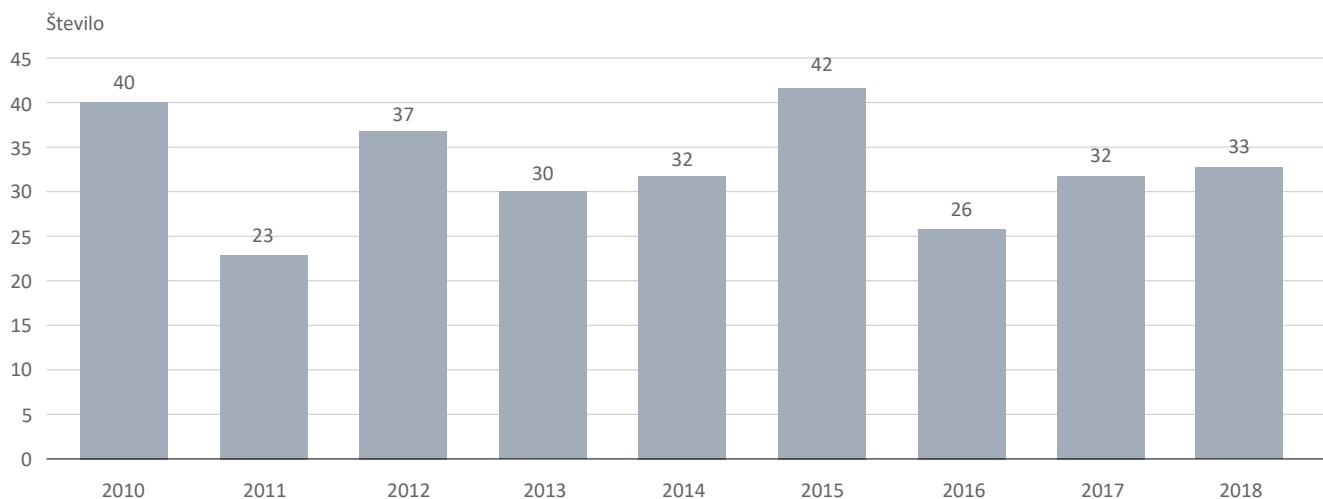
Zavezanost k zagotavljanju varnosti pa ni samo deklarativna. Naše strokovne službe si izmenjujejo izkušnje z upravljavci avtocest v sosednjih državah, spremljajo razvoj tehnike, analizirajo nezgode in stanje varnosti v naši družbi ter predlagajo nove ukrepe za večjo varnost. Poleg običajnih stalnih ukrepov (usposabljanje delavcev, zagotavljanje pregledov delovne opreme, zagotavljanje zdravniških pregledov, izvajanje internega nadzora ipd.) je bila izdelana tudi revizija ocene tveganj za varnost in zdravje pri delu in na njeni osnovi sprejeta tudi vrsta ukrepov za zagotovitev večje varnosti tako uporabnikov naših cest kot tudi naših delavcev pri delu.

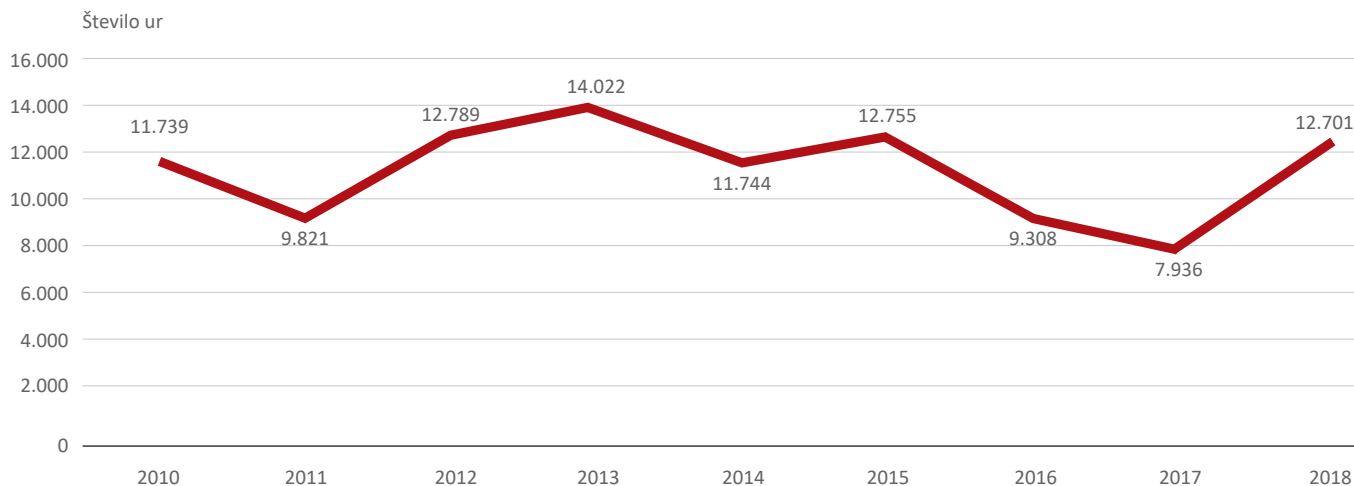
Nezgode pri delu

V letu 2018 se je v družbi zgodilo 33 nezgod s poškodbami delavcev pri delu, oz. 1 več kot leto prej. Največ nezgod s poškodbami se je zgodilo že v prvem kvartalu, ko se je predvsem ob padcih na zasneženi ali poledeneli podlagi poškodovalo kar 12 delavcev. Zaradi poškodb ni prišlo do invalidnosti nobenega od delavcev, imeli pa smo največji bolniški stalež v zadnjih letih. Kar 11 delavcev je bilo namreč v bolniški več kot 20 dni.

Slika 32: Število poškodovanih delavcev

Slika 33: Bolniški stalež v urah kot posledica nezgod pri delu

I.16.8 Odgovornost do naravnega okolja

Glede na naše poslanstvo smo zgradili in upravljamo AC omrežje, ki je tesno povezano z naravnim okoljem tako v fazi umestitve v prostor kot tudi v fazi upravljanja in nadaljnega razvoja avtocestnega omrežja. Naša zaveza je, da v vseh fazah delovanja delujemo okoljsko odgovorno in neprestano zmanjšujemo škodljive vplive na okolje.

I.16.8.1 Sistemsko upravljanje z okoljem in energijo

Družba DARS ima področje okolja in energije sistematično obvladovano, kar potrjujeta pridobljena mednarodna standarda ISO 14001 in ISO 50001.

I.16.8.2 Upravljanje z energijo

Družba DARS d. d. se z letno porabo energije 47,4 GWh (v letu 2018) že uvršča med velike slovenske porabnike energije. Glede na procese družbe, ki jih določa potreba po upravljanju predorov in osvetljevanju površin pa tudi po upravljanju in vzdrževanju cest, predstavlja največjo porabo energije električna energija (49,8 %), ki ji sledi poraba goriva za pogon vozil (39,4 %). Manjši del energije se porablja za potrebe ogrevanja objektov, to področje je zaradi velikih možnosti optimizacije pomemben element upravljanja z energijo.

Strategija družbe 2017–2020 daje velik poudarek energetske učinkovitosti in varovanju okolja in zato je določen operativni cilj, ki se nanaša na izboljšanje ključnih kazalnikov energetske učinkovitosti z namenom racionalizacije stroškov:

- Količinska poraba električne energije se bo do leta 2020 zmanjšala za 5 % glede na obstoječe stanje porabnikov električne energije.
- Zmanjšati porabo energentov za ogrevanje za 10 % do leta 2020 glede na izhodiščno leto 2015.
- Zmanjšati emisijo CO₂ energentov za ogrevanje za 20 % do leta 2020 glede na izhodiščno leto 2015.

Skupna raba energije

Tabela 10 predstavlja rabo in trende porabe energije po vrstah energentov. S celovitim pristopom upravljanja z energijo in pripadajočimi ukrepi smo uspeli zmanjšati porabo energije pri energentu električna energija.

Tabela 10: Raba energije

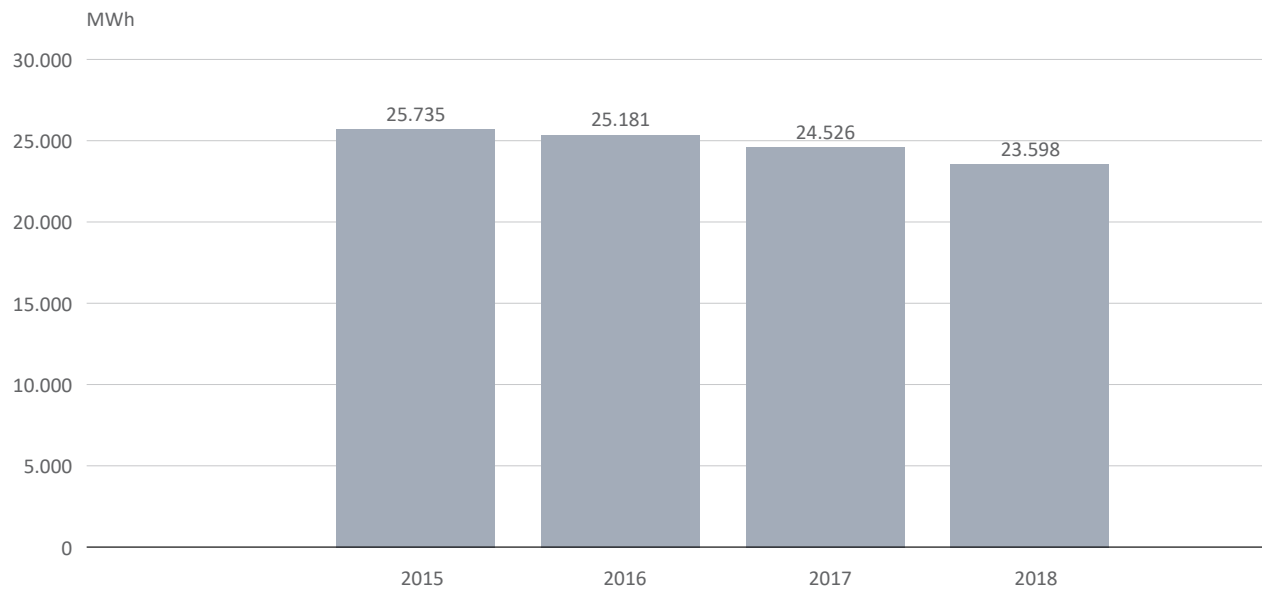
		2015	2016	2017	2018
Elektrika	MWh	25.735	25.181	24.526	23.598
Goriva*	MWh	16.384	17.538	16.369	18.662
Zemeljski plin	MWh	1.866	1.524	1.676	1.443
UNP propan	MWh	2.018	2.253	2.123	1.964
UNP propan butan	MWh	1.171	1.225	1.105	852
Kurilno olje	MWh	238	344	291	238
Daljinsko ogrevanje	MWh	586	810	778	638
Skupaj	MWh	47.998	48.875	46.868	47.395

* V začetku leta 2018 so bile vse AC izpostave opremljene z mobilnimi točilnimi servisi in posodobljen je bil enoten sistem rabe goriv ter pretvorbe v MWh, kar je posledično razlog sprememb podatkov v letih 2015 – 2017.

Električna energija

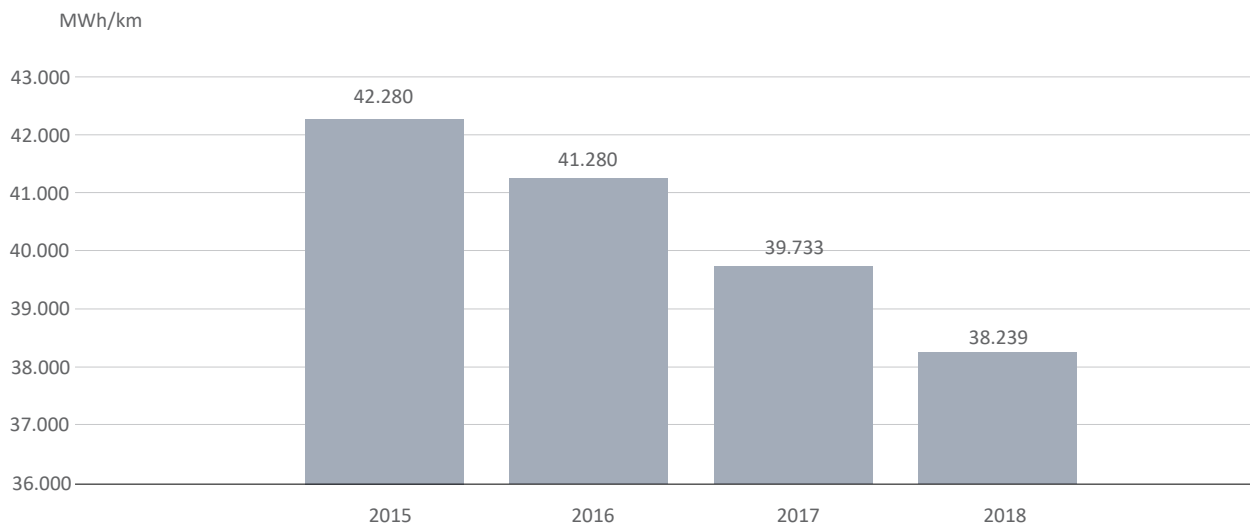
V okviru uvedenih ukrepov smo kljub povečanju AC omrežja in odprtju novega odseka AC (Draženci – Gruškovje) zmanjšali skupno porabo električne energije, kar predstavlja naslednji graf.

Slika 34: Skupna poraba električne energije (MWh)

Iz spodnjega grafa so razvidni učinki uvedenih ukrepov na področju upravljanja z električno energijo na kilometer vzdrževanih AC.

Slika 35: Skupna poraba električne energije na kilometer AC

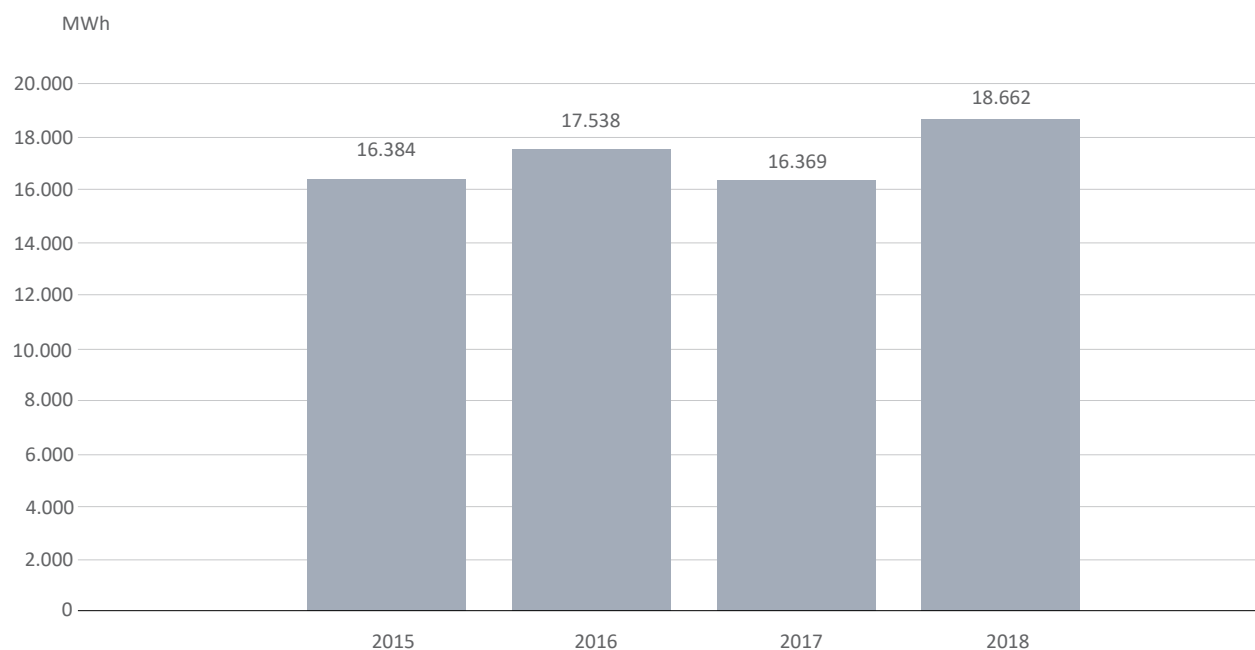
Op.: Skupna poraba električne energije na km AC se je v letu 2017 zmanjšala iz 40.207 kWh/km na 39.733 zaradi upoštevanja odprtja novega 7.26 km AC odseka dne 21. novembra 2017.

Poraba goriv osebnih vozil in vozil cestninskega nadzora

V družbi smo v letu 2018 imeli 703 delovnih vozil, od tega 190 težkih tovornih vozil namenjenih izvajanju zimske službe in letnemu vzdrževanju, 150 lahkih tovornih vozil katera se prvenstveno uporabljajo za redne preglede in manjša vzdrževalna dela, 116 kombiniranih vozil, 43 namenskih vozil katera se uporabljajo za namensko vzdrževanje objektov in trase, 43 univerzalnih vozil za zimsko, letno in tehnično vzdrževanje ter 161 kosov različne delovne mehanizacije za zimsko letno vzdrževanje. V letu 2018 smo beležili nadpovprečne padavine v zimskem času tako smo imeli za približno 30 % več snežnih dni in približno 15 % več hladnih dni od povprečja, kar se je odražalo pri povečani porabi posipnih materialov in posledično več prevoženimi kilometri v času plužnih akcij in preventivnega posipa. To pa je vplivalo tudi na nadpovprečno porabo DIESEL goriva. Za zmanjševanje porabe goriv in posipnih materialov uvajamo na celotnem območju AC in HC sistem tekočega posipanja z raztopino NaCl pri čemer izvajamo preventivni posip hitreje in v večjih časovnih intervalih saj raztopina ostane na cestišču. Prav tako posodabljammo vozni park z novimi ekološko čistejšimi vozili.

Poleg predhodno navedenih delovnih vozil smo v letu 2018 v družbi imeli 157 osebnih vozil in 27 vozil cestninskega nadzora.

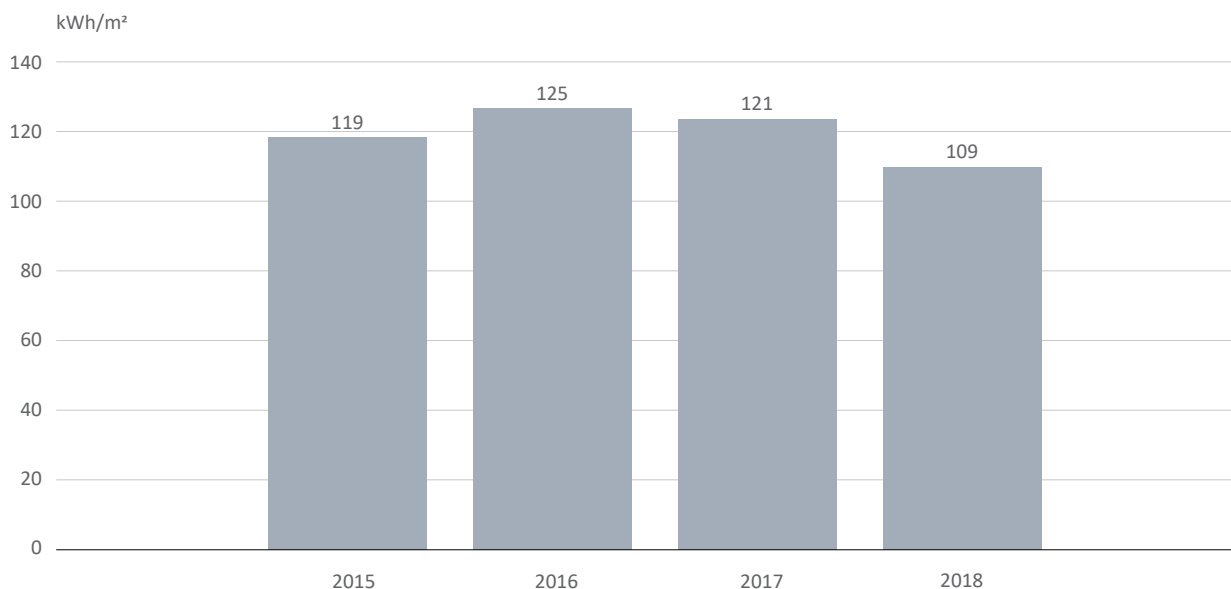
Slika 36: Letna poraba goriv (MWh)

Ogrevanje

Največji porabniki energije za ogrevanje je 9 avtocestnih baz in 6 izpostav, sledi jim poslovna stavba Celje in ostali objekti. Leto 2018 je bilo za področje ogrevanja stavb prelomno, saj so se razmere z uvedbo DarsGo s 1. 4. 2018 bistveno spremenile. Poraba energije za ogrevanje cestninskih postaj se je z ukinitvijo ogrevanja cestninskih kabin bistveno znižala, ogrevanje upravnih stavb cestninskih postaj, pa se je prilagodilo novo nastalim razmeram. Na znižanje porabe energentov je poleg relativno ugodnih zunanjih temperatur ugodno vplivalo tudi omenjena ukinitvev nekaterih cestninskih objektov, uspešna implementacija Energetsko Informacijskega sistema (v nadaljevanju EIS) DARS v 6 objektih vzhodne kohezijske regije, namestitvev merilnikov porabe energenta na vseh lokacijah, izvedena prva faza energetske obnove ACB in cestninske postaje Hrušica ter delno tudi uspešno izvedeno izobraževanje in ozaveščanje skrbnikov objektov in njihovih hišnikov. Posledica navedenih dejstev, izvedenih v letu 2018 je vidna na diagramu porabe energije na m² ogrevane površine (109 kWh/m²). Priložnost zniževanja porabe energije imamo pri aktivnem spodbujanju skrbnikov objektov po učinkoviti rabi energije, implementiranju EIS na vse večje porabnike, upoštevanja zahtev Pravilnika o učinkoviti rabi energije pri načrtovanih obnovah stavb.

Slika 37: Poraba toplotne energije na kvadratni meter ogrevalnih površin

I.16.8.3 Svetlobno onesnaževanje

Svetlobno onesnaževanje je emisija svetlobe iz svetlobnih virov, ki poveča naravno osvetljenost okolja.

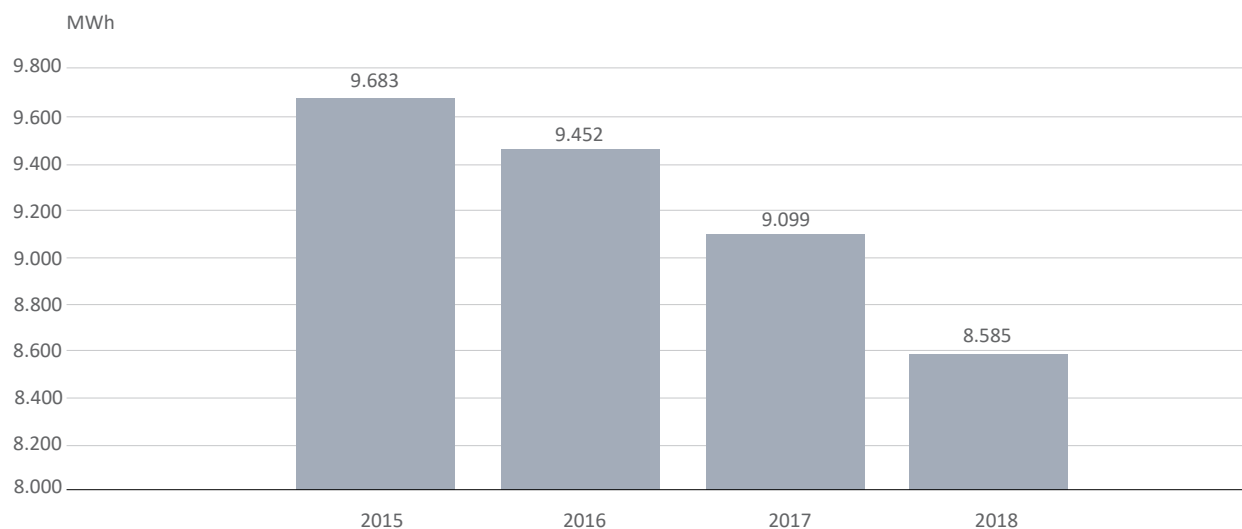
V zadnjih 5 letih je bilo zamenjanih 3189 svetil, kar predstavlja 55 % vse cestne razsvetljave. DARS ima v naslednjih dveh letih namen zamenjati vso preostalo cestno razsvetljavo z LED svetili. 3. 8. 2018 je bila podpisana pogodba z izvajalcem projektne dokumentacije – PZI in izvlečka PZI, za vsa preostala svetila, katera niso izvedena v LED tehnologiji.

Glede menjave glavne razsvetljave v predorih, je trenutno v teku izbira izvajalca v predoru Golovec in pokritem vkopu Strmec.

Svetila, ki so bila zamenjana so bila izvedena v naslednjih fazah:

- Pilotni projekt na priključkih Vransko in Rudnik,
- 1. faza menjave – dolenska in primorska AC ter ljubljanski obroč,
- 2. faza menjave – ACB baze,
- 3. in 4. faza menjave – štajerska in gorenjska AC,
- Menjava na severni obvoznici.

Slika 38: Poraba električne energije - razsvetljava (MWh)

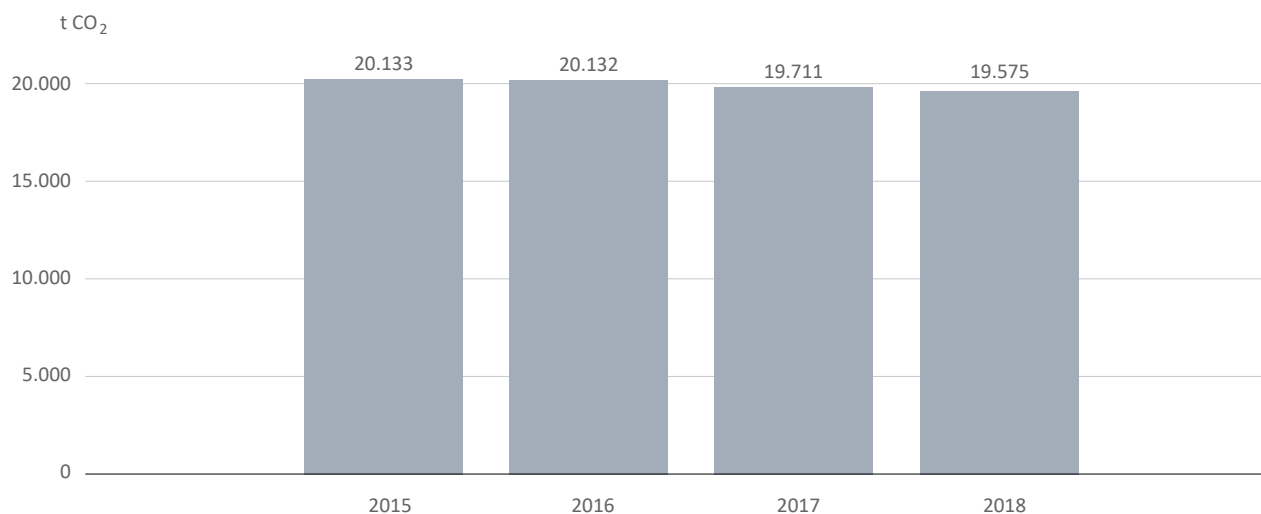
I.16.8.4 Spremljanje ogljičnega odtisa

Ogljični odtis je skupna količina nastalih toplogrednih plinov, ki so povezani z delovanjem družbe DARS d. d. Pri izračunu ogljičnega odtisa na nivoju družbe smo upoštevali vse neposredne emisije toplogrednih plinov (CO₂ ter ostalih), ki nastanejo na lokacijah družbe DARS d. d.

To so: poraba pogonskega goriva za lastni vozni park, poraba energentov za ogrevanje (zemeljski plin, UNP propan, UNP propan butan, ekstra lahko kurilno olje (ELKO) in daljinsko ogrevanje), izgube hladilnih sredstev, prevozi na delo zaposlenih, transporti z letalom (evropski in prekooceanski leti). Pri izračunu ogljičnega odtisa smo upoštevali tudi posredne emisije, ki izhajajo iz rabe nabavljene energije, to so: poraba električne in toplotne energije in poraba vode in pomožnih materialov.

Kljub odprtju novih AC odsekov v letu 2017 in 2018 se vrednost ogljičnega odtisa zaradi ukrepov zmanjševanja rabe energentov iz leta v leto zmanjšuje, kot je prikazano na sliki 39.

Slika 39: Ogljični odtis po letih

Op.: V začetku leta 2018 so bile vse AC izpostave opremljene z mobilnimi točilnimi servisi in posodobljen je bil enoten sistem rabe goriv za diesel in bencin, kar je posledično razlog sprememb podatkov v letih 2015 – 2017.

I.16.8.5 Emisije v ozračje

Emisije v ozračje, ki so rezultat dejavnosti družbe DARS, so: emisije izpušnih plinov iz voznega parka in emisije lastnih virov za ogrevanje poslovnih prostorov. Glede obvladovanja emisij dosegamo skladnost z zahtevami.

Emisije v ozračje, ki nastajajo posredno s strani uporabnikov AC, so predvsem pomembne pri upravljanju predorov. V predorih, daljših od 500 metrov, so nameščeni sistemi za spremljanje emisij izpušnih plinov (CO) ter vidljivosti. Za ustrezno prezračevanje predorskih cevi je nameščen prezračevalni sistem, ki se s pomočjo nameščenih ventilatorjev krmili oziroma regulira avtomatsko. Meritve se spremljajo v sklopu nadzornih centrov, ki so lokacijsko pristojni za nadzor prometa v posameznih predorih.

Z optimizacijo prometnega toka zmanjšujemo prometne zastoje, kar pomeni, da je čim manj dodatnih izpuštov plinov vozil. To dosegamo s pravočasnim izločanjem tovornih vozil, preusmeritvami, dodatnimi portali spremenljive prometno-informativne signalizacije, koordinacijo vseh zapor ter usklajenim delovanjem nadzornih centrov.

I.16.8.6 Skrb za živali na vplivnem območju AC

Vdor prostoživečih živali na avtocesto predstavlja pomembno tveganje za:

- varnost vseh udeležencev v avtocestnem prometu in ne nazadnje živali samih,
- varnost naših vzdrževalcev avtoceste, ki morajo žival odstraniti oziroma loviti,
- ne samo gmotno škodo, temveč tudi hudo travmo,
- hudo nesrečo s smrtnim izidom ali hude telesne poškodbe.

Zato se družba DARS praktično že od samega začetka trudi z rednimi pregledi ograj, odvrtačnimi napravami in vključevanjem tematike prehajanja živali že v postopke priprave državnega prostorskega načrta, da bi bilo

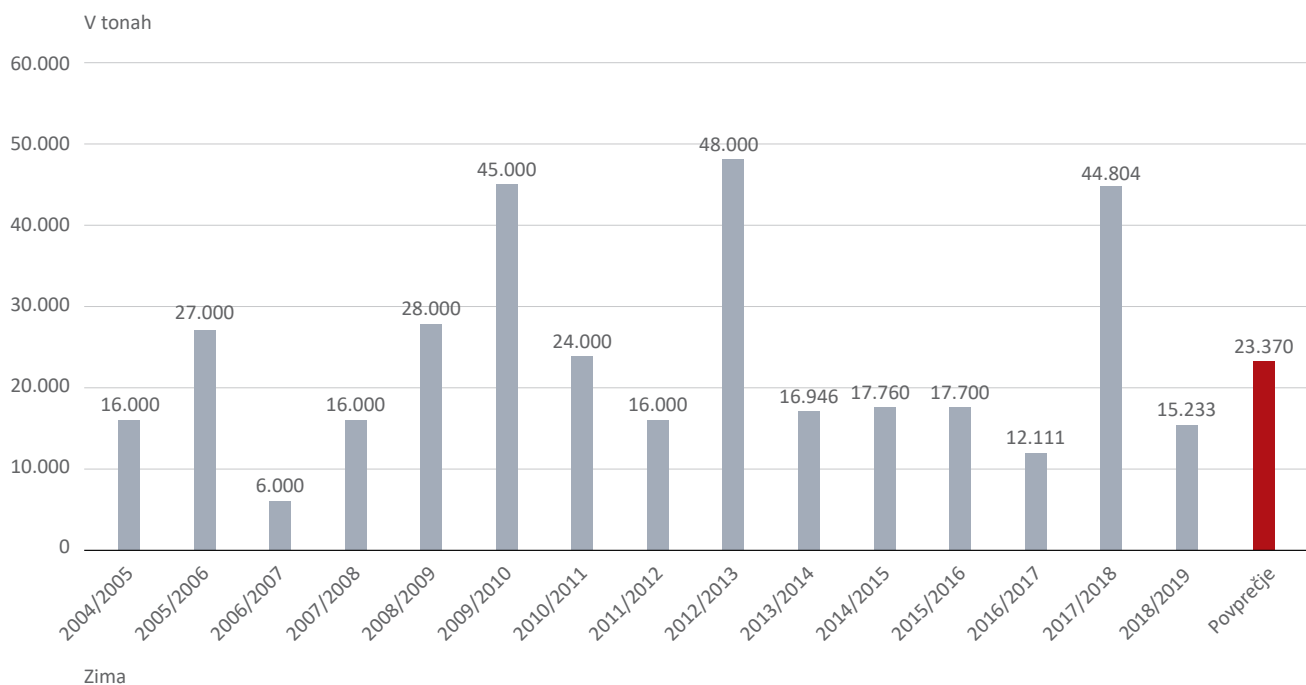
teh primerov čim manj. Za varne prehode živali smo vse podvoze, ki se nahajajo na območjih, kjer so bila evidentirana območja prehajanja živali, prilagodili na način oz. razširili tako, da imajo poleg vozišča v podvozu še dodaten, neutrjen pas za prehajanje živali. Preprečevanje povoza živali na vseh prometnicah (državne ceste, avtoceste in železniške proge) je pomembno tako z vidika zmanjšanja smrtnosti živali kot tudi izboljšanja prometne varnosti. V ta namen smo postavili električnega pastirja na odseku Logatec-Postojna in opremili že vse priključke na AC z zvočnimi odvrtači divjadi, ki so postavljeni na smernikih. Skupaj je bilo postavljenih 571 odvrtačal.

1.16.8.7 Vplivi posipnih materialov na okolje

Za vzdrževanje dobrih vozni razmer se vsako zimsko sezono tudi na naših avtocestah porabijo znatne količine soli za posipanje. Kakšni so njeni vplivi na okolje, je vprašanje, ki je aktualno po vsem svetu, saj se v Evropi in Ameriki v največji meri uporablja NaCl, v manjših količinah predvsem pri nižjih temperaturah pa CaCl₂ in MgCl₂. Zaradi vrste škodljivih vplivov kloridov na okolje in objekte je težnja k zniževanju količin posipanja močno prisotna v vseh državah.

V zimskem času se vozišča posipajo z različnimi posipnimi materiali, ki preprečujejo poledico in zagotavljajo varnost vozišča. Uporabljeni posipni materiali naj ne bi imeli večjega vpliva na tla, kakovost površinske in podtalne vode, rastlinje, ljudi in živali, objekte (cestišča, mostove, viadukte in zgradbe) ter vozila.

Slika 40: Poraba posipnih materialov v tonah

Vpliv soljenja na okolje smo tudi v letu 2018 spremljali v sklopu izvajanja letnega programa obratovalnega monitoringa padavinske vode iz zadrževalnih bazenov. Analize posameznih odvzetih vzorcev so pokazale, da prisotnost elementov soljenja nikjer ni presežena oziroma je bila ob vsaki analizi v predpisanih mejah.

Tekoče posipanje

DARS se je na podlagi tujih in domačih izkušenj pri tekočem posipanju odločil, da se za preventivno posipanje uporablja 20 % raztopina NaCl. Tekoče posipanje imenujemo posipanje vozišča samo z raztopino soli. Do sedaj smo vedno uporabljali mokro posipanje FS30 (30 % raztopine in 70 % suhe soli). Zaradi enakega ali celo boljšega učinka in veliko cenejšega tekočega (FS100) posipanja nameravamo v nekaj letih opremiti vse ACB z ustrežno opremo. V letu 2018 smo z dodatnimi silosi in napravami za izdelavo raztopin natrijevega klorida opremili ACB Hrušico, ACB Ljubljano in ACB Postojno.

I.16.8.8 Varovanje voda

Odvajanje padavinske vode z avtocest se izvaja na način razpršene ali pa kontrolirane odvodnje preko 744 zadrževalnih bazenov na posameznih AC krakih.

V letu 2018 se je nadaljevalo izvajanje rednih letnih čiščenj vseh najbolj obremenjenih lovilnikov olj (lokacije lovilnikov olj na avtocestnih bazah in izpostavah), za kar imamo sklenjeno pogodbo z zunanjim izvajalcem, in osnovno vzdrževanje zadrževalnih bazenov (košnja trave, popravilo poškodovanih delov, popravilo poškodovanih ograj, čiščenje usedalnikov, peskolovov). Nastali nevarni in nenevarni odpadki so bili predani pogodbenemu prevzemniku tovrstnih odpadkov, ki razpolaga z veljavnim okoljevarstvenim dovoljenjem Agencije RS za okolje. V zvezi z obratovanjem zadrževalnih bazenov v smislu varovanja naravnega okolja se je tudi v letu 2018 na reprezentativnem zadrževalnem bazenu izvajal obratovalni monitoring padavinske vode s cest, ki meri obremenjenost iztočnih voda iz zadrževalnih bazenov. Meritve so pokazale, da so parametri iztočne vode iz zadrževalnih bazenov v predpisanih mejah iz Uredbe, zato se voda lahko odvaja v naravo brez dodatnega prečiščenja.

I.16.8.9 Emisije hrupa

DARS izvaja protihrupno zaščito s hrupom preobremenjenih območij zaradi prometa ob trasi AC od leta 1988. V obdobju od navedenega leta pa do konca leta 2018 je bilo izvedenih 217,27 kilometra protihrupnih ograj.

Operativni program varstva pred hrupom (OP HRUP), ki ga povzroča promet po pomembnih železniških progah in pomembnih cestah prve faze, upravljavcem cestne in železniške infrastrukture nalaga izvedbo ukrepov za omejevanje čezmernih obremenitev okolja s hrupom. Sestavljen je iz dveh sklopov. Sklop B je DARS d. d. leta 2014 in 2015 v okviru Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture implementiral skozi projekt Gradnja protihrupnih ograj na petih avtocestnih odsekih (Brezovica–Vrhnika, Dramlje–Celje, Celje–Arja vas in Malence–Šmarje - Sap) v Republiki Sloveniji, ki se je sofinanciral z evropskimi kohezijskimi sredstvi v višini 85 odstotkov. Z izvedbo protihrupnih ukrepov je zagotovljeno, da promet na obravnavanih odsekih ne povzroča več čezmernih obremenitev okolja s hrupom. Skupno je bilo na petih avtocestnih odsekih v okviru tega projekta zgrajenih 31,4 kilometra oziroma skoraj 141 tisoč kvadratnih metrov novih protihrupnih ograj.

Na podlagi metodologije za spremljanje stanja protihrupne zaščite na avtocestah in hitrih cestah smo v sodelovanju s pogodbenim strokovnjakom s predmetnega področja pristopili k popisu stanja protihrupne zaščite. Na podlagi zbranih in analiziranih podatkov je bil določen del protihrupne zaščite vključen v Načrt ukrepov na infrastrukturi v obdobju 2018–2021. Zbrani podatki so bili vključeni tudi pri pripravi strokovnih podlag za obnovo PHO, ki se pripravljajo v sodelovanju z zunanjim pogodbenim izvajalcem.

Uresničujemo tudi ukrepe, ki nam jih nalaga vladni Operativni program varstva pred hrupom za obdobje 2013–2018. Ukrepi, zajeti v OP hrup sklop B na petih avtocestnih odsekih so že izvedeni, nadaljuje se še zaščita posameznih najbolj obremenjenih stanovanjskih stavb ob avtocestnem omrežju – v letu 2019 je predvidena izvedba ukrepov aktivne protihrupne zaščite na 11 lokacijah ob slovenskem AC omrežju.

DARS d. d. načrtuje izvedbo protihrupnih ukrepov na podlagi rezultatov izvedenih obratovalnih monitoringov hrupa. Ukrepi so načrtovani tako, da zajamejo območja z večjim številom preobremenjenih stavb oz. prebivalcev ter območja posameznih močno preobremenjenih objektov.

V letu 2019 lahko pričakujemo ponovno novelacijo OPH, predvidoma za obdobje 2018-2023. Za potrebe priprave nabora ukrepov, ki bodo vključeni v novelacijo OPH z namenom zmanjšanja obremenitev okolja s hrupom smo v sodelovanju z zunanjim pogodbenim sodelavcem pripravili strokovne podlage (SP) za obnovo PHO in SP za OP varstva pred hrupom, v katerih so opredeljena merila za obnovo PHO.

DARS d. d. skladno z zakonodajo izvaja obratovalni monitoring hrupa za omrežje avtocest in hitrih cest. Na podlagi rezultatov bodo načrtovani protihrupni ukrepi, ki bodo vključeni v pripravo strokovnih podlag za operativni program varstva pred hrupom na preobremenjenih območjih. V Strokovnih podlagah za OP Hrup so načrtovane smernice za varstvo pred hrupom cestnega prometa, določena pa bodo tudi merila za oceno ekonomske upravičenosti in sorazmernosti protihrupnih ukrepov, smernice za načrtovanje pasivne zaščite ter tudi smernice za oblikovanje protihrupnih ograj.

I.16.9 Vključenost v širšo družbo

Lokalna skupnost je vključena v vseh fazah umeščanja avtocest v prostor in se na primeren način upošteva njeni predlogi in pobude.

Priznanja in nagrade

Družba DARS je v zadnjih letih prejela naslednja priznanja in nagrade:

- DARS, med najuglednejšimi delodajalci za leto 2016;
- DARS, ugledni delodajalec v letu 2015;
- DARS, najuglednejši delodajalec v kategoriji Logistika in promet za leto 2013;
- priznanje Evropske mreže za promocijo zdravja (ENWHP) pri delu za primer dobre prakse za leto 2013;
- priznanje Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti za primer dobre prakse na področju promocije zdravja pri delu za leto 2012;
- družba DARS d. d. je skupaj z Republiko Slovenijo v letu 2015 prejela posebno jubilejno odličje Maksa Fabianija.

Zaveze zunanjim pobudam

V družbi DARS prostovoljno sodelujemo v pobudah, ki spodbujajo etično ravnanje ter okoljsko, družbeno in ekonomsko vzdržno poslovanje.

Članstvo v mednarodnih združenjih

Družba DARS d. d. aktivno sodeluje s sorodnimi podjetji v tujini in je vključena v članstvo v mednarodnih organizacijah, kot so: združenje avtocestnih koncesionarjev ASECAP, globalno združenje lastnikov in operaterjev cestninskih objektov IBTTA in je preko Nacionalnega komiteja PIARC Slovenija vključena tudi v PIARC (World Road Association), ki je kot nepolitično in neprofitno svetovno cestno združenje ustanovljeno z namenom izmenjave znanj na področju cest in prometa. Podrobnejša predstavitev mednarodnega sodelovanja družbe DARS je razvidna iz poglavja I.12 Mednarodno sodelovanje in pridobivanje evropskih nepovratnih sredstev.

Sponzorstva in donacije

Temeljno poslanstvo družbe DARS d. d. se ne omejuje zgolj na avtocestne povezave, ampak je svojimi dejavnostmi usmerjeno v širše družbeno okolje. Prevezemamo tudi skrb do ljudi in prostora, v katerem delujemo. Donatorska in sponzorska sredstva so v pomembnem deležu namenjena projektom s področja preventive v prometu in organizacije strokovnih srečanj.

I.16.10 Odgovornost do dobaviteljev/izvajalcev

Družba DARS d. d. je tudi v letu 2018 uspešno sodelovala z dobavitelji/izvajalci tako doma kot v tujini, medtem ko je bilo glede na specifičnost poslovanja večina poslovnega sodelovanja skoncentriranega na dobavitelje/izvajalce iz Slovenije, in to na področju nabave storitev, blaga in področja gradenj.

Merila za oddajo javnega naročila

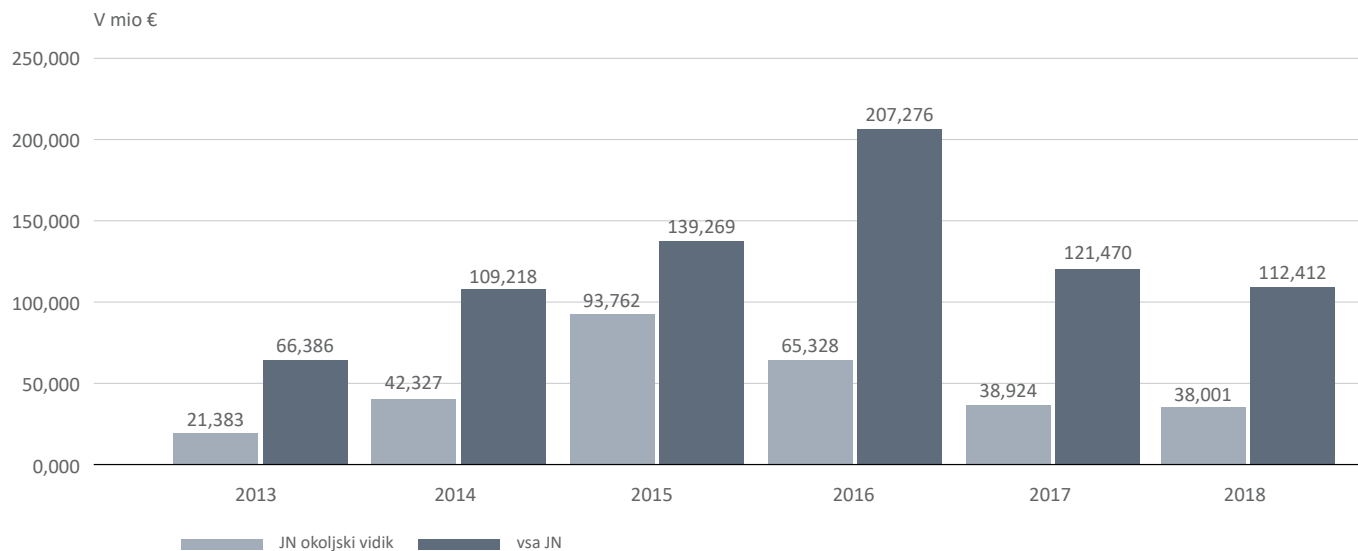
Družba DARS d. d. je pri naročanju blaga, storitev in gradenj zavezana slediti Zakonu o javnem naročanju. Merila za oddajo javnega naročanja so podrobneje opredeljena v 84. členu Zakona o javnem naročanju, kjer je zapisano, da naročnik odda javno naročilo na podlagi ekonomsko najugodnejše ponudbe. V Uradnem listu RS, št. 51/2017 je bila objavljena Uredba o zelenem javnem naročanju, ki je začela veljati 1. januarja 2018. V skladu z uredbo je zeleno javno naročanje obvezno za 20 predmetov javnega naročanja. Uredba ne določa več obveznih okoljskih zahtev, kot jih je poznala predhodna ureditev, temveč v 6. členu določa, katere okoljske vidike naj naročnik upošteva pri oddaji javnih naročil in cilje, ki jih mora doseči v vsakem postopku javnega naročanja za predmete iz 4. člena uredbe.

Dobavitelji izdelkov in storitev (lokalno, tujina)

Na portalu eJN¹, ki je v upravljanju Ministrstva za javno upravo, je v modulu STATIST možno pridobiti statistične podatke s področja javnega naročanja v Republiki Sloveniji. Iz podatkov za leto 2018 je razvidno, da je 1.333 javnih naročnikov oddalo za 3.559.552.775 EUR (brez DDV) javnih naročil. Skupno število objavljenih javnih naročil je bilo 14.031, oddanih javnih naročil pa 52.776. Okoljski vidik je bil upoštevan pri 21.646 oziroma 41,01 % oddanih naročilih.

Gibanje celotnih javnih naročil (JN) družbe DARS in rast vrednosti javnih naročil, kjer je upoštevan »okoljski vidik«, za obdobje od leta 2013 do leta 2018 (v mio EUR) je razvidno v nadaljevanju.

Slika 41: Vsa javna naročila in javna naročila z »okoljskega vidika« od leta 2013–2018

1 Vir: <https://ejn.gov.si/statist>

I.16.11 Komuniciranje

Strategija komuniciranja

DARS d. d. ima izdelano komunikacijsko strategijo, ki sledi poslovni strategiji družbe. Krovna komunikacijska strategija dolgoročno krepi odnose z vsemi ključnimi deležniki oz. javnostmi: uporabniki avtocestnega omrežja, mediji, zaposlenimi, odločevalci, poslovnimi partnerji, strokovnjaki in nevladnimi organizacijami ter širšim družbenim okoljem.

Družba pri izvajanju komunikacijskih aktivnosti sledi smernicam, ki bodo zagotovile izpolnjevanje komunikacijskih ciljev: proaktivnost, ažurnost, jasnost in transparentnost, oprijemljivost ter ustvarjanje partnerstev.

Spoštovanje notranjih pravil (Pravilnik o načinu dajanja informacij za medije DARS d. d.) ter državnih predpisov (Zakon o medijih, Zakon o dostopu do informacij javnega značaja), primerna organiziranost, strokoven pristop ter aktivno in konstruktivno sodelovanje vseh vključenih zagotavljajo, da je informacija pravočasna, verodostojna in predvsem v čim večjem možnem interesu družbe DARS d. d.; na tej osnovi se potem z javnostmi gradi čim bolj odprt odnos. Predvsem dobro interno sodelovanje vseh vpetih deležnikov zagotavlja, da je javno (zlasti medijsko) pojavljanje lahko učinkovito, po drugi strani se zmanjšuje tveganje napačnih razlag v medijskih objavah ter nesporazumov.

Sporočila za medije oziroma javnosti objavimo tudi na spletni strani družbe ter na družbenih omrežjih. Za medije pripravljamo predvsem sporočila za javnost, organiziramo novinarske konference, izjave za medije ali javnosti ter jih vabimo na pomembne poslovne dogodke.

Družba DARS d. d. uporablja pravilnike, ki določajo varovanje poslovnih skrivnosti in informacij za člane organov vodenja in nadzora ter druge osebe, ki imajo dostop do notranjih informacij v času mandata in tudi po njegovem izteku.

Objavljanje poslovnih poročil in izkazov

Družba sledi najvišjim standardom objavljanja poslovnih poročil, opredeljenim v Zakonu o trgu finančnih instrumentov in Priporočilih Ljubljanske borze. Na spletnih straneh družbe DARS d. d. in SEOnetu se vsako leto objavlja finančni koledar z navedbo terminov vseh pomembnejših poslovnih objav in dogodkov.

1.17 POROČILO NADZORNEGA SVETA ZA LETO 2018

V letu 2018 se sestava nadzornega sveta ni spreminjala. Člani nadzornega sveta smo bili kot predstavniki lastnika Marjan Mačkošek (predsednik), dr. Miha Juhart (namestnik predsednika), mag. Tatjana Colnar in mag. Igor Pirnat in kot predstavnika zaposlenih Darko Kodrič in Rožle Podboršek.

Nadzorni svet sestavlja uravnotežena skupina različnih strokovnjakov, ki se medsebojno dopolnjujemo in se osredotočamo na učinkovitost opravljanja svojih osnovnih funkcij. Delo nadzornega sveta je potekalo v skladu z zakonodajo, priporočili Združenja nadzornikov Slovenije in preostalimi priporočili dobre prakse. Nadzorni svet je upošteval tudi Kodeks upravljanja javnih delniških družb, Kodeks korporativnega upravljanja družb s kapitalsko naložbo države ter Kodeks profesionalne etike Združenja nadzornikov Slovenije in vedno smo spoštovali njihova načela.

Člani smo na sejah aktivni in sodelujemo v razpravah s ciljem, da se vsa morebitna različna stališča pojasnijo in uskladijo do stopnje, ko so strokovno, zakonsko in strateško usklajena. Usklajenost delovanja nadzornega sveta kaže podatek, da smo v letu 2018 vse sklepe sprejeli soglasno. Razprave so dokaz, da smo se člani sveta temeljito pripravili na seje, saj sicer ne bi mogli aktivno in strokovno sodelovati pri obravnavi posameznih točk dnevnega reda. Podajali smo konstruktivne predloge ter na podlagi strokovno pripravljenih ter celovitih pisnih in ustnih informacij, ki smo jih prejeli od uprave družbe, kompetentno sprejemali odločitve v skladu s poslovnikom, akti družbe in zakonskimi pooblastili. Vsi člani smo se sej redno udeleževali.

Skozi leto je Nadzorni svet ohranjal uravnotežen profesionalni odnos z upravo in bil deležen pravočasnih, celovitih in s podatki podprtih informacij z njene strani. Nadzorni svet ocenjuje delovanje uprave DARS d. d. v letu 2018 kot uspešno. Predsednik nadzornega sveta in predsednik uprave sva sodelovala tudi izven formalno sklicanih sej.

Delo članov nadzornega sveta, vključno z delom v komisijah, je bilo strokovno in usmerjeno v učinkovitost opravljanja funkcije. Delo nadzornega sveta so vsebinsko učinkovito podpirali predlogi komisij nadzornega sveta. Nadzorni svet je sproti obveščal zainteresirano javnost.

Nadzorni svet v skladu s Kodeksom upravljanja javnih delniških družb v tem poročilu navaja, da so vsi stroški delovanja nadzornega sveta razkriti v letnem poročilu.

Nadzorni svet DARS d. d. se je v letu 2018 sestel na enajstih rednih sejah in sedmih dopisnih sejah, na katerih je obravnaval redna poročila o poslovanju družbe ter druge tekoče zadeve in pomembna vprašanja. Na sejah je obravnaval in odločal tudi o drugih zadevah, za katere je pristojen po zakonu, drugi predpisih in po statutu.

Nadzorni svet DARS d. d. je posebno pozornost namenil projektu ECS-PPT, kjer se je mesečno seznanjal s stanjem na projektu. Že v fazi vzpostavitve sistema, ob prevzemu sistema in tudi po uspešni uvedbi se je sej redno udeleževal tudi direktor projekta, kar dokazuje, da smo si člani nadzornega sveta resnično zavzemali, da bo projekt uspešen. Elektronski cestninski sistem v prostem prometnem toku za vozila z največjo dovoljeno maso (sistem DarsGo) je bil uspešno uveden s 1. 4. 2018. Ob 00:00 je prenehal delovati star cestninski sistem in začel z delovanjem sistem DarsGo. Uvedba sistema je potekala brez zapletov, ob sami uvedbi ni bilo nobenih zastojev na nobeni cestninski cesti, vključno z mejnimi prehodi. Promet je tekel tekoče. Kljub uspešno uvedenemu projektu bo nadzorni svet še naprej redno spremljal stanje na projektu.

Nadzorni svet v letu 2018 ni opravil samoocene. Na podlagi sprejeta akcijskega načrta samoocene iz leta 2017 je nadzorni svet izvajal ukrepe, ki so izhajala iz njega.

Nadzorni svet DARS d. d. je med drugim:

- obravnaval in potrdil Letno poročilo 2017, sprejel poročilo o svojem delu za preteklo leto,
- obravnaval in potrdil predloge za sprejemanje sklepov na skupščini,
- odločal o prejemkih uprave družbe,
- podal soglasje k rebalansu Poslovnega načrta za leto 2018,
- podal soglasje k Poslovnemu načrtu za leto 2019,
- izdajal soglasja za posle nad 1,5 milijona evrov (brez DDV), skladno z določili statuta, do 28. 6.,
- izdajal soglasja za posle nad 2,5 milijona evrov (brez DDV), skladno z določili statuta, od 28. 6 dalje,
- izdajal soglasja k objavi javnih naročil do 9.4., skladno s Poslovnikom o delu nadzornega sveta,
- sprejel nov Poslovnik o delu nadzornega sveta dne 9. 4., in ga dopolnil 9. 7. ter 27. 8. zaradi spremembe Statuta družbe,
- sprejel nov Poslovnik o delu revizijske komisije nadzornega sveta,
- sprejel nov Poslovnik o delu komisije nadzornega sveta za kadrovske zadeve in vrednotenja uprave,
- sprejel Politiko raznolikosti družbe,
- se tekoče seznanjal s stanjem na projektu ECS v PPT (DarsGo)

- in samo uvedbo sistema,
- se tekoče seznanjal s stanjem postopkov javnega naročanja,
- se seznanil s Poročilom o izvajanju nacionalnega programa za leto 2017,
- potrdil Trajnostno poročilo družbe za leto 2017,
- dal soglasje k Letnemu planu službe za notranjo revizijo za leto 2018 in se seznanil s poročilom o delu službe za notranjo revizijo za leto 2017,
- dal soglasje k Temeljni listini o delovanju notranje revizije,
- predlagal skupščini podelitev razrešnice upravi in nadzornemu svetu za poslovno leto 2017 ter soglašal s predlogom skupščini glede uporabe bilančnega dobička po stanju na dan 31. 12. 2017,
- redno obravnaval poročila o poslovanju družbe,
- se seznanil z nerevidiranim polletnim poročilom,
- se tekoče seznanjal s poročili komisij nadzornega sveta,
- dopolnil Pravila za določanje vsebine pogodbe o zaposlitvi za predsednika in člana uprave družbe glede prejemkov in odpravnin,
- spremljal realizacijo ukrepov samoocene družbe po modelu odličnosti EFQM,
- se tekoče seznanjal z drugimi informacijam (med drugim tudi o izvedbi nove cevi predora Karavanke, 3. razvojna os...).

Člani nadzornega sveta smo pri odločanju o posameznih zadevah na sejah nadzornega sveta upoštevali splošna pravila korporacijskega upravljanja glede vprašanja konflikta interesov.

Komisije nadzornega sveta DARS d. d.

Strokovno podporo nadzornemu svetu sta nudili dve komisiji. Komisiji sta redno poročali in svetovali nadzornemu svetu, odločanje pa je ostalo v pristojnosti nadzornega sveta. Revizijska komisija je izvedla samooceno in sprejela akcijski načrt. Obe komisije sta sprejeli nov poslovnik o delu.

Revizijska komisija se je v letu 2018 sestala na petih rednih sejah in dveh dopisnih sejah. Pripravila je podlage nadzornemu svetu za potrditev letnega poročila. Opravila je tudi razpravo z revizorji KPMG d. o. o. Komisija je obravnavala nerevidirano polletno poročilo in revidirano letno poročilo in podala predlog nadzornemu svetu, da ga potrdi. Obravnavala je tudi poročilo o delu notranje revizije za leto 2017, plan dela notranje revizije za leto 2018, temeljno listino o delovanju notranje revizije ter podala predlog nadzornemu svetu za izdajo soglasje k planu dela notranje revizije družbe ter temeljni listini. Med drugim je redno spremljala in obravnavala poročila in priporočila notranje revizije. Komisija je obravnavala tudi druga

vprašanja in teme iz pristojnosti revizijske komisije.

Komisija nadzornega sveta za kadrovske zadeve in vrednotenja uprave se je v letu 2018 sestala na dveh rednih sejah. Obravnavala je poročila službe za upravljanje s kadri, službe za varnost in zdravja pri delu ter poročilo o zadovoljstvu zaposlenih in uporabnikov avtocest. Seznanila se je s Strategijo upravljanja s kadri. Pripravila Politiko raznolikosti družbe ter podala predlog nadzornemu svetu, da jo potrdi. Pripravila je tudi spremembe Pravil za določanje vsebine pogodbe o zaposlitvi za predsednika in člana uprave družbe glede prejemkov in odpravnin.

Skladno z drugim odstavkom 282. člena Zakona o gospodarskih družbah je Nadzorni svet DARS pripravil pisno poročilo o ugotovitvah pregleda Letnega poročila DARS za leto 2018 in predloga uprave o delitvi bilančnega dobička za skupščino. Omenjeno poročilo natančno in verodostojno prikazuje aktivnosti nadzornega sveta med letom.

Preveritev in potrditev Letnega poročila 2018

Uprava družbe je dne 8. 4. 2019 nadzornemu svetu predložila Letno poročilo za leto 2018, ki vključuje poslovno poročilo z revidiranimi računovodskimi izkazi z mnenjem revizorja. Nadzorni svet DARS d. d. je Letno poročilo DARS d. d. za leto 2018 obravnaval v okviru zakonskega roka. Seznanil se je z revizijskim poročilom in mnenjem pooblaščenega revizorja o pregledanih računovodskih izkazih za poslovno leto 2018 ter ugotovil, da pooblaščen revizor ni odkril nobenih napačnih navedb oz. nepravilnosti, ki bi lahko vplivale na računovodske izkaze družbe. V revizijskem poročilu tudi ni nobenih pripomb in zadržkov glede uprave družbe in nadzornega sveta. Nadzorni svet ni imel pripomb k poročilu revizijske družbe KMPG.

Skladno s točko 7.3.7 Statuta DARS d. d. je nadzorni svet preveril predloženo letno poročilo in predlog uprave o delitvi bilančnega dobička, na podlagi česar bo predložil poročilo skupščini. Po skrbni preveritvi Letnega poročila za poslovno leto 2018, na katerega nadzorni svet ni imel pripomb, je revidirano Letno poročilo družbe DARS d. d. za leto 2018 soglasno potrdil.

Nadzorni svet se je ob sprejemanju letnega poročila opredelil tudi do izjave o upravljanju družbe, ki je vključena v poslovno poročilo Letnega poročila družbe DARS d. d. za leto 2018 in ocenil, da je odsev dejanskega stanja upravljanja družbe v letu 2018.

Marjan Mačkošek
predsednik nadzornega sveta

DARS

RAČUNOVODSKO POROČILO

VSEBINA

	RAČUNOVODSKO POROČILO	97
II.1	Računovodski izkazi družbe DARS d. d.	99
II.2	Poročajoča družba	107
II.3	Pomembnejše računovodske usmeritve	107
II.4	Finančno poslovanje in upravljanje s finančnimi tveganji	121
II.5	Pojasnila k računovodskim izkazom	124
II.5.1	Pojasnila k bilanci stanja	124
II.5.2	Pojasnila k izkazu poslovnega izida	151
II.6	Poslovna tveganja	159
II.7	Posli z lastniki in njihovimi povezanimi družbami	159
II.8	Dogodki po datumu bilance stanja	160
II.9	Revidiranje letnega poročila za leto 2018	160
II.10	Revizorjevo poročilo	161

II.1 RAČUNOVODSKI IZKAZI DRUŽBE DARS D. D.

Bilanca stanja na dan 31. decembra 2018

V EUR (brez centov)	Pojasnila	31. 12. 2018	31. 12. 2017
SREDSTVA		5.656.311.816	5.751.989.678
A. DOLGOROČNA SREDSTVA		5.213.235.131	5.454.082.184
I. Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve	II.5.1.1	31.676.063	1.246.400
1. Dolgoročne premoženjske pravice		31.651.564	1.246.400
5. Druge dolgoročne aktivne časovne razmejitve		24.499	0
II. Opredmetena osnovna sredstva	II.5.1.2	5.114.565.110	5.167.303.904
1. Zemljišča in zgradbe		5.019.835.517	5.043.672.914
a) Zemljišča		197.078.544	200.715.444
b) Zgradbe		4.822.756.972	4.842.957.470
3. Druge naprave in oprema		36.652.695	17.329.322
4. Opredmetena osnovna sredstva, ki se pridobivajo		58.076.899	106.301.668
a) Opredmetena osnovna sredstva v gradnji in izdelavi		58.076.899	106.301.668
III. Naložbene nepremičnine	II.5.1.3	2.311.621	2.341.315
IV. Dolgoročne finančne naložbe	II.5.1.4	37.000.964	253.000.964
1. Dolgoročne finančne naložbe, razen posojil		37.000.964	253.000.964
c) Druge delnice in deleži		964	964
č) Druge dolgoročne finančne naložbe		37.000.000	253.000.000
V. Dolgoročne poslovne terjatve	II.5.1.5	21.555.604	24.826.591
2. Dolgoročne poslovne terjatve do kupcev		30.757	30.761
3. Dolgoročne poslovne terjatve do drugih		21.524.846	24.795.830
VI. Odložene terjatve za davek	II.5.1.6	6.125.768	5.363.010
B. KRATKOROČNA SREDSTVA		442.138.263	296.988.260
I. Sredstva (skupine za odtujitev) za prodajo	II.5.1.7	169.129	169.129
II. Zaloge	II.5.1.8	4.334.186	5.114.895
1. Material		3.684.322	3.170.408
3. Proizvodi in trgovsko blago		649.863	1.944.487
III. Kratkoročne finančne naložbe	II.5.1.9	331.264.113	210.550.156
1. Kratkoročne finančne naložbe, razen posojil		264.113	1.050.156
c) Druge kratkoročne finančne naložbe		264.113	1.050.156
2. Kratkoročna posojila		331.000.000	209.500.000
b) Kratkoročna posojila drugim		331.000.000	209.500.000
IV. Kratkoročne poslovne terjatve	II.5.1.10	57.375.976	46.226.877
2. Kratkoročne poslovne terjatve do kupcev		23.330.975	17.992.452
3. Kratkoročne poslovne terjatve do drugih		34.045.001	28.234.426
V. Denarna sredstva	II.5.1.11	48.994.859	34.927.203
C. KRATKOROČNE AKTIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	II.5.1.12	938.423	919.234

V EUR (brez centov)	Pojasnila	31. 12. 2018	31. 12. 2017
OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV		5.656.311.816	5.751.989.678
A. KAPITAL	II.5.1.13	2.963.264.000	2.811.184.886
I. Vpoklicani kapital		2.322.284.140	2.322.284.140
1. Osnovni kapital		2.322.284.140	2.322.284.140
II. Kapitalske rezerve		26.576.528	26.576.528
III. Rezerve iz dobička		566.797.337	417.119.034
1. Zakonske rezerve		32.737.888	25.017.383
4. Statutarne rezerve		125.588.272	88.915.873
5. Druge rezerve iz dobička		408.471.176	303.185.778
V. Rezerve, nastale zaradi vrednotenja po poštenu vrednosti		-7.402.605	-5.071.614
VI. Preneseni čisti poslovni izid		0	0
VII. Čisti poslovni izid poslovnega leta		55.008.600	50.276.799
B. REZERVACIJE IN DOLG. PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	II.5.1.14	198.670.269	202.542.960
1. Rezervacije za pokojnine in podobne obveznosti		3.426.749	3.447.940
2. Druge rezervacije		31.010.303	35.193.069
3. Dolgoročne pasivne časovne razmejitve		164.233.217	163.901.951
C. DOLGOROČNE OBVEZNOSTI	II.5.1.15	2.176.955.565	2.386.438.717
I. Dolgoročne finančne obveznosti		2.056.619.825	2.244.468.973
2. Dolgoročne finančne obveznosti do bank	II.5.1.16	1.739.365.546	1.924.029.739
3. Dolgoročne finančne obveznosti na podlagi obveznic	II.5.1.17	160.364.547	160.364.547
4. Druge dolgoročne finančne obveznosti	II.5.1.18	156.889.732	160.074.687
II. Dolgoročne poslovne obveznosti		120.285.559	141.770.215
2. Dolgoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev	II.5.1.19	344.487	623.128
5. Druge dolgoročne poslovne obveznosti	II.5.1.20	119.941.072	141.147.087
III. Odložene obveznosti za davek	II.5.1.21	50.181	199.530
Č. KRATKOROČNE OBVEZNOSTI		295.438.931	322.726.671
II. Kratkoročne finančne obveznosti	II.5.1.22	234.731.087	239.059.996
2. Kratkoročne finančne obveznosti do bank		216.084.171	223.283.256
3. Kratkoročne finančne obveznosti na podlagi obveznic		3.416.071	3.414.923
4. Druge kratkoročne finančne obveznosti		15.230.845	12.361.816
III. Kratkoročne poslovne obveznosti	II.5.1.23	60.707.844	83.666.676
2. Kratkoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev		30.743.653	34.744.737
4. Kratkoročne poslovne obveznosti na podlagi predujmov		62.736	634.256
5. Druge kratkoročne poslovne obveznosti		29.901.455	48.287.684
D. KRATKOROČNE PASIVNE ČASOVNE RAZMEJITVE	II.5.1.24	21.983.051	29.096.443

Računovodske usmeritve in pojasnila so sestavni del računovodskih izkazov in jih je treba brati v povezavi z njimi.

Izkaz poslovnega izida za obdobje od 1. januarja do 31. decembra 2018 (različica I)

V EUR (brez centov)	Pojasnila	1. 1. do 31. 12. 2018	1. 1. do 31. 12. 2017
1. Čisti prihodki od prodaje	II.5.2.1	465.605.859	442.244.312
Prihodki od cestnin		451.497.703	430.894.988
Prihodki od zakupnin za počivališča		8.038.859	7.449.857
Prihodki od zapor in prekomernih obremenitev		1.142.321	834.351
Prihodki od služnosti za bazne postaje in ostalo		686.602	676.395
Prihodki po pogodbi o izvajanju naročila		300.000	330.295
Prihodki od zakupa optičnih vlaken		1.026.446	1.018.613
Drugi prihodki od prodaje		2.913.930	1.039.813
3. Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve	II.5.2.2	898.978	2.079.463
4. Drugi poslovni prihodki	II.5.2.3	22.875.241	9.331.102
5. Stroški blaga, materiala in storitev	II.5.2.4	-47.646.986	-38.635.453
a) Nabavna vrednost prodanega blaga in materiala ter str. porab. materiala		-10.784.758	-9.397.092
b) Stroški storitev		-36.862.228	-29.238.361
6. Stroški dela	II.5.2.5	-40.847.516	-39.730.512
a) Stroški plač		-30.226.388	-29.026.191
b) Stroški socialnih zavarovanj		-5.913.866	-5.726.422
c) Drugi stroški dela		-4.707.262	-4.977.899
7. Odpisi vrednosti	II.5.2.6	-175.081.720	-161.140.888
a) Amortizacija		-171.160.088	-160.302.767
b) Prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopred. sr. in opred. osnovnih sr.		-3.749.710	-709.825
c) Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih		-171.922	-128.295
8. Drugi poslovni odhodki	II.5.2.7	-3.408.916	-3.466.600
10. Finančni prihodki iz danih posojil	II.5.2.8	806.170	2.132.858
b) Finančni prihodki iz posojil, danih drugim		806.170	2.132.858
11. Finančni prihodki iz poslovnih terjatev	II.5.2.9	10.968	19.412
b) Finančni prihodki iz poslovnih terjatev do drugih		10.968	19.412
12. Finančni odhodki iz oslabitve in odpisov finančnih naložb	II.5.2.10	-726.770	0
13. Finančni odhodki iz finančnih obveznosti		-40.084.327	-41.597.306
b) Finančni odhodki iz posojil, prejetih od bank	II.5.2.11	-25.239.962	-29.869.027
c) Finančni odhodki iz izdanih obveznic	II.5.2.12	-7.340.872	-7.334.285
č) Finančni odhodki iz drugih finančnih obveznosti	II.5.2.13	-7.503.493	-4.393.994
14. Finančni odhodki iz poslovnih obveznosti	II.5.2.14	-280.055	-166.461
b) Finančni odhodki iz obveznosti do dobaviteljev in meničnih obveznosti		-270.363	-161.762
c) Finančni odhodki iz drugih poslovnih obveznosti		-9.692	-4.699
15. Drugi prihodki	II.5.2.15	5.231.151	3.064.261
16. Drugi odhodki	II.5.2.16	-210.665	-309.307
17. Davek iz dobička	II.5.2.17	-33.075.718	-32.981.826
18. Odloženi davki		356.269	302.088
19. Čisti poslovni izid obračunskega obdobja		154.421.963	141.145.144

Računovodske usmeritve in pojasnila so sestavni del računovodskih izkazov in jih je treba brati v povezavi z njimi.

Izkaz drugega vseobsegajočega donosa za obdobje od 1. januarja do 31. decembra 2018

V EUR (brez centov)	2018	2017
19. Čisti poslovni izid poslovnega leta	154.421.963	141.145.144
Učinkoviti del sprememb v poštenu vrednosti instrumenta za varovanje pred tveganjem pred spremenljivostjo obrestnih mer	-2.925.459	2.766.419
Sprememba odloženih davkov	555.837	-525.620
Drugi vseobsegajoči donos, ki bo v prihodnje pripoznan v izkaz poslovnega izida	-2.369.622	2.240.799
Aktuarski čisti dobički/izgube iz naslova odpravnin ob upokojitvi	26.772	-71.907
Drugi vseobsegajoči donos, ki v prihodnje ne bo pripoznan v izkaz poslovnega izida	26.772	-71.907
23. Druge sestavine vseobsegajočega donosa	-2.342.849	2.168.893
24. Celotni vseobsegajoči donos obračunskega obdobja	152.079.114	143.314.037

Računovodske usmeritve in pojasnila so sestavni del računovodskih izkazov in jih je treba brati v povezavi z njimi.

Izkaz denarnih tokov za obdobje od 1. januarja do 31. decembra 2018

V EUR (brez centov)	Leto 2018	Leto 2017
A. Denarni tokovi pri poslovanju		
a) Postavke izkaza poslovnega izida		
Poslovni prihodki (razen za prevrednotenje) in finančni prihodki iz poslovnih terjatev	493.446.938	454.524.409
Poslovni odhodki brez amortizacije (razen za prevredn.) in finančni odh. iz posl. obveznosti	-91.667.081	-80.357.166
Davki iz dobička in drugi davki, ki niso zajeti v poslovnih odhodkih	-33.275.286	-32.154.118
	368.504.571	342.013.125
b) Spremembe čistih obratnih sredstev (in časovnih razmejitev, rezervacij ter odloženih terjatev in obveznosti za davek) poslovnih postavk bilance stanja		
Začetne manj končne poslovne terjatve	-7.319.248	-178.600
Začetne manj končne aktivne časovne razmejitve	-19.189	-161.113
Začetne manj končne terjatve za odloženi davek	-762.758	137.743
Začetna manj končna sredstva (skupine za odtujitev) za prodajo	0	-8.438
Začetne manj končne zaloge	780.709	-1.906.852
Končni manj začetni poslovni dolgovi	-43.954.784	9.042.325
Končne manj začetne pasivne časovne razmejitve in rezervacije	-10.986.083	19.722.258
Končne manj začetne obveznosti za odloženi davek	-149.348	85.788
	-62.410.703	26.733.112
c) Pozitivni ali negativni denarni izid pri poslovanju (a + b)	306.093.868	368.746.237
B. Denarni tokovi pri investiranju		
a) Prejemki pri investiranju		
Prejemki od dobljenih obresti in deležev v dobičku, ki se nanašajo na investiranje	247.306	2.128.257
Prejemki od odtujitve neopredmetenih sredstev	6.500	0
Prejemki od odtujitve opredmetenih osnovnih sredstev	499.913	161.931
Prejemki od odtujitve finančnih naložb	407.116.127	424.718.059
	407.869.846	427.008.247
b) Izdatki pri investiranju		
Izdatki za pridobitev neopredmetenih sredstev	-34.021.310	-577.503
Izdatki za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev	-118.755.297	-108.891.260
Izdatki za pridobitev finančnih naložb	-311.264.113	-521.950.156
	-464.040.719	-631.418.919
c) Pozitivni ali negativni denarni izid pri investiranju (a + b)	-56.170.873	-204.410.672
C. Denarni tokovi pri financiranju		
a) Prejemki pri financiranju		
Prejemki od povečanja finančnih obveznosti	25.000.000	100.000.000
	25.000.000	100.000.000
b) Izdatki pri financiranju		
Izdatki za dane obresti, ki se nanašajo na financiranje	-41.299.801	-39.823.983
Izdatki za odplačila finančnih obveznosti	-219.555.539	-203.008.406
	-260.855.340	-242.832.389
c) Pozitivni ali negativni denarni izid pri financiranju (a + b)	-235.855.340	-142.832.389
Č. Končno stanje denarnih sredstev	48.994.859	34.927.203
x) Denarni izid v obdobju (seštevek prebitkov Ac, Bc in Cc)	14.067.655	21.503.176
y) Začetno stanje denarnih sredstev	34.927.203	13.424.027

Računovodske usmeritve in pojasnila so sestavni del računovodskih izkazov in jih je treba brati v povezavi z njimi.

Izkaz gibanja kapitala za obdobje od 1. januarja 2018 do 31. decembra 2018

V EUR (brez centov)	I. Vpoklicani kapital	II. Kapitalske rezerve
	1. Osnovni kapital	
A1. Stanje na dan 31. 12. 2017	2.322.284.140	26.576.528
B.1 Sprememba lastniškega kapitala – transakcije z lastniki		
a) Vpis vpoklicanega osnovnega kapitala		
B.2 Celotni vseobsegajoči donos poročevalskega obdobja		
a) Vnos čistega poslovnega izida poročevalskega obdobja		
c) Spremembe rezerv, nastalih zaradi vrednotenja finančnih naložb po pošteni vrednosti		
d) Druge sestavine vseobsegajočega donosa poročevalskega obdobja		
B.3 Spremembe v kapitalu		
a) Razporeditev preostalega dela čistega dobička primerjalnega poročevalskega obdobja na druge sestavine kapitala		
b) Razporeditev dela čistega dobička poročevalskega obdobja na druge sestavine kapitala po sklepu organov vodenja in nadzora		
f) Druge spremembe v kapitalu		
D. Stanje na dan 31. 12. 2018	2.322.284.140	26.576.528
Bilančni dobiček na dan 31. 12. 2018		

Računovodske usmeritve in pojasnila so sestavni del računovodskih izkazov in jih je treba brati v povezavi z njimi.

Izkaz gibanja kapitala za obdobje od 1. januarja 2017 do 31. decembra 2017

V EUR (brez centov)	I. Vpoklicani kapital	II. Kapitalske rezerve
	1. Osnovni kapital	
A1. Stanje na dan 31. 12. 2016	2.319.866.345	26.576.494
B.1 Sprememba lastniškega kapitala – transakcije z lastniki	2.417.794	35
a) Vpis vpoklicanega osnovnega kapitala	2.417.794	35
B.2 Celotni vseobsegajoči donos poročevalskega obdobja		
a) Vnos čistega poslovnega izida poročevalskega obdobja		
c) Spremembe rezerv, nastalih zaradi vrednotenja finančnih naložb po pošteni vrednosti		
d) Sprememba druge sestavine vseobsegajočega donosa poročevalskega obdobja		
B.3 Spremembe v kapitalu		
a) Razporeditev preostalega dela čistega dobička primerjalnega poročevalskega obdobja na druge sestavine kapitala		
b) Razporeditev dela čistega dobička poročevalskega obdobja na druge sestavine kapitala po sklepu organov vodenja in nadzora		
f) Druge spremembe v kapitalu		
D. Stanje na dan 31. 12. 2017	2.322.284.140	26.576.528
Bilančni dobiček na dan 31. 12. 2017		

Računovodske usmeritve in pojasnila so sestavni del računovodskih izkazov in jih je treba brati v povezavi z njimi.

	III. Rezerve iz dobička			V. Rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vre- dnosti	VI. Preneseni čisti poslovni izid	VII. Čisti poslovni izid poslovnega leta	Skupaj kapital
	1. Zakonske rezerve	4. Statutarne rezerve	5. Druge rezerve iz dobička		1. Preneseni čisti dobiček/izguba	1. Čisti dobiček poslovnega leta	
	25.017.383	88.915.873	303.185.778	-5.071.614	0	50.276.799	2.811.184.886
				-2.342.849		154.421.963	152.079.114
						154.421.963	154.421.963
				-2.369.622			-2.369.622
				26.772			26.772
	7.720.505	36.672.400	105.285.398	11.859	0	-149.690.162	0
			50.276.799			-50.276.799	0
	7.720.505	36.672.400	55.008.600		11.859	-99.413.363	0
				11.859	-11.859		0
	32.737.888	125.588.272	408.471.176	-7.402.605	0	55.008.600	2.963.264.000
					0	55.008.600	55.008.600

	III. Rezerve iz dobička			V. Rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vre- dnosti	VI. Preneseni čisti poslovni izid	VII. Čisti poslovni izid poslovnega leta	Skupaj kapital
	1. Zakonske rezerve	4. Statutarne rezerve	5. Druge rezerve iz dobička		1. Preneseni čisti dobiček/izguba	1. Čisti dobiček poslovnega leta	
	17.960.990	55.398.007	216.413.340	-7.257.795	0	36.495.640	2.665.453.020
							2.417.829
							2.417.829
				2.168.893		141.145.144	143.314.037
						141.145.144	141.145.144
				2.240.799			2.240.799
				-71.906			-71.906
	7.056.393	33.517.866	86.772.438	17.288		-127.363.985	0
			36.495.640			-36.495.640	0
	7.056.393	33.517.866	50.276.799		17.288	-90.868.345	0
				17.288	-17.288		0
	25.017.383	88.915.873	303.185.778	-5.071.614	0	50.276.799	2.811.184.886
					0	50.276.799	50.276.799

Izkaz bilančnega dobička 2018

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	31. 12. 2017
A. Čisti poslovni izid poslovnega leta	154.421.963	141.145.144
B. Preneseni dobiček/izguba	-11.859	-17.288
C. Povečanje rezerv iz dobička po sklepu uprave		
– Zakonske rezerve	7.720.505	7.056.393
– Statutarne rezerve	36.672.400	33.517.866
– Druge rezerve iz dobička	55.008.600	50.276.799
BILANČNI DOBIČEK 31. 12. 2018	55.008.600	50.276.799

Čisti poslovni izid leta 2018 znaša 154.421.963 evrov. Ob sestavi letnega poročila je DARS d. d., skladno s Statutom DARS d. d. in 64. ter 230. členom ZGD-1, oblikoval zakonske rezerve v višini 7.720.505 evrov, statutarne rezerve v višini 36.672.400 evrov in druge rezerve iz dobička v višini 55.008.600 evrov.

Bilančni dobiček DARS d. d. na dan 31. decembra 2018 znaša 55.008.599,59 evrov. O razporeditvi bilančnega dobička bo v skladu z ZGD-1 odločala skupščina DARS d. d.

Uprava in Nadzorni svet družbe v skladu z 69. členom ZGD-1 predlagata razporeditev bilančnega dobička leta 2018 v višini 55.008.599,59 evrov v druge rezerve iz dobička.

11.2 POROČAJOČA DRUŽBA

DARS d. d. je registrirana pravna oseba s sedežem v Sloveniji. Naslov registriranega sedeža je Ulica XIV. divizije 4, 3000 Celje.

Družba DARS d. d. izvaja dejavnost gradnje avtocest in hitrih cest ter upravlja in vzdržuje obstoječe avtoceste in hitre ceste v RS. Družba DARS d. d. v imenu RS in za njen račun opravlja naloge povezane s prostorskim načrtovanjem in umeščanjem avtocest v prostor, ter naloge v zvezi s pridobivanjem nepremičnin za potrebe gradnje avtocest.

Družba sestavlja računovodske izkaze in poročila, kot jih določa prvi odstavek 60. člena ZGD-1, v skladu s SRS. Uprava družbe DARS d. d. je računovodske izkaze potrdila dne 25. marca 2019.

11.3 POMEMBNEJŠE RAČUNOVODSKE USMERITVE

Podlaga za sestavitev izkazov

Računovodski izkazi družbe DARS d. d. s pojasnili in razkritji najpomembnejših kategorij so pripravljene v skladu z računovodskimi ter poročevalskimi zahtevami SRS, upoštevaje določila ZGD-1 in ZDARS-1.

Računovodski izkazi predstavljajo ločene računovodske izkaze družbe za splošne potrebe. Računovodski izkazi so bili pripravljene za obdobje poročanja, ki traja od 1. januarja 2018 do 31. decembra 2018, v skladu s SRS 2016.

Pri sestavi računovodskih izkazov sta bili upoštevani temeljni računovodski predpostavki: nastanek poslovnih dogodkov in časovna neomejenost delovanja.

Računovodski izkazi so sestavljeni v evrih, brez centov. Posle, izražene v tuji valuti, družba preračuna v evre po referenčnem tečaju Evropske centralne banke na dan posla. Denarna sredstva in obveznosti, izražene v tuji valuti na dan izkaza bilance stanja, so preračunane v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke, veljavnem na zadnji dan obračunskega obdobja. Tečajne razlike so pripoznane v izkazu poslovnega izida.

Poslovodstvo mora pri sestavi računovodskih izkazov podati ocene, presoje in predpostavke, ki vplivajo na uporabo računovodskih usmeritev in na izkazane vrednosti sredstev, obveznosti, prihodkov ter odhodkov. Dejanske vrednosti se lahko razlikujejo od ocenjenih. Ocene in predpostavke se redno pregledujejo. Učinek spremembe računovodske ocene se uporabi za naprej in vpliva le na obdobje, v katerem je bila računovodska ocena spremenjena, in na kasnejša obdobja.

Ti obvezni računovodski izkazi so pripravljene za potrebe izpolnjevanja zakonskih zahtev. V skladu z zakonodajo mora družba zagotoviti neodvisno revizijo teh računovodskih izkazov. Revizija je omejena na revidiranje obveznih računovodskih izkazov za splošne potrebe, s čimer se izpolni zakonska zahteva po reviziji obveznih računovodskih izkazov. Revizija obravnava obvezne računovodske izkaze kot celoto in ne daje zagotovil o posameznih vrstičnih postavkah, kontih ali poslih. Revidirani računovodski izkazi niso namenjeni uporabi s strani

katere koli stranke za potrebe odločanja v zvezi z lastništvom, financiranjem in katerimi koli drugimi konkretnimi posli, ki se nanašajo na družbo. Zato se uporabniki obveznih računovodskih izkazov ne smejo zanašati izključno na računovodske izkaze in morajo pred sprejemanjem odločitev izvesti druge ustrezne postopke.

Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitev

Neopredmetena sredstva zajemajo naložbe v pridobljene pravice do industrijske lastnine (licence, računalniški programi).

Neopredmetena sredstva se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo po nabavni vrednosti. Nabavna vrednost sestoji iz vseh izdatkov, ki so potrebni za njihov nakup, oz. iz stroškov, ki so potrebni za njihovo usposobitev za uporabo. Po začetnem priznanju se neopredmetena sredstva izkazujejo po nabavni vrednosti, zmanjšani za amortizacijski popravek vrednosti.

Družba samostojno določi letne amortizacijske stopnje glede na dobo koristnosti posameznega neopredmetenega dolgoročnega sredstva s končno dobo koristnosti.

Neopredmetena osnovna sredstva so izkazana v bilanci stanja zbirno, z neodpisano vrednostjo, ki je razlika med nabavno vrednostjo in nabranim popravkom vrednosti.

Neopredmetena osnovna sredstva so vrednotena po modelu nabavne vrednosti.

Oslabitev sredstva ali denar ustvarjajoče enote se pripozna, kadar njegova knjigovodska vrednost presega njegovo nadomestljivo vrednost. Oslabitev se izkaže v izkazu poslovnega izida. Če družba posluje z zadostnim dobičkom in v okviru poslovnih načrtov, ni razlogov za oslabitev.

Opredmetena osnovna sredstva

Opredmetena osnovna sredstva vključujejo zemljišča, zgradbe, opremo in opredmetena osnovna sredstva v gradnji in izdelavi. V bilanci stanja so prikazana zbirno, po posameznih vrstah teh sredstev in z neodpisano vrednostjo, ki je razlika med nabavno vrednostjo in nabranim popravkom vrednosti. Osnovna sredstva, ki jih podjetje ne more uporabljati, ker so poškodovana, zastarana ali podobno, so trajno izločena iz uporabe.

Opredmeteno osnovno sredstvo se ob začetnem pripoznavanju ovrednoti po nabavni vrednosti. Nabavno vrednost sestavljajo nakupna cena osnovnega sredstva, uvozne in nevračljive nakupne dajatve ter stroški, ki jih je mogoče neposredno pripisati usposobitvi osnovnega sredstva za uporabo.

Pozneje nastali stroški, ki so povezani z opredmetenim osnovnim sredstvom, povečujejo njegovo nabavno vrednost, če povečujejo prihodnje koristi v primerjavi s prvotno ocenjenimi ali omogočajo podaljšanje dobe koristnosti. Avtocestni odsek se aktivira z dnem njegove predaje v promet in po tem dnevu nastali stroški, povezani z gradnjo avtocestnega odseka, povečujejo njegovo nabavno vrednost enkrat letno, to je s stanjem na dan 31. decembra tekočega leta.

Nabavno vrednost osnovnega sredstva sestavljajo tudi stroški izposojanja, povezani s pridobitvijo osnovnega sredstva do njegove usposobitve za uporabo. Stroški izposojanja so:

- obresti,
- drugi stroški podjetja, ki so povezani z izposojanjem finančnih sredstev.

Stroške izposojanja, ki jih je mogoče neposredno pripisati nakupu, gradnji ali proizvodnji osnovnega sredstva v pripravi, podjetje usredstvi kot del nabavne vrednosti tega sredstva. Druge stroške izposojanja podjetje pripozna kot odhodek v obdobju, ko nastanejo.

Stroški, ki so neposredno povezani z zadolževanjem, namenjenem financiranju gradnje avtocest, povečujejo nabavno vrednost avtocest, dokler so avtocestni odseki, za katere so bila najeta posojila, v gradnji (do usposobitve za uporabo). Družba preneha usredstevovati stroške izposojanja takrat, ko so avtocestni odseki predani v promet.

Nabavna vrednost v družbi zgrajenega ali izdelanega sredstva zajema neposredne stroške, ki jih povzroči njegova zgraditev ali izdelava, in posredne stroške njegove zgraditve ali izdelave, ki mu jih je mogoče pripisati.

Popravila ali vzdrževanje opredmetenih osnovnih sredstev so namenjena obnavljanju ali ohranjanju prihodnjih gospodarskih koristi, ki se pričakujejo na podlagi prvotno ocenjene stopnje učinkovitosti sredstev. Kadar se pojavijo, se pripoznajo kot odhodki.

Opredmetena osnovna sredstva so vrednotena po modelu nabavne vrednosti.

Če je nabavna vrednost opredmetenega osnovnega sredstva pomembna, se razporedi na njegove dele. Če imajo ti deli različne dobe koristnosti in/ali vzorce uporabe, pomembne v razmerju do celotne nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva, se vsak del obravnava posebej.

Pri odtujitvi osnovnega sredstva se razlika med čistim donosom ob odtujitvi in preostalo knjigovodsko vrednostjo odtujenega opredmetenega sredstva prenese med prevrednotovalne poslovne prihodke, če je prva večja od druge, ali med prevrednotovalne poslovne odhodke, če je druga večja od prve.

Družba enkrat letno preveri knjigovodsko vrednost opredmetenih osnovnih sredstev, da ugotovi, ali so prisotni znaki oslabitve. Če takšni znaki obstajajo, se oceni nadomestljiva vrednost sredstva. Kot nadomestljiva vrednost se upošteva čista prodajna vrednost ali vrednost pri uporabi, in sicer tista, ki je večja. Oslabitev sredstva se pripozna v primeru, ko njegova knjigovodska vrednost presega nadomestljivo vrednost. Oslabitev se izkaže v izkazu poslovnega izida.

Če družba utemeljeno predvideva, da se bo opredmeteno osnovno sredstvo prodalo v naslednjih dvanajstih mesecih, se prerazvrsti med nekratkoročna sredstva za prodajo.

V skladu s ZGD-1 in SRS 2016 je družba stavbno pravico prerazporedila iz postavke Neopredmetenih sredstev v postavko Zemljišča.

Stavbna pravica je bila v skladu z ZDARS-1 ustanovljena v korist DARS d. d. na zemljiščih v lasti Republike Slovenije, na katerih so avtoceste kot objekti, ki so bili zgrajeni ali so se pričeli graditi pred uveljavitvijo ZDARS-1. Stavbna pravica je ustanovljena za 50 let (od 4. decembra 2010 do 4. decembra 2060) kot neodplačna. Po ZUJF je stavbna pravica postala odplačna in se zanjo plačuje letno nadomestilo v skladu z letno izvedbeno pogodbo za izvajanje naročila na podlagi 4. člena ZDARS-1.

Stavbna pravica je kot ena od pravic na nepremičninah ob začetku pripoznana po nabavni vrednosti. Ima končno dobo koristnosti in jo amortiziramo v dobi koristnosti, to je v obdobju, za katero je ustanovljena. Doba koristnosti stavbne pravice je doba, v kateri jo ima družba pravno pravico izrabljati. Uporabi se metoda enakomernega časovnega amortiziranja.

Amortizacija

Neodpisana vrednost opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev se zmanjšuje z amortiziranjem. Osnovo za obračun amortizacije opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev družbe predstavlja polna nabavna vrednost osnovnih sredstev. V osnovo se po aktiviranju vključujejo tudi vsa

naknadna investicijska vlaganja, ki povečujejo prihodnje koristi ali omogočajo podaljšanje dobe uporabnosti osnovnega sredstva (npr. investicijsko vzdrževanje, obnova vozišč in objektov).

Družba določa letne amortizacijske stopnje glede na dobo koristnosti posameznega opredmetenega osnovnega sredstva in neopredmetenega dolgoročnega sredstva.

Doba koristnosti je odvisna od:

- pričakovanega fizičnega izrabljanja,
- pričakovanega tehničnega staranja,
- pričakovanega ekonomskega staranja,
- pričakovanih zakonskih ali drugih omejitev uporabe.

Kot dobo koristnosti posameznega sredstva je treba upoštevati dobo, ki je najkrajša glede na vsakega izmed naštetih dejavnikov.

Opredmeteno osnovno sredstvo se prične amortizirati prvi dan naslednjega meseca po usposobitvi za uporabo. Opredmetena osnovna sredstva – avtoceste – se začnejo uporabljati z dnem odprtja za promet, pri čemer pa ni nujno, da je investicija končana in da so odpravljene vse pomanjkljivosti.

Knjigovodska vrednost neopredmetenega sredstva s končno dobo koristnosti se zmanjšuje z amortiziranjem. Amortiziranje se začne, ko je neopredmeteno sredstvo s končno dobo koristnosti na razpolago za uporabo.

Opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena sredstva družba amortizira posamično po metodi enakomernega časovnega amortiziranja. Zemljišča, spodnji ustroj avtocest in sredstva v gradnji oz. pridobivanju se ne amortizirajo.

Če je nabavna vrednost opredmetenega osnovnega sredstva pomembna, se razporedi na njegove dele. Če imajo ti deli različne dobe koristnosti in/ali vzorce uporabe, pomembne v razmerju do celotne nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva, se vsak del obravnava posebej.

Amortizacijske stopnje za opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena sredstva

Skupine osnovnih sredstev	Glavni sestavni deli	Povprečna stopnja amortizacije v letu 2018
Zemljišča	Zemljišča vzdrževalnih avtocestnih baz, zemljišča poslovnih in stanovanjskih stavb, zemljišča počivališč in viškov ob avtocesti, zemljišča naložbene nepremičnine	0 %
Stavbna pravica		2 %
Spodnji ustroj avtoceste	Gradbena dela (pripravljalna dela, zemeljska dela), stroški krajinske ureditve, stroški arheoloških izkopavanj, stroški rušitve objektov ipd.	0 %
Zgornji ustroj avtoceste	a) Zgornji ustroj (cestišče avtocestne trase, tampon ...)	3 %
	b) Stroški projektov, stroški financiranja gradnje avtocest, stroški nadzora gradnje avtocest ter stroški storitev, brez katerih ne bi bila mogoča izgradnja posameznih avtocestnih odsekov, in ostali stroški	3 %
	c) Naprave za odvodnjo (kanalizacija, lovilniki olj, zadrževalniki, objekti za zaščito voda)	6 %
	d) Ograje (varovalne in odbojne ograje, protihrupna zaščita)	6 %
	e) Prometna signalizacija in prometna oprema (vertikalna in horizontalna signalizacija, cestna razsvetljava, sistem klicev v sili, CVP, kabelska kanalizacija ipd.)	6 %
	f) Portali (DarsGo sistem, Sistem za nadzor in vodenja prometa) – elektrostrojna oprema	12 %
	g) Portali (DarsGo sistem, Sistem za nadzor in vodenja prometa) – gradbeno-konstruktivskih del	6 %
Avtocestni objekti (viadukti, mostovi, predori, nadvozi, podvozi, oporni zidovi ipd.)	a) Gradbeni deli	3 %
	b) Oprema predorov in elektrostrojne instalacije	6 %
Cestna infrastruktura – drugi upravljavci	Državne oz. občinske ceste, ki niso avtoceste in jih je DARS d. d. zgradil v skladu z NPIA	0 %
Zgradbe	Vzdrževalne avtocestne baze, cestninske postaje s kabinami in nadstreški, drugi zidani objekti ob avtocestah (sanitarni objekti na počivališčih idr.), poslovna stavba v Celju, počitniške enote in stanovanja, naložbene nepremičnine	4 %
Računalniki in računalniška oprema - sistem DarsGo		25 %
Računalniki in računalniška oprema - ostalo		49 %
Druga oprema		20 %
Računalniški programi - DarsGo sistem		10 %
Računalniški programi - ostalo		28 %
Služnostna pravica		7 %

Popravek vrednosti, ki je povezan z amortiziranjem, se ne pojavlja pri:

- a) zemljiščih,
- b) opredmetenih osnovnih sredstvih do začetka obračunavanja amortizacije,
- c) opredmetenih osnovnih sredstvih kulturnega, zgodovinskega ali umetniškega pomena,
- č) spodnjem ustroju avtocest cest, ki vključuje gradbena dela (pripravljalna dela, zemeljska dela), stroški krajinske ureditve, stroški arheoloških izkopavanj, stroški rušitve objektov ipd. in
- d) druga cestna infrastruktura, ki zajema državne oz. občinske ceste, ki niso avtoceste in jih je DARS d. d. zgradil v skladu z NPIA.

Letna amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev družbe predstavlja stroške poslovanja družbe.

Amortizacijo je treba obračunavati, tudi če se sredstvo ne uporablja več ali je izločeno iz uporabe, dokler ni v celoti amortizirano.

Stroški amortizacije sredstev, pridobljenih z državnimi podporami ali donacijami, se nadomestijo v dobro poslovnih prihodkov in ustreznega zmanjšanja dolgoročno odloženih prihodkov.

Opredmetena osnovna sredstva so v bilanci stanja izkazana zbirno, po posameznih vrstah teh sredstev, z neodpisano vrednostjo kot razliko med nabavno vrednostjo in popravkom vrednosti.

Naložbene nepremičnine

Naložbene nepremičnine ima družba v lasti, da bi prinašale najemnino.

Naložbene nepremičnine se ob začetnem pripoznanju izmerijo po nabavni vrednosti. Nabavna vrednost naložbene nepremičnine obsega njeno nakupno ceno in vse njej neposredno pripisljive stroške. Po začetnem pripoznanju se naložbene nepremičnine vrednotijo po nabavni vrednosti, zmanjšani za nabrani amortizacijski popravek vrednosti in izgubo zaradi oslabitve.

Amortizacija naložbenih nepremičnin se obračunava posamično na podlagi enakomernega časovnega amortiziranja skozi celotno ocenjeno dobo koristnosti sredstev. Zemljišča se ne amortizirajo.

Doba koristnosti naložbenih nepremičnin je enaka kot za istovrstna opredmetena osnovna sredstva. Družba preverja znamenja slabitve enako kot pri opredmetenih osnovnih sredstvih.

Dolgoročne finančne naložbe

Dolgoročne finančne naložbe so naložbe, ki jih družba namerava imeti v posesti v obdobju, daljšem od enega leta, in ne v posesti za trgovanje. Dolgoročne finančne naložbe so sredstva, ki jih ima družba zato, da bi z donosi, ki izhajajo iz njih, povečala svoje finančne prihodke.

Dolgoročne finančne naložbe se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo po nabavni vrednosti, ki je enaka plačanemu znesku denarja ali njegovih ustreznikov.

Dolgoročne finančne naložbe v odvisna podjetja se v računovodskih izkazih vrednotijo po nabavni vrednosti, zmanjšani za morebitne oslabitve.

Dolgoročne poslovne terjatve

Dolgoročne poslovne terjatve so terjatve, ki zapadejo v plačilo v obdobju, daljšem od leta dni. Med dolgoročnimi poslovnimi terjatvami družba izkazuje poleg terjatev do kupcev tudi dolgoročno terjatev za vstopni DDV za stavbno pravico. Na osnovi Letne izvedbene pogodbe o izvajanju naročila na podlagi 4. člena ZDARS-1 se kratkoročni del dolgoročne obveznosti za vstopni DDV prenese na kratkoročne obveznosti.

Odložene terjatve za davek

Terjatve za odloženi davek se pripoznajo za zneske davka od dobička, ki bodo povrnjeni v prihodnjih obdobjih. Znesek odloženega davka se ugotovi z uporabo pričakovane davčne stopnje v naslednjih letih.

Odložene terjatve za davek se pripoznajo le, če je verjetno, da bo na razpolago obdavčljivi dobiček, v breme katerega bo v prihodnje mogoče uporabiti odložene terjatve.

Nepomembni zneski terjatev za odloženi davek niso pripoznani.

Odloženi davek se evidentira neposredno v breme ali dobro kapitala, če se davek nanaša na postavke, evidentirane v istem ali drugem obdobju neposredno v breme ali dobro kapitala.

Sredstva za prodajo

Sredstva za prodajo predstavljajo opredmetena osnovna sredstva (zemljišča), ki izpolnjujejo pogoje za prera-zvrstitev kot sredstva za prodajo:

- a) sredstvo je na razpolago za takojšnjo prodajo v trenutnem stanju,
- b) prodaja je zelo verjetna (poslovodstvo je sprejelo načrt prodaje, išče se kupec),
- c) poteka aktivno trženje prodaje sredstva,
- d) obstaja pričakovanje, da bo prodaja končana v letu dni po opravljeni prerazvrstitvi.

Za knjigovodsko vrednost sredstev za prodajo se utemeljeno predvideva, da bo poravnana predvsem s pro-dajo v naslednjih 12 mesecih (po dnevu bilance stanja), ne z nadaljnjo uporabo. Sredstvo se preneha amorti-zirati, ko je opredeljeno kot nekratkoročno sredstvo za prodajo. Takšno nekratkoročno sredstvo za prodajo se izmeri po knjigovodski vrednosti ali po pošteni vrednosti, zmanjšani za stroške prodaje, in sicer po tisti, ki je manjša.

Prodaja je zelo verjetna v primeru, ko uprava družbe sprejme sklep o načrtu prodaj. Družba letno preverja, ali sredstva še izpolnjujejo sodila za izkazovanje med sredstvi za odtujitev. Če sredstvo ne izpolnjuje več teh sodil, ga družba prerazvrsti nazaj med opredmetena osnovna sredstva.

Zaloge

Količinska enota zaloge materiala se ob začetnem pripoznanju ovrednoti po nabavni ceni, ki sestoji iz naku-pne cene, v kateri so upoštevani na računu priznani popusti, uvozne dajatve in neposredni stroški nabave. Nakupna cena je znižana za dobljene popuste.

Zaloge se vrednotijo po metodi zaporednih cen (fifo).

Družba izvede odpis zalog, če je njihova prodaja v celoti ustavljena ali v primeru nekurantnosti zalog.

Zaloge se prevrednotijo na koncu poslovnega leta, če knjigovodska vrednost presega izvirno vrednost zalog.

Kratkoročne finančne naložbe

Kratkoročna finančna naložba je finančna naložba, ki jo družba poseduje manj kot leto dni, ali naložba, s kate-ro naj bi se trgovalo.

Izpeljani finančni instrument je lahko ena izmed kratkoročnih finančnih naložb, ki jih družba poseduje, da se zavaruje pred tveganji.

Kratkoročne finančne naložbe se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo po nabavni vrednosti, ki ji ustrezajo naložena denarna sredstva. Med letom in na koncu poslovnega leta družba izvede prevrednotenje kratkoroč-nih finančnih naložb na pošteno vrednost, morebitno razliko pa vknjiži med finančne prihodke oz. finančne odhodke.

Kratkoročne finančne naložbe, izražene v tujih valutah, se na dan nastanka preračunajo v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke.

Kratkoročne poslovne terjatve

Med kratkoročnimi poslovnimi terjatvami družbe se izkazuje kratkoročne terjatve do kupcev doma in v tujini, kratkoročne terjatve iz poslovanja za tuj račun, kratkoročne terjatve za obračunane obresti od vpoglednih sredstev in finančnih naložb, dane avanse, terjatve za vstopni DDV, kratkoročne terjatve za evropska sredstva in druge terjatve.

Kratkoročne poslovne terjatve se ob začetnem pripoznanju izkazujejo z zneski, ki izhajajo iz ustreznih listin, ob predpostavki, da bodo poplačani. Obresti se obračunavajo v skladu s pogodbo na dan zapadlosti kratkoročne terjatve in na dan bilanciranja. Terjatve, izražene v tujih valutah, se na dan nastanka preračunajo v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke.

Ustreznost izkazane velikosti posamezne terjatve družba ugotavlja posamično ob koncu obračunskega obdobja, v sklopu letnega popisa in na osnovi argumentiranih dokazov o dvomu o njihovi poplačljivosti. Za dvomljive terjatve, za katere se domneva, da ne bodo poravnane oz. ne bodo poravnane v celoti, družba oblikuje popravek vrednosti terjatev. Popravki terjatev se izkazujejo v dobro posebnih popravljalnih kontov terjatev in v breme prevrednotovalnih poslovnih odhodkov.

Ustreznost izkazane velikosti posamezne terjatve družba ugotavlja posamično ob koncu obračunskega obdobja v sklopu letnega popisa na osnovi argumentiranih dokazov o dvomu v poplačljivost le-teh. Za dvomljive terjatve oblikuje popravek vrednosti terjatev, za katere domneva, da ne bodo poravnane oziroma ne bodo poravnane v celotnem znesku. Popravki so izkazani v breme prevrednotovalnih poslovnih odhodkov v celotnem znesku teh terjatev.

Popravek terjatev se izvede za posamično terjatev, ki v izvirnem znesku (vključujoč DDV) presega 5.000 EUR, in glede na zapadlost kot sledi:

- za zapadle terjatve do 30 dni se ne oblikuje popravkov vrednosti terjatev,
- za zapadle terjatve od 31 do 90 dni se oblikuje popravek vrednosti terjatev v višini 10 % vrednosti terjatve,
- za zapadle terjatve od 91 do 180 dni se oblikuje popravek vrednosti terjatev v višini 30 % vrednosti terjatve,
- za zapadle terjatve od 181 do 365 dni se oblikuje popravek vrednosti terjatve v višini 60 % vrednosti terjatve,
- za zapadle terjatve nad 365 dni se oblikuje popravek vrednosti terjatev v višini 100 % vrednosti terjatve.

Družba s sklepom uprave izvede 100% odpis terjatev, za katere je opravila vsa dejanja, ki bi jih opravil s skrbnostjo dober gospodarstvenik, za dosego poplačila terjatve oz. ugotavlja, da so nadaljnji pravni postopki ekonomsko neupravičeni oz. je zaključen stečajni postopek ali prisilna poravnava.

Družba izvede stodontni odpis terjatev, za katere je s skrbnostjo dobrega gospodarstvenika izvedla vsa dejanja, da bi dosegla plačilo terjatev, oziroma ugotavlja, da so nadaljnji pravni postopki ekonomsko neupravičeni oziroma je zaključen stečajni postopek ali prisilna poravnava. Za odpise terjatev so potrebne ustrezne dokazne listine: zavrnitev potrditve stanja terjatev, sodna odločba, sklep o prisilni poravnavi, sklep o stečajnem postopku in druge.

Denarna sredstva

Denarna sredstva vključujejo gotovino v blagajni, denarna sredstva na računih pri bankah, denar na poti in depozite na odpoklic ter nočni depoziti pri bankah. Denar na poti je denar, ki se prenaša iz blagajne na ustrezen račun pri banki in se tisti dan še ne vpiše kot dobroimetje pri njej.

Denarna sredstva so ločeno prikazana v domači in tuji valuti. Denarna sredstva, izražena v domači valuti, se izkazujejo po nominalni vrednosti. Tuje valute se preračunajo v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke na dan prejema. Stanje denarnih sredstev v tujih valutah je preračunano v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke na zadnji dan poslovnega leta. Tečajna razlika, ki se pojavi pri tem, poveča finančne prihodke ali finančne odhodke.

Kapital

Kapital je obveznost do lastnikov, ki zapade v plačilo, če družba preneha delovati. Kapital družbe sestoji iz vpoklicanega kapitala, kapitalskih rezerv, rezerv iz dobička (zakonske rezerve, statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička), rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vrednosti in še nerazdeljenega čistega dobička poslovnega leta.

Kapital odraža lastniško financiranje družbe in je z vidika družbe njena obveznost do lastnikov. Opremljen je ne samo z zneski, ki so jih lastniki vložili v družbo, temveč tudi z zneski, ki so nastali pri poslovanju družbe.

Kot kapitalne rezerve ima družba izkazan znesek v letu 2004 prenesenega stvarnega premoženja za opravljanje nalog upravljanja in vzdrževanja avtocest, ki ga je zagotovila RS ob preoblikovanju družbe, splošni prevrednotovalni popravek kapitala, ki je bil 1. januarja 2006 ob prehodu na SRS 2006 prenesen v kapitalne rezerve, presežek sredstev, ki predstavlja razliko med stvarnim vložkom RS in vrednostjo novo izdanih delnic družbe v letu 2010, razliko pri pripojitvi hčerinskega podjetja DELKOM d. o. o. v letu 2015 ter presežek sredstev, ki predstavlja razliko med stvarnim vložkom RS in vrednostjo novo izdanih delnic družbe v letu 2017.

Zakonske rezerve so rezerve, ki so določene z Zakonom o gospodarskih družbah. Družba mora imeti oblikovane zakonske rezerve v taki višini, da vsota zneska zakonskih rezerv in kapitalskih rezerv iz točk 1–3 prvega odstavka 64. člena ZGD-1 predstavlja najmanj deset odstotkov osnovnega kapitala. Če zakonske in kapitalne rezerve iz točk 1–3 prvega odstavka 64. člena ZGD-1 skupaj ne dosežajo desetodstotnega deleža osnovnega kapitala in družba v poslovnem letu izkaže čisti dobiček, mora pri sestavi bilance stanja za to poslovno leto v zakonske rezerve odvesti pet odstotkov zneska čistega dobička, zmanjšanega za znesek, ki je bil uporabljen za kritje morebitne prenesene izgube.

Družba oblikuje statutarne rezerve do višine 25 odstotkov osnovnega kapitala. Statutarne rezerve se oblikujejo tako, da se 25 odstotkov čistega dobička, ki ostane po morebitni uporabi za kritje prenesene izgube, za oblikovanje zakonskih rezerv in za oblikovanje rezerv za lastne deleže, uporabi za oblikovanje statutarne rezerv, dokler te ne dosežejo 25 odstotkov osnovnega kapitala. Te rezerve niso namenjene delitvi.

V skladu s tretjim odstavkom 230. člena ZGD-1 lahko organi vodenja ali nadzora pri sprejemu letnega poročila iz zneska čistega dobička, ki ostane po uporabi čistega dobička za namene iz prvega odstavka 230. člena ZGD-1, oblikujejo druge rezerve iz dobička, vendar za ta namen ne smejo uporabiti več kot polovice zneska čistega dobička, ki ostane po uporabi dobička za namene iz prvega odstavka tega člena.

Druge rezerve iz dobička so nenominirani kapital in se letno povečujejo z razporeditvijo čistega dobička.

Rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vrednosti, vsebujejo:

- aktuarske dobičke in izgube, vezane na rezervacije za odpravnine ob upokojitvi po aktuarskem izračunu, in
- učinke spremembe poštene vrednosti izpeljanih finančnih instrumentov, ki so bili opredeljeni kot uspešni pri varovanju pred tveganjem.

Družba prikazuje sestavine in gibanje kapitala v izkazu gibanja kapitala in bilanci stanja.

Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve

Rezervacije se oblikujejo za sedanje obveze, ki izhajajo iz obvezujočih preteklih dogodkov in se bodo po predvidevanjih poravnale v obdobju, ki ni z gotovostjo določeno, ter katerih zneske za njihovo poravnavo je mogoče zanesljivo oceniti. Dolgoročne rezervacije so oblikovane na račun vnaprej vračunanih stroškov oz. odhodkov in se zmanjšujejo zaradi koriščenja za namene, za katere so bile oblikovane.

Družba je v skladu z zakonskimi predpisi, kolektivno pogodbo in internim pravilnikom zavezana k plačilu jubilejnih nagrad zaposlencem ter odpravnin ob upokojitvi, za kar so oblikovane dolgoročne rezervacije v višini ocenjenih prihodnjih izplačil za jubilejne nagrade in odpravnine, diskontirane na dan bilance stanja. Rezervacije se oblikujejo na podlagi aktuarskega izračuna, ki ga pripravi pooblaščen aktuar. Izračun se naredi za vsakega zaposlenega, upoštevajoč stroške odpravnine ob upokojitvi ter stroške vseh pričakovanih jubilejnih nagrad do upokojitve. Ob zaključku vsakega poslovnega leta se preveri višina tako oblikovanih rezervacij, ki se nato ustrezno povečajo ali zmanjšajo. Plačila za odpravnine ob upokojitvi in izplačila jubilejnih nagrad zmanjšujejo oblikovane rezervacije. V izkazu poslovnega izida se pripoznajo stroški dela in stroški obresti, preračun pozaposlitvenih zaslužkov oziroma nerealiziranih aktuarskih dobičkov ali izgub iz naslova odpravnin pa v drugem vseobsegajočem donosu kapitala.

Družba izkazuje dolgoročne rezervacije na račun dolgoročno vnaprej vračunanih stroškov iz naslova pričakovanih izgub, ki nastanejo zaradi odškodninskih zahtevkov za tožbe, povezane z gradnjo in obnavljanjem avtocest, njihovim upravljanjem in vzdrževanjem, ter za tožbe delavcev iz delovnih razmerij. Rezervacije za obveznosti za tožbe družba oblikuje na podlagi ocene o verjetnem izidu tožb, in sicer takrat, ko je verjetnost za negativen izid spora za družbo več kot 50-odstotna.

Med dolgoročnimi pasivnimi časovnimi razmejitvami družba izkazuje dolgoročno odložene prihodke, ki bodo v obdobju, daljšem od enega leta, pokrili predvidene odhodke. Odloženi prihodki se pretvorijo v obračunane prihodke, ko so ustrezne storitve opravljene ali ko se pojavi upravičenost do njihove vključitve v izkaz poslovnega izida in ko je treba pokriti ustrezne stroške.

Med dolgoročno odloženimi prihodki vodi družba prejete namenske državne podpore za pridobitev osnovnih sredstev. Namenjene so za pokrivanje stroškov amortizacije tako nabavljenih osnovnih sredstev in se porabljajo s prenašanjem med poslovne prihodke.

Odloženi prihodki iz naslova državnih podpor se pripoznajo, ko so prejeti oz. ko obstaja sprejemljivo zagotovilo, da bo družba odložene prihodke prejela in da bo izpolnila pogoje v zvezi z njimi. Odloženi prihodki iz naslova dobljenih državnih podpor za pridobitev osnovnih sredstev se porabljajo s prenašanjem med poslovne prihodke skladno z obračunano amortizacijo. Odloženi prihodki iz naslova prejetih državnih podpor za pokrivanje drugih stroškov se porabljajo s prenašanjem med poslovne prihodke skladno s pojavljanjem stroškov, za pokrivanje katerih so bile podpore prejete.

Dolgoročno odloženi prihodki so oblikovani tudi za sredstva, prejeta od unovčenih garancij za odpravo napak, garancij za dobro izvedbo del in garancij za resnost ponudbe. Unovčeni zneski garancij služijo za pokrivanje stroškov namena unovčitve oziroma v primeru unovčitve garancij za dobro izvedbo del tudi za namen garancije za odpravo napak v garancijski dobi.

Dolgoročne finančne obveznosti do bank

Med dolgoročnimi finančnimi obveznostmi do bank se izkazujejo dolgoročno prejeta posojila za nabavo osnovnih sredstev.

Dolgoročne finančne obveznosti, ki bodo zapadle v plačilo v letu dni po dnevu bilance stanja, se izkazujejo kot kratkoročne finančne obveznosti.

Dolgoročne finančne obveznosti se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo z zneski iz ustreznih listin o njihovem nastanku, ki dokazujejo prejem denarnih sredstev. Dolgovi, izraženi v tujih valutah, se ob nastanku preračunajo v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke.

Na koncu poslovnega leta se dolgoročne finančne obveznosti na osnovi prejetih tujih posojil prevrednotijo po referenčnem tečaju Evropske centralne banke na zadnji dan poslovnega leta.

Plačila obresti od najetih dolgoročnih posojil za nabavo osnovnih sredstev povečujejo nabavno vrednost osnovnega sredstva, dokler je osnovno sredstvo, za katero so bili krediti najeti, v pridobivanju. Po usposobitvi osnovnega sredstva plačila obresti od najetih posojil predstavljajo finančne odhodke.

Družba se zadolžuje v svojem imenu in za svoj račun. Vse obveznosti iz najetih posojil so zavarovane s porštvom RS.

Dolgoročne obveznosti na podlagi obveznic

Dolgoročne obveznosti na podlagi izdanih obveznic se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo z zneski iz ustreznih listin o njihovem nastanku, ki dokazujejo prejem denarnih sredstev.

Plačila kuponov od izdanih obveznic povečujejo nabavno vrednost osnovnega sredstva, dokler je osnovno sredstvo, za katero so bile obveznice izdane, v pridobivanju. Po usposobitvi osnovnega sredstva plačila kuponov od izdanih obveznic predstavljajo finančne odhodke.

Družba se zadolžuje v svojem imenu in za svoj račun. Vse obveznosti iz izdanih obveznic so zavarovane s porštvom RS.

Dolgoročne poslovne obveznosti

Med dolgoročnimi poslovnimi obveznostmi je izkazana obveznost iz naslova nadomestila za stavbno pravico. Na temelju Letne izvedbene pogodbe o izvajanju naročila na podlagi 4. člena ZDARS-1 se kratkoročni del dolgoročne obveznosti prenese na kratkoročne obveznosti.

V dolgoročnih poslovnih obveznostih so izkazane tudi obveznosti v višini stroškov sofinanciranja gradnje avtocest s strani lokalnih skupnosti in javnih podjetij za izgradnjo infrastrukture za potrebe teh sofinancerjev, kjer mora DARS d. d. po dokončanju grajene objekte prenesti na posamezne sofinancerje.

Kratkoročne finančne obveznosti

Kratkoročne finančne obveznosti za posojila za nabavo opredmetenih osnovnih sredstev v upravljanju zajemajo:

- kratkoročni del dolgoročnih finančnih obveznosti, ki zapadejo v plačilo v naslednjem letu,
- natečene obresti na dan 31. decembra 2018 in obračunane obresti na dan 31. decembra 2018 za najeta posojila in izdane obveznice za gradnjo in obnavljanje avtocest ter natečene obresti za izpeljane finančne instrumente, sklenjene za zavarovanje bančnih posojil pred tveganjem spremembe obrestnih mer, in
- obveznosti za izvedene finančne instrumente.

Družba uporablja izvedene finančne instrumente za ščitenje denarnega toka za varovanje pred izpostavljenostjo obrestnim tveganjem.

Ob uvedbi varovanja pred tveganjem družba vodi formalne listine o razmerju varovanja pred tveganjem in o namenu ravnanja s tveganjem v podjetju ter o strategiji projekta varovanja pred tveganjem pa tudi o metodah, ki se uporabijo pri ocenjevanju učinkovitosti razmerja pri varovanju pred tveganjem. Družba ocenjuje

varovanje pred tveganjem na ustaljen način in ob njegovi uvedbi, kadar se pričakuje zelo uspešno varovanje pred tveganjem pri doseganju pobotanih sprememb poštene vrednosti ali denarnih tokov, ki se pripisujejo varovanemu tveganju, in kadar dejanski rezultati vsakega posameznega varovanja dosežajo od 80 do 125 odstotkov. Pri varovanju pred tveganji denarnih tokov mora biti predvideni posel, ki je predmet varovanja, zelo verjeten in izpostavljen spremembam denarnih tokov, ki lahko odločilno vplivajo na poslovni izid.

Izpeljani finančni instrumenti se na začetku pripoznajo po poštenu vrednosti; stroški, povezani s poslom, se pripoznajo v poslovnem izidu, in sicer ob njihovem nastanku. Po začetnem pripoznanju se izpeljani finančni instrumenti merijo po poštenu vrednosti, pripadajoče spremembe pa se obravnavajo, kot je opisano v nadaljevanju.

Varovanje denarnega toka pred tveganji

Ko se izpeljani finančni instrument določi kot varovanje pred tveganjem v primeru izpostavljenosti sprememljivosti denarnih tokov, ki jih je mogoče pripisati posameznemu tveganju, povezanemu s pripoznanim sredstvom ali obveznostjo ali zelo verjetnimi predvidenimi posli, ki lahko vplivajo na poslovni izid, se uspešni del sprememb v poštenu vrednosti izpeljanega finančnega instrumenta pripozna v drugem vseobsegajočem donosu obdobja in razkrije v rezervi za varovanje pred tveganjem oziroma postavki kapitala. Neuspešni del sprememb poštene vrednosti izpeljanega finančnega instrumenta se pripozna neposredno v poslovnem izidu.

Znesek, pripoznan v kapitalu, se prenese v poslovni izid za isto obdobje, v katerem pred tveganjem varovana postavka vpliva na poslovni izid. Družba predvidoma preneha obračunavati varovanje pred tveganjem, če instrument za varovanje pred tveganjem ne zadošča več sodilom za obračunavanje varovanja pred tveganjem, če se instrument za varovanje pred tveganjem proda, odpove ali izkoristi ali če družba prekliče označitev. Če predvidenega posla ni več pričakovati, se znesek v drugem vseobsegajočem donosu mora pripoznati neposredno v poslovnem izidu.

Kratkoročne poslovne obveznosti

Med kratkoročnimi poslovnimi obveznostmi se izkazujejo kratkoročne obveznosti do dobaviteljev, izvajalcev gradbenih del (vključno s pogodbeno zadržanimi zneski) in tretjih oseb; obveznosti iz naslova kupnin in odškodnin pri pridobivanju zemljišč; obveznosti do zaposlenih ter obveznosti do državnih institucij za davke in prispevke. Posebna vrsta kratkoročnih poslovnih dolgov so obveznosti do kupcev za dobljene predujme pa tudi za prejete kratkoročne varščine.

Kratkoročne poslovne obveznosti se ob začetnem pripoznanju izkazujejo z zneski, ki izhajajo iz ustreznih listin, ob predpostavki, da upniki zahtevajo njihovo plačilo. Obveznosti, izražene v tujih valutah, se na dan nastanka preračunajo v domačo valuto po referenčnem tečaju Evropske centralne banke.

Kratkoročne časovne razmejitve

Aktivne časovne razmejitve zajemajo kratkoročno nezaračunane prihodke in kratkoročno odložene stroške, ki ob svojem nastanku ne bremenijo dejavnosti, s katero se družba ukvarja, in ne vplivajo na poslovni izid. Kot aktivne časovne razmejitve so med drugim izkazani odloženi stroški provizije prodajnim zastopnikom vinjet in odloženi stroški tiskanja vinjet, ki se pripoznajo v ustreznem deležu vsakokratnega pripoznanega zneska prihodkov od prodanih vinjet.

Pasivne kratkoročne časovne razmejitve zajemajo vnaprej vračunane stroške in kratkoročno odložene prihodke.

Vnaprej vračunani stroški so stroški, ki bremenijo poslovni izid tekočega poslovnega leta. Obveznost za plačilo se pričakuje v naslednjem obračunskem obdobju. Kot vnaprej vračunane stroške družba izkazuje tudi stroške za poslovno uspešnost uprave in vodilnih delavcev.

Kratkoročno odloženi prihodki nastanejo, če še niso opravljene sicer že zaračunane ali celo plačane storitve. Kratkoročno odloženi prihodki družbe so bili oblikovani:

- za prihodke od prodaje cestnine v obliki dobroimetja, naloženega na elektronske cestninske medije (elektronske tablice sistema ABC, kartice DARS in kartice DARS Transporter, DarsGo naprave), ki so bili zaračunani in plačani v letu 2018, a jim ne sledijo cestninski prehodi v tem letu. Prihodki bodo odloženi, dokler uporabniki storitev ne bodo opravili cestninskega prehoda. Za vozila nad 3,5 tone največje dovoljene mase je od 1. aprila 2018 v veljavi elektronsko cestninjenje v prostem prometnem toku, poimenoвано DarsGo. Uporabniki starega cestninskega sistema morebitnega neporabljenega dobroimetja na ABC-tablicah in DARS-karticaх ne morejo prenesti na račun vozila v sistemu DarsGo, saj gre za dva popolnoma ločena sistema, temveč lahko zahtevajo vračilo na bančni račun.
- za v letu 2018 zaračunane letne vinjete, ki bodo veljale v letu 2019, in polletne enosledne vinjete, delno ali v celoti veljavne za uporabo avtocest v letu 2019 (polletna vinjeta velja šest mesecev od dneva njenega nakupa, letna vinjeta za leto 2019 pa od 1. decembra 2018 do 31. januarja 2020).

Prihodki

Prihodki se pripoznajo, če je povečanje gospodarskih koristi v obračunskem obdobju povezano s povečanjem sredstva ali zmanjšanjem dolga in je povečanje mogoče zanesljivo izmeriti. Prihodki se pripoznajo, ko se upravičeno pričakuje, da bodo vodili do prejemkov, če slednji niso uresničeni že ob nastanku prihodkov.

Prihodki zajemajo prodajno vrednost prodanega blaga in storitev, opravljenih v obdobju. Prihodki so pripoznani brez davka na dodano vrednost, drugih davkov in s prodajo povezanih morebitnih popustov.

Prihodki se razčlenjujejo na poslovne, finančne in druge prihodke.

Poslovni prihodki vključujejo:

- prihodke od cestnine,
- prihodke od zakupnin za oddajo površin za spremljajoče dejavnosti v zakup,
- prihodke od zapor in povračil za izredne prevoze,
- prihodke od služnosti za napeljevanje objektov in naprav javnega pomena ob avtocesti,
- prihodke od telekomunikacij,
- prihodke po pogodbi o izvajanju naročila,
- druge poslovne prihodke,
- usredstvene lastne proizvode in lastne storitve.

Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve se nanašajo na usredstvene lastne storitve, izvedene na avtocestah (investicijska vlaganja, vlaganja v povečanje prometne varnosti na avtocestah). Nabavna vrednost v družbi izdelanega sredstva zajema stroške materiala, neposredne stroške dela in ostale stroške, ki jih je mogoče neposredno pripisati usposobitvi sredstva za nameravano uporabo.

Drugi poslovni prihodki, povezani s poslovnimi učinki, so subvencije, dotacije, regresi, kompenzacije, premije in podobni prihodki. Državne podpore, prejete za pridobitev osnovnih sredstev oziroma pokrivanje določenih stroškov, ostajajo začasno med odloženimi prihodki in se prenašajo med poslovne prihodke skladno z amortiziranjem pridobljenih osnovnih sredstev oziroma nastajanjem stroškov, za katerih pokrivanje so namenjene.

Finančni prihodki so prihodki iz naslova obresti in pozitivnih tečajnih razlik. Finančni prihodki se pripoznajo, če ne obstaja utemeljen dvom o njihovi velikosti in plačljivosti. Obresti se obračunavajo v sorazmerju s pretečenim obdobjem ter glede na neodplačni del glavnice in veljavno obrestno mero.

Druge prihodke sestavljajo neobičajne postavke, ki v obravnavanem poslovnem letu povečujejo poslovni izid (prejete odškodnine, nagrade za zaposlovanje invalidov nad predpisano kvoto ipd.).

Odhodki

Odhodki se pripoznajo, če je zmanjšanje gospodarskih koristi v obračunskem obdobju povezano z zmanjšanjem sredstev ali povečanjem dolga in je to zmanjšanje mogoče zanesljivo izmeriti. Odhodki se razvrščajo na poslovne, finančne in druge odhodke.

Poslovni odhodki se pripoznajo, ko je porabljen material oz. opravljena storitev, in sicer v obdobju, na katero se nanašajo. Poslovni odhodki DARS d. d. zajemajo odhodke, povezane z gradnjo, obnavljanjem ter upravljanjem in vzdrževanjem avtocest, ter so sestavljeni iz:

- stroškov materiala in nabavne vrednosti prodanega blaga,
- stroškov storitev,
- stroškov dela,
- odpisov vrednosti (razkritja, povezana z obračunom amortizacije, so prikazana v sklopu razkritij neopredmetenih in opredmetenih osnovnih sredstev),
- drugih poslovnih odhodkov.

Finančni odhodki so odhodki iz naslova obresti iz prejetih posojil in izdanih obveznic, odhodki iz izpeljanih finančnih instrumentov za varovanje pred finančnimi tveganji, iz negativnih tečajnih razlik, zamudnih obresti in oslabilve finančnih naložb. Finančni odhodki se pripoznajo po obračunu, in to ne glede na plačila, ki so povezana z njimi.

Druge odhodke sestavljajo neobičajne postavke, ki v obravnavanem poslovnem letu zmanjšujejo poslovni izid. Med drugimi poslovnimi odhodki družba evidentira:

- plačilo odškodnin po sodbah,
- povračila stroškov revizijskih postopkov,
- ostale denarne kazni.

Davek od dohodka pravnih oseb in odloženi davek

Davek od dohodka je obračunan po Zakonu o davku od dohodka pravnih oseb. Davek od dohodka za leto 2018 je obračunan po 19-odstotni stopnji na obdavčljivi dobiček, ki ga je ustvarilo podjetje v davčnem obdobju.

Odloženi davek je namenjen pokrivanjučasne razlike, ki nastane med davčno vrednostjo sredstev in obveznosti ter njihovo knjigovodsko vrednostjo, in se izračunava z metodo obveznosti po trenutno veljavnih davčnih stopnjah.

Odložena terjatev za davek se pripozna v obsegu, za katerega obstaja verjetnost, da bo na razpolago prihodnji obdavčljiv dobiček, v breme katerega bo v prihodnje mogoče uporabiti odloženo terjatev.

Izkaz denarnih tokov

Izkaz denarnih tokov je sestavljen po posredni metodi (različica II) iz podatkov iz bilance stanja na dan 31. decembra 2017 in 31. decembra 2018, iz podatkov izkaza poslovnega izida za leto 2018 ter iz dodatnih podatkov, ki so potrebni za prilagoditev pritokov in odtokov.

Izkaz denarnih tokov sestavljajo denarni tokovi pri poslovanju, investiranju in financiranju.

11.4 FINANČNO POSLOVANJE IN UPRAVLJANJE S FINANČNIMI TVEGANJI

V družbi DARS d. d. aktivno spremljamo negotovost in spremenljivost finančnega okolja, saj le-ta predstavlja različne vrste finančnih tveganj. Finančna tveganja lahko negativno vplivajo na sposobnost ustvarjanja prihodkov, obvladovanja odhodkov, ohranjanja vrednosti sredstev ter izpolnjevanja obveznosti. V družbi DARS d. d. zato prav tem kategorijam tveganj posvečamo posebno pozornost.

Glavni cilj upravljanja finančnih tveganj so doseganje stabilnosti poslovanja, povečanje finančnih prihodkov, zmanjšanje finančnih odhodkov, povečanje vrednosti družbe ter zmanjšanje učinka nepredvidenih škodnih dogodkov. Za varovanje pred temi tveganji izvajamo aktivnosti na poslovnem, naložbenem in finančnem področju.

Za družbo DARS d. d. so ključne vrste finančnih tveganj obrestno, kreditno in likvidnostno tveganje. Z upravljanjem teh tveganj skušamo doseči optimalno stabilnost poslovanja in zmanjšati izpostavljenost posameznim vrstam tveganja, da bodo ta sprejemljiva. Naš cilj je doseči stabilnejši denarni tok, ki omogoča pravočasno poravnavanje obveznosti iz naslova zadolževanja za gradnjo avtocest.

Zap. št.	Opis tveganja	Ocena tveganja		Stopnja tveganja	Upravljanje tveganja (nadzor)
		Verjetnost nastanka tveganja	Posledice nastanka tveganja		
1	2	3	4	5 = 3 x 4	6
1	Valutno tveganje	1	1	1	Uporaba naravne zaščite izenačevanja denarnih tokov, redno spremljanje deviznih trgov, varovanje z uporabo ustreznih finančnih instrumentov
2	Obrestno tveganje	2	3	6	Spremljanje gibanja obrestnih mer, pogajanje s kreditnimi institucijami, varovanje z uporabo ustreznih finančnih instrumentov
3	Kreditno tveganje	2	2	4	Spremljanje izpostavljenosti do posameznega partnerja ter njegove poslovne in finančne bonitete
4	Likvidnostno tveganje	2	2	4	Nadzor nad denarnimi tokovi, načrtovanje potreb po likvidnih sredstvih, vnaprej dogovorjeni okvirni krediti in limiti, spremljanje in redno analiziranje vzdržnosti kreditnega portfelja družbe

Verjetnost nastanka tveganja: majhna (1), srednja (2), velika (3)
 Posledice: dobre (1), srednje (2), slabe (3)

Valutno tveganje

Izpostavljenost valutnim tveganjem ocenjujemo kot nizko, zato ne uporabljamo instrumentov zavarovanja. V družbi DARS d. d. večina transakcij poteka v evrih. Na matičnih DarsGo servisih je možno plačevanje tudi s tujimi valutami, ki se takoj konvertirajo v valuto evro, vendar je z uvedbo elektronskega cestninskega sistema teh plačil malo. Kljub temu v družbi redno spremljamo dogajanje na deviznih trgih.

Obrestno tveganje

V zadnjih nekaj letih smo veliko pozornost namenili obrestnim tveganjem, ki ima za posledico zmanjšanje gospodarskih koristi družbe zaradi spremembe višine obrestnih mer na trgu. V družbi DARS tekoče spremljamo izpostavljenost obrestnemu tveganju. Cilj upravljanja z obrestnimi tveganji je stabilen denarni tok v smislu izpolnjevanja obveznosti družbe.

Ključna obrestna mera je že dalj časa pri nič odstotkih, nespremenjeni pa sta tudi obrestna mera za depoziranje presežne likvidnosti bank pri -0,4 odstotka in obrestna mera za mejno posojanje pri 0,25 odstotka. Šestmesečni EURIBOR se je v letu 2018 gibal med -0,24 in -0,27 odstotka. Skupna obrestna mera, po kateri se zadolžuje DARS (povprečna ponderirana obrestna mera), je na dan 31. 12. 2018 znašala 1,66 % in je bila enaka stanju na dan 31. 12. 2017.

Obrestno tveganje je nepredvidljivo in ima glede na obseg dolga lahko velik vpliv na poslovni izid družbe. Del variabilnih obrestnih mer dolgoročnih kreditov je zaščiten z uporabo ustreznih izvedenih finančnih instrumentov, s pomočjo katerih je bila variabilna obrestna mera spremenjena v fiksno. Pri odločitvi o dodatnem zavarovanju upoštevamo napovedi gibanj obrestnih mer in se glede na razmere na finančnem trgu odločimo, kdaj bomo izvedli dodatno zavarovanje. V letu 2018 nismo sklenili novih poslov zavarovanja obrestnih tveganj, ker družba v zadnjem času, ko so obrestne mere v območju z evrom na zgodovinsko nizkih ravneh in se dvig obrestnih mer ves čas odmika, izpostavljenost obrestnemu tveganju zmanjšuje tudi preko novega zadolževanja po nespremenljivi obrestni meri.

V poslovnem letu 2018 smo okrepili delež kreditov, ki imajo fiksno obrestno mero oziroma so zavarovani z izvedenimi finančnimi instrumenti. Njihov delež je konec leta 2018 zajemal 67 % kreditnega portfelja družbe DARS d. d., preostanek v višini 32 % je izpostavljen spremenljivi obrestni meri, medtem ko 1 % predstavlja brezobrestni dolg. Z upoštevanjem brezobrestnega dolga ima družba pred obrestnimi tveganji zaščitenega skupaj 68 % kreditnega portfelja.

Simulacija tveganja spremembe obrestne mere na spremembo finančnih odhodkov glede na stanje dolga DARS d. d. in strukturo obrestnih mer na dan 31. 12. 2018 kaže, da bi zvišanje EURIBOR-a za eno odstotno točko na letni ravni pomenila povečanje finančnih odhodkov za okoli 7,2 milijona evrov. Spremembe EURIBOR-a imajo tako zelo velik vpliv na čisti poslovni izid družbe.

Kreditno tveganje

Posebno pozornost je družba namenila kreditnim tveganjem, ki zajemajo vsa tveganja, pri katerih se zaradi neporavnanih pogodbenih obveznosti poslovnih partnerjev zmanjšajo gospodarske koristi družbe. Tako družba ves čas nadzira odprte terjatve do posameznih poslovnih partnerjev in po potrebi ustrezno ukrepa. Glavno tveganje je identificirano pri plačevanju cestnine v sistemu DarsGo za vozila, katerih največja dovoljena masa presega 3500 kilogramov, za katera se plačilo izvede za pretekli mesec na podlagi izstavljenega zbirnega računa pogodbenim poplačnikom ali izdajateljem plačilnih kartic. Identificirano je tudi tveganje pri prodaji vinjet po prodajnih zastopnikih. Za določen segment poslovnih partnerjev so zahtevani instrumenti zavarovanja. Vzpostavljeni so natančno določeni postopki spremljanja bonitetnih ocen poslovnih partnerjev (ob vsakokratnem podaljšanju pogodbe; redna spremljava objavljenih stečajev, likvidacij, insolvenčnih postopkov). V primeru nesprejemljivih kreditnih tveganj se uporabijo pogodbeno dogovorjeni mehanizmi (npr. ustavitev zagotavljanja storitve (cestnina) in dobave blaga (vinjete), prekinitve pogodbe), v primeru zamud pri plačilu pa se aktivirajo postopki izterjave dolga.

Z uvedbo sistema DarsGo in ukinitvijo možnosti plačevanja cestnine na cestninskih postajah se je pojavilo tveganje za neplačevanje cestnine v smislu, da vozniki tovornih vozil uporabljajo avtoceste brez naprave DarsGo ali nimajo ustreznega finančnega kritja na računu vozila. Zagotovilo za to, da se to ne bo dogajalo oz. da bo obseg tega čim manjši, je ustrezno organiziran cestninski nadzor. Dodaten ukrep za obvladovanje tveganja neplačil je, da se spodbuja poplačniško plačevanje cestnine z bencinskimi karticami, kjer večino tveganja prevzema izdajatelj bencinske kartice. Tveganja neplačila pri poplačniškem plačevanju cestnine pri poslovnih partnerjih, ki poplačniške pogodbe sklepajo neposredno z DARS d. d., se obvladuje tako, da se spremlja njihove bonitetne ocene. Glede na bonitetno oceno se od njih zahteva predložitev finančnih zavarovanj. V primeru, da pride do zamude pri plačilu, se aktivira postopek unovčitve, naprave DarsGo za vsa vozila take stranke, pa se uvrstijo v predplačniški način plačevanja cestnine.

Likvidnostno tveganje

Tveganja plačilne sposobnosti zajemajo tveganja, povezana s primanjkljajem razpoložljivih finančnih virov in posledično z nesposobnostjo družbe, da pravočasno poravnava svoje obveznosti. Zaradi uspešnega poslovanja, učinkovitega gospodarjenja s sredstvi in trajne sposobnosti ustvarjanja denarnih tokov iz poslovanja se to tveganje ocenjuje kot zmerno. Osnovno načelo zadolževanja in upravljanja s kreditnim portfeljem je uskladitev ciljev čim nižjega stroška zadolževanja z rokovno strukturo, ki zagotavlja čim manjšo izpostavljenost likvidnemu tveganju.

Letne obveznosti iz naslova odplačila dolga do leta 2021 porabljajo bistveni del denarnega toka iz poslovanja, zato bo potrebno del dolga tudi refinancirati. Za ta namen je bil v letu 2015 sprejet Krovni zakon za prestrukturiranje dolga (Zakon o poroštvu Republike Slovenije za obveznosti DARS d. d. iz naslova kreditov in dolžniških vrednostnih papirjev, najetih oziroma izdanih za refinanciranje obstoječega dolga DARS d. d. (Uradni list RS, št. 30/15)). Sprejeti zakon omogoča družbi DARS d. d. aktivno upravljanje obstoječega dolga, prestrukturiranje kreditnega portfelja ter pravočasno zagotovitev vseh potrebnih virov sredstev za pokrivanje zapadlih obveznosti iz obstoječega dolga. Za namen refinanciranja obstoječega dolga se družba zadolžuje s 100-odstotnim poroštvom države. Zaradi likvidnostne rezerve v letu 2018 ni bilo potrebe po refinanciranju, tako je družba zmanjšala svoj dolg v višini za 219,6 milijona evrov.

Za financiranje vzpostavitve Elektronskega cestninskega sistema je bila v novembru 2017 sklenjena nova pogodba z banko EIB za najem kredita v višini 51 milijonov evrov. Konec junija 2018 je bilo črpano 25 milijonov EUR, ostalo bo črpano v letu 2019. Za zaprtje finančne konstrukcije projekta vzpostavitve Elektronskega cestninskega sistema je družba v 2018 pričela z novim postopkom zadolževanja in sicer brez poročta države. Pogoji zadolževanja so prilagojeni pogojem iz kreditne pogodbe z EIB banko. Pričakuje se, da bo kreditna pogodba podpisana najkasneje do konca aprila 2019.

Veliko pozornost posvečamo vodenju denarnega toka predvsem na področju planiranja prilivov iz cestnin, ki predstavljajo temeljni vir za poravnavanje obveznosti iz naslova zadolženosti. Prihodki od cestnin so bili v letu 2018 višji kot v letu 2017, kar posledično povečuje obseg obratnega kapitala. S pridobljenimi dolgoročnimi kreditnimi linijami tako zagotavljamo visok nivo likvidnosti družbe DARS d. d., ki je v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse dospele obveznosti. Za dolgoročno vzdržnost poslovanja družbe bo poleg refinanciranja potrebno vsakoletno prilagajati tudi cenik cestnine, ki bo omogočal vzdrževanje ustreznega obsega prihodkov za pokritje celotnih infrastrukturnih stroškov in servisiranje dolga.

II.5 POJASNILA K RAČUNOVODSKIM IZKAZOM

II.5.1 Pojasnila k bilanci stanja

II.5.1.1 Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitev

Kot neopredmetena sredstva vodi družba računalniške programe in služnostno pravico.

Pregled gibanja neopredmetenih sredstev v letu 2018

V EUR (brez centov)	Neopredmetena osnovna sredstva v gradnji	Računalniški programi	Skupaj
Nabavna vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2017	249.204	9.583.397	9.832.601
Nabave	34.021.310	0	34.021.310
Aktiviranje	-33.742.498	33.742.498	0
Izločitve (odtuitve, odpisi)	-6.500	-27.261	-33.761
Stanje na dan 31. 12. 2018	521.515	43.298.635	43.820.150
Popravek vrednosti			
Stanje na dan 31. 12. 2017	0	8.586.201	8.586.201
Amortizacija	0	3.609.646	3.609.646
Izločitve (odtuitve, odpisi)	0	-27.261	-27.261
Stanje na dan 31.12. 2018	0	12.168.586	12.168.586
Sedanja vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2017	249.204	997.196	1.246.400
Stanje na dan 31. 12. 2018	521.515	31.130.049	31.651.564

Pregled gibanja neopredmetenih sredstev v letu 2017

V EUR (brez centov)	Neopredmetena osnovna sredstva v gradnji	Računalniški programi	Skupaj
Nabavna vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2016	21.550	9.261.097	9.282.647
Nabave	577.503	0	577.503
Aktiviranje	-349.849	349.849	0
Izločitve (odtuitve, odpisi)	0	-27.549	-27.549
Stanje na dan 31. 12. 2017	249.204	9.583.397	9.832.601
Popravek vrednosti			
Stanje na dan 31. 12. 2016	0	8.008.783	8.008.783
Amortizacija	0	604.967	604.967
Izločitve (odtuitve, odpisi)	0	-27.549	-27.549
Stanje na dan 31.12. 2017	0	8.586.201	8.586.201
Sedanja vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2016	21.550	1.252.314	1.273.864
Stanje na dan 31. 12. 2017	249.204	997.196	1.246.400

V letu 2018 smo aktivirali naslednja neopredmetena osnovna sredstva:

- programska oprema Elektronskega cestninskega sistema v prostem prometu v višini 31.659.616 evrov,
- nadgradnja projektnega informacijskega sistema DARS d. d. v višini 1.621.863 evrov,
- nadgradnja informacijske podpore za spremljanje in obveščanje o stanju prometa KAŽIPOT II. v višini 126.280 evrov,
- nadgradnja programske opreme Navision v višini 89.708 evrov,
- nadgradnja aplikacije GIS v višini 70.730 evrov.
- nadgradnja programske opreme banke cestnih podatkov v višini 60.480 evrov,
- nadgradnja sistema za elektronsko upravljanje in arhiviranje dokumentov v višini 58.088 evrov,
- nadgradnja programske opreme za sistemsko podporo na infrastrukturi-PIS v višini 51.350 evrov,
- služnostna pravica v višini 4.383 evrov.

Neopredmetena dolgoročna sredstva DARS d. d. na dan 31. decembra 2018 niso zastavljena kot jamstvo za obveznosti in ne izkazujejo znakov slabitev, saj gre večinoma za novo nabavljena neopredmetena osnovna sredstva.

Pogodbene obveze za neopredmetena sredstva na 31. 12. 2018 znašajo 47.647 evrov in se pretežno nanašajo na nakup programske opreme ter licenc, razvoj programske opreme in nadgradnjo sistemske programske opreme.

Dolgoročne aktivne časovne razmejitev v višini 24.499 evrov se nanašajo na preostanek stroškov razvoja in registracije lastne blagovne znamke DarsGo. Družba DARS d. d. je za potrebe identifikacije Elektronskega cestninskega sistema v prostem prometu ter naprav, ki se bodo nameščale v kabine težkih vozil, razvila in na Uradu za intelektualno lastnino registrirala lastno blagovno znamko DarsGo z dobo veljavnosti do junija 2027. Ker v organizacije ustvarjene blagovne znamke ni mogoče pripoznati kot neopredmetena sredstva je skupni strošek razvoja in registracije knjižen na dolgoročne aktivne časovne razmejitev in se bo ves čas veljavnosti sorazmerno mesečno prenašal na stroške.

II.5.1.2 Opredmetena osnovna sredstva

Opredmetena osnovna sredstva vključujejo zemljišča, zgradbe, opremo ter opredmetena osnovna sredstva v gradnji in izdelavi.

Zemljišča predstavljajo zemljišča vzdrževalnih avtocestnih baz, poslovnih in stanovanjskih stavb, počivališč in viškov ob avtocesti ter pravice na nepremičninah.

Stavbna pravica je bila v skladu z ZDARS-1 ustanovljena v korist DARS d. d. na zemljiščih v lasti Republike Slovenije, na katerih so avtoceste kot objekti, ki so bili zgrajeni ali so se pričeli graditi pred uveljavitvijo ZDARS-1. Stavbna pravica je ustanovljena za 50 let (od 4. decembra 2010 do 4. decembra 2060) kot neodplačna. Z Zakonom o uravnoteženju javnih financ je stavbna pravica postala odplačna in se zanjo plačuje letno nadomestilo v skladu z letno izvedbeno pogodbo za izvajanje naročila na podlagi 4. člena ZDARS-1.

Stavbna pravica ima končno dobo koristnosti in jo amortiziramo v dobi koristnosti, to je v obdobju, za katero je ustanovljena. Doba koristnosti stavbne pravice je doba, v kateri jo ima družba pravno pravico izrabljati.

Pooblaščenec ocenjevalec vrednosti nepremičnin je 29. februarja 2016 na zahtevo Ministrstva za infrastrukturo dopolnil Poročilo o oceni vrednosti nadomestila za ustanovitev stavbne pravice na dan 31. 5. 2012, ki sedaj znaša 190.760.000 evrov brez DDV. DARS d. d. je izvedel uskladitev vrednosti stavbne pravice na novo ocenjeno vrednost, ki je sedaj za 50.787 evrov nižja od prvotno ocenjene.

Zgradbe so sestavljene iz avtocest (spodnji ustroj, zgornji ustroj, objekti, cestna infrastruktura – drugi upravljavci) in ostalih zgradb (avtocestne baze, cestninske postaje, poslovna stavba v Celju, počitniške enote, stanovanja).

Slovenski računovodski standardi ne določajo podrobno, kateri stroški sestavljajo nabavno vrednost spodnjega ustroja avtoceste, zato je to opredelitev sprejela družba sama. Razmejitev stroškov, ki sestavljajo nabavno vrednost spodnjega in zgornjega ustroja avtoceste, je prikazana v poglavju računovodske usmeritve.

Oprema predstavlja premično opremo, namenjeno za opravljanje dejavnosti upravljanja, vzdrževanja in pobiranja cestnine.

Med opredmetenimi osnovnimi sredstvi družba vodi DarsGo naprave s pomočjo katerih se izvaja cestninjenje v Elektronskem cestninskem sistemu v prostem prometnem toku za vsa vozila z največjo dovoljeno maso nad 3,5 tone. Cestninjenje v prostem prometnem toku se izvaja samo s predpisano nameščeno in delujočo DarsGo napravo v vozilu cestninskega zavezanca. V skladu s 25. členom Zakona o cestninjenju je DarsGo naprava v lasti upravljavca cestninskih cest. DARS lahko od stranke kadar koli zahteva vračilo in zamenjavo DarsGo naprave.

Če je nabavna vrednost opredmetenega osnovnega sredstva pomembna, jo družba v skladu s SRS razdeli na pomembnejše sestavne dele takega osnovnega sredstva. Če imajo ti deli različne dobe koristnosti in/ali vzorce uporabe, pomembne v razmerju do celotne nabavne vrednosti opredmetenega sredstva, se obravnava vsak del posebej.

Pregled gibanja opredmetenih osnovnih sredstev v letu 2018

V EUR (brez centov)	Zemljišča	
	Zemljišča	Stavbna pravica
Nabavna vrednost		
Stanje na dan 31. decembra 2017	31.882.153	190.760.000
Nabave v letu 2018	0	0
Premiki med postavkami	0	0
Aktiviranje	483.021	0
Izločitve v letu 2018 (odtujitve, odpisi)	-193.566	0
Stanje na dan 31. december 2018	32.171.608	190.760.000
Popravek vrednosti		
Stanje na dan 31. decembra 2017	0	21.926.709
Amortizacija v letu 2018	0	3.926.356
Oslabitev v 2018	0	0
Premiki med postavkami	0	0
Izločitve v letu 2018 (odtujitve, odpisi)	0	0
Stanje na dan 31. decembra 2018	0	25.853.065
Sedanja vrednost		
Stanje na dan 31. decembra 2017	31.882.153	168.833.291
Stanje na dan 31. decembra 2018	32.171.609	164.906.935

V letu 2018 smo aktivirali naslednja večja opredmetena osnovna sredstva:

- vlaganja v avtoceste in ostale zgradbe v višini 135.373.617 evrov,
- vlaganja v opremo Elektronskega cestninskega sistema v prostem prometu v višini 12.815.856 evrov.
- nabava delovnih strojev, naprav in priključkov v višini 4.040.676 evrov,
- nabava delovnih, tovornih in priklopnih vozil v višini 3.733.755 evrov,
- vlaganja v opremo Sistema za nadzor in vodenje prometa v višini 2.950.670 evrov,
- nabava računalniške opreme v višini 929.704 evrov,
- nabava pisarniškega pohištva ter ostale biro opreme v višini 146.883 evrov,
- nabava osebnih in kombiniranih vozil v višini 108.058 evrov,
- vlaganja v opredmetena osnovna sredstva v tuji lasti v višini 33.190 evrov,
- vlaganja v opremo video nadzora v višini 2.468 evrov.

Opredmetena osnovna sredstva DARS d. d. na dan 31. decembra 2018 niso zastavljena kot jamstvo za obveznosti. Krediti in izdane obveznice za financiranje opredmetenih osnovnih sredstev DARS d. d. so zavarovani s poroštvom RS.

Avtoceste (spodnji ustroj, zgornji ustroj, objekti, druga cestna infrastruktura, drugi upravljavci)	Zgradbe (avtocestne baze, cestninske postaje, poslovne stavbe, počitniške enote, stanovanja ...)	Oprema in drobn inventar	Opredmetena osnovna sredstva v gradnji	DarsGo naprave	DarsGo naprave v pripravi	Skupaj
5.744.437.905	74.120.464	124.551.305	106.219.127	0	82.541	6.272.053.495
0	0	0	115.666.870	0	3.088.427	118.755.297
-270.164	0	270.164	0	0	0	0
133.438.625	1.934.992	24.761.260	-160.617.898	3.170.968	-3.170.968	0
0	-677.995	-5.131.059	-3.191.200	-32.894	0	-9.226.714
5.877.606.366	75.377.461	144.451.670	58.076.899	3.138.074	0	6.381.582.078
959.815.649	15.785.250	107.221.983	0	0	0	1.104.749.591
152.655.828	2.266.328	8.329.527	0	342.710	0	167.520.749
0	0	0	0	5.411	0	5.411
-123.152	0	123.152	0	0	0	0
0	-173.049	-5.081.595	0	-4.139	0	-5.258.783
1.112.348.325	17.878.529	110.593.067	0	343.982	0	1.267.016.968
4.784.622.257	58.335.214	17.329.322	106.219.127	0	82.541	5.167.303.904
4.765.258.041	57.498.932	33.858.603	58.076.899	2.794.092	0	5.114.565.110

Pregled gibanja opredmetenih osnovnih sredstev v letu 2017

V EUR (brez centov)	Zemljišča		Avtoceste (spodnji ustroj, zgornji ustroj, objekti, cestna infrastruktura – drugi upravljavci)	Zgradbe (baze, CP, poslovna stavba v Celju, počitniške eno- te, stanovanja ...)	Oprema in drobni in- ventar	Opredmete- na osnovna sredstva v gradnji	Skupaj
Nabavna vrednost							
Stanje na dan 31. decembra 2016	31.862.967	190.760.000	5.563.213.472	77.265.999	122.002.272	181.178.457	6.166.283.167
Nabave v letu 2017	0	0	0	0	0	108.955.402	108.955.402
Premiki med postavkami	0	0	3.334.694	-3.334.694	0	0	0
Aktiviranje	64.142	0	177.889.739	956.429	4.905.916	-183.816.226	0
Izločitve v letu 2017 (odtujitve, odpisi)	-44.956	0	0	-767.270	-2.356.883	-15.965	-3.185.074
Stanje na dan 31. decembra 2017	31.882.153	190.760.000	5.744.437.905	74.120.464	124.551.305	106.301.668	6.272.053.495
Popravek vrednosti							
Stanje na dan 31. decembra 2016	0	18.000.353	811.239.061	14.282.745	103.989.999	0	947.512.159
Amortizacija v letu 2017	0	3.926.356	147.911.439	2.318.964	5.528.669	0	159.685.428
Premiki med postavkami	0	0	665.148	-665.148	0	0	0
Izločitve v letu 2017 (odtujitve, odpisi)	0	0	0	-151.311	-2.296.685	0	-2.447.997
Stanje na dan 31. decembra 2017	0	21.926.709	959.815.648	15.785.250	107.221.983	0	1.104.749.591
Sedanja vrednost							
Stanje na dan 31. decembra 2016	31.862.967	172.759.647	4.751.974.411	62.983.254	18.012.273	181.178.457	5.218.771.008
Stanje na dan 31. decembra 2017	31.882.153	168.833.291	4.784.622.257	58.335.214	17.329.322	106.301.668	5.167.303.904

II.5.1.3 Naložbene nepremičnine

V EUR (brez centov)	Zemljišča	Zgradbe	Skupaj
Nabavna vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2017	1.363.906	989.781	2.353.687
Povečanja			
Stanje na dan 31. 12. 2018	1.363.906	989.781	2.353.687
Popravek vrednosti			
Stanje na dan 31. 12. 2017	0	12.372	12.372
Amortizacija	0	29.693	29.693
Stanje na dan 31. 12. 2018	0	42.066	42.066
Sedanja vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2017	1.363.906	977.408	2.341.315
Stanje na dan 31. 12. 2018	1.363.906	947.715	2.311.621

V EUR (brez centov)	Zemljišča	Zgradbe	Skupaj
Nabavna vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2016	0	0	0
Povečanja	1.363.906	989.781	2.353.687
Stanje na dan 31. 12. 2017	1.363.906	989.781	2.353.687
Popravek vrednosti			
Stanje na dan 31. 12. 2016	0	0	0
Amortizacija	0	12.372	12.372
Stanje na dan 31. 12. 2017	0	12.372	12.372
Sedanja vrednost			
Stanje na dan 31. 12. 2016	0	0	0
Stanje na dan 31. 12. 2017	1.363.906	977.408	2.341.315

Namen pridobljenih naložbenih nepremičnin je pridobivanje prihodkov od najemnin. Prihodki od najemnin od naložbenih nepremičnin so v letu 2018 znašali 26.162 evrov. Stroške povezane z naložbenimi nepremičninami krijejo najemniki. Poštena vrednost naložbenih nepremičnin pomembno ne odstopa od knjigovodske vrednosti. Vrednotenje naložbenih nepremičnin je izvedel neodvisni ocenjevalec vrednosti nepremičnin v letu 2017.

II.5.1.4 Dolgoročne finančne naložbe

Dolgoročna posojila drugim na dan 31. decembra 2018 v višini 37.000.000 evrov vključujejo:

- dolgoročne depozite pri bankah v višini 37.000.000 evrov z zapadlostjo od 368 do 441 dni in povprečno ponderirano obrestno mero 0,29 odstotka.

Dolgoročne finančne naložbe niso izpostavljene kreditnemu tveganju oziroma obstaja le minimalno tveganje, da nasprotna stranka ne bo izpolnila obveznosti, saj družba likvidnostne presežke sredstev v pretežnem delu vlaga v depozite bank s sedežem v RS. Knjigovodska vrednost dolgoročnih finančnih naložb do drugih je enaka poštenu vrednosti.

II.5.1.5 Dolgoročne poslovne terjatve

Dolgoročne poslovne terjatve do kupcev se v višini 30.754 evrov nanašajo na terjatev iz naslova potrditve prisilne poravnave do družbe T-2 d. o. o.

Dolgoročne poslovne terjatve do drugih se v višini:

- 21.504.152 evrov nanašajo na dolgoročni del terjatev za vstopni DDV iz naslova nadomestila za ustanovitve stavbne pravice in
- 20.694 evrov nanašajo na natečene obresti od dolgoročnih depozitov pri bankah.

II.5.1.6 Odložene terjatve za davek

Pregled gibanja odloženih terjatev za davek v letu 2018

V EUR (brez centov)	31. 12. 2017	Pripoznavano v izkazu poslovnega izida	Pripoznane v izkazu drugega vseobsegajočega donosa	31. 12. 2018
Rezervacije za odpravnine in jubilejne nagrade	294.718	377	0	295.095
Rezervacije za tehnološke viške	42.960	-42.960	0	0
Varovanje denarnega toka iz naslova obrestnih zamenjav	1.320.652	0	406.489	1.727.141
Popravek vrednosti terjatev	3.038.968	-81.103	0	2.957.866
Osnovna sredstva	665.712	479.955	0	1.145.667
	5.363.010	356.269	406.489	6.125.768

Pregled gibanja odloženih terjatev za davek v letu 2017

V EUR (brez centov)	31. 12. 2016	Pripoznavano v izkazu poslovnega izida	Pripoznane v izkazu drugega vseobsegajočega donosa	31. 12. 2017
Rezervacije za odpravnine in jubilejne nagrade	321.173	-26.455	0	294.718
Rezervacije za tehnološke viške	34.486	8.475	0	42.960
Rezervacije za tožbene zahteve	3.604	-3.604	0	0
Rezervacije za elektronske tablice	3.831	-3.831	0	0
Varovanje denarnega toka iz naslova obrestnih zamenjav	1.760.484	0	-439.832	1.320.652
Popravek vrednosti terjatev	3.062.711	-23.743	0	3.038.968
Osnovna sredstva	314.466	351.246	0	665.712
	5.500.753	302.088	-439.832	5.363.010

Odložene terjatve in obveznosti za davek so izračunane na podlagi začasnih razlik po metodi obveznosti po bilanci stanja glede na stopnjo obdavčitve dohodka pravnih oseb v naslednjih letih. V obravnavanem obdobju je dohodek pravnih oseb obdavčen z 19-odstotno davčno stopnjo.

II.5.1.7 Sredstva za prodajo

Med kratkoročnimi sredstvi so evidentirane nepremičnine v vrednosti 169.129 evrov (169.129 evrov v letu 2017), ki jih družba ne namerava uporabljati v poslovne namene in za katere je uprava družbe sprejela sklep o njihovi prodaji. Ta je predvidena v naslednjih dvanajstih mesecih.

II.5.1.8 Zaloge

Med zalogami materiala so evidentirane zaloge materiala, nadomestnih delov, drobnega inventarja in embalaže. Zaloge materiala so se v primerjavi s stanjem na dan 31. decembra 2017 povečale za 13 odstotkov. V strukturi zalog predstavljajo največji, 66-odstotni delež zaloge materiala, v okviru teh pa največji delež predstavljajo zaloge posipnih materialov (40 odstotkov), zaloge ograj (14 odstotkov), zaloge vinjet z letnico 2019 (15 odstotkov) in zaloge goriv (14 odstotkov).

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež	31. 12. 2017	Indeks
Material	2.864.501	66 %	2.545.049	113
Nadomestni deli	431.303	10 %	344.380	125
Drobni inventar in embalaža	388.518	9 %	280.979	138
Trgovsko blago	649.863	15 %	1.944.487	33
Skupaj	4.334.186	100 %	5.114.895	85

Prodaja vinjet za osebna in motorna vozila z letnico 2018 se je končala 30. novembra 2018. V skladu s SRS 4.41 se je zaloga neprodanih vinjet z letnico 2018 odpisala v breme prevrednotovalnih poslovnih odhodkov v višini 82.366 evrov, kar predstavlja znesek nabavne vrednosti vinjet.

Pri letnem popisu zalog materiala in zalog drobnega inventarja sta bila ugotovljena primanjkljaj v višini 10.022 evrov in višek v višini 38.803 evrov.

Zaloge trgovskega blaga sestavljajo med drugim:

- zaloge DarsGo naprav v višini 644.098 evrov in
- zaloge nosilcev za DarsGo naprave v višini 5.687 evrov.

DarsGo naprave se ob izdaji stranki prenesejo med opredmetena osnovna sredstva. V skladu s 25. členom Zakona o cestninjenju je DarsGo naprava v lasti upravljavca cestninskih cest.

Zaloge DARS d. d. na dan 31. decembra 2018 niso bile zastavljene kot jamstvo za obveznosti. Knjigovodska vrednost zalog ne presega iztržljive vrednosti. Zaloge DARS d. d. predstavljajo tekoče zaloge.

Zaloge niso zastarane in ne izkazujejo znakov slabitev, zato slabitve niso bile izvedene.

II.5.1.9 Kratkoročne finančne naložbe

Druge kratkoročne finančne naložbe v višini 264.113 evrov se nanašajo na terjatve iz izpeljanih finančnih instrumentov na dan 31. decembra 2018.

Izpeljani finančni inštrumenti so podrobneje razkriti v pojasnilu kratkoročnih finančnih obveznosti.

Kratkoročna posojila drugim na dan 31. decembra 2018 v višini 331.000.000 evrov vključujejo:

- kratkoročne depozite pri bankah v višini 331.000.000 evrov z zapadlostjo od 70 do 364 dni in povprečno ponderirano obrestno mero 0,21 odstotka.

Kratkoročne finančne naložbe niso izpostavljene kreditnemu tveganju oziroma obstaja le minimalno tveganje, da nasprotna stranka ne bo izpolnila obveznosti, saj družba likvidnostne presežke sredstev v pretežnem delu vlaga v depozite bank s sedežem v RS. Knjigovodska vrednost kratkoročnih finančnih naložb do drugih je enaka pošteni vrednosti.

II.5.1.10 Kratkoročne poslovne terjatve

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež v odstotkih	31. 12. 2017	Indeks
Kratkoročne poslovne terjatve do kupcev:	23.330.975	41%	17.992.452	130
- terjatve za cestnino	22.898.065	40%	16.825.427	136
- terjatve za povračila za spremljajoče dejavnosti ob avtocesti	107.734	0%	416.267	26
- kupci za zapore	177.113	0%	262.578	67
- druge kratkoročne terjatve	1.281.246	2%	1.759.863	73
- popravek vrednosti kratkoročnih terjatev do kupcev	-1.133.183	-2%	-1.271.683	89
Kratkoročne poslovne terjatve do drugih:	34.045.001	59%	28.234.426	121
- za dane predujme za obratna sredstva	10.588	0%	12.951	82
- kratkoročne terjatve iz poslovanja za tuj račun	43.355.523	76%	38.519.786	113
- popravek vrednosti kratkoročnih terjatev za tuj račun	-14.434.530	-25%	-14.434.530	100
- kratkoročne terjatve, povezane s finančnimi prihodki	670.788	1%	111.967	599
- terjatve za vstopni DDV	3.219.031	6%	3.717.973	87
- druge kratkoročne terjatve do državnih institucij	79.130	0%	57.766	137
- ostale kratkoročne terjatve	2.869.253	5%	2.371.743	121
- popravek vrednosti ostalih kratkoročnih terjatev	-1.724.781	-3%	-2.123.230	81
Skupaj	57.375.976	100 %	46.226.877	124

Večinski delež kratkoročnih poslovnih terjatev predstavljajo terjatve do RS v skupni višini 21.597.584 evrov, ki se nanašajo na poslovanje za tuj račun za posle iz 4. člena ZDARS-1 v višini 20.708.661 evrov in na nadomestilo po pogodbi o izvajanju naročila v višini 888.918 evrov, in terjatve do domačih komisionarjev ter tujih prodajnih zastopnikov v višini 22.544.180 evrov. Za del terjatev do RS je oblikovan popravek vrednosti terjate, kar je razkrito v nadaljevanju.

Na podlagi 4. člena ZDARS-1 DARS d. d. opravlja posle v imenu države in za njen račun. Te posle v poslovnih knjigah izkazuje kot posle za tuj račun. Gre za naloge prostorskega načrtovanja in umeščanja avtocest v prostor ter pridobivanja nepremičnin za potrebe gradnje avtocest, ki jih družba opravlja skladno s pogodbo o izvajanju naročila. Za opravljene posle DARS d. d. evidentira terjatve do RS. Sredstva za te posle se v skladu z 10. členom ZDARS-1 zagotavljajo v proračunu RS.

Na dan 31. decembra 2018 je imela družba oblikovan popravek vrednosti kratkoročnih terjatev do RS v višini:

- 14.434.530 evrov iz naslova terjatev do RS iz poslovanja za tuj račun za posle iz 4. člena ZDARS-1, izvedene leta 2010, in
- 801.718 evrov iz naslova terjatev za nadomestilo po pogodbi o izvajanju naročila za leto 2010.

Družba je za navedene terjatve iz leta 2010 vložila tožbo do RS.

Družba je sicer tudi 31. decembra 2018 menila, da je upravičena do navedenih terjatev, vendar pa je, ker država teh terjatev ne priznava ter glede na njihovo zapadlost, iz previdnosti že leta 2011 oblikovala popravek vrednosti v celotni višini terjatev.

Razčlenitev pomembnejših postavk kratkoročnih poslovnih terjatev po zapadlosti

V EUR (brez centov)	Nezapadle	Do 60 dni	Nad 60 dni	Skupaj
Kratkoročne terjatve iz poslovanja za tuj račun	24.260.362	4.660.521	14.434.640	43.355.523
Oblikovani popravki vrednosti terjatev iz poslovanja za tuj račun	0	0	-14.434.530	-14.434.530
Kratkoročne poslovne terjatve do kupcev	19.416.830	3.752.835	1.294.493	24.464.158
Oblikovani popravki vrednosti poslovnih terjatev do kupcev	0	0	-1.133.183	-1.133.183

V letu 2018 družba ni oblikovala popravka vrednosti kratkoročnih poslovnih terjatev. Način ocenjevanja pri oblikovanju popravka vrednosti terjatev v letu 2018 ni spremenjen.

v EUR (brez centov)	31. 12. 2018	31. 12. 2017
Stanje 1. 1.	17.829.444	16.119.532
Odpisi	85.923	84.286
Odprava popravkov	451.026	53.706
Oblikovanje	0	1.847.905
Stanje 31. 12.	17.292.494	17.829.444

Terjatve DARS d. d. na dan 31. decembra 2018 niso bile zastavljene kot jamstvo za obveznosti. Kratkoročne poslovne terjatve DARS d. d. predstavljajo tekoče terjatve družbe in so v višini 14.457.744 evrov zavarovane z bančnimi garancijami in izvršnicami.

II.5.1.11 Denarna sredstva

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež	31. 12. 2017	Indeks
Denarna sredstva v bankah	6.247.203	13 %	1.387.254	450
Depozit na odpoklic	40.000.000	82 %	32.500.000	123
Nočni depozit v bankah	1.971.467	4 %	122.387	1611
Denarna sredstva v blagajni in prejeti čeki	865	0 %	1.122	77
Denarna sredstva v blagajnah na cestninskih postajah	297.360	1 %	366.390	81
Denar na poti	477.965	1 %	550.050	87
Denarna sredstva skupaj	48.994.859	100 %	34.927.203	140

Postavka depoziti na odpoklic predstavlja stanje depozitov, ki jih je mogoče kadarkoli odpoklicati. Povprečna ponderirana obrestna mera depozitov na odpoklic znaša 0,004 %. Postavka nočni depozit v bankah predstavlja kratkoročni depozit pri banki, vezan čez noč, v višini 1.971.467 evrov, z obrestno mero 0,01 odstotka.

Postavka denar na poti predstavlja denar od pobrane cestnine, ki še ni bil položen na transakcijski račun DARS d. d. Po opravljenem letnem popisu stanja denarja od pobrane cestnine na poti na dan 30. novembra 2018 je družba uskladila izkazano stanje v poslovnih knjigah z dejanskim stanjem.

II.5.1.12 Kratkoročne aktivne časovne razmejitve

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež	31. 12. 2017	Indeks
Kratkoročno odloženi stroški – ostalo	479.013	51 %	410.727	117
Kratkoročno odloženi stroški – provizija prodajnim zastopnikom od prodanih vinjet za leto 2019	399.581	43 %	381.823	105
Kratkoročno odloženi stroški – nabavni strošek prodanih vinjet za leto 2019	14.835	2 %	12.027	123
Kratkoročno nezaračunani prihodki	44.993	5 %	1.868	2408
DDV od prejetih predujmov	0	0 %	112.788	-
Skupaj	938.423	100 %	919.234	102

II.5.1.13 Kapital

Gibanje kapitala je prikazano v Izkazu gibanja kapitala za obdobje od 1. januarja 2018 do 31. decembra 2018, iz katerega so razvidni tudi razlogi za vsako spremembo posameznih postavk kapitala.

Osnovni kapital

Osnovni kapital družbe znaša 2.322.284.140 evrov in je razdeljen med 55.650.231 navadnih imenskih kosovnih delnic, katerih edini lastnik je RS. Knjigovodska vrednost delnice je na dan 31. decembra 2018 znašala 53,25 evra. Izračunana je kot razmerje med celotno vrednostjo kapitala in številom delnic.

Delnice dajejo lastniku polno pravico do udeležbe pri upravljanju družbe, pravico do dela dobička (dividende) ter pravico do ustreznega dela preostalega premoženja ob likvidaciji ali stečaju družbe.

Kapitalske rezerve

Kapitalske rezerve v višini 26.576.528 predstavljajo znesek prenesenega stvarnega premoženja za opravljanje nalog upravljanja in vzdrževanja avtocest, ki ga je zagotovila RS ob preoblikovanju družbe leta 2004, v višini 26.202.240 evrov, splošni prevrednotovalni popravek kapitala, ki je bil 1. januarja 2006 ob prehodu na SRS 2006 prenesen v kapitalske rezerve, v višini 225.817, presežek sredstev, ki predstavlja razliko med stvarnim vložkom RS leta 2010 in vrednostjo novo izdanih delnic družbe v višini 27 evrov, in razlike pri pripojitvi hčerinskega podjetja DELKOM d. o. o. v letu 2015 v višini 148.410 evrov ter presežek sredstev, ki predstavlja razliko med stvarnim vložkom RS leta 2017 in vrednostjo novo izdanih delnic družbe 34,53 evra.

Rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vrednosti

Rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vrednosti v višini –7.402.605 evrov se nanašajo na:

- spremembo presežka iz prevrednotenja za aktuarske primanjkljaje in presežke.
Kot aktuarski presežek ali primanjkljaj se izkazujejo spremembe sedanje vrednosti obveznosti do zaposlencev zaradi sprememb v aktuarskih predpostavkah. Konec leta 2018 je presežek iz prevrednotenja znašal 253.462 evrov;
- spremembo v pošteni vrednosti instrumenta za varovanje pred tveganjem pred spremenljivostjo obrestnih mer, ki vključuje spremembe vrednosti izpeljanih finančnih instrumentov, ki se uporabljajo za namene ščitenja denarnega toka, in je razviden iz izkaza vseobsegajočega donosa ter konec leta 2018 znaša zmanjšan za odložene davke 7.149.143 evrov. Izpeljani finančni instrumenti so podrobneje razkriti pri usmeritvah in pojasnilih kratkoročnih finančnih obveznosti.

V letu 2018 so se rezerve, nastale zaradi vrednotenja po pošteni vrednosti, zmanjšale za 2.342.849 evrov. Gibanje posamezne sestavine postavke presežka v letu 2018 je razvidno v izkazu drugega vseobsegajočega donosa za leto 2018.

Preneseni čisti dobiček

Delničarji so na 13. seji skupščine družbe DARS d. d. z dne 28. 6. 2018 sprejeli sklep o uporabi bilančnega dobička leta 2017 v višini 50.276.799 evrov, ki se je po sklepu razporedil v druge rezerve iz dobička. Druge spremembe prenesenega čistega dobička v višini 11.859 evrov predstavljajo zmanjšanje prenesenega čistega dobička, ki se nanaša na prenos sorazmernega dela zneska aktuarskih izgub, vezanih na porabo rezervacij za odpravnine ob upokojitvi.

Čisti poslovni izid poslovnega leta

Čisti poslovni izid leta 2018 znaša 154.421.963 evrov. Ob sestavi letnega poročila je DARS d. d. skladno s Statutom DARS d. d. in 64. ter 230. členom ZGD-1 oblikoval zakonske rezerve v višini 7.720.505 evrov, statutarne rezerve v višini 36.672.400 evrov in druge rezerve iz dobička v višini 55.008.600 evrov.

Dobiček na delnico

V EUR (brez centov)	31.12.2018	31.12.2017
Čisti poslovni izid obračunskega obdobja	154.421.963	141.145.144
Število vseh delnic	55.650.231	55.650.231
Število navadnih delnic	55.650.231	55.650.231
Osnovni in popravljalni čisti dobiček na delnico	2,77	2,54

Osnovni čisti dobiček na delnico je izračunan tako, da čisti poslovni izid obračunskega obdobja delimo s tehtanim povprečnim številom navadnih delnic.

Vse delnice, ki jih je izdala družba DARS d. d. so navadne imenske kosovne delnice, zato je kazalnik popravljalni čisti dobiček na delnico enak osnovnemu dobičku na delnico.

11.5.1.14 Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitevve

Gibanje rezervacij in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev v letu 2018

V EUR (brez centov)	Stanje na dan 31. 12. 2017	Poraba v letu 2018	Odprava v letu 2018	Dodatno obli- kovanje v letu 2018	Stanje na dan 31. 12. 2018
Rezervacije za odpravnine ob upokojitvi	2.177.164	143.558	26.772	173.724	2.180.558
Rezervacije za jubilejne nagrade za zaposlene	1.244.671	108.998	17.894	106.658	1.224.436
Rezervacije za prostovoljno pokojninsko zavarovanje	26.105	4.351	0	0	21.754
Rezervacije za tožbene zahteve iz delovnih razmerij	548.472	140.000	408.472	20.379	20.379
Rezervacije za tožbene zahteve s področja gradnje in obnov	34.192.384	920.566	4.879.754	2.597.861	30.989.925
Rezervacije za odpravnine ob spremembi sistema cestninjenja	452.212	433.356	18.856	0	0
Brezplačne pridobitve osnovnih sredstev	235.951	23.026	0	52.072	264.998
Zakup optičnih vlaken	548.225	76.596	0	28.080	499.710
Unovčene garancije	7.260.701	2.493.291	0	272.228	5.039.637
Prejete državne podpore	155.857.074	9.371.349	0	11.943.148	158.428.872
Skupaj	202.542.960	13.715.091	5.351.749	15.194.149	198.670.269

Rezervacije za jubilejne nagrade in odpravnine so oblikovane na podlagi zakonskih predpisov, kolektivne pogodbe in internih aktov, iz katerih izhaja zaveza k plačilu jubilejnih nagrad in odpravnin zaposlenim ob upokojitvi. Rezervacije so oblikovane na podlagi aktuarskega izračuna, ki ga pripravi pooblaščen aktuar. Ob zaključku vsakega poslovnega leta se preveri višina oblikovanih rezervacij in se ustrezno povečajo ali zmanjšajo. Aktuarski izračun na dan 31. decembra 2018 se je opravil za vsakega zaposlenega, tako da so se upoštevali stroški odpravnine ob upokojitvi in stroški vseh pričakovanih jubilejnih nagrad do upokojitve. Rezervacije so oblikovane v višini ocenjenih prihodnjih izplačil za odpravnine in jubilejne nagrade, diskontiranih na koncu poročevalskega obdobja. Pri aktuarskem izračunu so bile upoštewane naslednje predpostavke:

- nominalna dolgoročna obrestna mera se ocenjuje v višini 1 odstotka glede na povprečno dospelje v družbi, ki znaša 15,5 leta;
- trenutno veljavne višine odpravnin ob upokojitvi in jubilejnih nagrad, določenih v internih aktih;
- pričakovana dolgoročna rast višine jubilejnih nagrad in neobdavčljivih zneskov v izračunu znaša 1 odstotek letno;
- fluktuacija zaposlenih, ki je odvisna predvsem od njihove starosti;
- pričakovana smrtnost delavcev v skladu s tablicami smrtnosti za Slovenijo 2007, ločena po spolih;
- prihodnja dolgoročna nominalna rast plač v višini 2,5 odstotka letno.

Na podlagi aktuarskega izračuna so bile na dan 31. decembra 2018 oblikovane rezervacije za jubilejne nagrade v višini 1.224.436 evrov in rezervacije za odpravnine ob upokojitvi v višini 2.180.558 evrov.

V letu 2006 je družba začela izvajati pokojninski načrt dodatnega kolektivnega prostovoljnega pokojninskega zavarovanja. V skladu s pogodbo med družbo in sindikati so imeli možnost vstopa v zavarovanje vsi zaposleni družbe, razen tistih, ki so 31. decembra 2006 izpolnjevali starostni pogoj, tj. dopolnjenih 50 let za ženske in dopolnjenih 55 let za moške. Tem zaposlenim delodajalec ob upokojitvi izplača enkratni znesek v višini neobrestovanih premij, ki bi jih v skladu s pokojninsko shemo vplačal v korist zaposlenega, če bi bil slednji vključen v pokojninski načrt. V ta namen je družba oblikovala dolgoročne rezervacije, ki na dan 31. decembra 2018 znašajo 21.754 evrov.

Družba na osnovi pridobljenih pravnih mnenj in na podlagi ocene posloводства izkazuje rezervacije v višini 30.989.925 evrov za tožbe v zvezi s tožbenimi zahtevki s področja gradnje in obnov ter v višini 20.379 evra za tožbene zahtevke iz delovnih razmerij.

Rezervacije za obveznosti po tožbah so oblikovane na podlagi ocene verjetnega izida, ki je opravljena z visoko stopnjo previdnosti. Datuma zapadlosti obveznosti ni mogoče določiti. Tožbe, za katere so oblikovane rezervacije, so v različnih fazah postopka.

V preteklih letih so bile oblikovane dolgoročne pasivne časovne razmejitve iz donacij v višini nabavne vrednosti počitniških objektov in stanovanj, ki služijo pokrivanju stroškov amortizacije počitniških objektov z opremo in stanovanj v celotni življenjski dobi. Na dan 31. 12. 2018 so brezplačne pridobitve osnovnih sredstev znašale 264.998 evrov.

Med dolgoročnimi pasivnimi časovnimi razmejitvami podjetje izkazuje dolgoročno razmejeni prihodek iz naslova vnaprej plačanega zakupa optičnih vlaken s strani uporabnikov v višini 499.710 evrov.

Družba oblikuje dolgoročno odložene prihodke za sredstva, prejeta od unovčenih garancij za odpravo napak, garancij za dobro izvedbo del in garancij za resnost ponudbe. Unovčeni zneski garancij služijo za pokrivanje stroškov namena unovčitve oz. v primeru unovčitve garancij za dobro izvedbo del tudi za namen garancije za odpravo napak v garancijski dobi. Na dan 31. 12. 2018 je znašal znesek prejetih unovčenih garancij 5.039.637 evrov.

Družba ima oblikovane dolgoročno odložene prihodke za sredstva Evropske unije in drugih sofinancerjev, prejeta za financiranje priprave prostorske in projektne dokumentacije ter graditve avtocest oz. s tem povezane naloge (izboljšanje prometne varnosti – graditev sistemov nadzora in vodenja prometa). Družba je prejela sredstva v okviru kohezijskega sklada Evropske unije, projektov TEN T, CROCODILE ter programov EasyWay in TEMPO-CONNECT in druge. Družba je na dan 31. decembra 2018 izkazovala dolgoročne pasivne časovne razmejitev za prejete državne podpore za nabavo osnovnih sredstev v skupnem znesku 158.428.872 evrov. Povečanje v letu 2018 se nanaša med drugim na sredstva, prejeta:

- iz kohezijskega sklada EU za projekt »Avtocesta A4: Slivnica–Gruškovje: Draženci–Mednarodni mejni prehod (MMP) Gruškovje« v višini 7.646.179 evrov,
- za projekt CROCODILE II v višini 579.364 evrov,
- iz sredstev instrumenta za povezovanje Evrope (IPE) za pripravo projektne dokumentacije PGD/PZI za dograditev druge cevi avtocestnega predora Karavanke v višini 231.029 evrov in
- za Projekt C-Roads Slovenia v višini 144.848 evrov.

Vrednost dolgoročno odloženih prihodkov se zmanjšuje za znesek amortizacije osnovnih sredstev in za zneske drugih vrst stroškov, za katere so bila sredstva prejeta

II.5.1.15 Dolgoročne finančne obveznosti

Družba se za potrebe poslovanja zadolžuje na mednarodnih in domačih finančnih trgih. Namen zadolževanja je financiranje gradnje in obnavljanja avtocest ter refinanciranje obstoječega dolga. Kredit Evropske investicijske banke za financiranje Elektronskega cestninskega sistema v višini 51 mio EUR, ki je bil sklenjen v letu 2017 je in delno črpan v juniju 2018, v višini 25 mio EUR, je zavarovan s sredstvi Evropskega sklada za strateške investicije (EFSI). Vsa ostala najeta posojila so zavarovana s poroštvom RS. V letu 2018 ni bilo izvedenega novega zadolževanja.

Obrestne mere in načini obračunavanja obresti za najeta posojila so pogodbeno določene ter predstavljajo poslovno skrivnost, ponderirana letna obrestna mera celotnega dolga DARS d. d. pa je na dan 31. decembra 2018 znašala 1,66 odstotka. Obrestna mera celotnega dolga DARS d. d. je bila na dan 31. decembra 2018 v intervalu od 0 do 4,96 odstotka.

Dolgoročne finančne obveznosti se v celoti nanašajo na graditev in obnavljanje avtocest

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež
Dolgoročno dobljena posojila pri domačih bankah	818.923.517	40 %
Dolgoročno dobljena posojila pri tujih bankah	920.442.029	45 %
Dolgoročno dobljena posojila pri tujih podjetjih	19.109.732	1 %
Posojilo na osnovi zadolžnice Schuldschein	37.780.000	2 %
Izdane registrirane zadolžnice NSV	100.000.000	5 %
Izdane dolgoročne obveznice	160.364.547	7 %
Skupaj	2.056.619.825	100 %

Dolgoročne finančne obveznosti po zapadlosti

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež
Dolgoročne finančne obveznosti z zapadlostjo do pet let	707.021.293	34 %
Dolgoročne finančne obveznosti z zapadlostjo nad pet let	1.349.598.532	66 %
Skupaj	2.056.619.825	100 %

Gibanje dolgoročnih finančnih obveznosti v letu 2018

Dolgoročne finančne obveznosti	Stanje na dan 31. 12. 2017	Povečanje v letu 2018	Zmanjšanje v letu 2018	Stanje na dan 31. 12. 2018
Evropska investicijska banka	723.569.595	25.000.000	59.431.882	689.137.713
Nova Ljubljanska banka	362.019.231	0	0	362.019.231
Kreditanstalt für Wiederaufbau	196.546.875	0	37.718.750	158.828.125
Konzorcij slovenskih bank	134.955.593	0	57.365.362	77.590.231
Deutsche Pfandbriefbank	89.285.714	0	23.809.524	65.476.191
UniCredit Banka Slovenija	28.345.852	0	8.335.837	20.010.015
KA FINANZ	21.000.000	0	14.000.000	7.000.000
Addiko Bank	32.306.878	0	6.669.505	25.637.373
Regione Autonoma Friuli Venezia	22.294.687	0	3.184.955	19.109.732
Intesa Sanpaolo	87.000.000	0	2.333.333	84.666.667
Schuldschein	37.780.000	0	0	37.780.000
Abanka	50.000.000	0	0	50.000.000
SKB banka	50.000.000	0	0	50.000.000
Unicredit + Intesa Sanpaolo	99.000.000	0	0	99.000.000
SID	50.000.000	0	0	50.000.000
NSV	100.000.000	0	0	100.000.000
Obveznice	160.364.547	0	0	160.364.547
Skupaj	2.244.468.972	25.000.000	212.849.149	2.056.619.825

II.5.1.16 Dolgoročne finančne obveznosti do bank

Stanje dolgoročnega dela glavnice bančnih posojil po posameznih posojilodajalcih

Posojilodajalec	V EUR (brez centov)	
	Stanje na dan 31. 12. 2018	Delež
Konzorcij slovenskih bank	77.590.231	4 %
Addiko Bank	25.637.373	1 %
UniCredit Banka Slovenija	20.010.015	1 %
Intesa Sanpaolo	84.666.667	5 %
Unicredit + Intesa Sanpaolo	99.000.000	6 %
NLB	362.019.231	21 %
Abanka	50.000.000	3 %
SKB banka	50.000.000	3 %
SID	50.000.000	3 %
Evropska investicijska banka	689.137.714	40 %
Kreditanstalt für Wiederaufbau	158.828.125	9 %
Deutsche Pfandbriefbank	65.476.191	3 %
KA FINANZ	7.000.000	1 %
Skupaj	1.739.365.546	100 %

a) Posojila konzorcija slovenskih bank

Družba DARS d. d. je v letih 1996–2004 pri konzorciju domačih bank najela sedem posojil. Posojila konzorcija slovenskih bank so bila v letu 2018 odplačana v skupnem znesku 56.536.665 evrov.

Dolgoročne obveznosti do konzorcija bank ter roki odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
II	od 2004 do 2019	0
III	od 2007 do 2019	0
IV	od 2008 do 2020	10.332.489
V	od 2007 do 2020	17.865.485
VI	od 2009 do 2021	26.368.041
VII	od 2012 do 2024	23.024.216
Skupaj		77.590.231

b) Posojila Addiko Bank (do 11. 7. 2016 je bila Hypo Alpe Adria Bank)

V letih 2003, 2004 in 2005 je družba DARS d. d. najela tri posojila pri Addiko Bank. Posojila Addiko Bank so bila v letu 2018 odplačana v skupnem znesku 6.669.505 evrov.

Dolgoročne obveznosti do Addiko Bank ter roki odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2011 do 2023	11.662.587
II	od 2012 do 2024	5.628.934
III	od 2014 do 2023	8.345.852
Skupaj		25.637.373

c) Posojila UniCredit Banke Slovenija

V letih 2005 in 2009 je družba DARS d. d. najela dva posojila pri UniCredit Banki Slovenija. Posojili UniCredit Banke Slovenija sta bili v letu 2018 odplačani v skupnem znesku 8.335.837 evrov.

Dolgoročne obveznosti do UniCredit Banke Slovenija ter roka odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2011 do 2023	6.676.682
II	od 2007 do 2021	13.333.333
Skupaj		20.010.015

d) Posojilo Intesa Sanpaolo

Leta 2006 je družba DARS d. d. najela posojilo pri banki Intesa Sanpaolo (prej Banki Koper), namenjeno za refinanciranje oz. predčasno odplačilo kreditov, najetih pri banki Kreditanstalt für Wiederaufbau, ki je bilo v letu 2016 v celoti predčasno odplačano.

V letu 2016 je DARS d. d. najel posojilo pri banki Intesa Sanpaolo v višini 80 milijonov evrov, namenjeno za refinanciranje kreditov.

Posojila Intesa Sanpaolo so bila v letu 2018 odplačana v skupnem znesku 2.333.333 evrov.

Dolgoročna obveznost do banke Intesa Sanpaolo ter roka odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2007 do 2021	4.666.667
II	od 2021 do 2036	80.000.000
Skupaj		84.666.667

e) Posojila NLB

V letih 2007, 2008 in 2013 je družba DARS d. d. najela tri posojila pri NLB, ki jih je v celoti uporabila za financiranje gradnje avtocest. V letu 2016 sta bila reprogramirana kredita NLB I in NLB II z namenom podaljšanja ročnosti posojila.

Dolgoročna obveznost do NLB ter roki odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2020 do 2027	183.750.000
II	od 2020 do 2025	128.269.231
III	2028	50.000.000
Skupaj		362.019.231

f) Posojilo Abanka

Leta 2015 je DARS d. d. najel posojilo pri banki Abanka v višini 50 milijonov evrov, namenjeno za refinanciranje oz. predčasno odplačilo kreditov.

Dolgoročna obveznost do Abanke ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2021 do 2029	50.000.000
Skupaj		50.000.000

g) Posojilo SKB

Leta 2015 je DARS d. d. najel posojilo pri banki SKB v višini 50 milijonov evrov, namenjen za refinanciranje oz. predčasno odplačilo kreditov.

Dolgoročna obveznost do SKB ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2021 do 2028	50.000.000
Skupaj		50.000.000

h) Posojilo Unicredit Banke Slovenija in banke Intesa Sanpaolo

V letu 2016 je DARS d. d. najel posojilo pri banki Unicredit in Intesa Sanpaolo v skupni višini 99 milijonov evrov, z namenom refinanciranja oz. predčasnega odplačila kreditov.

Dolgoročna obveznost do Unicredit Banke Slovenija in banke Intesa Sanpaolo ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2021 do 2036	99.000.000
Skupaj		99.000.000

i) Posojilo SID

Leta 2016 je DARS d. d. najel posojilo pri banki SID v višini 50 milijonov evrov, namenjeno za refinanciranje oz. predčasno odplačilo kreditov.

Dolgoročna obveznost do SID ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	od 2024 do 2036	50.000.000
Skupaj		50.000.000

j) Posojila Evropske investicijske banke (EIB)

Posojila Evropske investicijske banke, najeta v obdobju 1994–2006, so bila v letu 2018 odplačana v znesku 66.966.970 evrov. Končna zapadlost posojil je med letoma 2019 in 2041.

V letu 2017 je DARS d. d. najel novo posojilo pri Evropski investicijski banki v višini 51 milijonov evrov, namenjeno za financiranje projekta Elektronskega cestninskega sistema. Kredit je bil delno črpan v letu 2018.

Dolgoročne obveznosti do Evropske investicijske banke ter roki odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
III	od 2004 do 2019	0
IV	od 2005 do 2019	0
V	od 2007 do 2027	45.000.000
VI	od 2012 do 2029	59.840.000
VII	od 2014 do 2037	194.318.182
VIII	od 2015 do 2034	222.611.111
IX	od 2022 do 2041	145.000.000
X	od 2019 do 2028	22.368.421
Skupaj		689.137.714

k) Posojila Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)

V letih 2008 in 2009 je družba DARS d. d. pri banki Kreditanstalt für Wiederaufbau najela tri posojila, ki so bila namenjena financiranju gradnje avtocest. Posojila pri banki so bila v letu 2018 odplačana v vrednosti 37.718.750 evrov.

Dolgoročne obveznosti do Kreditanstalt für Wiederaufbau ter roki odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
II	od 2013 do 2029	158.828.125
III	od 2014 do 2019	0
IV	od 2014 do 2019	0
Skupaj		158.828.125

l) Posojili Deutsche Pfandbriefsbank

Leta 2006 je družba DARS d. d. najela dve posojili pri Deutshe Pfandbriefbank v skupnem znesku 225.000.000 evrov. Posojili Deutshe Pfandbriefbank sta bili v letu 2018 odplačani v znesku 23.809.523 evrov.

Dolgoročne obveznosti do Deutshe Pfandbriefbank ter roka odplačila posojil

Vrsta	Obdobje odplačevanja kreditov	V EUR (brez centov)
I	od 2014 do 2024	32.142.857
II	od 2013 do 2021	33.333.334
Skupaj		65.476.191

m) Posojilo KA FINANZ AG (prej Kommunalkredit)

Leta 2010 je družba DARS d. d. najela posojilo v višini 70.000.000 evrov pri banki Kommunalkredit Austria AG (sedaj KA FINANZ AG). Posojilo je bilo najeto po fiksni obrestni meri. Glavnica posojila KA FINANZ je bila v letu 2018 odplačana v višini 14.000.000.

Dolgoročne obveznosti do banke KA FINANZ AG ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja kreditov	V EUR (brez centov)
I	od 2015 do 2020	7.000.000
Skupaj		7.000.000

II.5.1.17 Dolgoročne finančne obveznosti na podlagi obveznic

Družba DARS d. d. je za financiranje gradnje in obnavljanja avtocest v letih 2004 in 2005 izdala tri izdaje obveznic. Obveznosti iz izdanih obveznic so zavarovane s poroštvom RS.

Izdaja	Zapadlost	Velikost izdaje v EUR (brez centov)
DRS1	2024	56.042.047
DRS2	2025	61.758.920
DRS3	2020	42.563.580
Skupaj		160.364.547

a) Obveznice DARS d. d. prve emisije (DRS1)

Družba DARS d. d. je leta 2004 izdala obveznice prve emisije z oznako DRS1 v skupni nominalni vrednosti 56.042.047 evrov. Glavnica v celoti zapade v letu 2024, letna kuponska obrestna mera je 5,1 odstotka. Z obveznicami se trguje na Ljubljanski borzi.

b) Obveznice DARS d. d. druge emisije (DRS2)

Družba DARS d. d. je v letu 2005 izdala obveznice druge emisije z oznako DRS2 v skupni nominalni vrednosti 61.758.920 evrov. Glavnica v celoti zapade v letu 2025, letna kuponska obrestna mera je 4,5 odstotka. Z obveznicami se trguje na Ljubljanski borzi.

c) Obveznice DARS d. d. tretje emisije (DRS3)

Družba DARS d. d. je leta 2005 izdala obveznice tretje emisije z oznako DRS3 v skupni nominalni vrednosti 42.563.580 evrov. Glavnica v celoti zapade v letu 2020, letna kuponska obrestna mera je štiri odstotke. Z obveznicami se trguje na Ljubljanski borzi.

II.5.1.18 Druge dolgoročne finančne obveznosti

a) Posojilo Regione Autonoma Friuli Venezia

Posojilo DARS d. d. pri podjetju Regione Autonoma Friuli Venezia je bilo pridobljeno na podlagi memoranduma o soglasju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Italije za gradnjo avtocestnih objektov, potrebnih za povezavo slovenskega avtocestnega omrežja z italijanskim. Posojilo je bilo najeto leta 2000. V letu 2018 je bilo posojilo Regione Autonoma Friuli Venezia odplačano v znesku 3.184.955 evrov.

Dolgoročne obveznosti do Regione Autonoma Friuli Venezia ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja kreditov	V EUR (brez centov)
I	od 2011 do 2025	19.109.732
Skupaj		19.109.732

b) Posojilo na osnovi zadolžnice Schuldschein

V letu 2015 je DARS najel posojilo na osnovi zadolžnice Schuldschein v višini 37,78 milijona evrov. Posojilo je DARS najel za dobo 15 let.

Dolgoročne obveznosti iz naslova posojila Schuldschein ter rok odplačila posojila

Vrsta	Obdobje odplačevanja kreditov	V EUR (brez centov)
I	2030	37.780.000
Skupaj		37.780.000

c) Instrument Namensschuldverschreibung (NSV oz. imenska zadolžnica)

V letu 2017 je DARS izdal instrument Namensschuldverschreibung (NSV oz. imenska zadolžnica) v višini 100 milijonov evrov. Glavnica v celoti zapade v letu 2037. Z instrumentom se ne trguje na borzi.

Dolgoročne obveznosti iz naslova imenske zadolžnice ter rok odplačila

Vrsta	Obdobje odplačevanja	V EUR (brez centov)
I	2037	100.000.000
Skupaj		100.000.000

II.5.1.19 Dolgoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev

Družba ima na dan 31. 12. 2018 dolgoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev v višini 344.487 evrov, ki predstavljajo zadržana sredstva do izvajalcev gradnje avtocest zaradi prejetih zahtevkov podizvajalcev.

II.5.1.20 Druge dolgoročne poslovne obveznosti

Med drugimi dolgoročnimi poslovnimi obveznostmi je izkazana obveznost iz naslova nadomestila za ustanovitev stavbne pravice v višini 119.250.298 evrov. Na podlagi Letne izvedbene pogodbe (za izvajanje naročila na podlagi 4. člena ZDARS-1 za leto 2018) se kratkoročni del dolgoročne obveznosti prenese na kratkoročne obveznosti.

Stavbna pravica je bila v skladu z ZDARS-1 ustanovljena v korist DARS d. d. na zemljiščih v lasti RS, na katerih so avtoceste kot objekti, ki so bili zgrajeni ali so se pričeli graditi pred uveljavitvijo ZDARS-1. Stavbna pravica je ustanovljena za 50 let (od 4. decembra 2010 do 4. decembra 2060) kot neodplačna. Po Zakonu o uravnoteženju javnih financ se za stavbno pravico plačuje nadomestilo.

Vrednost nadomestila za stavbno pravico je bila na podlagi mnenja pooblaščenega ocenjevalca vrednosti nepremičnin, podanega 7. junija 2012, določena v znesku 190.810.787 evrov brez DDV. Pooblaščen ocenjevalec vrednosti nepremičnin je 29. februarja 2016 na zahtevo Ministrstva za infrastrukturo ponovno izvedel cenitev stavbne pravice, ki znaša 190.760.000 evrov brez DDV. DARS d. d. je izvedel uskladitev vrednosti stavbne pravice na novo ocenjeno vrednost, ki je sedaj za 50.787 evrov nižja od prvotno ocenjene.

Med drugimi dolgoročnimi poslovnimi obveznostmi so tudi izkazane obveznosti do sofinancerjev spremljajoče infrastrukture (večinoma občin) v višini 690.774 evrov, ki se gradi v okviru avtocestne infrastrukture in ne predstavlja avtoceste ter jo mora družba po izgradnji predati sofinancerjem.

II.5.1.21 Odložene obveznosti za davek

Pregled gibanja odloženih obveznosti za davek v letu 2018

V EUR (brez centov)	31. 12. 2017	Pripoznavano v izkazu poslovnega izida	Pripoznavano v izkazu drugega vseobsegajočega donosa	31. 12. 2018
Varovanje denarnega toka iz naslova obrestnih zamenjav	199.530	0	-149.348	50.181
Skupaj	199.530	0	-149.348	50.181

II.5.1.22 Kratkoročne finančne obveznosti

Kratkoročne finančne obveznosti v skupni višini 234.731.087 evrov predstavljajo kratkoročni del dolgoročnih finančnih obveznosti, ki zapadejo v plačilo v naslednjem letu, ter natečene obresti iz posojil, izdanih obveznic in obveznosti iz naslova izpeljanih finančnih instrumentov.

Kratkoročne finančne obveznosti do bank v skupni višini 216.084.171 evrov predstavljajo:

- a. del glavnice kratkoročnih bančnih posojil za nabavo opredmetenih osnovnih sredstev, ki zapadejo v plačilo v letu 2019;

Posojilodajalec	31. 12. 2018	EUR (brez centov) 31. 12. 2017
Evropska investicijska banka II	0	4.333.334
Evropska investicijska banka III	5.833.333	11.666.667
Evropska investicijska banka IV	10.666.667	10.666.667
Evropska investicijska banka V	6.000.000	6.000.000
Evropska investicijska banka VI	6.270.000	6.270.000
Evropska investicijska banka VII	11.363.636	11.363.636
Evropska investicijska banka VIII	16.666.667	16.666.667
Evropska investicijska banka IX	0	0
Evropska investicijska banka X	2.631.579	0
Kreditanstalt für Wiederaufbau 267,5	16.718.750	16.718.750
Kreditanstalt für Wiederaufbau 55	11.000.000	11.000.000
Kreditanstalt für Wiederaufbau 50	10.000.000	10.000.000
KA FINANZ	14.000.000	14.000.000
Deutsche Pfandbriefbank I	7.142.857	7.142.857
Deutsche Pfandbriefbank II	16.666.667	16.666.667
Intesa Sanpaolo I	2.333.333	2.333.333
Konzorcij bank II	9.112.629	13.445.072
Konzorcij bank III	21.028.249	21.028.249
Konzorcij bank IV	10.332.489	10.332.489
Konzorcij bank V	11.116.302	5.955.162
Konzorcij bank VI	659.201	659.201
Konzorcij bank VII	5.116.493	5.116.493
Addiko Bank I	3.332.168	3.332.168
Addiko Bank II	1.250.874	1.250.874
Addiko Bank III	2.086.463	2.086.463
Unicredit bank I	1.669.171	1.669.171
Unicredit bank II	6.666.667	6.666.667
Skupaj glavnice	209.664.195	216.370.584

- b. natečene obresti od dolgoročnih bančnih posojil na dan 31. decembra 2018 v višini 6.419.979 evrov.

Kratkoročne finančne obveznosti za obresti se nanašajo na obresti, natečene do 31. decembra 2018. Obrestne mere in način obračunavanja obresti za sklenjene posle so pogodbeno določeni in so bili 31. decembra 2018 v intervalu od 0 do 4,96 odstotka letno.

Kratkoročne finančne obveznosti na podlagi obveznic v višini 3.416.071 evrov se nanašajo na obresti, natečene do 31. decembra 2018.

Druge kratkoročne finančne obveznosti v višini 15.230.845 evrov se nanašajo na:

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	31. 12. 2017
Kratkoročni del glavnice posojila Regione Autonoma Friuli Venezia	3.184.955	3.184.955
Kratkoročne finančne obveznosti za natečene obresti od drugih	1.553.468	1.557.950
Obresti od izpeljanih finančnih instrumentov	564.563	557.240
Obveznosti iz izpeljanih finančnih instrumentov	9.927.858	7.061.672
Skupaj	15.230.845	15.503.699

Da bi se zavarovala pred obrestnimi tveganji, se je družba v preteklih letih – v skladu s politiko aktivnega upravljanja finančnega tveganja – odločila, da bo zmanjšala izpostavljenost tveganju sprememb obrestnih mer na trgu. Tako je bilo 31. decembra 2018 variabilni obrestni meri izpostavljenih 32 odstotkov vrednosti portfelja zadolženosti, fiksni obrestni meri pa 67 odstotkov. Preostali odstotek predstavlja brezobrestni kredit.

Obveznosti iz izpeljanih finančnih instrumentov v višini 9.927.858 evrov se nanašajo na obveznosti iz naslova vrednotenja izpeljanih finančnih instrumentov na dan 31. decembra 2018.

Podrobnejši opis izpeljanih finančnih instrumentov, ki jih je imela družba sklenjene na dan 31. decembra 2018.

Zavarovanje obrestnega tveganja v višini 40 milijonov evrov

Družba DARS d. d. je leta 2007 sklenila posel zavarovanja obrestnega tveganja v višini 40.000.000 evrov z ročnostjo treh let. S tem poslom je DARS d. d. delno zavaroval posojilo, najeto pri UniCredit Banki Slovenija. Posojilo je bilo zavarovano za tri leta s fiksno obrestno mero ter z opcijo podaljšanja posla za nadaljnjih sedem let. V letu 2010 se je izvršila opcija podaljšanja posla za nadaljnjih sedem let.

Zavarovanje obrestnega tveganja v skupni višini 150 milijonov evrov

Družba DARS d. d. je v drugi polovici leta 2014 sklenila tri posle zavarovanja obrestnega tveganja v skupni višini 150.000.000 evrov z ročnostjo deset let. S posameznimi posli v višini po 50 milijonov evrov je DARS d. d. delno zavaroval posojila, najeta pri banki KfW (posojilo KfW 267,5) in pri NLB (za posojilo 245 milijonov evrov in 145 milijonov evrov). Posojila so bila zavarovana za deset let s fiksno obrestno mero.

Zavarovanje obrestnega tveganja v skupni višini 100 milijonov evrov

Družba DARS d. d. je v letu 2016 sklenila dva posla zavarovanja obrestnega tveganja v skupni višini 100.000.000 evrov z ročnostjo deset let. S posameznimi posli v višini po 50 milijonov evrov je DARS d. d. delno zavaroval posojila, najeta pri banki NLB (posojilo NLB 50) in pri SKB (posojilo SKB 50). Posojila so bila zavarovana za deset let s fiksno obrestno mero.

Zavarovanje obrestnega tveganja v skupni višini 99,5 milijonov evrov

Družba DARS d. d. je v letu 2017 sklenila dva posla zavarovanja obrestnega tveganja v skupni višini 99.500.000 evrov z ročnostjo deset let. S posameznimi posli v višini 50 milijonov evrov in 49,5 milijonov evrov je DARS d. d. delno zavaroval posojila, najeta pri banki KfW (posojilo KfW 267,5) in pri banki Unicredit (posojilo Unicredit+ Intesa Sanpaolo). Posojila so bila zavarovana za deset let s fiksno obrestno mero.

II.5.1.23 Kratkoročne poslovne obveznosti

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež v odstotkih	31. 12. 2017	Indeks
Kratkoročne obveznosti do dobaviteljev	30.743.653	51 %	34.744.737	88
Kratkoročne obveznosti za predujme	62.736	0 %	634.256	10
Kratkoročne obveznosti do delavcev	4.260.901	7 %	3.739.243	114
Kratkoročne obveznosti do države	23.747.959	39 %	38.294.527	62
- obveznosti za davek od dohodka pravnih oseb	2.842.378	5 %	13.307.675	21
- obveznosti za obračunani DDV	8.237.602	14 %	8.272.719	100
- obveznosti za davke in prispevke izplačevalca iz naslova plač in drugih prejemkov	2.010.734	3 %	1.809.942	111
- kratkoročna obveznost za stavbno pravico	9.868.988	16 %	14.700.000	67
- druge obveznosti do države	788.257	1 %	204.190	386
Kratkoročne obveznosti do drugih	854.993	1 %	2.988.356	29
Kratkoročne obveznosti do podizvajalcev	1.037.602	2 %	3.265.558	32
Skupaj	60.707.844	100 %	83.666.676	73

Obveznosti družbe do dobaviteljev predstavljajo neplačane obveznosti za izvedena in obračunana dela pri gradnji avtocest, ki so jih izvajali domači in tuji dobavitelji (vključno s pogodbeno zadržanimi zneski), obveznosti iz naslova odškodnin pri pridobivanju zemljišč za posle v imenu RS in za njen račun, obveznosti iz poslovanja iz naslova upravljanja in vzdrževanja avtocest ter druge kratkoročne poslovne obveznosti.

Pogodbeno zadržana sredstva predstavljajo varščino za dobro izvedbo del in se do izpolnitve vseh pogodbenih obveznosti izvajalca (prevzem del, odprava vseh pomanjkljivosti, predaja garancij za odpravo napak v garancijski dobi) zadržijo v višini do največ petih odstotkov pogodbene vrednosti. Zadržana sredstva po sklenjenih pogodbah z izvajalci pripadajo izvajalcem in se nakažejo, ko izvajalci izpolnijo pogodbeno obveznost ter investitorju dostavijo zahtevano dokumentacijo. Na zadnji dan leta 2018 so kratkoročne obveznosti do dobaviteljev na podlagi zadržanih sredstev znašale 13.123.488 evrov in so predstavljale 43-odstotni delež vseh obveznosti do dobaviteljev.

Med kratkoročnimi poslovnimi obveznostmi je tudi kratkoročni del dolgoročne obveznosti iz naslova nadomestila za stavbno pravico, ki za leto 2019 v skladu z Letno izvedbeno pogodbo za izvajanje naročila na podlagi 4. člena ZDARS-1 znaša 9.868.988 evrov.

Pregled kratkoročnih poslovnih obveznosti do dobaviteljev po zapadlosti na dan 31. decembra 2018

V EUR (brez centov)	Nezapadle	do 60 dni	nad 60 dni	Skupaj
Kratkoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev (tekoče obveznosti)	17.286.038	333.624	502	17.620.164
Kratkoročne poslovne obveznosti do dobaviteljev (zadržani zneski)	13.123.488	0	0	13.123.488

Pregled obveznosti do dobaviteljev na dan 31. decembra 2018

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež
KOLEKTOR CPG d. o. o.	2.477.188	8 %
ALPINE BAU GMBH, Salzburg - Podružnica Celje - v stečaju	1.888.452	6 %
GORENJSKA GRADBENA DRUŽBA d. d.	1.744.041	6 %
TELEKOM SLOVENIJE, d. d.	1.508.433	5 %
Q-Free ASA	1.392.999	5 %
CPK d. d.	1.329.454	4 %
CPM, d. d., v stečaju	1.034.602	3 %
POMGRAD d. d.	978.182	3 %
PETROL d. d., Ljubljana	947.302	3 %
DRI upravljanje investicij, d. o. o.	824.943	3 %
Ostali dobavitelji	16.618.056	54 %
Skupaj	30.743.653	100 %

Obveznosti družbe do delavcev predstavljajo predvsem obračunane decembrske plače ter nadomestila plač in povračila stroškov, povezanih z delom zaposlenih v družbi, izplačane januarja 2019.

Dolgovi do članov uprave in članov nadzornega sveta na dan 31. 12. 2018 predstavljajo obračunane decembrske plače oz. sejnine ter nadomestila plač in povračila stroškov, povezanih z delom v družbi, izplačane januarja 2019.

II.5.1.24 Kratkoročne pasivne časovne razmejitve

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	Delež	31. 12. 2017	Indeks
Kratkoročno vnaprej vračunani stroški	435.505	2 %	590.670	74
Kratkoročno odloženi prihodki	21.547.546	98 %	28.505.773	76
Skupaj	21.983.051	100 %	29.096.443	76

Med obveznostmi družbe so vnaprej vračunani stroški oz. odhodki, ki zajemajo vnaprej vračunane stroške za izvedbo revizije računovodskih izkazov za leto 2018 v višini 39.024 evrov in stroške za izvedbo aktuarskega izračuna rezervacij za jubilejne nagrade in odpravnine na dan 31. decembra 2018 v višini 460 evrov, vnaprej vračunane stroške nadzornega inženirja za zaključene investicijske projekte v višini 20.821 evrov, vnaprej vračunane stroške za spremenljivi prejemek uprave v višini 247.747 evrov in variabilni del plače za zaposlene po individualni pogodbi v višini 127.453 evrov.

Kratkoročno odloženi prihodki nastanejo, če še niso opravljene sicer že zaračunane ali celo plačane storitve. Kratkoročno odloženi prihodki družbe so bili oblikovani:

- za prihodke od prodaje cestnine v obliki dobroimetja, naloženega na elektronske cestninske medije (elektronske tablice sistema ABC, kartice DARS in kartice DARS Transporter ter DarsGo naprave), ki so bili zaračunani in plačani v letu 2018, a jim ne sledijo cestninski prehodi v tem letu. Prihodki bodo odloženi, dokler uporabniki storitev ne bodo opravili cestninskega prehoda. Za vozila nad 3,5 tone največje dovoljene mase je od 1. aprila 2018 v veljavi elektronsko cestninjenje v prostem prometnem toku, poimenovano DarsGo. Uporabniki starega cestninskega sistema morebitnega neporabljenega dobroimetja na ABC-tablicah in DARS-kartich ne morejo prenesti na račun vozila v sistemu DarsGo, saj gre za dva

- popolnoma ločena sistema, temveč lahko zahtevajo vračilo na bančni račun.
- za v letu 2018 zaračunane letne vinjete, ki bodo veljale v letu 2019, in polletne enosledne vinjete, delno ali v celoti veljavne za uporabo avtocest v letu 2019 (polletna vinjeta velja šest mesecev od dneva njenega nakupa, letna vinjeta za leto 2019 pa od 1. decembra 2018 do 31. januarja 2020).

Kratkoročno odloženi prihodki so:

- že zaračunane letne vinjete za leto 2019 in polletne vinjete, delno ali v celoti veljavne za uporabo avtocest v letu 2019, v skupni vrednosti 16.019.139 evrov (polletna vinjeta velja šest mesecev od dneva njenega nakupa, letna vinjeta za leto 2019 pa od 1. decembra 2018 do 31. januarja 2020);
- dobroimetje iz naslova starega cestninskega sistema naloženo na predplačniške cestninske medije (kartice DARS, kartice ABC) v znesku 2.000.000 evrov (Uporabniki starega cestninskega sistema morebitnega neporabljenega dobroimetja na ABC-tablicah in DARS-karticah ne morejo prenesti na račun vozila v sistemu DarsGo, saj gre za dva popolnoma ločena sistema, temveč lahko zahtevajo vračilo na bančni račun);
- dobroimetje naloženo na DarsGo naprave v znesku 3.437.496 evrov, zaračunano in plačano leta 2018, ki mu niso sledili cestninski prehodi v istem letu. Prihodki so odloženi, dokler uporabniki storitev ne opravijo cestninskega prehoda;
- drugi kratkoročno odloženi prihodki v višini 90.910 evrov.

II.5.1.25 Zunajbilančna evidenca

Družba ima na dan 31. 12. 2018 v zunajbilančni evidenci izkazane naslednje postavke:

1. Znesek v višini 111.542.123 evrov predstavlja potencialna denarna sredstva oz. terjatve iz naslova prejetih garancij oz. drugih instrumentov zavarovanja iz naslova kritja povračila škode in tveganja v povezavi z javnim naročilom, izpolnitve pogodbenih obveznosti (dobra in pravočasna izvedba del, tveganje neplačila v roku in skladno z dogovorjenimi pogodbenimi obveznostmi) ter odprave napak v garancijski dobi.

V EUR (brez centov)	31. 12. 2018	31. 12. 2017
Garancije za dobro izvedbo del	47.049.134	48.210.321
Garancije za odpravo napak	38.994.545	51.996.392
Garancije za zanesljivost plačila	14.457.744	23.026.744
Garancije za resnost ponudbe	11.040.700	592.200,00
Skupaj	111.542.123	123.825.657

2. Vrednost zaloge vinjet za uporabo cestninskih cest v Republiki Avstriji, ki jih prodaja DARS d. d., znaša 1.063.454 evrov.
3. Na dan poročanja je bilo proti družbi vloženi za 75.315.224 evrov tožb (glavnice), od katerih 99 % izhaja s področja gradenj in obnov avtocest. Od navedenih tožb so bile na podlagi pridobljenih pravnih mnenj in ocene posloводства oblikovane rezervacije iz naslova tožb v višini 31.010.303 evrov (glavnice in zamudne obresti) (pojasnilo II.5.1.14, Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitev). Možne obveznosti iz naslova tožb na dan 31. 12. 2018 znašajo 56.797.478 evrov. Glede na potek postopkov je težko z zadostno stopnjo verjetnosti napovedati čas zaključka posamezne zadeve.
4. 3.753.423 evrov predstavljajo terjatve, za katere se ocenjuje, da je verjetnost za kakršnokoli plačilo iz stečajne mase v korist navadnih upnikov, med katere sodijo tudi terjatve DARS d. d., minimalna.

5. Dne 16. 11. 2017 je bila za financiranje vzpostavitve sistema DarsGo sklenjena nova pogodba z banko EIB za najem kredita v višini 51 milijonov evrov. V letu 2018 je bil kredit delno črpan in sicer v višini 25 milijonov evrov. Preostanek v višini 26 milijonov evrov predstavlja nečrpani znesek kredita. Končni datum črpanja kredita je 36 mesecev po podpisu pogodbe.

Nobena od naštetih obveznosti na dan 31. 12. 2018 ne izpolnjuje pogojev za priznanje med bilančne postavke, družba pa iz tega naslova ne pričakuje materialnih posledic.

II.5.2 Pojasnila k izkazu poslovnega izida

II.5.2.1 Čisti prihodki od prodaje

V EUR (brez centov)	2018	Delež	2017	Indeks 2018/2017
Prihodki od cestnin	451.497.703	97 %	430.894.988	105
- prihodki od prodaje vinjet	188.408.769	42 %	180.421.374	104
- prihodki od cestnine tovorni promet	263.088.934	58 %	250.473.614	105
Prihodki od zakupnin za počivališča	8.038.859	2 %	7.449.857	108
Prihodki od zapor in prekomernih obremenitev	1.142.321	0 %	834.351	137
Prihodki od služnosti za bazne postaje in ostalo	686.602	0 %	676.395	102
Prihodki od zakupa optičnih vlaken	1.026.446	0 %	1.018.613	101
Prihodki po pogodbi o izvajanju naročila	300.000	0 %	330.295	91
Drugi prihodki od prodaje	2.913.930	1 %	1.039.813	280
Skupaj čisti prihodki od prodaje	465.605.859	100 %	442.244.312	105

Prihodki od pobrane cestnine so leta 2018 znašali 451.497.703 evrov in predstavljajo 97 odstotkov vseh prihodkov od prodaje ter so za 5 odstotkov višji kot leta 2017. Od tega znašajo prihodki od cestninjenja vozil, težkih do 3,5 tone (vinjetni sistem), 188.408.769 evrov in predstavljajo 42 odstotkov prihodkov od cestnin, prihodki od cestninjenja vozil, težjih od 3,5 tone, pa znašajo 263.088.934 oz. 58 odstotkov. Prihodki od pobrane cestnine so podrobneje pojasnjeni v poglavju I.9.2, I.9.2.1 in I.10.

Prihodkom od cestnine sledijo prihodki od zakupnin za počivališča, ki so leta 2018 znašali 8.038.859 evrov. Prihodki od zakupnin nastanejo z oddajanjem v zakup pravice do uporabe zemljišč ob avtocestah za izvajanje servisnih dejavnosti s področja gostinstva in postavitev bencinskih črpalk s servisi. V primerjavi z letom 2017 so se povišali za osem odstotkov.

Med prihodke od prodaje spadajo še prihodki od zapor in prekomernih obremenitev v višini 1.142.321 evrov, prihodki od zakupa optičnih vlaken v višini 1.026.446 evrov in prihodki od zaračunanih služnosti v višini 686.602 evrov.

Prihodki po pogodbi za izvajanje naročila so leta 2018 znašali 300.000 evrov. Ti prihodki se nanašajo na izvajanje nalog, ki jih DARS d. d. opravlja v imenu in za račun RS na podlagi letne izvedbene pogodbe in 4. člena ZDARS-1. Naloge vključujejo prostorsko načrtovanje in umeščanje avtocest v prostor ter pridobivanje nepremičnin za potrebne graditve avtocest.

Druge prihodke od prodaje v višini 2.913.930 evrov predstavljajo prihodki od provizije, ustvarjene pri prodaji avstrijskih vinjet, prihodki od prodaje DarsGo naprav, prihodki od vlek, pluženja, reševanja prometnih nezgod, prihodki iz naslova najemnin za počitniške kapacitete in stanovanja, prihodki od prodaje odpadnega materiala in ostali prihodki.

Čisti prihodki od prodaje so bili v celoti ustvarjeni na domačem trgu.

II.5.2.2 Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve

Lastne storitve investicijskih vlaganj na avtocestah, ki jih ni zaračunala zunanjim izvajalcem storitev obnavljanja avtocest, je družba v letu 2018 usredstvila. Prihodki od usredstvenih lastnih storitev so leta 2018 znašali 898.978 evrov.

II.5.2.3 Drugi poslovni prihodki

V EUR (brez centov)	2018	Delež	2017	Indeks
Odprava dolgoročnih rezervacij	10.882.212	48 %	1.137.941	956
Odškodnine od zavarovalnic	1.755.102	8 %	1.942.774	90
Prihodki od porabe dolgoročno odloženih prihodkov	9.455.839	41 %	6.009.598	157
Dobički od prodaje opreme in nepremičnin	640.979	3 %	167.531	383
Drugi poslovni prihodki	141.107	1 %	73.259	193
Drugi poslovni prihodki skupaj	22.875.241	100 %	9.331.102	245

Odprava dolgoročnih rezervacij v višini 10.882.212 evrov med drugim vključuje odpravo rezervacij za tožbe v znesku 5.364.482 evrov, odpravo dolgoročno odloženih prihodkov iz naslova neporabljenega dobroimetja na ACB tablicah in DARS karticah zaradi prehoda iz starega cestninskega sistema na elektronsko cestninjenje v znesku 5.191.371 evrov ter odpravo rezervacij za neizkoriščen letni dopust leta 2017 v znesku 157.030 evrov.

Odškodnine zavarovalnic vključujejo odškodnine, prejete od zavarovalnic za odpravo škode, ki je nastala na avtocestnih odsekih in objektih ob avtocestah. Leta 2018 jih je bilo za 1.755.102 evrov.

Prihodki od porabe dolgoročno odloženih prihodkov v višini 9.455.839 evrov se nanašajo na porabo prejetih sredstev Evropske unije in drugih sofinancerjev, prejetih za financiranje priprave prostorske in projektne dokumentacije ter graditve avtocest oz. s tem povezane naloge (izboljšanje prometne varnosti – graditev sistemov nadzora in vodenja prometa) ter druge projekte. Vrednost dolgoročno odloženih prihodkov se zmanjšuje skladno z nastankom stroškov (obračunane amortizacije osnovnih sredstev in za zneske drugih vrst stroškov, za katere so bila sredstva prejeta) ter se prenaša v prihodke. Družba je v letu 2018 prenesla v prihodke dolgoročno odložene prihodke v višini 7.577.154 evrov, ki jih je prejela v okviru kohezijskega sklada Evropske unije, projektov TEN T, CROCODILE ter programov EasyWay in TEMPO-CONNECT. V višini 1.878.685 evrov je družba prenesla v prihodke prejetih dolgoročno odloženih prihodkov iz naslova sofinanciranja občin (MOL), ELES-a in drugih financerjev projektov.

II.5.2.4 Stroški in poslovni odhodki

Pregled stroškov in odhodkov

V EUR (brez centov)	2018	Delež	2017	Indeks
Stroški materiala	10.784.758	4 %	9.397.092	115
Stroški storitev	36.862.228	14 %	29.238.361	126
Stroški dela	40.847.516	15 %	39.730.512	103
Amortizacija	171.160.088	64 %	160.302.767	107
Prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih OS	3.749.710	1 %	709.825	528
Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih	171.922	0 %	128.295	134
Drugi poslovni odhodki	3.408.916	1 %	3.466.600	98
Poslovni odhodki skupaj	266.985.138	100 %	242.973.453	110

Razčlenitev stroškov materiala

V EUR (brez centov)	2018	Delež	2017	Indeks
Stroški materiala	4.318.443	40 %	3.464.690	125
Stroški energije	4.604.820	43 %	4.077.919	113
Stroški nadomestnih delov	588.474	5 %	571.966	103
Odpis drobnega inventarja	1.077.972	10 %	1.060.951	102
Drugi stroški materiala	195.050	2 %	221.566	88
Skupaj	10.784.758	100 %	9.397.092	115

Stroški materiala predstavljajo štiriodstotni delež vseh poslovnih odhodkov in so glede na leto 2017 višji za petnajst odstotkov.

Razčlenitev stroškov storitev

V EUR (brez centov)	2018	Delež	2017	Indeks
Stroški nadzornega inženirja	869.548	2 %	547.697	159
Storitve v zvezi z agencijami za posredovanje delovne sile	535.375	1 %	557.646	96
Stroški vzdrževanja osnovnih sredstev	10.732.123	29 %	5.937.561	181
Najemnine	1.652.824	4 %	1.481.659	112
Stroški plačilnega prometa in zavarovalnih premij	2.984.544	8 %	2.939.141	102
Provizija od prodanih vinjet	7.391.375	20 %	7.036.489	105
Stroški drugih storitev	12.696.438	34 %	10.738.168	118
Skupaj	36.862.228	100 %	29.238.361	126

Stroški storitev predstavljajo 14-odstotni delež vseh poslovnih odhodkov. Pomembnejše storitve v letu 2018 so bili stroški vzdrževanja osnovnih sredstev (29-odstotni delež), provizije od prodanih vinjet (20-odstotni delež) ter stroški plačilnega prometa in zavarovalnih premij (8-odstotni delež).

Zaradi faze vzporednega delovanja sistemov cestninjenja ter nadomeščanja že zaposlenih, ki so bili napoteni na razna usposabljanja v povezavi z vzpostavitvijo novega sistema DarsGo, ki je začel delovati z aprilom 2018, smo imeli do vključno 31. 3. 2018 najeto delovno silo preko agencije za posredovanje delovne sile. V povprečju je bilo do tega datuma v družbi zaposlenih 70 agencijskih delavcev (podatek je pridobljen na podlagi delovnih ur).

Zaradi narave poslovanja družbe stroški po funkcionalnih skupinah niso prikazani.

II.5.2.5 Stroški dela

Stroški dela zavzemajo 15-odstotni delež v vseh poslovnih odhodkih DARS d. d. Leta 2018 so bili za tri odstotke višji kot leta 2017.

Vrsta stroškov dela	2018	Delež	2017	Indeks
Stroški plač	30.226.388	74 %	29.026.191	104
Stroški pokojninskih zavarovanj	3.374.030	8 %	3.285.132	103
Stroški drugih socialnih zavarovanj	2.539.836	6 %	2.441.290	104
Drugi stroški dela	4.707.262	12 %	4.977.899	95
Skupaj	40.847.516	100 %	39.730.512	103

Družba med stroški dela izkazuje tudi obračunane premije dodatnega pokojninskega zavarovanja v višini 862.494 evrov.

Na zadnji dan leta 2018 je bilo v družbi zaposlenih 1.232 delavcev. V povprečju je bilo leta 2018 v družbi zaposlenih 1.191 delavcev (podatek je pridobljen na podlagi delovnih ur).

V letu 2018 je družba izplačevala plače na podlagi Podjetniške kolektivne pogodbe DARS d. d., plače uprave DARS d. d. pa tudi v skladu z Zakonom o prejemkih poslovnih oseb v gospodarskih družbah v večinski lasti RS in samoupravnih lokalnih skupnosti (ZPPOGD, Ur. l. RS, št. 21/2010).

Povprečna plača v DARS d. d. v letu 2018 (v evrih)

Povprečna bruto plača	Leto 2018	Leto 2017
DARS d. d.	2.104	1.989
Republika Slovenija	1.682	1.627

Število zaposlenih in izobrazbena struktura zaposlenih na dan 31. decembra 2018 sta prikazana v poslovnem delu letnega poročila, v poglavju Upravljanje človeških virov (poglavje I.16.7).

Skupni obračunani bruto prejemki članov uprave DARS d. d. so v letu 2018 znašali 530.669 evrov. V tabeli so prikazani prejemki uprave DARS d. d. po posameznih članih.

V EUR (brez centov)	Matjaž Knez, predsednik uprave do 13. 1. 2016	Tine Svoltjšak, član uprave do 9. 1. 2015	Franc Skok, član uprave do 13. 1. 2016	Gašper Marc, član uprave od 15. 5. 2015	Marjan Sisinger, član uprave/ dela- vski direktor od 9. 5. 2014	Dr. Tomaž Vidic, predsednik uprave od 13. 1. 2016	Vili Žavrlan, član uprave od 7. 10. 2016	Skupaj
Bruto plače	0	0	0	110.397	89.915	118.748	109.494	428.555
Izplačilo spremenljivega prejemka	13.115	325	12.074	14.496	16.758	8.445	7.580	72.793
Bonitete	0	0	0	9.580	6.745	3.013	4.271	23.608
Povračila stroškov	0	0	0	917	624	944	948	3.434
Dodatno pokojninsko zavarovanje	0	0	0	456	581	606	636	2.279
SKUPAJ	13.115	325	12.074	135.846	114.623	131.757	122.930	530.669

Zaposlenim na podlagi pogodbe o zaposlitvi, za katere ne velja tarifni del kolektivne pogodbe, so bili v letu 2018 obračunani bruto prejemki v višini 275.184 evrov.

Prejemki članov nadzornega sveta v letu 2018 so prikazani v spodnji tabeli.

V EUR (brez centov)	Prejemek za opravljanje funkcije v nadzornem svetu	Sejnine za delo v nadzornem svetu	Prejemek za opravljanje funkcije v revizijski komisiji	Sejnine za delo v revizijski komisiji	Prejemek za opravljanje funkcije v kadrovski komisiji	Sejnine za delo v kadrovski komisiji	Potni stroški	Bonitete	Skupaj
Rožle Podboršek	13.000	4.290	0	0	3.250	440	0	277	21.257
Marjan Mačkošek	19.500	4.565	0	0	0	0	1.748	277	26.090
Dr. Miha Juhart	14.300	3.740	2.437	1.232	4.063	440	0	277	26.489
Mag. Tatjana Colnar	13.000	4.290	4.063	1.452	2.437	220	105	277	25.844
Mag. Igor Pirnat	13.000	4.290	3.250	1.232	0	0	230	149	22.151
Darko Kodrič	13.000	4.290	0	0	0	0	1.219	277	18.786
Mojca Lahajner	0	0	3.250	1.452	0	0	68	0	4.770
Skupaj	85.800	25.465	13.000	5.368	9.750	1.100	3.370	1.534	145.387

Zahtevki zaposlenih, izhajajoči iz delovnih sporov, ki jim uprava DARS d. d. nasprotuje, so razkriti v pojasnilih postavke dolgoročnih rezervacij.

II.5.2.6 Odpisi vrednosti

V EUR (brez centov)	2018	Delež	2017	Indeks
Amortizacija neopredmetenih dolgoročnih sredstev	3.609.646	2 %	604.967	597
Amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev	167.520.749	96 %	159.685.428	105
Amortizacija naložbenih nepremičnin	29.693	0 %	12.372	240
Prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih in opredmetenih osnovnih sredstvih	3.749.710	2 %	709.825	528
Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih	171.922	0 %	128.295	134
Skupaj	175.081.720	100 %	161.140.888	109

Amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev zajema tudi amortizacijo stavbne pravice in je v letu 2018 znašala 3.926.356 evrov. Stavbna pravica je bila v skladu z ZDARS-1 ustanovljena v korist DARS d. d. na zemljiščih v lasti RS, na katerih so avtoceste kot objekti, ki so bili zgrajeni ali so se pričeli graditi pred uveljavitvijo ZDARS-1. Stavbna pravica je ustanovljena za obdobje 50 let.

Znesek amortizacije se je v letu 2018 v primerjavi z letom 2017 povečal iz razloga pridobitve osnovnih sredstev vezanih na elektronski sistem cestninjenja v prostem prometnem toku (61% nabavne vrednosti se nanaša na neopredmetena osnovna sredstva), ki je bil uveden s 1. 4. 2018, in predaje v promet odseka avtoceste Draženci Gruškovje, I. etapa z 22. 11. 2017 in II. Etapa s 30. 11. 2018.

Prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih in opredmetenih osnovnih sredstvih se med drugim nanašajo na:

- izločitve cestninskih postaj, ki so bile predmet rušitve v letu 2018 v višini 475.219 evrov in
- odpise investicij v teku, ki se nanašajo na vlaganja v druge državne necestninske ceste, ki po izgradnji ne bodo spadale v omrežje avtocest in hitrih cest v pristojnosti upravljanja družbe DARS in ni verjetno, da bodo družbi DARS pritekale gospodarske koristi povezane z njimi, v višini 3.187.628 evrov.

Prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih vključujejo predvsem odpise terjatev v višini 83.871 evrov ter prevrednotenje zalog vinjet z letnico 2018, katerih prodaja je bila zaključena 30. novembra 2018, v višini 82.366 evrov.

II.5.2.7 Drugi poslovni odhodki

V postavko drugi poslovni odhodki v višini 3.408.916 evrov (3.466.600 evrov v letu 2017) so vključeni:

- dolgoročno vnaprej vračunani stroški iz naslova pričakovanih izgub v zvezi z odškodninskimi zahtevki za tožbe, povezane z gradnjo in obnavljanjem avtocest, v višini 2.597.861 evrov (3.008.484 evrov v letu 2017) in za tožbe delavcev iz naslova delovnih razmerij v višini 20.379 evrov (35.032 evrov v letu 2017), stroški v višini 356.545 evrov, nastali v povezavi z vlaganji v druge državne necestninske ceste, ki ne spadajo v omrežje avtocest in hitrih cest v pristojnosti upravljanja družbe DARS. Ta vlaganja družbi ne prinašajo nobenih gospodarskih koristi, zato niso izkazana med opredmetenimi osnovnimi sredstvi družbe. Po mnenju Ministrstva za infrastrukturo je Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF), ki je posegel s spremembami in dopolnitvami tudi v Zakon o družbi za avtoceste v Republiki Sloveniji (ZDARS-1), naložil družbi DARS d. d. tudi izgradnjo določenih državnih cest, ki niso avtoceste v smislu Zakona o cestah in podzakonskih aktov o kategorizaciji, ki so bile načrtovane v Resoluciji o Nacionalnem programu izgradnje avtocest v Republiki Sloveniji (ReNPIA). ZUJF je v definicijo pojma »avtocesta« poleg avtocest in hitrih cest vključil tudi druge državne ceste, ki so bile načrtovane v nacionalnem programu, ki ureja izgradnjo avtocest.
- drugi poslovni odhodki v višini 434.131 evrov (423.084 evrov v letu 2017).

II.5.2.8 Finančni prihodki iz danih posojil

Finančni prihodki iz danih posojil v višini 806.170 evrov (2.132.858 evrov v letu 2017) med drugim izhajajo iz nalaganja kratkoročnih viškov likvidnih sredstev DARS d. d. pri bankah v obliki depozitov v višini 805.551 evrov.

II.5.2.9 Finančni prihodki od poslovnih terjatev do drugih

Finančni prihodki od poslovnih terjatev do drugih v višini 10.968 evrov (19.412 evrov v letu 2017) zajemajo finančne prihodke iz poslovnih terjatev, zaračunane zamudne obresti in pozitivne tečajne razlike.

II.5.2.10 Finančni odhodki iz oslabitve in odpisov finančnih naložb

Finančni odhodki iz oslabitve finančnih naložb v višini 726.770 se nanašajo na prevrednotenja izpeljanih finančnih instrumentov

II.5.2.11 Finančni odhodki od posojil, prejetih od bank

Finančni odhodki v višini 25.239.962 evrov (29.869.027 evrov v letu 2017) predstavljajo obračunane obresti dolgoročnih kreditov. Povprečna ponderirana obrestna mera dolgoročnih kreditov je na dan 31. decembra 2018 znašala 1,45 odstotka.

II.5.2.12 Finančni odhodki od izdanih obveznic

Finančni odhodki v višini 7.340.872 evrov (7.334.285 evrov v letu 2017) predstavljajo obračunane obresti iz izdanih dolgoročnih vrednostnih papirjev. Povprečna ponderirana obrestna mera dolgoročnih vrednostnih papirjev je na dan 31. decembra 2018 znašala 4,35 odstotka.

II.5.2.13 Finančni odhodki iz drugih finančnih obveznosti

Finančni odhodki iz drugih finančnih obveznosti v višini 7.503.493 evrov (4.393.994 evrov v letu 2017) se med drugim nanašajo:

- v višini 3.798.986 evrov na negativne obresti iz izpeljanih finančnih instrumentov, ki so razlika med variabilno obrestno mero zavarovanega posojila in fiksno obrestno mero izvedenega instrumenta,
- v višini 3.677.765 evrov na obračunane obresti dolgoročnih kreditov prejetih od drugih in
- v višini 23.770 evrov na čiste obresti za rezervacije za jubilejne nagrade in odpravnine.

II.5.2.14 Finančni odhodki iz poslovnih obveznosti

Finančni odhodki iz poslovnih obveznosti v višini 280.055 evrov (166.461 evrov v letu 2017) med drugim vključujejo obračunane zamudne obresti v višini 270.363 evrov iz naslova nepravčasno poravnanih obveznosti (od tega se 99 % nanaša na zamudne obresti po sodnih odločbah).

II.5.2.15 Drugi prihodki

Drugi prihodki v višini 5.231.151 evrov (3.064.261 evrov v letu 2017) predstavljajo odškodnine, prejete po sodbah, zaračunane pogodbene kazni, nagrade za preseganje kvote zaposlenih invalidov in podobno.

II.5.2.16 Drugi odhodki

Drugi odhodki v višini 210.665 evrov (309.307 evrov v letu 2017) vključujejo predvsem odškodnine, plačane po sodbah, povrnjene stroške v revizijskih postopkih po zakonu o javnih naročilih, dane donacije in podobno.

II.5.2.17 Davek od dohodka pravnih oseb

Davek od dohodka pravnih oseb je obračunan po Zakonu o davku od dohodka pravnih oseb (ZDDPO-2). Davek od dohodka za leto 2018 je obračunan po 19-odstotni stopnji na obdavčljivi dobiček, ki ga je ustvarilo podjetje v davčnem obdobju.

V EUR (brez centov)	2018	2017
1 Prihodki	495.428.367	458.871.408
2 Odhodki	308.286.955	285.046.526
3 Celotni dobiček (1 – 2)	187.141.412	173.824.881
4 Zmanjšanje prihodkov	54.275	76.076
5 Povečanje prihodkov	0	0
6 Zmanjšanje odhodkov za oblikovanje rezervacij in prevrednotenje terjatev	142.858	384.158
7 Zmanjšanje odhodkov, drugi nepriznani odhodki	7.476.368	3.154.523
8 Povečanje priznanih odhodkov	740.442	161.262
9 Razlika med davčno priznanimi prihodki in odhodki (1 – 2 – 4 + 5 + 6 + 7 – 8)	193.965.920	177.126.225
10 Davčna osnova (9)	193.965.920	177.126.225
11 Sprememba davčne osnove zaradi spremembe računovodskih usmeritev in popravkov napak	7.428	-402.293
12 Povečanje davčne osnove za izkoriščene davčne olajšave	43.710	32.517
13 Olajšava za investiranje	18.629.091	1.847.663
14 Olajšava za zaposlovanje invalidov	331.701	314.879
15 Olajšava za izvajanje praktičnega dela v strokovnem izobraževanju	3.835	2.107
16 Olajšava za dodatno pokojninsko zavarovanje	862.494	881.236
17 Olajšava za donacije	107.210	122.009
18 Osnova za davek (10 + 11 + 12 – 13 – 14 – 15 – 16 – 17)	174.082.727	173.588.556
19 Davek od dohodkov pravnih oseb	33.075.718	32.981.826

Celotni dobiček, ugotovljen v izkazu poslovnega izida, zmanjšan za obveznost za davek od dohodka pravnih oseb za obračunsko obdobje ter za odložene davke, predstavlja čisti poslovni izid obračunskega obdobja.

V EUR (brez centov)	2018	2017
Obračunani davek	-33.075.718	-32.981.826
Odloženi davek	356.269	302.088
Davki	-32.719.449	-32.679.737

V EUR (brez centov)	2018	2017
Poslovni izid pred davki	174.082.727	173.824.881
Davki	-32.719.449	-32.679.737
Efektivna davčna stopnja	18,80 %	18,80 %

Terjatve za odloženi davek so pripoznane za zneske davka od dobička, ki bodo povrnjeni v prihodnjih obdobjih.

Efektivna davčna stopnja, izračunana kot kvocient med celotnim davkom in celotnim poslovnim izidom pred davki za leto 2018, znaša 18,80 odstotka.

II.6 POSLOVNA TVEGANJA

Poslovna tveganja so predstavljena v poslovnem delu letnega poročila v poglavju I.8.

II.7 POSLI Z LASTNIKI IN NJIHOVIMI POVEZANIMI DRUŽBAMI

Edina ustanoviteljica in delničarka družbe DARS d. d. je Republika Slovenija, ki jo skladno z novim Zakonom o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH-1/Ur. l. RS, št. 25/2014) zastopa SDH.

Z lastniki povezane družbe so tiste, v katerih imata Republika Slovenija in SDH skupno neposredno najmanj 20 % lastniški delež. Seznam teh družb je objavljen na spletni strani SDH (<http://www.sdh.si/sl-si/upravljanje-nalozb/seznam-nalozb>).

DARS d. d. je z družbami, kjer ima država posredno ali neposredno prevladujoč vpliv, v letu 2018 opravila za 214.065.624 evrov transakcij, in sicer iz naslova prodaje tem družbam v višini 166.301.573 evrov in iz naslova nabave 47.764.051 evrov. Večina prodaje se je nanašala na storitve povezane s cestninjenjem, največje nabave so se nanašale na strošek nadzornega inženirja za izgradnjo in obnove avtocest, energije, provizijo za prodane vinjete in zavarovanj. Na dan 31. 12. 2018 je družba do teh družb izkazovala za 17.418.995 evrov terjatev in 3.810.778 evrov obveznosti.

Vse transakcije med povezanimi osebami potekajo po tržnih cenah.

Posli med DARS d. d. in Republiko Slovenijo so razkriti v okviru ostalih pojasnil.

11.8 DOGODKI PO DATUMU BILANCE STANJA

Pomembnejši poslovni dogodki po datumu sestavitve bilance stanja:

Marec

Družba DARS d. d. ima po ZDARS-1 v poslovnih knjigah evidentirane nepremičnine drugih upravljavcev. Dne 4. 3. 2019 je družba z Republiko Slovenijo podpisala Dogovor o izvedbi prenosa sredstev, ki so v upravljanju organov Republike Slovenije, iz premoženja Družbe za avtoceste v Republiki Sloveniji d. d. v premoženje Republike Slovenije po obstoječi knjigovodski vrednosti, v višini 235.724.995,56 evrov. Dne 25. 3. 2019 je bila izvedena skupščina družbe, na kateri je skupščina družbe sprejela sklep, da se osnovni kapital družbe zmanjša za 235.724.995,56 evrov. Zaradi izvedbe zmanjšanja osnovnega kapitala edini delničar Republika Slovenija namesto izplačila v denarju prejme stvari – sredstva, katerih knjigovodska vrednost na dan 31. 12. 2018 znaša 235.724.995,56 evrov. Izplačilo delničarju Republiki Sloveniji se izvede z izročitvijo stvari skladno s 375. členom ZGD-1.

Dogodki, ki so se zgodili po datumu bilance stanja, niso vplivali na računovodske izkaze družbe DARS d. d. za leto 2018.

11.9 REVIDIRANJE LETNEGA POROČILA ZA LETO 2018

Pogodbeni znesek storitve revidiranja letnega poročila za leto 2018 za družbo DARS d. d. znaša 39.024 evrov (brez DDV). Revizijo je opravila družba KPMG SLOVENIJA d. o. o., Ljubljana.

II.10 REVIZORJEVO POROČILO

KPMG Slovenija, podjetje za revidiranje, d.o.o.
Železna cesta 8a
SI-1000 Ljubljana

Telefon: +386 (0) 1 420 11 60
Internet: <http://www.kpmg.si>

Poročilo neodvisnega revizorja

Lastniku družbe DARS d.d.

Poročilo o računovodskih izkazih

Mnenje

Revidirali smo priložene računovodske izkaze DARS d.d. (»družbe«), ki vključujejo bilanco stanja na dan 31. decembra 2018, izkaz poslovnega izida, izkaz drugega vseobsegajočega donosa, izkaz gibanja kapitala in izkaz denarnih tokov za tedaj končano leto ter povzetek bistvenih računovodskih usmeritev in druge pojasnjevalne informacije.

Po našem mnenju so priloženi računovodski izkazi resničen in pošten prikaz finančnega položaja družbe na dan 31. decembra 2018 ter njenega poslovnega izida in denarnih tokov za tedaj končano leto v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi (2016).

Podlaga za mnenje

Revizijo smo opravili v skladu z Mednarodnimi standardi revidiranja (MSR) in EU Uredbo (EU) št.537/2014. Naše odgovornosti na podlagi teh pravil so opisane v tem poročilu v odstavku *Revizorjeva odgovornost za revizijo računovodskih izkazov*. V skladu s Kodeksom etike za računovodske strokovnjake, ki ga je izdal Odbor za mednarodne standarde etike za računovodske strokovnjake (Kodeks IESBA) ter etičnimi zahtevami, ki se nanašajo na revizijo računovodskih izkazov v Sloveniji, potrjujemo svojo neodvisnost. Potrjujemo tudi, da smo izpolnili vse druge etične zahteve v skladu s temi zahtevami in Kodeksom IESBA.

Verjamemo, da so pridobljeni revizijski dokazi zadostna in ustrezna podlaga za naše revizijsko mnenje.

Ključne revizijske zadeve

Ključne revizijske zadeve so tiste zadeve, ki so na osnovi naše strokovne presoje najbolj pomembne pri reviziji računovodskih izkazov tekočega obdobja. Te zadeve smo naslovili v okviru naše revizije računovodskih izkazov kot celote in pri oblikovanju našega mnenja o teh izkazih. V zvezi s ključnimi revizijskimi zadevami ne podajamo ločenega mnenja.

KPMG Slovenija, podjetje za revidiranje, d.o.o., slovenska družba
z omejeno odgovornostjo in članica KPMG mreže neodvisnih družb
članice, ki so povezane s švicarskim združenjem KPMG International
Cooperative ("KPMG International")

TRR: SI 56 2900 0000 1851 102
vpis v sodni register: Okrožno sodišče v Ljubljani
št. reg. vl.: 06172052100
osnovni kapital: 54.892,00 EUR
ID za DDV: SI20437145
matična št.: 5048556

Pripoznavanje prihodkov

Prihodki od prodaje vinjet in prihodki od cestnine tovorni promet v letu 2018: 451.497.703 EUR (2017: 430.894.988 EUR); kratkoročno odloženi prihodki na dan 31. december 2018: 21.547.546 EUR (2017: 28.505.773 EUR)

Sklicujemo se na računovodske izkaze: Pojasnilo II.3 Pomembnejše računovodske usmeritve, Prihodki ter Kratkoročne časovne razmejitve (računovodske usmeritve), Pojasnilo II.5.2.1 Čisti prihodki od prodaje in Pojasnilo II.5.1.24 Kratkoročno odloženi prihodki (pojasnila k računovodskim izkazom).

Ključna revizijska zadeva	Naš odziv
<p>Družba ustvarja prihodke predvsem s prodajo tedenskih, polletnih in letnih vinjet in s pobiranjem cestnine za tovorni promet. Do 31.3. so se cestnine pobirale na cestninskih postajah in z elektronskim cestninjenjem. S 1.4.2018 je družba uvedla sistem DarsGo, ki je elektronski cestninski sistem v prostem prometnem toku. Cestnine se v novem sistemu obračunajo glede na prevožene odseke zaznane preko cestninskih portalov.</p> <p>Prihodki od prodaje vinjet se pripoznajo na podlagi podatkov pridobljenih s strani agentov in komisionarjev (kot so bencinske črpalke in trgovine), ki temeljijo na dejanski prodaji vinjet končnim uporabnikom. Družba nadzira predane in registrirane vinjete z rednim mesečnim usklajevanjem prodanih vinjet z agenti (vključno z neprodanimi vrnjenimi vinjetami). Prihodki od vinjet, ki so bile prodane v tekočem poslovnem letu in so veljavne v naslednjem poslovnem letu, se odložijo.</p> <p>Prihodki od cestnin za tovorni promet se pripoznavajo na osnovi dejanske uporabe avtocest. Zaradi prejetih predplačil družba odloži prihodke, ki bodo imeli vpliv na poslovni izid v obdobju, ko bo prišlo do dejanske uporabe avtocest.</p> <p>Družba uporablja kompleksen informacijski sistem za beleženje prehodov tovornih vozil preko cestninskih portalov, ki zagotavlja vhodne podatke za potrebe zaračunavanja cestnin za tovorna vozila in odloženih prihodkov iz tega naslova.</p> <p>V luči zgoraj navedenih dejavnikov, smo pripoznavanje prihodkov opredelili kot področje s pomembnim revizijskim tveganjem, kateremu smo namenili posebno pozornost in smo ga zato opredelili kot ključno revizijsko zadevo.</p>	<p>Naši revizijski postopki so med drugim vključevali:</p> <ul style="list-style-type: none">• Seznanitev s procesom prodaje in preveritev zasnove, vzpostavitve in učinkovitosti delovanja notranjih kontrol na področju pripoznavanja prihodkov. Postopki so med drugim vključevali:<ul style="list-style-type: none">– Presjo skladnosti računovodskih usmeritev z zadevnimi standardi računovodskega poročanja;– Preveritev učinkovitosti delovanja notranjih kontrol v procesu usklajevanja predanih, registriranih in vrnjenih vinjet od agentov in komisionarjev;– Preveritev učinkovitosti delovanja notranjih kontrol nad usklajitvami dnevnih iztržkov s pologi denarnih sredstev, pri pobiranju cestnin za tovorni promet in vinjet.• pri informacijskih sistemih, ki podpirajo beleženje prehodov tovornih vozil preko cestninskih portalov smo s pomočjo naših specialistov za informacijske sisteme preverjali dostopne kontrole in programske spremembe;• naredili smo neodvisno oceno letnih prihodkov iz naslova cestnin za tovorni promet in vinjet, na osnovi podatkov o obsegu prometa iz informacijskega sistema za beleženje prehodov tovornih vozil preko cestninskih portalov ter prodanih vinjet in javno dostopnih podatkov o ceni na prevožen kilometer za tovorna vozila ter cenah posameznih vinjet;• pridobitev neodvisnih potrditev stanj terjatev na dan 31.12.2018 za izbran vzorec in iskanje razlogov za morebitna odstopanja med potrjenimi zneski in zneski, izkazanimi v računovodskih izkazih;

	<ul style="list-style-type: none"> na izbranem vzorcu dobropisov, izdanih v poročevalskem obdobju in po datumu bilance stanja, do datuma izdaje revizorjevega poročila, smo preverili ali so bili pripoznani v ustreznem obračunskem obdobju; pregled ročnih knjižb, ki so povezane s prihodki skozi celotno obračunsko obdobje in po datumu bilance stanja, vključno s podporno dokumentacijo, z namenom preveritve primernosti in točnosti ročnih knjižb. Presojali smo zadostnost in ustreznost razkritij povezanih s prihodki in odloženimi prihodki.
--	--

Opredmetena osnovna sredstva – deli opredmetenih osnovnih sredstev in doba koristnosti

Knjigovodska vrednost opredmetnih osnovnih sredstev na dan 31 december 2018: 5.114.565.110 EUR (31 december 2017: EUR 5.167.303.904); amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev v letu 2018: 167.520.749 EUR (2017: 159.685.428 EUR).

Sklicujemo se na računovodske izkaze: Pojasnilo II.3 Pomembnejše računovodske usmeritve, Opredmetena osnovna sredstva in amortizacija (računovodske usmeritve), Pojasnilo II.5.1.2 Opredmetena osnovna sredstva in Pojasnilo II.5.2.6 Amortizacija (pojasnila k računovodskim izkazom).

Ključna revizijska zadeva	Naš odziv
<p>Največji del opredmetenih osnovnih sredstev predstavljajo avtoceste in z njimi povezana sredstva (spodnji ustroj, zgornji ustroj, objekti in cestna infrastruktura), ki predstavljajo najpomembnejši del celotnih sredstev družbe na dan 31.12.2018 (90% celotne vrednosti vseh sredstev). Opredmetena osnovna sredstva se v računovodskih izkazih družbe izkazujejo po nabavni vrednosti, zmanjšani za nabrani amortizacijski popravek in nabrane izgube zaradi oslabitve. Poslovodstvo družbe redno opredeljuje kateri stroški predstavljajo redne stroške vzdrževanja avtocest in kateri povečujejo prihodnje gospodarske koristi in s tem povečujejo nabavno vrednost avtocest.</p> <p>Glede na pomembno povečanje obsega prometa v zadnjih letih je eno od pomembnejših področij računovodenja opredelitev dobe koristnosti teh sredstev in posledično določitev amortizacijskih stopenj. Če je nabavna vrednost opredmetenega osnovnega sredstva pomembna, se razporedi na njegove dele. Če imajo ti deli različne dobe koristnosti, pomembne v razmerju do celotne nabavne vrednosti opredmetenega osnovnega sredstva, se vsak del amortizira ločeno, glede na</p>	<p>Naši revizijski postopki so med drugim vključevali:</p> <ul style="list-style-type: none"> preverili smo zasnovo, vzpostavitev in učinkovitost delovanja notranjih kontrol nad točnostjo in obstojem povečan nabavne vrednosti sredstev, vključno s kontrolami, povezanimi z določitvijo kriterijev za pripoznavanje posameznega dela osnovnega sredstva in primernostjo zanj opredeljene amortizacijske stopnje; presojali smo oceno poslovodstva, kateri stroški predstavljajo redno vzdrževanje avtocest in kateri predstavljajo povečanje koristnosti uporabe le teh in so posledično prikazani kot povečanje nabavne vrednosti avtocest in z njimi povezanih sredstev. <p>Na osnovi našega poznavanja poslovanja družbe smo na izbranem vzorcu stroškov vzdrževanja in povečan nabavne vrednosti avtocest in z njimi povezanimi sredstvi, preverili ustreznost evidentiranja le teh v skladu z zadevnimi računovodskimi standardi.</p>

<p>oceno posloводства o njegovi dobi koristnosti. Opredeleitev delov in določitev dobe koristnosti predstavlja pomembno oceno posloводства. V ta namen družba pozorno spremlja in redno ocenjuje glavne dejavnike, ki vplivajo na življenjske dobe pomembnih delov avtocest.</p> <p>Zaradi zgoraj omenjenih dejavnikov, smo temu področju v reviziji namenili posebno pozornost in ga zato opredelil kot ključno revizijsko zadevo.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Na izbranem vzorcu pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev v letu 2018, smo preverili primernost razporeditve povečanja na pomembne dele;• Presojali smo primernost ocenjenih dob koristnosti s pomočjo:<ul style="list-style-type: none">- Podrobnih poizvedovanj pri tehničnem osebju družbe;- Našega poznavanja panoge;- Presoje pravilnosti ocene na podlagi preteklih izkušenj, ki je med drugim vključevala preveritev na podlagi izbranega vzorca odtujitev, pri katerih bi bile pripoznane večje izgube ali dobički ob odtujitvi sredstev in bi lahko nakazovale na neustrezno opredeljene dobe koristnosti sredstev.
---	--

Druge informacije

Za druge informacije je odgovorno posloводство. Druge informacije obsegajo poslovno poročilo, ki je sestavni del letnega poročila. Druge informacije ne vključujejo računovodskih izkazov in našega revizorjevega poročila o njih. Poslovno poročilo smo pridobili pred datumom izdaje revizorjevega poročila, razen Poročila nadzornega sveta, ki bo na voljo po datumu revizorjevega poročila.

Naše mnenje o računovodskih izkazih se ne nanaša na druge informacije in o njih ne izražamo nobene oblike zagotovila.

V povezavi z opravljeno revizijo računovodskih izkazov je naša odgovornost prebrati druge informacije in pri tem presoditi, ali so druge informacije pomembno neskladne z računovodskimi izkazi, zakonskimi zahtevami ali našim poznavanjem, pridobljenim pri revidiranju, ali se kako drugače kažejo kot pomembno napačne.

Vezano na poslovno poročilo smo presodili ali poslovno poročilo vključuje razkritja, kot jih zahteva Zakon o gospodarskih družbah (v nadaljevanju »zakonska določila«).

Na osnovi postopkov, ki smo jih opravili pri reviziji računovodskih izkazov in na osnovi zgoraj opisanih postopkov menimo:

- da so informacije v poslovnem poročilu za poslovno leto, za katero so pripravljene računovodski izkazi, skladne, v vseh pomembnih pogledih, z informacijami v računovodskih izkazih ter
- da je poslovno poročilo, pripravljeno v skladu z zakonskimi določili.

Poleg tega smo v luči poznavanja in razumevanja družbe in okolja, v katerem ta posluje, ki smo ga pridobili pri opravljanju revizije, dolžni poročati, če bi zaznali pomembno napako v zvezi z drugimi informacijami, ki smo jih pridobili pred datumom izdaje revizorjevega poročila. V zvezi s tem nimamo o čem poročati.

Odgovornost posloводства in pristojnih za upravljanje za računovodske izkaze

Posloводство je odgovorno za pripravo in pošteno predstavitev računovodskih izkazov v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi (2016) in za tako notranje kontroliranje, kot je v skladu z odločitvijo posloводства potrebno, da omogoči pripravo računovodskih izkazov, ki ne vsebujejo pomembno napačne navedbe zaradi prevare ali napake.

Poslovodstvo je pri pripravi računovodskih izkazov družbe odgovorno za oceno njene sposobnosti, da nadaljuje kot delujoče podjetje, razkritje zadev, povezanih z delujočim podjetjem in uporabo predpostavke delujočega podjetja kot osnovo za računovodenje, razen če namerava poslovodstvo podjetje likvidirati ali zaustaviti poslovanje, ali če nima druge možnosti, kot da napravi eno ali drugo.

Pristojni za upravljanje so odgovorni za nadzor nad pripravo računovodskih izkazov družbe.

Revizorjeva odgovornost za revizijo računovodskih izkazov

Naši cilji so pridobiti sprejemljivo zagotovilo o tem ali so računovodski izkazi kot celota brez pomembno napačne navedbe zaradi prevare ali napake, in izdati revizorjevo poročilo, ki vključuje naše mnenje. Sprejemljivo zagotovilo je visoka stopnja zagotovila, vendar ni jamstvo, da bo revizija, opravljena v skladu z MSR in EU Uredbo (EU) št.537/2014, vedno odkrila pomembno napačno navedbo, če ta obstaja. Napačne navedbe lahko izhajajo iz prevare ali napake ter se štejejo za pomembne, če je upravičeno pričakovati, da posamično ali skupaj vplivajo na gospodarske odločitve uporabnikov, sprejete na podlagi teh računovodskih izkazov.

Med izvajanjem revidiranja v skladu z MSR uporabljamo strokovno presojo in ohranjamo poklicno nezaupljivost. Prav tako:

- prepoznamo in ocenimo tveganja pomembno napačne navedbe v računovodskih izkazih, bodisi zaradi napake ali prevare, oblikujemo in izvajamo revizijske postopke kot odzive na ocenjena tveganja ter pridobimo zadostne in ustrezne revizijske dokaze, ki zagotavljajo podlago za naše mnenje. Tveganje, da ne bomo odkrili napačne navedbe, ki izvira iz prevare, je višje od tistega, povezanega z napako, saj prevara lahko vključuje skrivne dogovore, ponarejanje, namerno opustitev, napačno razlago ali izogibanje notranjim kontrolam;
- se seznanimo z notranjimi kontrolami, pomembnimi za revizijo z namenom oblikovanja revizijskih postopkov, ki so okoliščinam primerni, vendar ne z namenom izraziti mnenje o učinkovitosti notranjih kontrol družbe;
- presodimo ustreznost uporabljenih računovodskih usmeritev in razumnost računovodskih ocen ter z njimi povezanih razkritij posloводства;
- na podlagi pridobljenih revizijskih dokazov o obstoju pomembne negotovosti glede dogodkov ali okoliščin, ki zbujejo dvom v sposobnost družbe, da nadaljuje kot delujoče podjetje, sprejmemo sklep o primernosti poslovodske uporabe predpostavke delujočega podjetja, kot podlage računovodenja. Če sklenemo, da obstaja pomembna negotovost, smo dolžni v revizorjevem poročilu opozoriti na ustrezna razkritja v računovodskih izkazih ali, če so taka razkritja neustrezna, prilagoditi mnenje. Naši sklepi temeljijo na revizijskih dokazih, pridobljenih do datuma izdaje revizorjevega poročila. Kasnejši dogodki ali okoliščine lahko povzročijo prenehanje družbe kot delujočega podjetja;
- ovrednotimo splošno predstavitev, strukturo in vsebino računovodskih izkazov vključno z razkritji ter ovrednotimo ali računovodski izkazi predstavljajo zadevne posle in dogodke na način, da je dosežena poštena predstavitev.

Pristojne za upravljanje med drugim obveščamo o načrtovanem obsegu in času revidiranja in pomembnih revizijskih ugotovitvah vključno z morebitnimi pomanjkljivostmi notranjih kontrol, ki jih zaznamo med našo revizijo.

Pristojnim za upravljanje posredujemo tudi izjavo o spoštovanju etičnih zahtev v zvezi z neodvisnostjo in jim predstavimo vsa razmerja in druge zadeve, ki bi morebiti lahko vplivale na našo neodvisnost ter kjer je to primerno, o uporabljenih varovalih.

Izmed zadev, ki smo jih predstavili pristojnim za upravljanje, določimo tiste zadeve, ki so bile najpomembnejše pri reviziji računovodskih izkazov tekočega obdobja in so zato ključne revizijske zadeve. Te zadeve opišemo v našem revizorjevem poročilu, razen če zakoni ali predpisi omejujejo javno razkritje zadeve ali ko v izredno redkih okoliščinah opredelimo, da naj zadeve ne bi vključili v naše poročilo zaradi negativnih posledic.

Poročilo o drugih regulatornih zadevah

Delničar družbe DARS d.d. nas je na seji skupščine dne 11. oktobra 2017 imenoval za revizorja računovodskih izkazov družbe DARS d.d. za leto, ki se je končalo 31. decembra 2018. Obdobje neprekinjenega izvajanja revizije traja tri leta, in sicer od 31. decembra 2016 do 31. decembra 2018.

Potrjujemo, da:

- je naše revizijsko mnenje skladno z dodatnim poročilom, ki je bilo predloženo revizijski komisiji družbe dne 5. Aprila 2019;
- nismo izvajali nedovoljenih nerezizijskih storitev, kot so navedene v 5. členu Uredbe EU št. 537/2014. Tudi med izvedbo revizije smo ostali neodvisni od revidirane družbe.

Za družbo v obdobju, na katero se nanašajo računovodski izkazi, poleg obvezne revizije, nismo opravili nobenih drugih storitev.

V imenu revizijske družbe

KPMG SLOVENIJA,
podjetje za revidiranje, d.o.o.

Helena Kobal
pooblaščená revizorka

Danilo Bukovec
pooblaščení revizor
strokovni direktor

Ljubljana, 5. april 2019

KPMG Slovenija, d.o.o.

DARS

LETNO POROČILO 2018

DARS d.d.

**Družba za avtoceste v Republiki
Sloveniji**

Sedež:

Ulica XIV. divizije 4
SI- 3000 Celje
Telefon: +386 3 426 40 71
Telefaks: +386 3 544 20 01

Izpostava:

Dunajska 7
SI- 1000 Ljubljana
Telefon: +386 1 300 99 00
Telefaks: +386 1 300 99 01

www.dars.si

 vozimo pametno

 @dars_si

Izdal:

DARS d.d.

Oblikovanje:

Sandi Radovan
Špela Grbec

Fotografije:

Miran Kambič
Sandi Radovan

Tisk:

T.K.B.M. d.o.o.